

MINISTERUL EDUCAȚIEI

MINISTERUL EDUCAȚIEI
ȘI CERCETĂRII
AL REPUBLICII MOLDOVA

Congresul Național al Istoricilor Români

Chișinău – Suceava

27-31 august 2024

REZUMATE ALE
COMUNICĂRILOR

DEPARTAMENTUL
PENTRU RELAȚIA CU
REPUBLICA MOLDOVA

INSTITUTUL
CULTURAL ROMÂN
MIHAI EMINESCU

UNIVERSITATEA DE STAT
DIN MOLDOVA

Universitatea
Ștefan cel Mare
Suceava

Această publicație a fost tipărită cu finanțarea Departamentului pentru Relația cu Republica Moldova (www.drrm.gov.ro). Conținutul acestei publicații nu reprezintă poziția oficială a Departamentului pentru Relația cu Republica Moldova.

Volumul cuprinde rezumatele comunicărilor prezentate la Congresul Național al Istoricilor Români, ediția a IV-a, desfășurat la Chișinău și Suceava în perioada 27-31 august 2024.

Coordonatori:

Silvia CORLĂTEANU-GRANCIUC

conferențiar universitar, doctor în istorie,
Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Ștefan PURICI

profesor universitar, doctor în istorie,
Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava

Igor ȘAROV

profesor universitar, doctor în istorie,
Universitatea de Stat din Moldova

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII DIN REPUBLICA MOLDOVA

Congresul Național al Istoricilor Români: CNIR: Rezumate ale comunicărilor, Chișinău – Suceava, 27-31 august 2024: [ediția a 4-a] / coordonatori: Silvia Corlăteanu-Granciuc [et al.]. – Chișinău: [S. n.], 2024 (Bons Offices). – 319 p.

Antetit.: Guvernul României, Ministerul Educației, Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova, Academia Română [et al.]. – Texte: lb. rom., engl. – Finanțat de Departamentul pentru Relația cu Republica Moldova. – [450] ex.

ISBN 978-5-36241-280-7.

94(498)+94(478)(082)=135.1=111

C 65

Tipar: Bons Offices

Responsabilitatea pentru opiniile exprimate în acest volum revine exclusiv autorilor.

C U P R I N S

Comitetul științific CNIR 2024	27
Comitetul de organizare CNIR 2024	31
Cuvânt înainte	32
Rezumate ale comunicărilor	35

CIVILIZAȚIA GETICĂ ÎN SPAȚIUL CARPATO-PONTIC

Valeriu SÎRBU Tezaurile dintre Carpați și Balcani (sec. IV-III a. Chr.): mărturii ale bogăției și autorității, a unei arte simbolice și originale a prinților geți	36
Aurel ZANOCI Un fir al istoriei noastre. Despre situările getice din bazinul Nistrului	36
Sebastian MATEI Geții de la curbura Carpaților. Noi descoperiri	37
Mihail BĂȚ Idei și obiecte „străine” în mediul getic din bazinul Nistrului de Mijloc (secolele V-III a. Chr.)	38
Elena ICHIM Cultura și civilizația getică – patrimoniul arheologic teleormănean	38
Ioana RIEBER Ritualuri și simboluri geto-dace	39

ECONOMIE ȘI SOCIETATE ÎN PROVINCIIILE DACO-MOESICE

Lucrețiu BÎRLIBA Recrutarea militarilor din mediul rural al Moesiei Inferior în armata romană de la Tiberius la Nero	40
Ioan Carol OPRÎȘ Despre importuri nord-africane și sfârșitul stăpânirii romane la Dunărea de Jos (sfârșitul sec. VI - primele decenii ale sec. VII p. Chr.)	40
Ana HONCU Cartarea descoperirilor ceramice și monetare romane din județul Iași. Stadiul actual al cercetărilor	41
Ovidiu ȚENEA Urmele deplasărilor armatelor romane între Moesia și Dacia	41
Marius ALEXIANU Sarea în economia Daciei romane. Cercetări etnoarheologice privind utilizările unui mineral polivalent în spațiul intracarpatic al României	42
Roxana-Gabriela CURCĂ Epitete afective în onomastica feminină din Moesia Inferior	42
Iulian MOGA Evreii și integrarea comunitară în provinciile dunărene, Anatolia și spațiul bosporan în perioada romană imperială. Sinagogi și case de rugăciune	43

ARHEOLOGIA MEDIEVALĂ

- Sergiu MUSTEAȚĂ, Ion TENTIUC, Ion URSU**
MOARA – unul dintre jocurile preferate ale locuitorilor castelului medieval
de la Soroca 44
- Gheorghe POSTICĂ, Ion TENTIUC**
Tezaur nou cu dirhemi cufici și podoabe de argint din secolele IX-XI
la est de Carpați 44
- Gheorghe POSTICĂ**
Așezările medievale timpurii din Codrii Lăpușnei 45

MAREA NEAGRĂ ȘI DUNĂREA MARITIMĂ. ISTORIE ȘI GEOPOLITICĂ

- Sorin Marcel COLESNIUC**
Elemente arhitectonice antice recent descoperite în cetățile de la malul Mării Negre ... 47
- Sergiu IOSIPESCU, Raluca IOSIPESCU**
Navigație și cartografie a nord-vestului Mării Negre în secolele XIII-XVII 48
- Eugen CERNENCHI**
Relațiile Țării Moldovei cu Hanatul Crimeii în prima domnie a lui Petru Rareș
(1527-1538) 48
- Valentin CONSTANTINOV**
Țara Moldovei în instrucțiunile soliilor poloneze la Poartă în primele decenii
ale secolului al XVII-lea 49
- Raluca IOSIPESCU**
Arheologie nautică – epava de la Eforie Sud 49
- Ionel Constantin MITEA**
Repere ale reprezentării consulare austriece și britanice în porturile românești
ale Dunării Maritime și Mării Negre (1830-1920) 50
- Paul DOMINTE**
Călători români pe Linia Orientală, până la Primul Război Mondial 51
- Oana MITU**
Din conținutul unui document istoric deosebit – Cartea de Onoare a vasului
„Carolus Primus”, nava de protocol și inspecție a C.E.D. 52
- George Daniel UNGUREANU**
Percepții diplomatice și militare românești asupra Turciei și a rolului său regional
(august 1939 - noiembrie 1940) 52
- Arthur-Viorel TULUȘ**
Un proiect american propus în prejma planului Marshall: aplicarea modelului
Tennessee Valley Authority pe Dunăre 53
- Delia Roxana CORNEA**
File din istoria unei clădiri emblematice a orașului Constanța – evoluția Cazinoului
în perioada 1945-1989, în lumina documentelor de arhivă, a presei de epocă
și a descoperirilor recente 54

MOLDOVA ȘI TRANSILVANIA ÎNTRE OCCIDENT ȘI LUMEA POST-BIZANTINĂ ÎN SECOLELE XV-XVI. IMAGINE ȘI TEXT ÎN CONTEXT ISTORIC

- Ciprian FIREA**
Icoane moldovenesti din secolele XV-XVI păstrate în Transilvania:
cercetări recente 55

Emil DRAGNEV	
Prezențe italiene în pictura murală din Moldova secolelor XV-XVI.	
Coordonate iconografice și stilistice	55
Maria DRAGNEV	
Occidental și bizantin în tablourile votive din Transilvania și Moldova	
în secolele XV-XVI	56
Elena FIREA	
Influențe occidentale în decorația bisericilor boierești din Moldova (sec. XV-XVI)	57
Traian OSTAHIIE	
Decanii capitlului catedral din Oradea în secolul al XIV-lea	58
Marian Alexandru HORVÀT	
O controversă istoriografică: prima atestare documentară a Dejului	58
Ion I. SOLCANU	
Începuturile picturii exterioare din Moldova	59
Vasile M. DEMCIUC	
Tabloul votiv de la Biserica Sf. Nicolae din Rădăuți	59
Elisabeta NEGRĂU	
O nouă privire asupra icoanelor cu donatori din Țara Românească	59
Anna ADASHINSKAYA	
Thinking from the Scratch: Visitors of the Moldavian Boyar and Princely Courts	
according to the Graffiti in Churches of Bălinești, Hârlău, and Arbore	60
Vlad BEDROS	
Sfinți anarghiri în pictura murală din Moldova (cca 1480-1530). Contexte iconografice	61

ECONOMIE ȘI SOCIETATE ÎN ȚĂRILE ROMÂNE: COMERȚ,
NEGUSTORI, PATRIMONIU FAMILIAL ÎN SECOLELE XVI-XVIII

Ștefan AFTODOR	
Observații privind patrimoniul și cariera boierilor din Vârâți și Grădiște	
în secolele XVI-XVII	62
Valentin CONSTANTINOV	
Comerțul Moldovei în secolul al XVII-lea: câteva observații în baza unor surse inedite	62
Cristian LUCA	
Mărfuri din spațiul românesc exportate pe piețele din Peninsula Italică	
în secolele XVII-XVIII	63
Marius PĂDURARU	
Patrimoniul funciar al marelui ban Gheorghe Băleanu. Strategii de constituire	64
Cătălina FRANGOPOL	
Politica forestieră a Imperiului Rus în Basarabia: o analiză a perioadei 1812-1917	65
Paul DOMINTE	
Hamali și contrabandiști în Constanța, la începutul secolului al XX-lea	66

CARTEA ROMÂNEASCĂ VECHĂ ȘI MODERNĂ
ÎN CONTEXT EUROPEAN (SEC. XVI-XIX)

Gheorghe BOBÎNĂ	
O scriere inedită a lui Dosoftei, „Sibilele” din manuscrisul 161 (38) de la Kiev	67
Andrei EȘANU, Valentina EȘANU	
Ultimele preocupări cărturărești ale lui Dimitrie Cantemir	67
Nina CORCINSCHI	
Istoria ieroglifică de Dimitrie Cantemir. Imaginar versus cunoaștere (i)mediată:	
dialogul epistemelor	68

Elena CHIABURU	
«Poezii noo. Alcătuite dă I... C...» – o tipăritură unicat în spațiul românesc	68
Igor CERETEU	
Basarabia și cartea tipărită la mănăstirea Neamț (1807-1874)	69
Cristina Maria CÎMPIANU	
Vanzători de carte românească în Episcopia Hușilor (secolele XVIII-XIX)	69
Anca LIBIDOV	
Colecția de carte veche și rară de la Mănăstirea Uspenia	70
Elena ARDELEAN	
Recuperarea cărților vechi prin tratamente de conservare-restaurare minim invazive. Studii de caz	71
Aurel-Florin ȚUSCANU	
Din zestrea bibliotecii eparhiale de la Roman. Cartea veche românească de la biserica „Sf. Nicolae” Trifești, Protopopiatul Roman	71
Veronica COSOVAN	
Circulația traducerilor românești ale cărților populare la est de Prut	72
Lăcrămioara MANEA	
Bibliotecă ale membrilor familiei Sturdza – istorie, forme de ex libris, identificări din patrimoniul tulcean	72
Victor GHILAȘ	
Colecția lui François Rouschitzki în orizontul culturii muzicale naționale din primele decenii ale secolului al XIX-lea	73
Carmen-Andreea BĂDĂLUȚĂ	
Documentele istorice – baza de date în reconstituirile climatice, de mediu și a istoriei economice și sociale	74

ÎN TRE OCCIDENT ȘI ORIENT:
POLITICI IMPERIALE, MIȘCARE NAȚIONALĂ, CĂLĂTORI
STRĂINI ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC, ÎN SECOLELE XVII-XX

Florina CIURE	
Imaginea Oradiei în „oglindea venețiană” (sec. XVII)	75
Sorin ȘIPOȘ	
Credințele, obiceiurile și tradițiile la românii din Principate consemnate de călătorii străini (1710-1810)	75
Alina FELEA	
Tratația la Curtea Domnească și în familiile de boieri din Țara Moldovei în viziunea călătorilor străini (sec. al XVII-lea - începutul sec. al XIX-lea)	76
Nicoleta BĂDILĂ	
Spațiul românesc în ilustrația de călătorie a lui Denis Auguste Marie Raffet	76
Galina CORMAN	
Imaginea moldovenilor în literatura rusă de călătorie în secolului al XIX-lea	77
Gheorghe NEGRU	
Mișcarea națională din Basarabia în timpul revoluției ruse din 1905-1907	77
Demir DRAGNEV	
Promovarea politicii imperiale prin intermediul Consulatului rus din Moldova (sfârșitul sec. al XVIII-lea - începutul sec. al XIX-lea)	79
Eugen-Tudor SCLIFOS	
Politica rusă în Basarabia în rapoarte diplomatice și presă franceză în a doua jumătate a secolului al XIX-lea	79
Florin PĂSCĂRIȚA	
Imaginea Celuilalt în primul mileniu creștin	80

Raluca Gabriela BLAGA	
Realități politice din spațiul românesc în viziunea călătorilor străini (secolele XVII-XIX) ····	80
Constantin-Tufan STAN	
Lugoș – identitatea unui burg bănățean multiethnic și multiconfesional în percepția unor peregrini în secolul al XVIII-lea ···········	81
Gheorghe NEGRU	
Politica autorităților țariste de rusificare a învățământului și realitățile „nefavorabile” din Basarabia ···········	81
Igor CHIOSA	
Poliția politică în Imperiul Rus la sfârșitul sec. XIX - începutul sec. XX: cazul Basarabiei ···········	82

THE ROMANIANS IN SOUTH-EASTERN EUROPE
(MIDDLE AGES TO WW1). ANGLO-SAXONS PERSPECTIVES

Sergiu IOSIPESCU	
Stratford Canning, 1 st Viscount Stratford de Redcliffe și României ···········	84
Daniel CAIN	
României și Balcanii, prin ochii fraților Buxton (1914) ···········	84
Lia CHISACOF	
The History of the Romanians Gleaned from the British Press and the British Travel Accounts ···········	85
Mihail-George HÂNCU	
„It Was Wallachia. Now It Is Serbia”: On the Image of Two Neighboring Countries in the Writings of David Urquhart ···········	85
Raluca IOSIPESCU	
Reprezentări cartografice englezești ale Țărilor Române din evul mediu până la mijlocul secolului al XIX-lea ···········	86
Aris Alexandru ZISOPOL	
Începuturile comunității grecești moderne din România și consulii britanici ·········	86

ISTORIA ECONOMICĂ A SPAȚIULUI ROMÂNESC
(SECOLELE XVIII-XX): NOI TEME ȘI METODOLOGII

Iosif Marin BALOG	
Antreprenoriatul românesc în Transilvania la mijlocul secolului al XIX-lea. Posibilități și limite. Studiu de caz: Fabrica de hârtie de la Zărnești (1852-1876) ·······	88
Eduárd SEBÓK	
Universitatea „Francisc Iosif” din Cluj în anii Marelui Război. Provocări, nevoi, resurse ···	89
Mircea BARON	
Aspecte ale mineritului hunedorean în perioada interbelică ···········	89
Ioan BOROICA	
„A doua cooperativizare”: acțiuni politice și consecințe socio-economice în sistematizarea rurală în Maramureș între anii 1962 și 1989 ···········	90

ZARAFI, CĂMĂTARI ȘI INSTITUȚII BANCARE MODERNE
ÎN SPAȚIUL ETNO-GEOGRAFIC ROMÂNESC (SEC. XVIII-XXI)

Mihai DRECIN	
Bancherul Partenie Cosma și casele sale din Sibiu și Călimănești / Vâlcea locuri de discuții culturale și politice panromânești (1876-1916) ···········	92
Georgeta GHIONEA	
Sucursala și agențiile Băncii Naționale – condițiile de înființare în Oltenia și rolul acestora până la Primul Război Mondial ···········	93

Liviu BRĂTESCU	
Lumea rurală românească la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX și fenomenul băncilor populare	93
Maria Alexandra PANTEA	
Activitatea filantropică a băncilor românești din Transilvania la începutul secolului al XX-lea	94
Delia CORA	
Considerații asupra evoluției numerice și calitative a funcționarilor din băncile românești din Transilvania (1867-1914)	95
Mirela MOCAN	
Activitatea Uniunii bancare „Solidaritatea” a băncilor românești din Transilvania între 1908 -1918. Reflectarea ei în „Revista economică” din Sibiu	95
Adrian ȘIMON	
Banca Chrissoveloni Societate Anonimă Română – componentă a civilizației bancare românești	96
Septimiu MOGA	
Băncile din Cluj în căutarea credibilității pierdute (1934-1936)	96
Anca STĂNGACIU	
Mari familii de bancheri italieni: între dimensiunea internațională și spațiul bancar românesc	97
Angela OANEA	
File din istoria Băncii „Bacăul” (1914-1930)	98
Cristina TANASĂ	
Banca Românească Sucursala Bacău – istorie, bancă și directori de bancă (1930-1950)	98

NAȚIONALISM, IMPERIALISM ȘI CONSTRUCȚIE IDENTITARĂ ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC

George Damian MOCANU	
De la popa Bucur Crăciun la popa Bucur Solnay. Procesul de maghiarizare a unei comunități românești din județul Harghita la sfârșitul secolului al XVIII-lea - începutul secolului al XIX-lea	99
Flavius SOLOMON	
Între internațional și național. Emigrația politică rusă din România în anii 1870 - începutul anilor 1880 și ziarul „Besarabia”	99
Silvian-Emanuel MAN	
Moldoveni sau români? „Criza identitară” din Schitul Prodromu de la Muntele Athos (1866-1871)	100
Dumitru LISNIC	
Stabilirea granițelor RASS Moldovenești în 1924. Principiul etnic, economic și cel administrativ	100
Liliana ROTARU	
Politica lingvistică – instrument de inginerie națională în învățământul superior din RSSM	101

ELITE ȘI NAȚIUNE ÎN SOCIETATEA ROMÂNESCĂ ÎN SECOLELE XVII-XXI

Laurențiu VLAD	
Studenti români la Universitatea din Liège în anii 1850-1870	102
Teodora-Maria TURCU	
Între continuitate și schimbare: mitropolia ortodoxă a Transilvaniei în primii ani de păstorie ai mitropolitului Miron Romanul (1874-1880)	102

Rodica IANOȘ TOADERE	
Imaginea școlii și a educatorului în literatura română: o interpretare în contextul principiilor educației secolului al XIX-lea	103
Diana EȚCO	
Configurația școlilor primare de diferite tipuri în cadrul sistemului de învățământ public din Basarabia. Studiu comparativ (a II-a jumătate a secolului al XIX-lea)	104
Ovidiu-Emil IUDEAN	
Elite parlamentare, elite universitare. Profesorii Catedrei de Limba și Literatura Română de la Universitatea din Budapesta între îndatorire profesională și interes politic (1862-1918)	105
Oltea GRAMATICU	
Alexandru Ioan Cuza și Bârladul	105
Aurel-Florin ȚUSCANU	
Un nedreptățit al istoriei – Mitropolitul Bucovinei Visarion Puiu	106
Daniela Ștefania CURELEA	
Momente din activitatea lui Teodor Iacobescu în diferite reuniuni, asociații, cluburi, comitete, societăți (1910-1946)	106
Dumitru-Cătălin ROGOJANU	
Muzeul: un loc al elitelor sau un spațiu al tuturor?	107
Florin PINTESCU	
Influențe externe în organizarea militară a Moldovei în secolele XVI-XVII	108
Remus CÂMPEANU	
Rădăcinile sociale și evoluția elitei românești din Transilvania veacului al XVIII-lea	109
Cornel SIGMIREAN	
Elita transilvană în România Mare: cariere, opțiuni politice, performanțe	109
Mihai GHITULESCU	
Radicalizări politice în Oltenia interbelică	110
Corneliu-Cezar SIGMIREAN	
Elitele românești în căutarea modelului postcomunist și nașterea noilor identități de comunicare politică	111

ASOCIAȚIONISMUL FRATERNALIST MODERN ȘI IMPLICAREA SA ÎN SOCIETATE ÎN ULTIMELE TREI SECOLE

Cătălin TURLIUC	
Asociaționismul fraternal și procesul modernizării societății românești din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului trecut	112
Sorin Liviu DAMEAN	
Detronarea lui Cuza Vodă la 11 februarie 1866 și implicarea unor frați masoni: motivații și consecințe	113
Silviu MOLDOVAN	
Emisari masoni în România comunistă (anii `70-`80)	113

ISTORIA ANTREPRENORIALITĂȚII ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC

Nina MOLDOVAN, Attila VARGA, Daniel METZ	
Antreprenoriatul transilvănean la începutul sec. al XX-lea	115
Attila VARGA	
Mici antreprenori în Maramureșul de după cel de-al Doilea Război Mondial	115
Delia BRAN	
De la o clădire la o instituție autosustenabilă – exemplul interbelic al muzeului bucureștean „Toma Stelian”	116

MASA ROTUNDĂ:
ISTORIA ANTREPRENORIALITĂȚII ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC

Participă: **Attila VARGA, Daniel METZ, Nina MOLDOVAN, Claudia INDREICA, Ion STURZA** 117

NORME DE DREPT ȘI INSTITUȚII JURIDICE ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC, ÎNTRE TRADIȚIE ȘI INOVARE

Cătălin RUSU
Regatul Ungariei în comentariile glosatorilor secolului al XIII-lea 118

Gabriel-Virgil RUSU
Instituții judiciare și activitatea de urmărire a răufăcătorilor în Țările Române – secolul al XVII-lea. Norme, cazuistică și inovații procedurale 118

Tudor ȘTEFĂNESCU
Aspecte juridice privitoare la căsătoriile clandestine în Transilvania în secolul al XVIII-lea 119

Lorand MADLY
Între Revoluție și Dualism: provocările reformelor legislației civile și penale 119

Alexandru-Augustin HAIDUC,
Legislația în materie de educație secundară în primul deceniu interbelic. Studiu de caz asupra liceelor confesionale greco-catolice 120

ORTODOXIA ROMÂNEASCĂ ÎN EPOCA MODERNĂ ȘI CONTEMPORANĂ:
TRANSFORMĂRI INSTITUȚIONALE, MANIFESTĂRI SPIRITUALE,
RAPORTURI CU STATUL ȘI ALTE INSTITUȚII

Maxim MELINTI
Ctitorii ștefanieni la Mănăstirea Zografu 121

Ion GUMENĂI
Biserica Ortodoxă din Basarabia, jubileomania imperială și „locurile memoriei” ale istoriei ruse la începutul secolului XX 122

Octavian MOȘIN
Evoluția învățământului teologic ortodox în spațiul pruto-nistean în epocile modernă și contemporană: transformări instituționale și rolul în societate 122

Nicolae FUȘTEI
Activitatea Bisericii Ortodoxe Române în vederea revigorării vieții religioase în Transnistria (1941-1944) 123

Mykola MYKHAILUTSA
Viața religioasă și misionară în Transnistria (1941-1944): de la ateismul stalinist la creștinismul românesc 123

István BANDI
Situația Bisericii Ortodoxe Române din Ungaria după 1945 reflectată în dosarele poliției politice maghiare 124

Tatiana SCURTU
Biserica românească (ortodoxă și greco-catolică) din scaunul Trei Scaune în secolul al XVIII-lea și prima jumătate a secolului al XIX-lea 125

Mircea-Gheorghe ABRUDAN
Un jubileu rotund: 160 de ani de la reînființarea Mitropoliei Ardealului. Noutăți documentare culese din arhivele austriece 125

Silvian-Emanuel MAN
„Rușinarea omenirii”. Secularism și anticlericalism în viziunea generației pașoptiste asupra raporturilor dintre Biserică și Stat 126

Mihail-Simion SĂSĂUJAN Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române între proclamarea unilaterală de stat a domnitorului Alexandru Ioan Cuza (1864) și recunoașterea canonică a acesteia din partea Patriarhiei Ecumenice (1885)	126
Ion Valer XENOFONTOV Ctitori și binefăcători ai mănăstirii Marta și Maria (s. Hagimus, raionul Căușeni)	127
Costin CLIT Episcopul Iacov Antonovici al Hușilor. 100 de ani de la întronizare	127
Daniel CURTEANU (Arhim. Zaharia) Activitatea culturală a episcopului Iacov Antonovici	128
Radu-Dorin ROMÎNAȘU 95 de ani de „Oastea Domnului” în Bihor. Începuturi, activitate, perspective (1923-2023)	128
Silvia CORLĂTEANU-GRANCIUC, Angelica BARBAIANI Evoluția și modificările instituționale ale Facultății de Teologie din Chișinău prin prisma analizei celor două Regulamente de funcționare, din 1927 și din 1939	129
George Eugen ENACHE Fenomenul Maglavit – între interpretarea Bisericii, perspectiva societății și instrumentalizarea statului	130
Paul-Ersilian ROȘCA Mitropolitul Visarion Puiu și Regele Carol al II-lea – o altfel de „simfonie bizantină”	130
Doina ANGHEL Clerul militar între imperativele naționale și cele spirituale: preotul maior Alexandru Soroceanu	131
Adrian Nicolae PETCU Aspecte ale geopoliticii Ortodoxiei românești la mijlocul sec. XX	132
Ion BĂLAN Biserica Ortodoxă giurgiuveană în anii regimului comunist – studiu de caz	132
Nicolae Cătălin LUCHIAN Decretul 410/1959 și aplicarea lui în Mitropolia Moldovei și Sucevei	133
Ionuț ENACHE Biserica Ortodoxă Română sub regimul comunist, în istoriografia antedecembristă	133
Valeria Daniela IAMANDI Maica Siluana Vlad (Eugenia Vlad) în arhivele Securității	134

PROVINCIILE ISTORICE ROMÂNEȘTI – DE LA APARTENENȚA
LA MARILE IMPERII, LA INTEGRAREA ÎN ROMÂNIA MARE.
ÎMPLINIRI ȘI DEZILUZII

Lidia PRISAC Ograda armenescă din Chișinău în perioada interbelică	135
Dumitru TOMONI Banatul interbelic – de la unirea necondiționată la regionalismul cultural	135
Victor-Daniel CREȚU, Daniela STANCIU-PĂSCĂRIȚA Conceptul de loialitate evidențiat în vizita membrilor casei regale de Hohenzollern în Transilvania 1919-1920	136
Sebastian-Dragoș BUNGHEZ Vizitele familiei regale a României în Aradul interbelic	137
Ludmila CHICIUC Istoricul Alexandru V. Boldur despre constituirea și perspectivele activității Institutului Social Român din Basarabia (1934-1940)	137
Marian OLARU Ordinea ritualică din Bucovina la sfârșitul secolului al XIX-lea: religie și naționalitate	138

Constantin UNGUREANU Administrația austriacă în Bucovina – realizări și consecințe	139
Rodica JUGRIN Bucovina și problemele integrării (1919-1920)	140
Ștefănița-Mihaela UNGUREANU Alois Lebouton (1881-1936), reprezentant de seamă al germanilor bucovineni la Congresul General al Bucovinei	140
Călin Cezar CIORTEANU Structuri și misiuni ale unităților de grăniceri în perioada interbelică în regiunile Bucovinei și nordul Basarabiei	141
Ana-Gabriela POGOREVICI Iancu Flondor – activitatea în ultimii ani ai vieții	141
Silvia GROSSU Mitropolitul Gurie și congresele misionare din perioada interbelică	142
Ștefan PURICI Sovietizarea Bucovinei. Implicații etno-politice	142
Marin GHERMAN Situția comunității românești din Ucraina în contextul invaziei la scară largă a Federației Ruse	143

ROMÂNII DIN AFARA GRANIȚELOR, DIN SECOLUL XIX
PÂNĂ LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI XXI

Csaba HORVÁTH David Urs de Margina în documentele de evidență ale regimului Orlat (1834-1850)	144
Vasile-George URSU Incursiunea geografului francez Emmanuel de Martonne în Basarabia anului 1919 ...	144
Ioan BOROICA Românii din dreapta Tisei și granița de nord în perioada interbelică (1920-1940)	145
Simona-Teodora ROȘCA-NEACȘU Icoana din afara granițelor	145
Constantin UNGUREANU Comunitatea românească din Ucraina la hotarul secolelor XX-XXI	146

PROBLEMA BASARABIEI ÎN CONTEXT INTERNAȚIONAL
(SECOLELE XIX-XX)

Vlad MISCHEVCA Influența factorilor și actorilor decizionali asupra procesului negocierilor și semnării Tratatului de pace ruso-turc de la 16 (28) mai 1812	147
Eugen-Tudor SCLIFOS, Evoluția problemei Basarabiei în context internațional (1856-1876)	148
Ștefan AFTODOR Contribuția lui Gheorghe Munteanu-Murgoci la înfăptuirea și recunoașterea unirii Basarabiei cu România (1918-1920)	148
Gheorghe COJOCARU Semnificația conferinței de la Viena din 1924 în contextul de ansamblu al relațiilor sovieto-române	149
Silvia CORLĂTEANU-GRANCIUC Recunoașterea diplomatică a URSS de către Italia și încheierea tratatului comercial bilateral din 7 februarie 1924. Repercusiuni asupra relațiilor româno-italiene	149
Mihai ȚURCANU Tentativele Alianțelor occidentale de identificare a opțiunilor concrete de implementare a garanțiilor din 13 aprilie 1939 (mai - iunie 1939)	150

Mariana COJOCARU	
Invazia sovietică în România în 1940 și exodul basarabenilor peste Prut: istoriografia problemei	150
Anatol ȚĂRANU	
Politica fiscală și rechizițiile în primii ani postbelici în provocarea foametei din anii 1946-1947 în Moldova la est de Prut	151
Anatol ȚĂRANU, Gabriela ȚĂRANU	
Confruntarea diplomatică în problema prezenței militare ruse în Republica Moldova	151
Victor JUC	
Opțiunea europeană a Republicii Moldova: oportunități și constrângeri	152

AVRAM IANCU ȘI CONTEMPORANII SĂI

Ioan BOLOVAN	
Avram Iancu: adorare, contestare și valorizare	153
Ion CÂRJA	
Avram Iancu și „bunul împărat”. Considerații privind cultura politică a românilor ardeleni la 1848	153
Lucian TURCU	
Locul lui Avram Iancu în panteonul național după Marea Unire	154
Dragoș Lucian CURELEA	
Implicarea structurilor militare din subordinea Corpului VI Armată Cluj în organizarea Serbărilor Centenarului Avram Iancu (18 iunie - 2 septembrie 1924)	155
Mircea-Gheorghe ABRUDAN	
Avram Iancu în fondurile Arhivelor Statului de la Viena	156
Tiberiu TANASE, Aurel DAVID	
Avram Iancu și Marea Adunare Națională de la Blaj	156
Floarea POP	
Reflectarea imaginii lui Avram Iancu în versuri și portrete	156

MODERNIZARE SOCIO-ECONOMICĂ ȘI INSTITUȚIONALĂ ÎN TERITORIILE ROMÂNEȘTI ÎNSTRĂINATE (SECOLUL AL XIX-LEA - ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA)

Eugen CERNENCHI, Tudor CIOBANU, Larisa SVETLICINĂ	
Probleme controversate în editarea catagrafiilor Țării Moldovei din perioada războaielor ruso-otomane din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea - începutul secolului al XIX-lea	158
Tudor CIOBANU	
Aspecte ale evoluției geo-demografice a așezărilor din ținutul Soroca și Orhei- Lăpușna la sfârșitul secolului al XVIII-lea - începutul secolului al XIX-lea	159
Andrei EMILCIUC	
Înființarea tovarășiilor rurale de credit agricol în preocupările Zemstvei din Basarabia în anii '70 ai secolului al XIX-lea	159
Valentin TOMULEȚ	
Etapete și specificul includerii Basarabiei în sistemul pieței interne ruse (anii 1812-1873)	160
Teodor CANDU	
Rechizitoriul și tipologia documentelor din dosarele civile ale Execuției Judecătoreii a Departamentului Întâi al regiunii Basarabiei (1813-1816)	161
Elena FRUMOSU	
Recunoașterea unor drepturi personale nepatrimoniale în Basarabia în baza actelor moderne (1812-1847)	161

Sergiu BOȚOLIN	
Elite locale și strategii imperiale: studiu asupra Basarabiei în perioada 1812-1828	162
Valeriu HARABARA	
Politica autorităților imperiale ruse față de comunitatea greacă din Basarabia în prima jumătate a secolului al XIX-lea	162
Anastasia GUȚU	
Basarabia în contextul relațiilor comerciale ale Rusiei cu Imperiul Austriac (1817-1830)	163
Martin RILL	
Considerații cu privire la <i>Topografia monumentelor din Transilvania</i>	163
Viorel BOLDUMA	
Tentative de emigrare a populației din Basarabia în Extremul Orient (sfârșitul sec. XIX - începutul sec. XX)	164
Alina FELEA	
Divorțialitate și moralitate în Basarabia (1813 - anii '30 ai sec. al XIX-lea)	164
Sorin GRAJDARI	
Rolul negustorilor armeni și greci din Basarabia în exportul de cereale prin porturile Ismail, Reni și Chilia în anii '30 ai secolului al XIX-lea	165
Cristina GHERASIM	
Nobilimea basarabeană și procesul de modernizare la sfârșitul sec. al XIX - începutul sec. XX	165
Ion NEGREI	
Apariția și activitatea în spațiul basarabean a primelor instituții naționale moderne, în contextul revoluției ruse din 1905-1907	166
Anatolie LEȘCU	
Leon Dumbrova – file din viața unui ilustru militar român	166
Artur LEȘCU	
Partide de extremă dreaptă din Basarabia și acțiunile împotriva lor a Direcției guberniale a Corpului Independent de Jandarmi din Basarabia (1905-1917)	167
Iulian CRIMINCEANU	
Activitatea miliției din orașul Chișinău în perioada ianuarie - aprilie 1918	167
Nicolae ENCIU	
Modernizarea social-economică a Basarabiei interbelice: între deziderat și constrângerile epocii	168
	
MODERNIZARE MEDICALĂ, MODERNIZARE SOCIALĂ. SĂNĂTATE PUBLICĂ ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC ÎN SECOLELE XVIII-XX	
Oana SORESCU-IUDEAN	
Spațiul urban și epidemiile de ciumă din Sibiu și Brașov în prima jumătate a secolului al XVIII-lea	169
Lucian POPESCU-VAVA	
Evoluția sănătății publice în zona rurală a județului Dolj în perioada aplicării primei legi sanitare (1874-1910)	170
Ligia LIVADĂ-CADESCHI	
Medici români pe front, 1877-1918. Memorie și memorii	170
Minodora DAMIAN	
Impactul social al bolilor venerice în Carașul interbelic	171
Ileana CIOAREC	
Stabilimentele de sănătate create în orașul Craiova în a doua jumătate a secolului al XIX-lea	172
Harieta MARECI SABOL	
„Urâcioasa boală a sărăciei”. Politici și măsuri socio-medicale de combatere a pelagrei în Bucovina anilor 1890-1914	172

Iulia BULACU	
Reguli privind igiena stabilimentelor de alimentație publică din București în epoca modernă	173

Diana EȚCO	
Medicina și sistemul de sănătate publică din Basarabia la începutul secolului al XX-lea. Caracteristici, realizări și inconsecvențe	174

MODELE DE ORGANIZARE MILITARĂ ÎN ISTORIA ROMÂNILOR
(1859-1989)

Sergiu BALANOVICI	
Statutul ofițerilor români din armata Vechiului Regat (1864-1914)	175

Petre OTU	
Modelul francez în gândirea și practica militară românească (1916-1940)	175

Gheorghe VARTIC	
Noi orientări în pregătirea superioară a ofițerilor armatei române în perioada interbelică	176

Ilie SCHIPOR	
Agentura sovietică în lagărele de prizonieri străini din URSS. Cazul Diviziei de voluntari români „Tudor Vladimirescu”	176

Alexandru OȘCA	
Actul de la 23 august 1944 și impactul asupra reconfigurării structurilor Armatei Române. Certitudini și controverse	177

Sorin CRISTESCU	
Elevi români la școlile militare navale din Flensburg-Mürwick și Stralsund în anul 1944 ...	178

ISTORIA ROMÂNILOR, O ISTORIE MIXTĂ:
PREZENȚE, IPOSTAZE ȘI REPREZENTĂRI ALE FEMEILOR
ÎN ISTORIA LOCALĂ ȘI NAȚIONALĂ

Emil PĂUNESCU	
Emanciparea femeilor dintr-un oraș de provincie românesc spre sfârșitul secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului XX, studiu de caz: Giurgiu	179

Marinela Loredana BARNA	
Bicentinar Sevastia Mureșianu (1824-1879)	179

Georgeta FODOR	
Lux, modă și conduita românelor transilvănene: intersecții între norme de gen și imperative naționale	180

Sergiu TABUNCIC	
Un mănunchi de noutăți despre Nadejda Russo – prima aviatore pilot din Basarabia interbelică	180

Mihaela Livia GULEȘ	
Maria Suciuc – reprezentantă a elitei feminine începutului de secol XX în Arad	181

Oana HAVOR	
Studiul artei moștului în instituțiile de învățământ superior din Cluj (1776-1945)	181

Maria Alexandra PANTEA	
Școala de fete din Arad, expresie a emancipării și modernizării societății românești ...	182

Laurențiu VLAD	
Calypso Botez: scrieri social-politice și literare. Scurte note de lectură	182

Cecilia CÂRJA	
Ipostaze feminine în amfiteatru. Soții și fiice de universitari în Clujul interbelic	183

Vasile-George URSU,	
Începuturile avocaturii feminine românești reliefate de juristul și scriitorul Ioan Peretz (1876-1935)	183

APĂRAREA SPAȚIULUI DINTRE PRUT ȘI NISTRU
ÎN PERIOADA 1918-1939. ASPECTE POLITICE ȘI MILITARE

Liviu CORCIU	
Aplicarea Codului de justiție militară în Basarabia, în perioada interbelică.	
Studii de caz	184
Octavian ȚÎCU,	
Contestarea Basarabiei. Acțiunea subversivă sovietică într-o provincie românească (1918-1940)	184
Valeria BĂLESCU	
Siguranța națională în atenția Statului român, după normalizarea relațiilor diplomatice cu URSS, în anul 1934	185
Petre OTU	
1939. Proiecte strategice de apărare pe Frontul de Est înainte și după începerea războiului mondial	186
Ion GIURCĂ	
Apărarea teritoriului dintre Prut și Nistru în prevederile planurilor de operații ale Marelui Stat Major român	186

ARMATA ROMÂNĂ ȘI BASARABIA (1918-1944)

Ion GIURCĂ	
Comisariatul Militar al Basarabiei condus de generalul Arthur Văitoianu	187
Valentin BURLACU	
Aspecte istoriografice cu privire la problema intrării trupelor române în Basarabia la începutul anului 1918	187
Vitalie CIOBANU	
Contextul politic și militar al intrării trupelor române în Basarabia (decembrie 1917 - ianuarie 1918)	188
Alin SPĂNU	
Situația din Basarabia în analiza armatei române (ianuarie - martie 1918)	188
Ion Valer XENOFONTOV	
Chișinăul în al Doilea Război Mondial reflectat în beletristica românească	189
Aurel FONDOS	
Influența Armatei Române asupra modernizării vieții cotidiene din Basarabia interbelică	190
Sergiu MUNTEANU	
Raportul forțelor militare la hotarul româno-sovietic (ianuarie - iunie 1941)	190
Constantin MANOLACHE	
Asigurarea securității naționale în Basarabia interbelică	191

STUDIILE UNIVERSITARE ȘI MOBILITATEA SOCIALĂ
(1919-2020)

Bogdan MURGESCU	
Studiile universitare și mobilitatea socială în România 1919-2020 – o agendă de cercetare	192
Dragoș SDROBIȘ	
Studii superioare, profesii intelectuale și mobilitate socială în romanul interbelic: o introducere	193

Cosmin POPA	
„Planul național unic” și criza mobilității sociale în mediul urban din România anilor '80	193
Ștefan-Marius DEACONU	
Mobilitate educațională și stratificare socială în învățământul superior din România (1971-1980)	194
Ana-Maria STAN	
Despre peregrinatio academica și ascensiune socială la feminin – câteva considerații	194
Ionuț-Mircea MARCU	
Învățământul istoric și mobilitatea socială a istoricilor profesioniști în România socialistă. Studii de caz	195
Gabriel ASANDULUI	
Educație și ideologie la Institutul Politehnic „Gheorghe Asachi” din Iași	195
Margareta-Gabriela BILIGA-NISIPEANU	
Impactul mobilităților ERASMUS asupra traiectoriilor profesionale ale foștilor participanți: între promisiuni și realitate	196

BASARABIA ÎN CADRUL ROMÂNIEI MARI,
ÎNTRE „UITARE DELIBERATĂ” ȘI „REVANȘA MEMORIEI”.
SURSE PENTRU O ISTORIE COMUNĂ A ROMÂNIEI
ȘI REPUBLICII MOLDOVA

Sergiu CORNEA	
Organizarea teritorială a puterii publice subnaționale în anteproiectele constituționale elaborate de partidele politice din România în anii 1921-1922	198
Ana MOLCOSEAN	
Realități electorale în județul Bălți în perioada 1922-1938	198
Cristina DIAC	
Basarabia interbelică în fondurile din arhiva istorică a C.C. al P.C.R.	199
Elena NEGRU	
Manipularea memoriei trecutului istoric comun cu România întregită în RSS Moldovenească (anii 1960-1980)	200
Florin ABRAHAM	
„Basarabia interbelică” – subiect al războaielor memoriei istorice după 1989	200
Florin ABRAHAM	
Democratizarea cercetării istorice. Digitalizarea surselor istoriei contemporane din spațiul românesc: proiecte, rezultate, perspective	201
Daniela ȘEREMET	
Chipul lui I.V. Stalin în propaganda din RSS Moldovenească (1945-1956)	201
Cristina DIAC	
Visele locotenentului Ragaiac pe malul Nistrului liniștit. Despre imposibila reeditare a romanului „Rusoaica” în „România comunistă”	202
Flori BĂLĂNESCU	
Vasile Țepordei (1908-2002), un preot basarabean din România Mare – „antisovietic și anticomunist”	203

ANUL 1924 ÎN ISTORIA ROMÂNILOR

Ruslan ȘEVCENCO	
Formarea structurilor puterii regionale în RASSM	204
Anatol PETRENCU	
„Părinții-întemeietori” ai numitei RASSM: portret de grup	204

Valentin BURLACU	
Aspecte istoriografice cu privire la formarea și evoluția RASSM	205
Gheorghe CALCAN	
Naționalizarea bogățiilor petrolifere ale țării. Legea minelor din anul 1924	205
Alexandru MOLCOSEAN	
Fenomenul constituirii și existenței comunelor agricole în stânga Nistrului (1924-1935)	206
Valeriu PASAT	
Un secol de la formarea Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești. Interpretări istoriografice	206
Cristian ȚĂRANU	
Rolul și locul RASSM în realizarea proiectului sovietic de anexare a Basarabiei în 1940	207
Marius DIACONESCU	
Presiunea foștilor proprietari francezi expropriați prin reforma agrară împotriva ratificării Unirii Basarabiei în Parlamentul Franței	208

1944 - ARMATA ROMÂNĂ
ÎN TRE FRONTURI

Gheorghe VARTIC	
Vara anului 1944 pe Culmea Pleșului-Tg. Neamț în jurnalul Armatei 4 române	209
Alin SPÂNU	
Bătălia Moldovei, în memoriile generalului Hans Friessner, comandantul Grupului de Armate „Ucraina Sud”	209
Ion BĂLAN, Emil PĂUNESCU	
1944. Vlașca sub bombe	210
Marian ZIDARU	
1944. SOE și NKVD își delimitează sferile de influență în România și în Balcani	211
Marian-Alin DUDOI	
Știri din surse britanice despre starea de fapt din România din septembrie 1944	211
Valentin IOAN, Marcel IOAN	
Activitatea structurilor de ordine și siguranță publică în instrumentarea delictelor din județul Bacău în perioada 1941-1943	212
Sorin CRISTESCU	
Primele zile ale ofensivei sovietice de pe frontul Iași Chișinău (20 - 23 august 1944) consemnate în jurnalul de operațiuni al Grupului de armate german Sūdukraine	213
Tudor VIȘAN-MIU	
De la Axă la Aliați: actul de la 23 august 1944 în memorialistica militară	213
Liviu CORCIU	
Momentul 23 August 1944 în jurnalele de operații ale unităților românești și în documente din arhivele militare	214
Ilie SCHIPOR	
Victime de război române pe Frontul de Est (1941-1956)	214
Victor-Răzvan MARTIN	
Aprovizionarea trupelor germane de pe frontul românesc în cursul anului 1944	215
Gabriel-George PĂTRAȘCU, Mariana DIMA	
Legenda distrugerii orașului și portului Constanța de către Bateria de artilerie de coastă „Tirpitz”	216
Sergiu BALANOVICI	
Operația de evacuare din Moldova (1944)	217

Șerban Liviu PAVELESCU

Ofensiva aeriană de bombardament strategic anglo-americană din vara anului 1944. Obiective, mijloace și metode de acțiune, efecte. O analiză din perspectiva teoriei și practicii războiului aerian 217

REZISTENȚA ARMATĂ ANTICOMUNISTĂ/ANTISOVIEȚICĂ
DIN ROMÂNIA: CONȚINUT ȘI CONTEXT

Silviu MOLDOVAN

Rezistența armată din România comunizată: conținut național și context internațional 219

Iuliu Cezar CRĂCANĂ

Rezistența armată anticomunistă din România: o perspectivă juridică 220

Delia CORA

Rezistența într-o zonă de graniță: Maramureșul 220

Elis PLEȘA

Comunitatea locală în sprijinul grupului de rezistență Leon Șuşman: motivații și consecințe 221

Alin MĂRGINEAN

Nicolae Carandino și dilemele rezistenței 222

EXIL, OPOZIȚIE ȘI REZISTENȚĂ
ÎN ANII REGIMULUI COMUNIST

Mihai NEAGU

Exil și diasporă românească postbelică 223

Alexandru HERLEA

Cicerone Ionițoiu și Remus Radina – luptători anticomuniști, membri marcanți ai exilului românesc din Franța 224

Ioan-Irineu FĂRCAȘ

Preotul Vasile Zăpârțan și „cazul Berna” 224

Daniela DAD

Despre rostirea și rostuirea exilului românesc 225

Oana Elena DEMETRIADE

Solidarizarea exilului românesc cu muncitorii participanți la revolta de la Brașov din 15 noiembrie 1987 225

Mihai DEMETRIADE

Ancheta muncitorilor de la Brașov, în urma revoltei muncitorești din 15 noiembrie 1987 226

Anca STÂNGACIU

Fenomenul freiburghez și alte referințe ale exilului cultural, ca formă subtilă de rezistență anticomunistă 227

Andreea OPRIȘ

Acțiuni umanitare/filantropice, culturale, publicistice și politice ale româncelor din exil în anii Războiului Rece 228

Polina LUNGU

Interesul securității pentru Alexandru Boldur în anii regimului comunist 228

Florin GHEORGHIU

Personalitate marcantă a exilului greco-catolic. Arhiepiscopul Traian Crișan (1918-1990) 229

Alis NICULICĂ

Profesorul Mihai Polocoșeriu (1891-1959), fost primar al Sucevei, victimă a represiunii comuniste 230

MEMORIE, IDENTITATE ȘI PROPAGANDĂ

Igor ȘAROV	
Cultura memoriei în Republica Moldova și Ucraina	231
Ludmila D. COJOCARU	
Memoria victimelor regimului totalitar-comunist în Republica Moldova: imperative și reactualizări în contextul războiului din Ucraina	232
Silviu-Gabriel LOHON	
Fotografie și context istoric. Pentru o teorie a vizibilului în istoria comunismului românesc	232
Silviu-Onoriu BRĂDEANU, Didina ROGOJINĂ	
Identitate și continuitate în Bugeac: cazul Vișinești	233
Diana-Mihaela PĂUNOIU	
Funcționari publici basarabeni refugiați în Oltenia anului 1940	234
Narcisa Maria MITU	
Integrarea comercianților basarabeni în activitatea economică a Craiovei în timpul celui de-al Doilea Război Mondial	234
Lidia PĂDUREAC	
Organizarea punctelor alimentare în timpul foametei din RSS Moldovenească (1946-1947): între istorie și memorie	235
Nicolae MIHAI	
De la „fânel cazacilor” la ciocoiul corupt și ursul alb. Prezența rusească și registrele sale emoționale în Oltenia (1830-1856)	236
Victor Tudor ROȘU	
Avram Iancu în retorica unionistă a anului 1918	236
Gino RADO	
35 de ani de la căderea dictaturii comuniste. Amintiri conflictuale în memoria colectivă	237
Virgiliu BÎRLĂDEANU	
Imaginarul „cetății asediate” și practicile memoriei în propaganda separatistă la est de Nistru în perioada anilor 1992-2022	237
Adrian DOLGHI	
Propaganda comunistă versus asigurarea raționalizată cu produse alimentare și mărfuri industriale de larg consum în RSS Moldovenească (1944-1947)	238
Ana-Maria PLUMB	
Literatura, instrument al puterii politice în contextul instaurării și consolidării regimului comunist în România	239

ROMÂNIA ÎN TIMPUL RĂZBOIULUI RECE

Marian-Alin DUDOI	
Critici și polemici ale unei părți a delegației interparlamentare britanice care a vizitat România (30 septembrie - 15 octombrie 1947)	240
Bogdan Iulian RANTEȘ	
Noi direcții ale politicii externe românești în timpul Războiului Rece. Relațiile cu statele din Maghrebul francez (Maroc, Tunisia și Algeria) în perioada 1956-1975	241
Mihail DOBRE	
A fost România mediator între Est și Vest în timpul Războiului Rece?	242
Dumitru PREDĂ	
România și procesul de pace de la Helsinki – la 50 de ani	242

❧

RELAȚIILE ROMÂNNO-SOVIETICE ÎN TIMPUL RĂZBOIULUI RECE:
ÎNTRE COOPERARE ȘI TENSIUNI

Elena NEGRU	
RSS Moldovenească ca instrument de presiune în relațiile URSS cu România (anii 1970)	243
Sorin APARASCHIVEI	
Activitatea și rolul lui Petre Gonciaruc în sovietizarea și „anexarea” României	243
Viorel GHEORGHE	
Încercări de colaborare româno-sovietice în industria aeronautică în anii 1980	244
Ion ȘIȘCANU	
Profilul „culacului” în RSS Moldovenească	245

❧

CONTROLUL PRESEI, PUBLICAȚIILOR ȘI INSTITUȚIILOR
DE CULTURĂ (MUZEE, TEATRE, BIBLIOTECI, CINEMATOGRAFE)
ÎN ANII REGIMULUI COMUNIST

Roxana BĂLĂUCĂ	
Aspecte ale cenzurii în bibliotecile universitare din România în perioada comunistă	246
Delia Roxana CORNEA	
Organizarea și funcționarea Muzeului Regional al Dobrogei în primul deceniu al regimului comunist (1948-1958), reflectate în documentele și presa de epocă	247
Alexandra-Iulia NUC-ROȘU	
Cinematografia indiană în perioada comunistă din România	247
Natalia HARITON	
Indicele bibliografic „Critica și știința literară în Moldova”: de la critica cu tendință la tendința estetică	248
Georgeta STEPANOV	
Presa din RSSM, la răspântie de vremi (anii `80-`90 ai secolului XX)	248

❧

DEȘI AM TRĂIT-O, NE PLACE SĂ O NEGĂM.
CUM ȘI-AU PIERDUT ROMÂNII ÎNCREDEREA ÎN PROPRIA
REVOLUȚIE DIN 89 - ȘI MAI ALES DE CE?

Gheorghe ONIȘORU	
Revoluția Română: delimitări conceptuale	249
Mihail DOBRE	
Statutul extern al României post-comuniste și interesele cetățeanului român	249
Aurelia FELEA	
Revoluția din decembrie 1989 din România văzută de la Moscova. O lectură a presei sovietice după 30 de ani	250
Constantin CORNEANU	
Revoluția Română din Decembrie 1989 și memorialistica fostei Securități	250
Cristian DUMITRESCU	
Nicolae Ceaușescu, maghiarii și revoluția română. Evenimentele din Târgu Mureș în perioada decembrie 1989 - martie 1990	251
Mihai DODU	
Paradigme ale cercetării unui moment istoric – Decembrie 1989	252

SURSE PENTRU O ISTORIE COMUNĂ A ROMÂNIEI
ȘI REPUBLICII MOLDOVA ÎN SECOLUL XX: PRODUCERE,
CONSERVARE, DISTRUGERE, LIMITE ALE UTILIZĂRII

Julian Stelian BOȚOGHINĂ	
Istorisirea demersurilor întreprinse pentru găsirea arhivelor armatei Republicii Democratice Moldovenești, după un deceniu de la Unire	253
Dumitru LISNIC	
Privind peste Nistru. Mișcări religioase transfrontaliere și politici antisectare în documentele de arhivă sovietice și românești din anii 1920	254
Gheorghe ONIȘORU	
Surse inedite din arhivele Republicii Moldova privind relațiile cu România în perioada 1965-1989	254
Dragoș SDROBIȘ	
Amintire și sti(g)mă de sine la un basarabean din România Mare. Amintirile lui Nicolae Moscăuțeanu	255
	
PROBLEME ACTUALE ALE ȘTIINȚEI ISTORICE DIN ROMÂNIA ȘI REPUBLICA MOLDOVA - ÎNTRE ABORDĂRILE TRADIȚIONALE ȘI NOILE DIRECȚII DE CERCETARE	
Alexandru BEJENARU	
Chilia și Licostomo în izvoarele cartografice din secolele XIV-XVI	256
Ion CHEPTENE	
„Aventurile” politice ale șleahței poloneze în Țara Moldovei din sec. al XVI-lea: expresie identitară a sarmatismului polonez	256
Sorin ȘIPOȘ	
Călători străini în spațiul românesc și simbolistica frontierei (1710-1810). Metodologia cercetării	257
Ion EREMIA	
Colonizarea românească în Serbia Nouă (1752-1764)	258
Igor BERCU	
Unitățile administrativ-teritoriale otomane de pe teritoriul Țării Moldovei: perspective în contextul relațiilor internaționale (sfârșitul sec. al XVIII-lea - începutul sec. al XIX-lea)	258
Maftai-Viorel LĂCĂTUȘ	
Reflectarea cedării Basarabiei și Bucovinei de nord în presa ardeleană: cronica unei crize naționale din 1940	259
Cătălin NEGOIȚĂ	
Ocuparea Cadrilaterului de către autoritățile bulgare (septembrie 1940)	260
Emanuel BĂLAN	
Emigrarea evreilor prin portul Constanța în timpul lui Antonescu	260
Ștefan PLUGARU	
Foametea din 1946-1947 în România și Republica Sovietică Socialistă Moldovenească - privire comparativă	261
Gabriel MOISA	
Pelucula cinematografică - sursă pentru reconstituirea istoriei contemporane	262
Sorin ȘCLEARUC	
Filmul artistic din RSS Moldovenească ca instrument de studiere a istoriei locale	263
Felicia RAETCHI	
Strania fragilitate a monumentului de for public. Istoric și considerații actuale - de la monumentul Apostolii Basarabeni de la Chișinău (Ionescu Varo) la monumentul Părintele Lucaciu de la Satu Mare (Cornel Medrea) până la monumentul Ostașului Sovietic	263

Alexandru ANTOCIAN	
Studierea fenomenului corupției în comunism după 1991: surse, istoriografie, concepte	264
Cosmin PATCA, Laura ARDELEAN	
Direcții noi de cercetare în realizarea monografiilor istorice de localități din Nord-Vestul României	265
Crina HAREA	
Istoricul Ioan Scurtu despre personalitatea Regelui Mihai I	265
Nadia CRISTEA	
Istoria Basarabiei în evoluția scrisului istoric românesc, de după revigorarea națională ...	266

SISTEMUL UNIVERSITAR DIN ROMÂNIA - DE LA CONTRACȚIE
LA EXPANSIUNE (1980-2000)

Matei GHEBOIANU	
De la contracția sistemului universitar românesc la expansiunea post-decembriștă. Abordări statistice	267
Ionuț-Mircea MARCU	
Învățământul istoric în România, de la contracția impusă politic la expansiunea post-socialistă (1980-2000)	267
Ștefan-Marius DEACONU	
Porți larg deschise? Relevanța socială a expansiunii cantitative a învățământului universitar în România postcomunistă (1990-1995)	268
Valentin MAIER	
Transformările nomenclatorului de specializări din învățământul superior românesc	268
Margareta-Gabriela BILIGA-NISIPEANU	
Impactul Programului TEMPUS asupra Învățământului Superior din România: relansarea discuțiilor	269

ABORDĂRI ACTUALE, DIRECȚII ȘI TENDINȚE
ÎN DIDACTICA ISTORIEI

Daniela VACARCIUC	
Extensiile curriculare, oportunități de valorificare a creativității	270
Pavel CERBUȘCĂ	
Pedagogia digitală orientată spre o transformare curriculară la disciplina „Istorie”	270
Rodica NEAGA	
Valorificarea surselor istorice în studierea problemelor controversate ale istoriei (treapta liceală)	271
Natalia SÎNCU	
Predarea istoriei în era Inteligenței Artificiale	272
Angela CIORICI-FREI	
Aspecte din istoria minorităților etnice din Republica Moldova în manualele școlare de istorie	273
Nadia DIGOR	
Cercetarea istorică prin prisma proiectului transfrontalier – Porți deschise către Prut	273
Gina Aurora NECULA	
Predarea integrată a limbii și a conținutului disciplinei ISTORIE pe baza metodologiei CLIL	274
Eugenia NEGRU	
Albumul de fotografie – sursă documentară pentru re/cunoașterea trecutului comunist al familiei	274

Liuba STRUȚ	Studierea istoriei locale prin intermediul proiectului comunitar	275
Simona IUȘCĂ	Disidența anticomunistă din România în manualele școlare de Istorie	275
Veronica POZNEAC	Predarea disciplinei istoria românilor și universală în școlile din stânga Nistrului	276
Maria IANIOGLO	Adaptarea învățământului populației găgăuze la provocări sociale: trecut și prezent	277
Sergiu SUVAC	Război și Pace în manualele școlare de istorie din Republica Moldova și România (studiu de caz: ciclul gimnazial)	277
Lilian ȘOȚU	Eficiențizarea procesului educațional la istorie prin intermediul instruirii problematizate	278
Lidia DOMENTI	Valorizarea patrimoniului local în educația istorică a tinerei generații. Studiu de caz: satul Cărbuna, raionul Ialoveni	278
Rodica SOLOVEI	Valorificarea dimensiunii afective în cadrul procesului educațional la istorie: aspecte teoretice și aplicative	279
Rodica ANTOCICA	Utilizarea platformelor digitale în cadrul procesului educațional la istorie	280
Rodica EȘANU	Modalități de folosire responsabilă și competentă a surselor la lecția de istorie	280
Elena ZAPOROJAN	Valorificarea rolului personalităților istorice în cadrul procesului educațional. Studiu de caz: făuritorii Marii Uniri	281
Adrian DOLGHI	Aplicarea cunoștințelor și materialelor referitoare la viața cotidiană în RSS Moldovenească în predarea/învățarea istoriei în ciclul gimnazial și liceal: aspecte teoretice și practice	282
Victoria LESNIC	Dezvoltarea competențelor elevilor prin intermediul proiectelor eTwinning	283
Galina CERETEU	Valorizarea patrimoniului național prin formarea inițială la elevi a competenței de cercetare și comunicare științifică	283
Maria CHIȚUL	Motivarea învățării istoriei cu ajutorul extensiei <i>educatieinteractivă.md</i>	284
Liliana JUC	Arta de a spune povești – metodă nonformală de învățare inclusiv a istoriei	285

MASA ROTUNDĂ: MUZEUL UNIVERSITAR ÎN DIALOG
CU MEMORIA INSTITUȚIONALĂ ȘI COMUNITATEA.
STRATEGII, PROIECTE, REZULTATE

Georgeta FODOR	Muzeul Universității George Emil Palade din Târgu Mureș, între universitate și comunitate	286
Ana-Maria STAN	Fragilitatea patrimoniului muzeal universitar	286
Florentina NIȚU	Vocea muzeului universitar în relația cu memoria instituțională și comunitatea. Studiu de caz: Muzeul Universității din București	287

Valentin MAIER

Direcții de cercetare și valorificarea cercetării la Muzeul Universității
din București 287

ISTORICII ȘI FENOMENUL COLECȚIONISMULUI

Lidia TRĂUȘAN-MATU

Colecția de carte medicală veche a doctorului Carol Davila (1828-1884) 288

Dan Simion GRECU

Încercuirea de la Stalingrad, reflectată în corespondența poștală militară română
(decembrie 1942 - ianuarie 1943) 288

Alin CIUPALĂ

Artiști fotografi creatori de cărți poștale ilustrate în România anilor 1960 289

Radu MÂRZA

Documentarea colecțiilor: simboluri istorice și ideologii pe bancnote 289

Elena PREDA

Colecționismul ca stare de bine 289

Iulian Stelian BOȚOGHINĂ

Gânduri și fapte de pe frontul Marelui Război împărțite celor de acasă.
Scrisorile unui soldat din Aita Mare 291

Cristina BOȚOGHINĂ

Acele medicale în colecția de documente a Muzeului Golești 291

Aurelia FELEA

Colecția bibliofilului basarabean Manuil Poleac: conținut și valoare documentară 292

DIGITALIZAREA, GESTIONAREA DOCUMENTELOR ELECTRONICE
ȘI PUNEREA ACESTORA LA DISPOZIȚIA PUBLICULUI.
O PROVOCARE A ARHIVISTICII CONTEMPORANE

Cristian ANIȚA

Între Europa de Est și Orientul Mijlociu. Inițiativa de digitalizare a documentelor
din Arhivele Naționale referitoare la relațiile dintre România și țările arabe
din Africa de Nord și Peninsula Arabă în perioada comunistă 293

Alexandru CERBU

Digitizarea fondurilor de arhivă din cadrul Agenției Naționale a Arhivelor:
realizări și perspective 294

Igor CAȘU

Digital Humanities: practici internaționale și realități naționale 294

Oana-Mihaela VLADU

Provocările și oportunitățile digitalizării în învățământul superior militar 295

Victor Claudiu TURCITU

Accesul la colecțiile digitalizate din Arhivele Naționale. Realități și perspective 296

Alexandru ARGINT

Digitalizarea serviciilor de arhivă prestate cetățenilor și gestionarea documentului
electronic 296

ARHIVELE ȘI SOCIETATEA CONTEMPORANĂ.
NOI PROVOCĂRI ARHIVISTICE

Liviu BOAR

O istorie a arhivelor ardelenne prin biografii - un proiect inedit al arhiviștilor
mureșeni 298

Cătălin NICHITA	
Arhivele Militare, față în față cu provocările secolului XXI	299
Alexandra-Corina RĂILEANU (BRUTARU)	
Utilizarea documentelor de arhivă digitalizate în cercetarea științifică	300
Angela OANEA	
Instituțiile spitalicești creatoare de documente istorice	300

TURCIA – ACTOR IMPORTANT ÎN SISTEMUL DE RELAȚII
INTERNAȚIONALE

Anamaria-Ancuța TRIF	
Contribuții la analiza relațiilor politico-diplomatice între România și Turcia în perioada regimului lui Nicolae Ceaușescu	301
Dumitru PREDA	
Turcia - România. Relații diplomatice 1938-1944	301

MEMORIE ȘI UITARE ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC MEDIEVAL

Alexandru SIMON	
Înainte și după Bucovina: memoria relațiilor medievale dintre Moldova și Casa de Habsburg	303
Florina CIURE	
Transilvania secolului al XVI-lea în memoria venețienilor	303
Sergiu MUSTEAȚĂ	
Istoria mai puțin cunoscută a castelului Soroca	304
Adinel DINCĂ	
Boncompagno da Signa (cca 1165-1240), metafizica memoriei, și amintirile dintr-un sat transilvan la 1500	304
Maria FRÎNC	
Istoria uitată a Sebeșului medieval	305
Livia MAGINA	
Mărturia și cercurile senzoriale ale memoriei în Transilvania medievală	305
Adrian MAGINA	
Oralitate și memorie în Banatul medieval și modern timpuriu	306
Tudor SĂLĂGEAN	
Legende românești ale Sfântului Andrei. Reflecții metodologice asupra dinamicii tradiției și memoriei	306
Cosmin POPA-GORJANU	
Memorie și uitare în mediul familiilor nobiliare din secolul al XIV-lea	307
Maria CRÎNGACI ȚIPLIC, Ioan-Marian ȚIPLIC	
Trecuturi ale patrimoniului și prezențe ale patrimoniului: cazul mănăstirii dominicană din Sibiu	307
Indice	309

P R E Ș E D I N T E D E O N O A R E

.....

Acad. **Alexandru ZUB**,
*director onorific al Institutului de Istorie „A.D. Xenopol” din Iași
al Academiei Române*

P R E Ș E D I N Ț I

.....

Acad. prof. univ. dr. **Ioan-Aurel POP**,
președintele Academiei Române
Acad. prof. univ. dr. hab. **Ion TIGHINEANU**,
președintele Academiei de Științe a Moldovei
Prof. univ. dr. **Igor ȘAROV**,
rectorul Universității de Stat din Moldova
Prof. univ. dr. **Mihai DIMIAN**,
rectorul Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava

COMITETUL ȘTIINȚIFIC

.....

M E M B R I

Acad. prof. univ. dr. **Victor SPINEI**,
președintele Secției de Științe Istorice și Arheologie a Academiei Române

Acad. prof. dr. hab. **Andrei EȘANU**,
Academia de Științe a Moldovei, membru de onoare al Academiei Române

Prof. univ. dr. **Ioan BOLOVAN**,
*membru corespondent al Academiei Române,
director al Institutului de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca
al Academiei Române*

Ion HADÂRCĂ,
*membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei
vicepreședinte al Academiei de Științe a Moldovei
coordonatorul Secției Științe sociale, economice, umanistice și arte*

Prof. univ. dr. **Gheorghe IACOB**,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Prof. univ. dr. **Bogdan MURGESCU**,
*prorector al Universității București, președinte de onoare
al Societății de Științe Istorice din România*

Prof univ. dr. **Sorin RADU**,
rectorul Universității „Lucian Blaga” din Sibiu

Conf. univ. dr. hab. **Sergiu CORNEA**,
rectorul Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

Prof. univ. dr. **Gheorghe CLIVETI**,
*membru corespondent al Academiei Române, director
al Institutului de Istorie „A.D. Xenopol” din Iași al Academiei Române*

Conf. univ. dr. hab. **Gheorghe COJOCARU**,
*membru corespondent al Academiei de Științe a Moldovei,
membru de onoare al Academiei Române,
director al Institutului de Istorie al Universității de Stat din Moldova*

Dr. Alexander RUBEL,
director al Institutului de Arheologie din Iași al Academiei Române

Dr. Mioara ANTON,
*director al Institutului de Istorie „Nicolae Iorga” din București
al Academiei Române*

Dr. Daniel CAIN,
*director al Institutului de Studii Sud-Est Europene din București
al Academiei Române*

Prof. univ. dr. Stela CHEPTEA,
*director al Centrului de Istorie și Civilizație Europeană din Iași
al Academiei Române*

Prof. univ. dr. Cornel SIGMIREAN,
*director al Institutului de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai”
din Târgu Mureș al Academiei Române*

Dr. Marian OLARU,
*director al Institutului Național „Bucovina” din Rădăuți
al Academiei Române*

Dr. Florin ABRAHAM,
*director al Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului
din București al Academiei Române*

Prof. univ. dr. Sevastian CERCEL,
*director al Institutului de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor”
din Craiova al Academiei Române*

Prof. univ. dr. Rudolf GRÄF,
*director al Institutului de Cercetări Socio-Umane din Sibiu
al Academiei Române*

Prof. univ. dr. Ștefan PURICI,
prorector al Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava

Conf. univ. dr. Lidia PĂDUREAC,
prim-prorector al Universității de Stat „Alecu Russo” din Bălți

Prof. univ. dr. Arthur-Viorel TULUȘ,
prorector al Universității „Dunărea de Jos” din Galați

Prof. univ. dr. Sorin ȘIPOȘ,
prorector al Universității din Oradea

Lector univ. dr. **Igor BERCU**,
decan al Facultății de Istorie și Filosofie, Universitatea de Stat din Moldova

Prof. univ. dr. **Florin PINTESCU**,
*decan al Facultății de Istorie, Geografie și Științe Sociale,
Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava*

Prof. univ. dr. **Ovidiu GHITTA**,
*decan al Facultății de Istorie și Filosofie, Universitatea „Babeș-Bolyai”
din Cluj-Napoca*

Prof. univ. dr. **Lucrețiu BÎRLIBA**,
decan al Facultății de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Conf. univ. dr. **Matei GHEBOIANU**,
decan al Facultății de Istorie, Universitatea din București

Prof. univ. dr. **Dana PERCEC**,
*decan al Facultății de Litere, Istorie și Teologie,
Universitatea de Vest din Timișoara*

Prof. univ. dr. **Gabriel MOISA**,
*decan al Facultății de Istorie, Relații Internaționale, Științe Politice
și Științele Comunicării, Universitatea din Oradea*

Prof. univ. dr. **Sorin Liviu DAMEAN**,
decan al Facultății de Științe Sociale, Universitatea din Craiova

Prof. univ. dr. **Constantin PEHOIU**,
*decan al Facultății de Științe Umaniste, Universitatea „Valahia”
din Târgoviște*

Dr. Cristian ANIȚA,
director al Arhivelor Naționale ale României

Lector univ. Dr. **Igor CAȘU**,
director al Agenției Naționale a Arhivelor din Republica Moldova

Dr. Doru LICIU,
directorul Arhivelor Diplomatice

Dr. Liviu CORCIU,
director al Arhivelor Militare Naționale Române

Dr. hab. Eugen SAVA,
director general al Muzeului Național de Istorie a Moldovei

Dr. Emil Constantin URSU,
director general al Muzeului Național al Bucovinei din Suceava

COMITETUL DE ORGANIZARE

.....

conf. univ. dr. **Mihail BĂȚ**
conf. univ. dr. **Virgiliu BĂRLĂDEANU**
lector univ. dr. **Igor BERCU**
lector univ. dr. **Igor CAȘU**
conf. univ. dr. hab. **Igor CERETEU**
conf. univ. dr. hab. **Gheorghe COJOCARU**
conf. univ. dr. **Silvia CORLĂTEANU-GRANCIUC**
conf. univ. dr. hab. **Sergiu CORNEA**
lector univ. dr. **Andrei COROBCEAN**
lector univ. dr. **Vasile M. DEMCIUC**
prof. univ. dr. **Emil DRAGNEV**
prof. univ. dr. hab. **Ion EREMIA**
lector univ. dr. **Sorin IGNĂTESCU**
prof. univ. dr. hab. **Sergiu MUSTEAȚĂ**
conf. univ. dr. hab. **Elena NEGRU**
c.s. II. dr. **Marian OLARU**
prof. univ. dr. **Gheorghe ONIȘORU**
conf. univ. dr. **Lidia PĂDUREAC**
prof. univ. dr. hab. **Anatol PETRENCU**
prof. univ. dr. **Florin PINTESCU**
prof. univ. dr. hab. **Gheorghe POSTICĂ**
prof. univ. dr. **Ștefan PURICI**
conf. univ. dr. **Harieta MARECI SABOL**
dr. **Eugen-Tudor SCLIFOS**
prof. univ. dr. hab. **Georgeta STEPANOV**
prof. univ. dr. **Igor ȘAROV**
prof. univ. dr. hab. **Valentin TOMULEȚ**
drd. **Petru VICOL**
conf. univ. dr. **Ion Valer XENOFONTOV**
conf. univ. dr. **Aurel ZANOCI**
inginer sistem **Adrian ANIȚEI**
inginer sistem **Dragoș UNGUREANU**

C U V Â N T Î N A I N T E

Convocat o dată la doi ani, Congresul Național al Istoricilor Români (CNIR) s-a afirmat ca un for de vaste și profunde dezbateri profesionale, oferind cadrul prielnic unei simbioze de energii creatoare, provocând, totodată, interesul larg al mass-media și al opiniei publice.

Prima ediție a Congresului Național al Istoricilor Români a fost organizată la inițiativa Academiei Române și a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, în anul 2016, și s-a bucurat de un amplu ecou în mediile științifice și în societate.

Cea de-a doua ediție, organizată de Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Academia Română și Comitetul Național al Istoricilor din România, în 2018, anul marării centenarului Unirii, a constituit, la rândul ei, cadrul unor discuții și analize profesionale oneste, menite să producă o evaluare critică a acumulărilor istoriografice.

Ediția a III-a, organizată la o distanță de patru ani, din cauza restricțiilor impuse în contextul pandemiei de coronavirus, s-a bucurat de găzduirea și calitatea de organizator din partea Universității „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, alături de ceilalți doi organizatori, fondatori ai evenimentului. Derulat în anul 2022, în orașul Marii Uniri și al încoronării regilor României, evenimentul a adunat sute de profesioniști care au scrutat trecutul nostru istoric și care s-au concentrat și asupra adoptării și integrării unor perspective și metodologii de cercetare inovatoare, în acord cu realizările științei istorice contemporane.

În anul 2024, Congresul Național al Istoricilor Români este organizat în premieră, în tandem, de două orașe: Chișinău și Suceava, două importante centre culturale și universitare românești. Ediția a IV-a este organizată sub egida Academiei Române, Comitetului Național al Istoricilor din România, Universității de Stat din Moldova și Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava, în parteneriat cu Ministerul Educației din România, Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova, Departamentul pentru Relația cu Republica Moldova al Guvernului României și Institutul Cultural Român.

La această importantă reuniune științifico-profesională participă figuri ilustre ale științei istorice românești, cadre didactice și cercetători consacrați, dar și tineri istorici cu vizibilitate în plan istoriografic, reprezentanți ai celor mai prestigioase instituții universitare, academice și de cultură din România, Republica Moldova și din străinătate.

În cadrul unor sesiuni plene și numeroaselor secțiuni, specialiști consacrați din universități și institute de cercetare, cadre didactice și cercetători din învățământul superior și din cel preuniversitar vor aduce în discuție subiecte istoriografice de actualitate, vor supune unei analize profesioniste modul în care producția științifică românească își găsește astăzi locul și rostul în societatea contemporană.

Volumul de rezumate ale comunicărilor prezentate în cadrul CNIR, ediția Chișinău-Suceava 2024, este o imagine sugestivă a potențialului intelectual al actualelor generații de cercetători români ai istoriei naționale și universale. Se poate constata că, în cadrul Congresului, vor fi puse în dezbatere o serie de idei și proiecte care să conducă la creșterea vizibilității scrisului istoric românesc. Tematicile propuse, subiectele analizate scot în evidență multitudinea direcțiilor de cercetare pe care se concentrează cercetătorii români în secolul XXI, reliefând, totodată, metodele și instrumentele de cercetare care fac posibile atingerea unor rezultate concrete și coerente în investigarea trecutului, în toată complexitatea acestuia. Mai mult, atenția participanților se extinde dincolo de limitele cercetării științifice propriu-zise, acoperind și problematica didacticii istoriei în învățământul preuniversitar și universitar, sau analiza rolului pe care istoria îl are la nivelul societății, precum și a locului său în procesul de formare a tinerelor generații.

Problematica actualei ediții a CNIR este una extrem de generoasă, evidențiindu-se interferențele istoriei locale, naționale și universale, modelele de afirmare identitară, mecanismele instituționale care au asigurat constituirea și evoluția statală a națiunii române, raporturile complexe între cultură, politică, economie, religie și societate etc. Aspecte relevante sunt analizate în cadrul secțiunilor care se axează pe dezbateră trecutul provinciilor istorice românești, pe reflectarea contribuțiilor unor personalități în devenirea națională, pe conștientizarea elementelor ce țin de memoria colectivă, de propagandă sau cenzură manifestate asupra societății în epocile modernă și contemporană etc.

Ca și în cazul edițiilor anterioare, CNIR 2024 subliniază parcursul de integrare a istoriografiei din spațiul pruto-nistean în câmpul istoriografic românesc și general european, atât sub aspectul cumulării rezultatelor cercetării trecutului, cât și al implementării proiectelor editoriale și de cercetare comune, ori a parteneriatelor bi- și multilaterale dezvoltate între instituțiile academice din România și Republica Moldova.

Rezumatele prezintă, succint, doar o parte din ideile, interpretările și concluziile pe care le vor expune participanții în cadrul celor trei zile de dezbateri în plen și pe secțiuni. Ne exprimăm convingerea că actuala ediție a CNIR va face nu doar un bilanț al realizărilor istoriografiei românești din ultimii ani, ci va schița noi direcții de cercetare, va aduce în dezbatere noi metode de investigare a fenomenelor istorice, va inspira tinerii să pășească cu mai multă încredere pe fermecătorul drum al descoperirii tainelor trecutului și valorizării cunoștințelor, pentru a crea o societate mai bună, mai demnă și mai prosperă.

Organizatorii își exprimă gratitudinea pentru sprijinul consistent acordat de Ministerul Educației din România, Departamentul pentru Relația cu Republica Moldova al Guvernului României, Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova și Institutul Cultural Român, fără de care nu ar fi fost posibilă buna desfășurare a lucrărilor Congresului.

*Comitetul de Organizare
a Congresului Național al Istoricienilor Români,
Ediția a IV-a, Chișinău – Suceava 2024*

**REZUMATE ALE
COMUNICĂRILOR**

Secțiunea: **Civilizația getică în spațiul carpato-pontic**

Organizator secțiune: **Aurel ZANOCI**

.....

Tezaurere dintre Carpați și Balcani (sec. IV-III a. Chr.): mărturii ale bogăției și autorității, a unei arte simbolice și originale a prinților geți

Valeriu SÎRBU,

Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române

În teritoriul dintre Balcani, Carpați, Marea Neagră și Nistru s-au descoperit, din sec. IV-III a. Chr., numeroase centre rezidențiale, morminte fastuoase și tezaurere din metale prețioase, care relevă structurarea și ierarhizarea în societatea getică. Aceste piese de toreutică, din aur, argint sau argint auriat, găsite în morminte și tezaurere, indică nu doar bogăția posesorilor, ci și semnificația sacră a acestor metale prețioase în credințele religioase și mitologice ale aristocrației. Faptul că o mare parte a pieselor de toreutică a fost realizată în ateliere de pe teritoriul tracilor este dovedit atât de numărul mare de exemplare descoperit aici, de prezența matrițelor și a instrumentelor de decorare a lor, de tipurile de obiecte și scene specifice, cât și de menționarea pe unele din ele a unor meșteri și localități cu nume tracice. Dezvoltarea unei toreutici nord-tracice excepționale, în sec. IV-III a. Chr., relevă o „voință de artă” a aristocrației locale, întrucât ea se adresa unei societăți care folosea scrisul doar în ocazii foarte rare, iar imaginea avea și funcția de a transmite mesajul, nu doar una estetică. Arta geților, a tracilor în general, a fost simbolică, pentru că doar cei inițiați în aceste „coduri” puteau înțelege semnificația scenelor și compozițiilor decorative. Aristocrația geților a generat o ideologie proprie, cu unele trăsături diferite de ale altor popoare. Dintre trăsăturile caracteristice toreuticii geților amintim anumite tipuri de piese (coifurile, cnemidele, pocalele, fialele, rhytoanele și aplicele de harnașament), din argint și aur, și un set de compoziții decorative specifice („procesiunea animalelor”, pasărea cu corn, personajele pe tron și ochii apotropaici). Toate aceste piese și scene sunt semne ale viziunii proprii a aristocrației geților asupra lumii și ale dorinței acestora de a se evidenția, de a-și afișa identitatea și statutul social-politic.

.....

Un fir al istoriei noastre. Despre siturile getice din bazinul Nistrului

Aurel ZANOCI,

Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”, Universitatea de Stat din Moldova

În sec. IV-III a. Chr., spațiul dintre Balcani, Carpați, Marea Neagră și Nistru, atât conform unor surse scrise, cât și celor arheologice (mult mai numeroase) este popu-

lat, în cea mai mare parte, de comunitățile getice. În cadrul acestui vast teritoriu se evidențiază bazinul râului Nistru, unde în urma cercetărilor arheologice au fost atestate peste 160 situri atribuite geților. Cele mai multe dintre ele (cca 122) sunt concentrate în cursul mijlociu al fluviului, care reprezintă o regiune de podiș, străbătută de defileuri adânci cu pante accentuate. Aici, ca urmare a cercetărilor de teren au fost repertoriate 49 fortificații și 73 așezări, încadrate în sec. IV-III a. Chr., amplasate majoritatea pe malul drept al Nistrului, într-un număr mai mic fiind atestate pe cel stâng. Siturile arheologice din bazinul Nistrului Mijlociu nu sunt repartizate uniform, ci formează niște „aglomerări”, compuse din fortificații și așezări, atestate în prezent în așa-numitele microzone: Rudi-Arionești-Tătărauca Nouă, Saharna, Horodiște-Țipova ș.a. În cursul inferior al Nistrului, care reprezintă o regiune de stepă, numărul siturilor getice este mai redus. Aici, ele sunt dispersate de-a lungul fluviului, pe ambele maluri (25 – pe malul drept și 13 pe malul stâng) și reprezintă, în cea mai mare parte așezări nefortificate. Fortificațiile fiind documentate, la momentul de față, doar în preajma limanului Nistrului. În pofida numărului mare de situri de habitat, în bazinul Nistrului, practic, lipsesc necropolele. În prezent, atât în cursul mijlociu, cât și cel inferior fiind atestate doar câteva morminte izolate de incinerare (Poiana, Rașcov, Corjova și Tudora-Palanca). Astfel, chiar dacă Nistrul prezenta o „frontieră” între lumea getică și cea scitică, acesta, după cum reiese din răspândirea siturilor, nu a împiedicat o locuire getică și pe malul stâng al fluviului.

.....

Geții de la curbura Carpaților. Noi descoperiri

Sebastian MATEI,

Muzeul Județean Buzău

Cultura getică din secolele IV-III a. Chr. ocupă o arie vastă cuprinsă între Carpați și Munții Balcani spre sud, Nistru spre est și nord-est și cea mai mare parte a Dobrogei spre est. La o analiză aprofundată a acestui spațiu constatăm că distribuția descoperirilor nu este uniformă. Astfel, constatăm existența a trei mari nuclee unde numărul de descoperiri (cetăți, așezări nefortificate și necropole) este unul ridicat: Dunărea de Jos (Dobrogea, nord-estul Bulgariei și sudul și estul Câmpiei); Oltenia (zona centrala a Olteniei și părți din județul Teleorman) și Podișul Central al Moldovei între Siret și Nistru. Comparativ cu regiunile mai sus menționate, în zona Subcarpaților de curbură, densitatea și intensitatea locuirii este mult mai mică, în unele cazuri ea fiind chiar sporadică. În ultimii ani vestigiile atribuite culturii getice s-au înmulțit, însă fără a schimba semnificativ tabloul descoperirilor comparativ cu cele trei nuclee. Interesant este că, deși prezența geților este redusă, cultura acestora se manifestă prin complexe și materiale arheologice interesante, inclusiv prin bogăția importurilor. Deși situate într-o zonă periferică, comunitățile getice de la Curbura Carpaților erau conectate la fluxul de mărfuri elenistice și interacționau cu centrele de putere menționate mai sus. În comunicarea de față vom prezenta o serie de descoperiri mai vechi și altele recente din siturile de la Pietroasa Mică – Gruiu Dării, Cărlomănești, Oratia, Petrișoru-Racovițeni și Sărata Monteoru.

.....

**Idei și obiecte „străine” în mediul getic
din bazinul Nistrului de Mijloc (secolele V-III a. Chr.)**

Mihail BĂȚ,

Centrul de Arheologie „Ion Niculiță”, Universitatea de Stat din Moldova

Chiar de la primele cercetări arheologice întreprinse la siturile celei de-a doua epoci a fierului din bazinul Nistrului de Mijloc au fost evidențiate mai multe materiale, care provin din diferite arii culturale. De-a lungul timpului, prin intermediul relațiilor comerciale sau necomerciale, în regiune au ajuns idei și obiecte „străine” din Europa Centrală, precum și din spațiul pontic, balcanic și egeean. În rezultatul analizei comparative a fragmentelor amforice cu valoare cronologică s-a stabilit că cea mai parte a descoperirilor provine din perioada cuprinsă între ultimele două sferturi ale sec. IV a. Chr. și primul sfert al secolului următor, atunci când circulația amforelor grecești în această regiune atinge punctul culminant. De asemenea, în acest interval de timp sunt întâlnite, cu precădere la Saharna Mare, și piese caracteristice comunităților celtice din Europa Centrală. Această situație poate fi pusă în legătură și cu creșterea rolului acestei cetăți, care devine un centru rezidențial din regiune.

.....

Cultura și civilizația getică – patrimoniul arheologic teleormănean

Elena ICHIM,

Societatea de Științe Istorice din România, Filiala Teleorman

Teleormanul este unul dintre cele mai bogate areale în vestigii de interes arheologic. Cadrul natural – caracterizat îndeosebi printr-o mare fertilitate a solului, ape bune pentru un pescuit bogat, păduri întinse și „întunecate” care asigurau un trai îndestulător din vânat și lemn folosit în construcții sau mobilier casnic, existența din abundență a lutului necesar olăritului, pășuni etc. – a încurajat o oarecare stabilitate și o existență neîntreruptă a comunităților umane în acest spațiu. Așezările și necropolele, tezaurile aparținând aristocrației locale, obiectele de podoabă, de uz casnic sau agricole, inventarul bogat în ceramică de diverse forme și mărimi, arta și practicile religioase, toate vin să îmbogățească imaginea și istoria unei lumi milenare dispărute, dar care încă fascinează. Vestigiile aduse la suprafață în urma săpăturilor arheologice sau a unor descoperiri întâmplătoare se constituie într-un sistem de surse identitare. Această moștenire culturală reprezintă un neîntrerupt dialog între trecut, prezent și viitor, o creație unică a unor epoci pe care pământul o teaurizează cu prudență, în schimb acțiunile antropice o pun în pericol. Siturile arheologice sunt „adevărate povești de istorie suprapuse în straturi de pământ asemenea filelor unei cărți” și, fără a fi cercetate integral, dispar de zeci de ani, într-un ritm din ce în ce mai surprinzător; ele sunt urmele milenare ale oamenilor care „au

știut să-și creeze propria lume din lut, stuf, paie și lemn, și să o transforme în adevărate civilizații". Patrimoniul cultural local este o resursă identitară. Această zestre nu ne aparține, noi, cei de azi, trebuie să o conservăm și să o administrăm pentru generațiile viitoare, și să o valorificăm cultural în beneficiul tuturor. Relevanța descoperirilor ne oferă oportunitatea de a formula, ca mesaj transmis tinerilor, prin ce poate fi specială comunitatea în care trăim.

.....

Ritualuri și simboluri geto-dace

Ioana RIEBER,

Colegiul Național „Gheorghe Lazăr”, București;
Societatea de Științe Istorice din România

Cultura geto-dacică reprezintă una dintre cele mai complexe și bogate culturi antice din sud-estul Europei. Arta geto-dacică se reflectă în obiectele de podoabă, armele, vasele și alte artefacte descoperite în siturile arheologice. Aceste obiecte demonstrează un înalt nivel meșteșugăresc și estetică. Obiectele de uz casnic, religioase, funerare și de podoabă erau adesea decorate cu imagini simbolice. Printre simboluri găsim: motive solare și geometrice legate de cultul lui Zamolxe, menite să sugereze eternitatea și ciclurile vieții; șarpele, asociat cu forțele pământului și ale regenerării; crucea getică avea de multe ori brațele egale, semnificând echilibrul și armonia între viață și moarte. Scuturile getice erau adesea decorate cu simboluri protectoare și motive geometrice, menite să intimideze inamicul și să-i aducă protecție războinicului. Lupul era un simbol de putere și curaj, adesea asociat cu războinicii getici. Se crede că geții purtau piei de lup în timpul războaielor și foloseau capul de lup ca simbol al tribului lor, reflectând legătura lor cu natura și forțele sălbatice. Ritualurile geto-dace erau bogate în semnificații spre exemplu: geții aveau ritualuri speciale pentru inițierea tinerilor în rolurile de războinici. Aceste ceremonii includeau probe de curaj și rezistență, dansuri războinice și jurăminte sacre. Ritualurile funerare, la rândul lor, erau elaborate și reflectau credința în viața de după moarte. Mormintele erau adesea însoțite de ofrande și obiecte personale ale defuncțiilor, menite să le asigure un trai confortabil în lumea de dincolo. Vasele ceramice, armele și bijuteriile erau frecvent găsite în morminte. Ritualurile de fertilitate erau o parte importantă a inițierii feminine, simbolizând rolul esențial al femeilor în perpetuarea tribului. Aceste ritualuri puteau include dansuri și ceremonii care să invoce zeii fertilității și să binecuvânteze tinerele fete cu rodnicie și sănătate. Descoperirile de la Sarmizegetusa, zona Adâncata, Cernavodă, Peretu, Căscioarele etc., ne ajută să înțelegem complexitatea culturii geto-dace.

Secțiunea: **Economie și societate în provinciile daco-moesice**

Organizator secțiune: **Lucrețiu BÎRLIBA**

.....

**Recrutarea militarilor din mediul rural al Moesiei Inferior
în armata romană de la Tiberius la Nero**

Lucrețiu BÎRLIBA,

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Autorul trece în revistă principalele momente de recrutare ale militarilor din mediul rural al Moesiei Inferior în armata romană. Prin studiul unor cazuri individuale, sunt urmărite motivele care au determinat aceste recrutări: au fost doar recrutări regulate (din 25 în 25 ani) sau s-au datorat unor evenimente speciale?

.....

**Despre importuri nord-africane și sfârșitul
stăpânirii romane la Dunărea de Jos
(sfârșitul sec. VI - primele decenii ale sec. VII p. Chr.)**

Ioan Carol OPRÎȘ,

Universitatea din București

Tema comunicării este aceea a ultimelor produse de import trimise provinciilor de la Dunărea de Jos tocmai din Exarhatul Africii, în cursul primelor decenii ale secolului al VII-lea p. Chr. Descoperirile de ceramică adusă din Byzacena și Zeugitana de la sfârșitul secolului VI și începutul secolului VII p. Chr. se concentrează mai ales în zona Dobrogei, adică în teritoriul provinciei Scythia. Detaliile distribuției și tipologia amforelor de tip spatheion, cât și ultimele forme de ceramică africană de lux utilizată pentru servitul mesei (African Red Slip Ware), cunoscute sub denumirea de ARS 105 și 109, sunt elemente esențiale în reconstituirea fluxurilor comerciale, dar mai ales a sistemului oficial de aprovizionare a armatei de pe frontieră (annona).

.....

Cartarea descoperirilor ceramice și monetare romane din județul Iași. Stadiul actual al cercetărilor

Ana HONCU,

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

„Corpus der römischen Funde im europäischen Barbaricum” (CRFB) este un proiect internațional de cercetare care urmărește înregistrarea „importurilor” romane descoperite în teritoriile „barbare” de dincolo de limes. Obiectivul principal al proiectului este acela de a elabora corpora exhaustive care să cuprindă toate descoperirile romane publicate și inedite, aflate în muzee și alte instituții publice sau colecții private. „Corpus-ul descoperirilor romane din Barbaricum-ul românesc (județul Iași)” este un proiect implementat la Institutul de Arheologie din Iași, care continuă dezideratul european privind valorificarea importurilor romane din afara Imperiului. În cadrul acestei prezentări ne propunem cartarea digitală și analiza distribuției spațiale a două categorii de material - descoperirile ceramice și tezaurele monetare romane de pe cuprinsul județului Iași. Prin aplicarea analizelor spațiale puse la dispoziție de tehnologia GIS, precum „analiza cluster” sau „zone tampon”, se vor identifica siturile cu grupări semnificative de artefacte și distribuția acestora pe suprafața județului Iași. Vom încerca să surprindem, de asemenea, dinamica descoperirilor ceramice de-a lungul perioadei studiate, prin identificarea zonelor de stabilitate sau de abandon.

.....

Urmele deplasărilor armatelor romane între Moesia și Dacia

Ovidiu ȚENEA,

Muzeul Național de Istorie a României

În ultimii ani au fost documentate numeroase fortificații temporare construite de armatele romane în cursul deplasărilor lor și pe teritoriul actual al României. Sistematizarea acestor informații aduce câteva elemente noi privitoare la momentele și obiectivele pe care aceste unități militare le-au avut pe teritoriul provinciilor Moesia și Dacia, dar și în spațiul cuprins între acestea.

.....

**Sarea în economia Daciei romane.
Cercetări etnoarheologice privind utilizările unui mineral polivalent
în spațiul intracarpatic al României**

Marius ALEXIANU,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Începând cu deceniul trecut, exploatarea sării în provincia Dacia a devenit tema principală a unei întregi serii de contribuții de natură epigrafică, istorică, economică și administrativă realizate de prof. univ. dr. Lucrețiu Mihăilescu-Bîrliba. Complementar acestor demersuri, prezenta abordare își propune să trateze complexa problematică a utilizărilor sării, așa cum au fost acestea evidențiate de cercetările etnografice (A. Chiricescu, *Civilizația tradițională a sării în estul Transilvaniei*, 2013), precum și de cercetările etnoarheologice efectuate în cadrul unui proiect UEFISCDI (2017-2019) privind etnoarheologia sării în spațiul intracarpatic al României. În mediul rural și, uneori, chiar urban, saramura provenind de la izvoarele sărate sau bolovanii extrași prin exploatare de suprafață „tradițională” din aflorimente de sare prezintă o varietate de utilizări în: alimentația umană; conservarea unor alimente de natură animală; conservarea unor alimente de natură vegetală; alimentația animală; protecția prin stropire de saramură pe furaje contra mușcăturilor și pentru stimularea apetitului animalelor; haloterapia umană; haloterapia veterinară; utilizări meșteșugărești; obținerea unor anumite efecte. Cât privește relevanța situațiilor contemporane pentru înțelegerea mai profundă a structurilor cotidiene, ale vieții de zi cu zi în Dacia romană, în funcție de parametrii anumitor nișe ecologice, considerăm că analogiile etnografice nu trebuie aplicate în mod mecanic, la nivel de detaliu, ci la modul general. Doar astfel și în corelație cu informațiile conținute în sursele antice privind utilizările sării putem deschide calea către noi ipoteze și interpretări privind economia sării în Dacia romană; pe de altă parte, trebuie să avem încontinnu în vedere că teritoriile acestei provincii prezintă cu totul alți parametri ecologici decât zona mediteraneeană, reflectați cu precădere de către textele autorilor greci și latini.

.....

Epitete afective în onomastica feminină din Moesia Inferior

Roxana-Gabriela CURCĂ,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Cercetarea noastră își propune să analizeze totalitatea ocurențelor epitetelor afective în onomastica feminină din Moesia Inferior. Vor fi luate în considerare atât inscripțiile redactate în greacă, cât și cele în latină. Acest demers face parte dintr-un proiect mai amplu de studiere a tuturor atestărilor feminine din această provincie.

.....

**Evreii și integrarea comunitară în provinciile dunărene,
Anatolia și spațiul bosporan în perioada romană imperială.
Sinagogi și case de rugăciune**

Iulian MOGA,

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Atunci când Markus Oehler își publica acum aproape patru ani studiul despre donația Iuliei Severa din Akmonia Frigiei privitoare la edificiul sinagogal din localitate, concluziile sale au fost pe cât de surprinzătoare, pe atât de șocante: în opinia sa, donatoarea nu era nici pe departe o simpatizantă sau o prozelită, iar inscripția respectivă, inclusă în IJO, II, nu era nici măcar una evreiască. Punctul nostru de plecare îl reprezintă atât reanalizarea acestui text, cât și a materialului epigrafic din zona provinciilor dunărene, cea microasiatică și cea a spațiului Bosporului Cimmerian care menționează spațiul sinagogal și casele de rugăciune (synagoge, proseuche, hagos topos, oikos etc.) pentru a reliefa modalitățile de interacțiune socio-religioasă și culturală a comunităților iudaice cu membrii comunităților-gază în care evreii din Diaspora s-au stabilit.

Secțiunea: **Arheologia medievală**

Organizator secțiune: **Gheorghe POSTICĂ**

.....

MOARA – unul dintre jocurile preferate ale locuitorilor castelului medieval de la Soroca

Sergiu MUSTEAȚĂ,

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Ion TENTIUC,

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Ion URSU,

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Cercetările arheologice efectuate în ultimii ani la Castelul Soroca au scos la iveală o serie de bunuri culturale, printre care și mai multe table pentru jocul Moara, care s-a dovedit a fi foarte popular printre locuitorii din secolele XVI-XVIII. Astfel, în comunicarea noastră, vom prezenta diverse detalii privind contextul arheologic al descoperirilor respective, analiza pieselor de joc și aprecieri privind utilizarea acestora de către locuitorii castelului. Petrecerea timpului liber, preferințele în materie de jocuri și alte activități distractive din perioada medievală sunt cunoscute încă modest. Prin urmare, valorificarea acestor descoperiri are o contribuție directă la cunoașterea vieții cotidiene a populației medievale din castelul Soroca.

.....

Tezaur noi cu dirhemi cufici și podoabe de argint din secolele IX-XI la est de Carpați

Gheorghe POSTICĂ,

Muzeul Național de Istorie a Moldovei

Ion TENTIUC,

Muzeul Național de Istorie a Moldovei

La sfârșitul secolului XX în spațiul est-carpatic se cunoșteau 42 dirhemi cufici din perioada secolelor VIII/IX-XI. Dintre aceștia 28 proveneau din 3 tezaure și 14 din descoperiri izolate din 9 localități. Actualmente harta monedelor cufice în regiune este completată cu 510 piese, inclusiv 505 provenite din 4 tezaure și 5 din locuri izolate, astfel numărul dirhemilor la est de Carpați este de 552 de piese, inclusiv,

533 provenite din 7 tezaure și 19 din descoperi izolate. Tezaurele mixte conțin pe lângă monede și podoabe din argint, bronz, sticlă sau chihlimbar. Într-un caz, un tezaur era alcătuit exclusiv din piese de argint. Tezaurele mixte provin de la Rudi-*La Trei Cruci* (r-nul Sorooca) și Rezina (r-nul Rezina), iar tezaurul cu piese din argint – de la Cunicea (r-nul Florești). Tezaurele de la Holoșnița (2019) și de la Rudi-*La Șanturi* (2022), conform descoperitorilor, cuprindeau 150 și, respectiv, 300 de dirhemi. Tezaurul de la Rudi-*La Trei Cruci* (2007), descoperit într-un vas ceramic, cuprindea 10 dirhemi cufici, și piese din argint aurit (un inel), argint (verigi de tâmplă de tip ciorchine, pandantive umboidale cu granulație, patru lunule, mărgelile cu nervuri longitudinale granulate, nasturi globulari), bronz (brățări) și chihlimbar (mărgelile). Tezaurul de la Rezina (2021) cuprindea 45 de dirhemi și diverse piese din argint (două verigi de tâmplă de tip ciorchine, o lunulă și un ghem de sârmă). Greutatea monedelor din tezaur era de 138,34 g. Conform datelor preeliminare, monedele din acest tezaur reprezintă emisiuni de la Nasr II bin Ahmad (301-331 AH / 913-942) și de la Nuh I bin Nasr (331-343 AH / 943-954). Tezaurul de la Cunicea (2017) reprezentat din podoabe de argint cuprindea verigi de tâmplă în formă de ciorchine, pandantiv-lunulă, pandantive globulare cu granulație, o mărgică cu nervuri longitudinale granulate, un lingou și patru colane din argint de tip Răducăneni. Descoperirile izolate de dirhemi provin din patru localități: Șoldănești (r-nul Șoldănești), Temeleuți (r-nul Florești) și Rudi-*Farfuria Turcească* (r-nul Sorooca) – câte o piesă, și Șaptebani (r-nul Râșcani) – două piese. Piesa de la Rudi-*Farfuria Turcească* reprezintă o copie barbarizată după un dirhem necunoscut, iar cea de la Șoldănești un dirhem abbasid bătut în AH 243 = 847 p. Chr. de califul al-Mutawakki (AH 232-247).

.....

Așezările medievale timpurii din Codrii Lăpușnei

Gheorghe POSTICĂ,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

În regiunea codrilor Lăpușnei sunt atestate 95 de situri arheologice cu urme de locuire medievală timpurie din perioada secolelor V-XIII. Aceste așezări sunt amplasate după principiul de vale, de-a lungul râurilor din această zonă și afluenților lor. Cele mai multe așezări cu urme de locuire din evul mediu timpuriu sunt atestate în bazinul râului Bâc – în total 46 (48,4%), acestea concentrându-se la izvoarele râului Bâc (19) și în văile afluenților săi Bucovăț (4), Vălcineț (3), Cojușna (3) și Ișnovăț (17). Un număr relativ mare de așezări medievale timpurii sunt documentate în bazinul râului Botna – 24 (25,4%), acestea concentrându-se în valea Botnei (13) și a afluenților săi Botnișoara (6) și Căinari (5). Mai rar așezările medievale timpurii sunt atestate în bazinul râului Cogâlnic unde sunt cunoscute 12 așezări din epocă (12,6%) și foarte rar în bazinul râurilor Brătuleanca, Boldurești și Soltănești din stânga Prutulului, unde sunt descoperite doar șase așezări medievale timpurii (6,3%). În cadrul celor 95 de situri cu urme de locuire medievală timpurie sunt delimitate așezări cu o evoluție istorică ce reflectă patru etape cronologice majore: secolele V-VII – 40 de așezări (21,2% din numărul total al vetrelor studiate); secolele VIII-IX – 64 de așe-

zări (33,8%); secolele X-XI – 54 de așezări (28,6%) și secolele XII-XIII – 31 de așezări (16,4%). Așezările medievale timpurii din codrii Lăpușnei, reprezintă vetre de locuire cu o durată consecutivă de la două-trei secole până la șase-nouă secole. În 14 cazuri (14,7% din 95 de situri), așezările cuprind urme de locuire consecutivă de circa opt-nouă secole, care includ tot parcursul evului mediu timpuriu – secolele V-VII, VIII-IX, X-XI și XII-XIII. În 13 cazuri (13,4%), așezările din codrii Lăpușnei cuprind urme de locuire consecutivă de circa șase-șapte secole, care suprapun trei etape consecutive ale evului mediu timpuriu – secolele V-VII, VIII-IX și X-XI. În 24 de cazuri (25,3%), așezările din codrii Lăpușnei cuprind urme de locuire de circa patru-cinci secole, care suprapun două etape consecutive ale evului mediu timpuriu – secolele V-VII și VIII-IX. În 43 de cazuri (45,3%), așezările din codrii Lăpușnei conțin urme de locuire dintr-o anumită etapă cronologică a evului mediu timpuriu – din secolele V-VII (10 așezări), din secolele VIII-IX (19), din secolele X-XI (12) și din secolele XII-XIII (1). Așezările medievale timpurii din secolele V-XIII, de regulă, sunt amplasate în grupuri, iar în unele cazuri sunt dispuse în mod izolat. Așezările din secolele V-VII sunt concentrate în 10 grupuri care includ 28 de așezări, în alte 12 cazuri acestea fiind dispuse izolat. Așezările din secolele VIII-IX formează 18 grupuri care cuprind 48 de așezări, alte 16 vetre de locuire fiind amplasate izolat. Așezările din secolele X-XI sunt cuprind 14 grupuri alcătuite din 38 de așezări, alte 16 vetre de locuire fiind dispuse izolat. Așezările din secolele XII-XIII sunt concentrate în șapte grupuri alcătuite din 17 așezări, alte 14 vetre de locuire fiind dispuse izolat. Corelarea cronologică a așezărilor medievale timpurii din codrii Lăpușnei denotă un indice înalt al continuității. Astfel, pentru așezările din secolele V-VII indicele continuității este de 75% (din 40 de așezări datate în secolele V-VII, 30 au continuitate în secolele VIII-IX); de 53% pentru așezările din secolele VIII-IX (din 64 de așezări datate în secolele VIII-IX, 34 au continuitate în secolele X-XI) și de 54% pentru așezările din secolele X-XI (din 54 de așezări datate în secolele X-XI, 29 au continuitate în secolele XII-XIII).

Secțiunea: **Marea Neagră și Dunărea maritimă. Istorie și geopolitică**

Organizator secțiune: **Arthur-Viorel TULUȘ**

.....

Elemente arhitectonice antice recent descoperite în cetățile de la malul Mării Negre

Sorin Marcel COLESNIUC,

Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța;
Academia Oamenilor de Știință din România

Dobrogea de astăzi beneficiază de un patrimoniu arheologic inegalabil. Ca urmare a cercetărilor arheologice preventive și sistematice, numeroase elemente arhitectonice, datate în perioadele: greacă, elenistică, romană și bizantină, au fost scoase la suprafață din cetățile de la malul Mării Negre. Dintre cele pe care eu le-am descoperit, mai importante sunt: două capiteluri ionice, apărute pe faleza cetății Callatis; arhitrava cu inscripția în onoarea împăratului Augustus, recuperată de pe Insula Mangaliei; friza cu zeițăți (Atena, Afrodită, Hera și Poseidon) descoperită în zona elenistică a cetății Callatis; un capitel creștin deosebit, cercetat în cetatea Tomis. Capitelul creștin din Tomis l-am scos la lumină cu prilejul unei cercetări arheologice preventive, desfășurată în perioada septembrie – decembrie 2023, în situl arheologic „Orașul antic Tomis”. Perimetrul cercetat, aflat pe str. Arhiepiscopiei nr. 13 din municipiul Constanța, a fost afectat de construirea succesivă a unor clădiri cu pivnițe, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și în prima jumătate a secolului al XX-lea. Acesta este și motivul pentru care, în zona cercetată, am descoperit ziduri antice doar în partea de sud, la adâncimea de 2,30-3,00 m. Totodată, în perimetrul cercetat au mai apărut diverse materiale din perioadele: otomană, modernă și contemporană. Capitelul creștin l-am descoperit alături de două baze de coloană ce formau, împreună, treptele de acces către una dintre pivnițele clădirilor construite în perioada modernă. Capitelul are un decor deosebit: pe una dintre laturi este sculptată o cruce bizantină, pe laturile alăturate acesteia se află câte o cruce treflată, iar pe latura opusă se află un cerc în relief, posibil o lună plină. Capitelul creștin poate fi considerat un obiect de patrimoniu arheologic unic în Dobrogea. Niciunul dintre muzeele ținutului dintre Dunăre și Marea Neagră nu deține, în colecțiile sale, un astfel de element arhitectonic.

.....

Navigație și cartografie a nord-vestului Mării Negre în secolele XIII-XVII

Sergiu IOSIPESCU,

Institutul Național al Patrimoniului, București

Raluca IOSIPESCU,

Institutul Național al Patrimoniului, București

Comunicarea își propune o altă abordare a cartografiei în general și a celei a Mării Negre din evul mediu târziu, prin Renaștere și Clasicism, până la începutul Modernității, diferită față de oțioasele liste de hidronime și toponime, ce fac deliciul colecționarilor și filologilor. Demersul nostru se întemeiază pe reconstituirea navigației, în fapt a cunoașterii bazinului nord-vest în etapa de referință. Aceasta, a secolelor XIII-XVII, cuprinde și două revoluții științifice în istoria cartografiei, aceea a realizării hărților portulanice și a celei marcate de elaborarea hărților de navigație pe temeiul datelor astronomice (proiecția cartografică Mercator). Astfel au fost reținute acele produse cartografice reflectând noile achiziții ale explorării Mării Negre în condițiile avaturilor navigației, subordonată dominării politice a bazinului pontic și a controlului Strâmtoarelor.

.....

Relațiile Țării Moldovei cu Hanatul Crimeii în prima domnie a lui Petru Rareș (1527-1538)

Eugen CERNENCHI,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Prima domnie a lui Petru Rareș a fost marcată de războiul cu Polonia pentru cucerirea Pocuției (1530-1538). La început Moldova a avut susținerea politică a Marelui Cnezat Moscovit, schimbul de solii dintre ele efectuându-se prin Hanatul Crimeii. La rândul său Hanatul în anii 1523-1537 a trecut printr-o prelungită perioadă de lupte interne. Principalul protagonist a fost Islam Giray (fiul lui Mehmed Giray (1515-1523)), care, susținut de Uniunea polono-lituaniană, a contestat puterea unchilor săi Saadet Giray (1523-1532) și Sahib Giray (1532-1551), instalați în Crimeea de către Suleiman Magnificul. Pentru Țara Moldovei situația s-a schimbat odată cu încheierea tratatului polono-otoman în 1533. Petru Rareș s-a pomenit înconjurat de dușmani. Totodată tratatul prevedea că Sigismund I nu îi va mai susține pe rebelii din Crimeea (adică pe Islam Giray), iar Sahib Giray va înceta incursiunile tătare în Lituania și Polonia și, implicit, se va ralia acțiunilor comune otomano-polone de înlăturare a lui Petru Rareș din scaunul Țării Moldovei, de asemenea va susține Uniunea polono-lituaniană în lupta contra Statului Rus. În anul 1534 a început un nou război lituaniano-moscovit (1534-1537). În aceste condiții Islam Giray, lipsit de susți-

nerea lituanienilor, s-a orientat spre o alianță cu Moscova și Moldova contra hanului Sahib Giray. La rândul său, Pertu Rareș I-a sprijinit pe Islam Giray, urmărind astfel să scoată Hanatul Crimeei din acțiunile concertate ale Porții și Poloniei de înlăturare a domnului Moldovei. Ajutorul acordat de Rareș s-a materializat și prin trimiterea (la sfârșitul anului 1536) unor piese de artilerie (zarbuzane) lui Islam Giray, necesare acestuia pentru asedierea cetăților și orașelor din peninsula Crimeea. Lipsa armelor de foc a fost una din cauzele eșecurilor anterioare ale lui Islam Giray în lupta contra hanilor Saadet și Sahib Giray.

.....

Țara Moldovei în instrucțiunile soliilor poloneze la Poartă în primele decenii ale secolului al XVII-lea

Valentin CONSTANTINOV,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Țara Moldovei apare frecvent în raporturile și instrucțiunile soliilor poloneze de la Poarta otomană. Depistarea noilor instrucțiuni aduce lumină asupra situației internaționale a Țării Moldovei în contextul politic internațional. Solii polonezi primeau de la rege instrucțiuni pe care trebuiau să le urmeze întocmai. Pe lângă temele arzătoare ale relațiilor politice între polonezi și turci, situația Moldovei avea o importanță foarte mare în cadrul acestor relații, iar principiile privitoare la Moldova inițial privea problema Movileștilor, ca mai apoi, odată cu căderea casei lui Ieremia Movilă, accentul să se deplaseze pe incursiunile cazacilor și tătarilor, ca element al politicii internaționale și regionale. Astfel, contextul larg al politicii regionale în care apare și Țara Moldovei, era stabilit în acele instrucțiuni, iar acestea sunt un izvor important cu privire la situația Țării Moldovei în cadrul relațiilor politice polono-otomane.

.....

Arheologie nautică – epava de la Eforie Sud

Raluca IOSIPESCU,

Institutul Național al Patrimoniului, București

În cursul survey-ului arheologic efectuat sub egida Institutul Național al Patrimoniului, București, cercetare impusă de proiectul de reamenajare prin înnisipare a plajelor de la Eforie Sud au fost localizate rămășițele din lemn ale unei epave (2020). Epava pare să fi fost cunoscută din deceniul doi al noului secol dar, după practica obișnuită, localizarea a fost fie tănuțită, fie indicată greșit. Întrucât în mare, dinaintea plajelor de la Eforie Sud și nu departe de locul unde se afla epava s-au aflat și două tezaure monetare din secolul al XVII-lea, în mică măsură achiziționate de Muzeul de Istorie Națională și Arheologie din Constanța, Comisia Națională de

Arheologie a solicitat efectuarea cercetării arheologice a epavei și a zonei adiacente. Împiedicată o vreme de ordinul ministrului Apărării Naționale care impunea efectuarea oricăror investigații subacvatice, inclusiv arheologice, de către Centrul de scafandri din subordinea sa, cercetările noastre s-au putut totuși efectua în vara anului 2023 când epava se afla sub nisipul plajei extinse. Comunicarea înfățișează câteva din rezultatele cercetării arheologice, posibilele interpretări ale descoperirilor în sensul identificării tipului de navă și a prezenței sale în Marea Neagră, precum și prin analizele întreprinse în colaborare cu specialiștii Institutului de Fizică Nucleară de la Măgurele și a Institutului de Geologie.

.....

Repere ale reprezentării consulare austriece și britanice în porturile românești ale Dunării Maritime și Mării Negre (1830-1920)

Ionel Constantin MITEA,
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați

Începând cu a doua decadă a secolului XIX și până la debutul Primului Război Mondial, spațiul românesc s-a evidențiat, mai pregnant decât în alte perioade istorice, ca loc de întâlnire a „plăcilor tectonice” de influență occidentală și orientală. Exponenții acestora au fost: Imperiul Habsburgic (Austro-Ungar, Austria), Imperiul Britanic (Anglia), Germania și Franța, ca principali actori ai influenței occidentale, iar de cealaltă parte, Imperiul Țarist (Uniunea Sovietică) și Imperiul Otoman (Turcia), ca factori de putere orientală. Astfel, Principatele Române (România) a fost un tărâm de dispută a intereselor strategice, economice și politice ale acestor actori statali, prezența acestora în țara noastră având mai multe forme de expresie și manifestare. Una dintre aceasta a fost reprezentarea consulară în principalele orașe românești, care a avut un rol important în asigurarea protecției drepturilor propriilor cetățeni, dar și o importantă dimensiune de promovare economică a intereselor de comerț. În context, pe teritoriul României au operaționalizat pe parcursul secolului XIX - începutul secolului XX oficii consulare de diferite ranguri, respectiv: agenții consulare, viceconsulate (viceconsulate onorifice), consulat (consulate onorifice) și consulat generale (consulate generale onorifice), toate aflându-se în coordonarea politică a Legațiilor statelor acreditate, care funcționau la București. În perioada indicată Viena a avut pe teritoriul României oficii consulare în 15 orașe, respectiv: București (rezidență pentru Legația Imperială Austriacă), Iași, Timișoara, Cluj, Ploiești, Craiova, Cernăuți, Galați, Brăila, Tulcea, Giurgiu, Turnu-Severin, Constanța, Sulina și Ismail. Similar, interesul britanic pentru potențialul geostrategic și economic al orașelor noastre, s-a concretizat prin înființarea de oficii consulare în București (unde funcționa și Legația Britanică), Galați, Brăila, Constanța, Sulina, Ismail, Giurgiu, Calafat, Iași, Craiova, Bârlad și Focșani. Jumătate dintre orașele indicate, erau porturi la Dunăre și Marea Neagră, interesul pentru potențialul economic și strategic al acestora fiind evident. În context, doresc să punctez unele repere ale reprezentării consulare austriece și britanice în porturile românești ale Dunării Maritime și Mării Negre, în perioada 1830-1920.

.....

Călători români pe Linia Orientală, până la Primul Război Mondial

Paul DOMINTE,

Societatea de Științe Istorice din România

La sfârșitul secolului al XIX-lea statul Român a inițiat în cadrul Serviciului Maritim Român, Linia Orientală, cu scop atât comercial, cât și pentru a stimula călătoriile către Levant. În acest context se înregistrează și primele relatări ale unor călători români pe aceasta rută maritimă, ce conecta Marea Neagră la Strămtorile și Mediterana Orientală. Relatările respective comportă nu doar o valoare istorică și literară aparte, dar ne transmit și valoroase informații privitoare la viața cotidiană pe mare și imaginea românilor despre populațiile riverane, imagini capabile să ne transporte în farmecul La Belle Epoque. De la Panait Istrati, ce călătorește clandestin pe navele Liniei Orientale, până la tânărul Lucian Blaga sau mai experimentatul publicist D.A. Rosetti, ori simpli „voiajori”, toți ne transmit trăirile speciale pe care le încerca un popor mai degrabă sedentar, legat de muncile câmpului, în contactul cu marea. Răul de mare, contemplarea nesfârșitului apelor la orizont, serile petrecute pe puntea vaporului, contactul cu civilizațiile Levantine, în special cu grecii și turcii, sunt tot atâtea elemente de extraordinar pentru acești călători obișnuiți mai ales cu locomoția terestră. Un element deosebit este dat de călătoriile organizate de către corpul profesoral și studenții de la noi, sub patronajul statului român și concursul autorităților grecești sau otomane care, iată, nu se dădeau în lături de a cheltuieli în beneficiul formării viitorilor dascăli, ori pentru a-și promova valorile naționale. Dar călătoriile nu se reduceau la atât. Experiențele mistice ocupă și ele un loc important, iar pelerinajele până în Egipt, la Ierusalim, Muntele Sinai și locurile sfinte nu sunt rare. Dar oamenii călătoresc și cu afaceri, uneori ilegale, contrabandă, sau în căutarea unui loc de muncă așa cum se întâmpla cu hamalii armeni ce iau cu asalt portul Constanța pe timpul verii. Se adaugă oficialitățile, atât cele românești cât și străinii, deoarece navele de pe linia Orientală sunt noi, folosesc mai ales păcura, au viteza mai mare și nu murdăresc hainele ca vasele bazate pe motoarele cu aburi și se bucura de dotarea cu stații de emisie-recepție „Marconi”, prin care pot telegrafia și ține legătura permanent cu uscatul, lucru excepțional pentru acele vremuri. Așadar o lume în sine. am putea spune, care se bucura din plin de noile facilități oferite de Linia Orientală și conexiunile sale cu Occidentul, prin Orient Expresul ce avea linia terminus la Constanța, și pe mare până la Alexandria Egiptului.

.....

Din conținutul unui document istoric deosebit – Cartea de Onoare a vasului „Carolus Primus”, nava de protocol și inspecție a C.E.D.

Oana MITU,
Universitatea „Dunărea De Jos” din Galați

Comisia Europeană a Dunării, importantă entitate internațională de la mijlocul secolului XIX până la mijlocul secolului XX, a lăsat multe urme materiale și morale la Galați și Sulina, așezările care au stat la baza activităților sale și i-au deținut patrimoniul. Fostul său sediu din portul Galaților găzduiește, în ultimele decenii, Biblioteca Județeană, instituție care a putut păstra și conserva numeroase documente istorice referitoare la Comisie. Unul dintre ele este Cartea de onoare a iahtului „Carolus Primus”, nava cumpărată de CED în 1909 pentru a-i servi activitățile de inspecție și nevoile de protocol. Timp de 3 decenii, acest registru special a înregistrat fiecare pasager care a avut privilegiul de a fi invitat la bordul navei, mai ales cu ocazia croazierelor sale pe Dunăre și Marea Neagră. În acest sens, volumul este o înregistrare prețioasă privind maniera de utilizare a navei de către Comisie, dar și o listă extinsă a membrilor elitei românești și internaționale din epocă. El este așadar o amintire vie a istoriei, care nu a fost încă valorificată științific ori editorial.

.....

Percepții diplomatice și militare românești asupra Turciei și a rolului său regional (august 1939 - noiembrie 1940)

George Daniel UNGUREANU,
Arhivele Militare Naționale Române

Ultima decadă a lunii august 1939 a adus lovitura de teatru a unor importante acorduri economice și politice între Germania și URSS, iar în doar câteva zile începea al Doilea Război Mondial. Parteneriatul germano-sovietic avea să dureze, în principiu, până la 22 iunie 1941, dar în realitate relațiile între cei doi coloși totalitari au intrat în mod ireversibil și destul de transparent pe o pantă descendentă încă din noiembrie 1940, cauza principală fiind divergențele de interese privind sud-estul Europei (inclusiv România și Turcia). Principalele momente care jalonează evoluția relațiilor româno-turce în această perioadă sunt legate în special de conduita URSS în regiune și de modul, asemănător în unele privințe, dar predominant diferit, în care au înțeles cele două state pontice să reacționeze la expansionismul sovietic. Astfel, până la jumătatea anului 1940, Turcia a continuat să reprezinte pentru România un aliat loial, fapt demonstrat inclusiv în contextul „crizei basarabene”, la 27 iunie 1940. După acest moment, România a căutat cu disperare să câștige bunăvoința Puterilor Axei, obiectiv îndeplinit finalmente, în următoarele luni, dar numai după noi pierderi teritoriale, în timp ce statul turc și-a menținut relațiile privilegiate cu Marea Britanie, procedând doar la relansarea schimburilor comerciale cu

Germania nazistă. În consecință, în toamna anului 1940, România părăsea Antanta Balcanică, nivelul de reprezentare diplomatică în relațiile româno-turce era coborât de la ambasadă la legație și începeau să apară suspiciuni reciproce legate prezența trupelor germane în România, respectiv, de colaborarea militară turco-britanică. Persistau însă și unele elemente de apropiere bilaterală, precum temerile comune față de URSS sau anumite interese comerciale reciproce. Demersul nostru are ca surse principale o serie de documente, parțial inedite, din arhivele diplomatice și militare românești.

.....

Un proiect american propus în prejma planului Marshall: aplicarea modelului Tennessee Valley Authority pe Dunăre

Arthur-Viorel TULUȘ,

Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați;
Academia Oamenilor de Știință din România

În numărul din aprilie 1947 al prestigioasei reviste americane „Geographical Review” era publicat un articol, intitulat TVA on the Danube?. Autorul său, George Kiss/Kish, născut în Ungaria și refugiat în Statele Unite ale Americii din anul 1939, s-a afirmat în lunga sa carieră științifică și academică petrecută îndeosebi în cadrul Universității din Michigan ca un remarcabil geograf, cu predilecție în ramura geografiei politice. Articolul lui Kiss/Kish este un laborios studiu științific în domeniul care l-a consacrat, însă, în egală măsură, se constituie și într-o amplă demonstrație în vederea susținerii unui proiect interesant și inovator (chiar și astăzi): constituirea unei agenții sau autorități supranaționale, după modelul american Tennessee Valley Authority, care să exploateze într-o manieră integrată resursele pe care Dunărea le putea oferi locuitorilor din bazinul extins al fluviului. Scopul cercetării noastre nu este acela de a analiza în maniera unei recenzii științifice studiul lui Kiss/Kish, dimpotrivă considerăm că mult mai importantă ar fi înțelegerea rațiunii care a stat la baza propunerii, precum și a cadrului internațional ce, inițial, a încurajat un astfel de proiect și, mai târziu, a decis eșecul lui. Totodată, readucerea în actualitate a unei viziuni integrate de exploatare a Dunării ar redeschide mai vechea dispută dintre dreptul suveran al unui stat asupra propriului teritoriu și caracterul internațional al unui curs de apă navigabilă.

.....

File din istoria unei clădiri emblematice a orașului Constanța – evoluția Cazinoului în perioada 1945-1989, în lumina documentelor de arhivă, a presei de epocă și a descoperirilor recente

Delia Roxana CORNEA,

Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța

Cazinoul din Constanța este, fără îndoială, una dintre cele mai importante clădiri ale Constanței, aflată în prezent într-un amplu program de consolidare și restaurare. Începerea lucrărilor de restaurare au permis descoperirea aici, în anii 2020 și 2023, a două artefacte de excepție ce demonstrează folosirea deținuților politici pe șantierul de refacere a Cazinoului din anii 1950-1953, artefacte ce aruncă o lumină nouă asupra istorie acestei clădiri-simbol. Transformat în Casa de Cultură a Sindicatelor, Cazinoul constănțean și-a continuat evoluția în primul deceniu al regimului comunist având o altă funcționalitate, total diferită de cea inițială, pentru ca mai apoi, din anul 1960 să funcționeze ca unitate de deservire a publicului, sub egida O.N.T. Litoral, revenind parțial la rolul său inițial, de susținere a turismului local. Ultima reparație majoră a acestei clădiri a avut loc între anii 1986-1988 sub titlul Proiectul 7/86 – Amenajare unitate de alimentație publică Cazino, iar după Revoluție, deși și-a păstrat funcționalitate pentru o vreme, Cazinoul a cunoscut un accentuat proces de degradare, stopat astăzi printr-un amplu proiect de restaurare.

**Secțiunea: Moldova și Transilvania între Occident
și lumea post-bizantină în secolele XV-XVI.
Imagine și text în context istoric**

Organizatori secțiune: **Emil DRAGNEV**

.....

**Icoane moldovenești din secolele XV-XVI păstrate în Transilvania:
cercetări recente**

Ciprian FIREA,

Institutul de Arheologie și Istoria Artei,
Academia Română, Filiala Cluj-Napoca

În ultimii ani se poate observa o relansare a interesului față de icoanele vechi păstrate în Țările Române pe fondul activității susținute de unele instituții de cercetare și conservare a patrimoniului cultural (între care o mențiune specială merită Museikon din Alba Iulia), a unor proiecte de cercetare cu deschidere internațională și a unor cercetători dedicați și cu bogată activitate. Comunicarea „Icoane moldovenești din secolele XV-XVI păstrate în Transilvania: cercetări recente” își propune să se înscrie în această tendință, contribuind cu unele investigații de ultimă oră cu privire la stilul icoanelor relevat de instrumente optice performante (fotografia în infraroșu). Cercetarea a fost inițiată într-un cadru colaborativ, de studiu al legăturilor artei din Moldova și Transilvania la cumpăna dintre veacurile XV și XVI demarat împreună cu prof. dr. Emil Dragnev de la Universitatea de Stat din Chișinău. Tema a fost propusă de altfel și ca un Proiect de cercetare la UEFISCDI în cadrul „Proiecte de colaborare cu Republica Moldova”.

.....

**Prezențe italiene în pictura murală din Moldova
secolelor XV-XVI. Coordonate iconografice și stilistice**

Emil DRAGNEV,

Universitatea de Stat din Moldova

În picturile murale ale bisericii Sf. Gheorghe de la fostele curți domnești din Hârlău, realizate, în opinia noastră, la o distanță temporară apropiată de data construcției (1492), câteva scene evocă contactul cu arta italiană renascentistă, în mod special: Tripla lepădare a lui Petru și Cavalcada lui Pilat. Amprenta italiană este detectabilă în chipurile și figurile unor personaje, elemente arhitecturale, perspectiva călăreților etc. Ținând cont de faptul că ansamblul pictural de la Hârlău a fost pus în legătură cu așa-numita „școală de la Kastoria”, iar elementele respective nu

se regăsesc în repertoriul cunoscut al acestei „școli”, poate prinde contur supoziția privind contactul direct al zugravilor de la Hârlău cu arta italiană. Picturile de la Hârlău, au inspirat zugravii, care au pictat bisericile rezidențiale de la Dorohoi și Popăuți-Botoșani, aici fiind evidentă legătura intermediată. Influența picturii italiene, este vizibilă și în picturile murale de la biserica Tăierii capului Sf. Ioan Botezătorul de la curțile portarului Sucevei Luca Arbore. Cu toate că nu este întotdeauna identificabilă sursa, mai multe detalii din vestimentația și șepcele de variate forme, precum și coafurile personajelor, reflectă un contact sigur cu mediul italian, inclusiv în plan artistic. Astfel, figurile celor doi oșteni care îl flanchează pe Sf. Nichita cu tatăl său, împăratul Maximian, la judecata ce a urmat distrugerea idolilor de către primul, sunt de o evidentă inspirație quattrocentistă. De asemenea, este certă inspirația din surse italiene, a ambiantei arhitecturale din scena Chemării apostolului Matei din hemiciclul absidei altarului. Ultima pare să fi ajuns pe o cale intermediată, în timp ce alte detalii mărturisesc contacte directe. Ocurențele de la Hârlău și Arbore, sunt importante prin evocarea unei legături cu arta quattrocentistă a Italiei, depășind cadrul legăturilor cu cea trecentistă, oricum mai apropiată de morfologia artei de tradiție bizantină. De asemenea, aceste cazuri sunt diferite de cel înregistrat în picturile de la Catedrala Sf. Parascheva din Roman.

.....

Occidental și bizantin în tablourile votive din Transilvania și Moldova în secolele XV-XVI

Maria DRAGNEV,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Tradiția tablourilor votive din bisericile cu picturi de ambianță ortodoxă din Transilvania pe de o parte și a celor din Moldova pe de alta, în opinia istoriografică, ar fi avut puncte de pornire diferite, dar ambele reieșind din contextul practicilor bizantino-balcanice. Prima, ar fi urmat tradiția imperială bizantină (în sensul direct – al tablourilor votive împărătești), iar cea de a doua – tradiția sârbească din secolul al XIII-lea (până la Arilje - 1296), și ea, o continuare a celei bizantine, doar că raportată la ctitoriile de rang mai jos decât cele împărătești. Situația din Transilvania a fost exemplificată prin cazul de la Crișcior (cca 1411), prin reprezentarea frontală voievodului Bălea și a familiei sale, și a îngerilor protectori deasupra capetelor lor. Ocurența de la Ribîța (cca 1417), oferă un tip diferit de organizare a tabloului votiv, unde familiile fraților Vladislav și Miclăușu apar într-o postură procesională, orientați spre Sf. Nicolae, care, însă nu apare în calitate de intercesor, dar mai curând de receptor al actului de ctitorie. O dispoziție similară e de remarcat la biserica Adormirii Maicii Domnului din Hălmagiu, scenă din care mai este vizibil Sf. Nicolae binecuvântând biserica. Tot aici, apare și un alt tablou votiv, probabil al ctitorilor picturilor, înfățișați lângă tronul Maicii Domnului cu pruncul Iisus. Sfântul patron al bisericii (Sf. Gheorghe), pare să fie receptorul actului de ctitorie, și la Steisîngeorgiu, lucru certificat doar de inscripție, tabloul votiv de aici, fiind repictat în secolul al XVIII-lea, prezentând ctitorii într-o postură tipică pentru cele din Țara Românească. Studiul

comparativ al practicilor de reprezentări votive în Moldova și Transilvania, indică nu doar dependența de diverse modele bizantino-balcanice, dar și de influențe occidentale, receptate în mod diferit în Transilvania și Moldova, ținând cont și de diferența statutului ctitorilor din ambele spații istorice românești.

.....

Influențe occidentale în decorația bisericilor boierești din Moldova (sec. XV-XVI)

Elena FIREA,

Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca

Alături de ctitoriile domnești care fac faima secolelor de glorie ale artei medievale moldovenești, o serie de biserici boierești ridicate în a doua jumătate a secolului al XV și prima jumătate a celui de-al XVI-lea (Dolheștii Mari, Bălinești, Arbore, Părhăuți, Coșula etc.) se disting prin decorația lor pictată, atât sub aspectul înaltei calități artistice, cât și al selecției iconografice. Dincolo de tendința de a emula modelele consacrate în marile biserici domnești și/sau episcopale din epocă, programele lor iconografice par totodată a fi fost mai receptive la asimilarea unor teme sau maniere de reprezentare de factură occidentală, pe care le integrează tradiției picturale post-bizantine. Să fie acesta consecința unor circumstanțe aleatorii, datorate specificului atelierelor de meșteri pe care marii boieri pe care le aveau la dispoziție pentru a-și decora bisericile de curte sau putem considera că astfel de opțiuni reflectă intențiile, gustul și experiența de viață a comanditarilor lor? Prin analiza comparativă a unor studii de caz și atenția lor contextualizare, prezentarea de față își propune să investigheze câteva dintre aceste instanțe specifice și posibilele motivații din spatele lor.

.....

Decanii capitlului catedral din Oradea în secolul al XIV-lea

Traian OSTAHE,

Universitatea din Oradea

Titlul decanului se inspiră din regula benedictină. Decanul era un reper. Deseori dotat cu o prebendă dublă, moștenește rolul spiritual al prepozitului – al cărui statut s-a aflat la conducerea capitlului cu precădere în perioada carolingiană – însă era responsabil și de administrarea bazei materiale a capitlului. Își oferea acordul în privința tranzacțiilor și contractelor, controla serviciul coral și era garantul disciplinei. Era obligat să aibă domiciliu permanent într-o casă a capitlului. După el, ordinea ierarhică, putea varia, cuprinzând pe canonicul cantor, canonicul cancelar, trezorerul, teologul și arhidiaconii. Arhidiaconii erau primii membri ai aparatului administrativ al capitlului. Alături de decani, adjuncții columnarilor, oameni de

mărturie și canonici simpli aceștia formau aparatul administrativ al capitlului. Conform practicii maghiare, arhidiaconii au început să fie membrii ai capitlului numai începând cu secolul al XIII-lea. Prin acordarea acestor funcții, capitlul a asigurat acestor clerici un venit sigur, în baza căruia îi folosea și la alte misiuni, cum a fost cea de homo capitularius, foarte des întâlnită în documentele vremii.

.....

O controversă istoriografică: prima atestare documentară a Dejului

Marian Alexandru HORVÁT,
cercetător independent

Istoria Dejului medieval este relativ puțin cunoscută. Doar câțiva specialiști români și maghiari au cercetat sistematic trecutul acestei comunități. Anumite subiecte au fost prea puțin examinate, precum privilegiile acordate așezării de către regii Ungariei. Doar în ultimele decenii au fost clarificate o serie de aspecte mai puțin cunoscute sau interpretate eronat. Numeroase teorii mai vechi au fost dovedite ca fiind greșite, în condițiile în care anumite documente, considerate mult timp ca fiind din secolele XIII-XIV, au fost descoperite recent ca fiind falsuri sau ca fiind suspecte de fals. Chiar și în ultimii ani au fost exprimate afirmații hazardate, considerându-se că prima atestare documentară a Dejului ar data din anul 1214. Însă unii istorici de renume, precum Zsigmond Jakó, au indicat caracterul fals al acestei diplome și contextul în care a fost realizat. Persistă anumite incertitudini în ceea ce privește înscrisul din 1261. Unii îl consideră ca fiind fals, alții îl consideră autentic. Analiza grafiei și a terminologiei nu a reușit să lămurească proveniența lui. În opinia mea, acesta este un fals, iar primul act în care a fost menționat Dejul este cel din anul 1283. Este primul izvor în privința căruia nu există suspiciuni. În plus, anumiți cercetători din Ungaria au analizat cu multă atenție mai multe diplome emise la Dej și au dovedit că și acestea sunt falsuri sau sunt suspecte. Mă refer la o serie de izvoare considerate ca fiind redactate în secolul al XIII-lea sau la începutul veacului al XIV-lea. În consecință, s-au remarcat unii istorici sau diletanți care au difuzat în spațiul public informații greșite despre această temă. Toate acestea au afectat cercetarea în domeniu și a generat o serie de interpretări tendențioase. Chiar și prima consemnare a Dejului ca oraș nu datează din anul 1320, ci abia din 1367. Acest fapt are implicații majore asupra perspectivei noastre, cu atât mai mult cu cât presupune schimbarea opticii în privința dezvoltării instituționale, economice și culturale a Dejului. Doar o critică metodică a izvoarelor va soluționa această controversă, în speranța că vor fi depășite teoriile nefondate și anumite aserțiuni.

.....

Începuturile picturii exterioare din Moldova

Ion I. SOLCANU,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Istoriografia contemporană plasează începuturile picturii exterioare din Moldova în vremea domniei lui Petru Rareș caz în care aceasta apare ca o „explozie” a unui fenomen artistic pe deplin conturat. Pentru datarea începuturilor acestui fenomen artistic încă din timpul domniei lui Ștefan cel Mare s-au pronunțat, în trecut, cercetători precum Oreste Luția, Corina Nicolescu și Dumitru Năstase. Comunicarea noastră aduce în sprijinul acestei ipoteze noi argumente.

.....

Tabloul votiv de la Biserica Sf. Nicolae din Rădăuți

Vasile M. DEMCIUC,
Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava

Una din mult discutatele probleme istorice legate de Biserica Sf. Nicolae Rădăuți este și cea legată de Tabloul votiv, respectiv datarea și mai ales cine sunt zugrăviți în acest tablou, având în vedere faptul că inscripțiile obișnuite a fi zugrăvite sunt șterse. În urma cercetărilor efectuate putem aprecia cine sunt personajele zugrăvite în tabloul votiv al bisericii în care sunt înmormântați primii domnitori ai Țării Moldovei.

.....

O nouă privire asupra icoanelor cu donatori din Țara Românească

Elisabeta NEGRĂU,
Institutul de Istoria Artei „George Oprescu” al Academiei Române

Comunicarea constituie un studiu de caz asupra surselor, funcțiilor și semnificațiilor icoanelor cu donatori din Țara Românească, un spațiu în care astfel de piese încep să câștige importanță de timpuriu, de la mijlocul secolului al XIV-lea, culminând cu o creștere semnificativă în prima jumătate a secolului al XVI-lea. Corpus-ul de exemple păstrate este inaugurat de icoana Sf. Atanasie Athonitul de la Marea Lavră cu voievodul Vladislav Vlaicu și soția sa reprezentată pe ferecătura de argint, icoană datată în jurul anilor 1372-1377, continuând cu o icoană a Sf. Procopie cu portretul boierului Barbu Craiovescu de la sfârșitul secolului al XV-lea, păstrată astăzi într-o copie din mijlocul secolului al XVIII-lea, cu icoana lui Radu cel Mare donată Mănăstirii Vătopedi în 1502, și culminând cu cele ale voievodului Neagoie

Basarab și doamnei Despina din perioada 1517-1522. Descoperirea unei icoane de la Marea Lavră care îl înfățișează (presupus) pe voievodul Vlad Vintilă, databilă în jurul anului 1533, și reatribuirea recentă a altei icoane athonite cu donatori, Sf. Gheorghe pe tron cu scene laterale de la Mănăstirea Sf. Pavel, voievodului Radu Paisie și fiului său Marco, databilă la sfârșitul anilor 1530, au îmbogățit recent acest corpus. Absența generală a unei tradiții similare printre domnitorii moldoveni contrastează cu tradiția Țării Românești atestată prin relativ numeroasele astfel de piese păstrate sau documentate și ar putea reprezenta o particularitate iconografică specific valahă. Deoarece exemplele valahe sunt heterogene și nu aparțin unui singur tip de compoziție, voi examina evoluția reprezentărilor donatorilor în icoanele bizantine, categorisind icoanele valahe, fiecare conform tradiției iconografice bizantine corespunzătoare, și voi analiza și trăsăturile lor particulare. Comunicarea propune posibile răspunsuri cu privire la contextul complex în care aceste obiecte sunt create. Originile icoanelor valahe sunt variate, inspirate dintr-o combinație de surse bizantine și unele influențe occidentale, menținând totuși tipologii consistente în timp. Aceste icoane servesc scopuri și funcții diverse. Ele au însoțit donații oficiale, cum ar fi cele de la Muntele Athos, sau au comemorat evenimente personale. Cu toate acestea, o tendință remarcabilă este preferința pentru tipologii bizantine care integrează influențe occidentale, fie din eticheta curții sau prin canale artistice mediate precum mediul sârbesc și pictura cretană. Această fuziune a surselor artistice evidențiază schimburile culturale și interacțiunile dintre Est și Vest care au modelat peisajul Țării Românești și pe domnitorii din secolul al XIV-lea până în primii ani ai secolului al XVI-lea.

.....

**Thinking from the Scratch:
Visitors of the Moldavian Boyar and Princely Courts according
to the Graffiti in Churches of Bălinești, Hârlău, and Arbore**

Anna ADASHINSKAYA,

Research Institute of the University of Bucharest (ICUB);
Leibniz Institute of European History (Mainz)

This paper analyzes the use of church space in the princely and boyar churches of St. Nicholas in Bălinești, St. George in Hârlău, and St. John in Arbore through an examination of visitors' inscriptions (graffiti) from the 16th and 17th centuries. These inscriptions, written in Old Church Slavonic, Romanian, Greek, Polish, and Armenian, provide evidence of the ethnically diverse population of the region and its heterogeneous social and religious composition. They reflect a range of motivations, including pious, practical, and historical reasons, which prompted visitors to these sites. While contemporary research often categorizes such graffiti as signs of pilgrimage or worship, a closer analysis reveals a broader spectrum of content and function. In this presentation, I will introduce a taxonomy of visitors' graffiti – historical, pious, practical, votive, etc. – and identify which types are specific to courtly churches. Furthermore, I will demonstrate how the content of the inscrip-

tions was influenced by the functions of the entire residential complexes. This will be supported by a detailed analysis of selected cases. For instance, the churches in Bălinești and Hârlău, which continued to function as boyar and princely residences, respectively, attracted politically engaged visitors long after their initial foundation. In contrast, the graffiti in St. John Church in Arbore, where founder Luca Arbore was executed for treason, quickly shifted to reflect inscriptions more typical of parish churches rather than courtly foundations. Consequently, this study offers a nuanced understanding of the varied roles and significance of graffiti in Orthodox post-Byzantine ecclesiastical contexts.

.....

**Sfinți anarghiri în pictura murală din Moldova
(cca 1480-1530). Contexte iconografice**

Vlad BEDROS,

Universitatea Națională de Arte din București

Programele iconografice patronate în perioada lui Ștefan cel Mare includ adeseori ilustrări ale sfinților anarghiri, în puncte de articulare ale discursurilor iconografice. Incluși uneori în zonele înalte ale hemiclului absidei, sau în deschiderile ferestrelor naosului, sfinții doctori par să fie asociați simbolic cu euharistia, fapt accentuat de raportul dintre Împărtășirea Sf. Maria Egipteanca și busturile sfinților vindecători, în deschiderea interioară a portalului narthexului de la Bălinești. Comunicarea mea va urmări principalele dispuneri iconografice ale acestei tagme aparte a martirilor, în programele iconografice de la finele secolului al XV-lea și din primele decenii ale secolului XVI, punând în lumină implicațiile acestor opțiuni.

**Secțiunea: Economie și societate în Țările Române:
comerț, negustori, patrimoniu familial în secolele XVI-XVIII**

Organizator secțiune: **Cristian LUCA**

.....

**Observații privind patrimoniul și cariera boierilor din Vârâți
și Grădiște în secolele XVI-XVII**

Ștefan AFTODOR,
Centrul Județean de Excelență Brăila

Stroe din Vârâți și Grădiște (jud. Olt) a fost unul din puținii boieri olteni ajunși în dregătoria de mare șufar. Cu certitudine Stroe a fost alături de Matei Basarab în confruntarea cu Radu Iliș de la Plumbuita, căci domnul îl introduce în sfatul domnesc în toamna anului 1632. Stroe din Vârâți și Grădiște s-a aflat în dregătoria de mare șufar între 8 noiembrie 1637 și 7 mai 1639, dată la care Stroe era deja mort, așa cum reiese din acte care priveau stăpânirea averii sale. De remarcat la acest boier că dregătoria de mare șufar nu a fost o etapă de încununare a unei cariere politice, ci mai degrabă un moment de regres, deoarece anterior, la începutul domniei lui Matei Basarab, deținuse importanta dregătorie de mare stolnic. În studiul de față preocuparea noastră este de a stabili ascendența boierilor din Vârâți și Grădiște, înruderile lor cu marile familii boierești din Țara Românească, relațiile cu domnitorii Țării Românești, și mai ales modul cum s-au transmis moșiile de la o generație la alta.

.....

**Comerțul Moldovei în secolul al XVII-lea:
câteva observații în baza unor surse inedite**

Valentin CONSTANTINOV,
Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Procesele complexe în care spațiul european a fost angrenat de-a lungul secolelor de mijloc și debutul epocii moderne au avut implicații majore asupra spațiului românesc. Încă de la început istoriografia românească a punctat exact rolul pe care comerțul, în special, și economia în general l-a avut în evoluția destul de spinoasă a spațiului nostru. Dificultatea problemei și metodologia investigațiilor care pune cercetătorul aproape în imposibilitatea de a cerceta întregul spațiu cuprins între mările din nordul bătrânului continent și ajungând până la Marea Mediteraneană, de la Atlantic și până spre stepele unde se profila Drumul Mătăsii, oferă totuși o soluție inevitabilă – colaborarea specialiștilor pe întregul spațiu aflat în discuție, revenirea la sursele istorice capabile să aducă noi abordări asupra unor teme de interes

major și comun. Câteva dintre aceste surse culese din arhivele orașului Liov sau altele poloneze stau la baza acestor investigații, iar coroborarea lor cu informațiile păstrate în arhivele din alte părți vor deveni o etapă în această investigație asupra unei lumi aflate în plină epocă din altă perioadă a globalizării cu un impact cu deosebit asupra teritoriului în care erau situate Țările Române. Fie că este vorba aici de comerțul cu praf de pușcă, în care erau angrenate forțe economice importante din acest spațiu, biografiile unor protagoniști ai comerțului pe spații întinse, care știau să-și transmită abilitățile noilor generații, dar și relațiile internaționale în care comerțul desigur că juca rolul principal. Toate ne oferă o imagine asupra unei lumi încă puțin cunoscută nouă.

.....

Mărfuri din spațiul românesc exportate pe piețele din Peninsula Italică în secolele XVII-XVIII

Cristian LUCA,

Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați

Pe temeiul surselor editate și a numeroase izvoare inedite, provenind din arhivele italiene, vom urmări evoluția comerțului exterior al Principatelor Române cu Peninsula Italică, în primul rând cu Veneția, în sec. XVII-XVIII, valorificând date noi privitoare la tipologia mărfurilor exportate din spațiul românesc și încercând o estimare a volumului exporturilor pe piețele italice prin porturile din Marea Adriatică. Exporturile din spațiul românesc cu destinația Veneția constau mai ales în ceară brută de albine, piei brute și tăbăcite, sturion sărat și caviar, fiind controlate îndeosebi de negustorii greci, aromâni și de alți balcanici. Disponibilitatea de materii prime și produse alimentare, cerute la Veneția de atelierele meșteșugărești și de clientela înstărită, a fost prompt exploatată de negustorii greci, care erau cei mai activi în schimburile de mărfuri dintre Veneția și Europa Răsăriteană. Din a doua jumătate a veacului al XVII-lea, negustorii greci și aromânii au fost protagoniștii schimburilor româno-venețiene. Aceștia exportau la Veneția mari cantități de ceară brută de albine și piei brute și tăbăcite, mărfuri care aduceau profituri substanțiale. Începând din ultimele trei decenii ale secolului al XVIII-lea, pe lângă materiile prime și produse alimentare amintite, grâul a început să fie principala marfă importată în Peninsula Italică din porturile dunărene. Controlul otomanilor asupra navigației în Marea Neagră a restricționat, timp de aproape două secole, libera navigație a navelor occidentale spre și dinspre Gurile Dunării, limitând accesul direct la materiile prime și produse alimentare din spațiul românesc. Expansiunea Rusiei a pus capăt restricțiilor, prin efectele Tratatului de la Küçük Kaynarca (21 iulie 1774), astfel armatorii și negustorii greci supuși ai Veneției, dar și venețienii, triestinii, napoletanii și genovezii au putut trece prin Strâmțori sub pavilion rusesc. Negustorii și armatorii din Peninsula Italică au investit capitaluri consistente în comerțul cu cereale, marfă ce avea mare căutare pe piețele din Europa Occidentală.

.....

Patrimoniul funciar al marelui ban Gheorghe Băleanu. Strategii de constituire

Marius PĂDURARU,
Muzeul Județean Argeș

Bălenii din secolul al XVII-lea proveneau dintr-o familie boierească ereditară, veche și ilustră, ale cărei origini cunoscute merg până în veacul al XV-lea. Așadar, o bună parte a patrimoniului funciar al descendenților din secolul al XVII-lea a fost transmis ereditar și extins, pe vechile locații sau în altele noi, de către dregătorii acestei familii, a cărei figură emblematică este, fără îndoială, marele ban Gheorghe Băleanu. Căile de constituire a patrimoniului funciar al acestui mare dregător au fost similare cu maniera în care au luat naștere în epocă și celelalte domenii ale boierimii: moștenirea de la părinți și de la alte rude, zestrea de la soția sa, Chiajna, achizițiile directe, sau indirecte, prin zălogire și donația. De asemenea, exportul de mărfuri produse pe domeniul propriu la care se adaugă veniturile pe care i le-au adus marile dregătorii, culminând cu aceea de mare ban, i-au suplimentat veniturile și i-au permis marelui ban să investească în bunuri domeniiale. Astfel, Gheorghe Băleanu a devenit posesorul unui întins domeniu boieresc, comparabil ca dimensiuni cu cel al lui Stroe Leurdeanu, dacă nu chiar mai mare, și net superior celor aparținând lui Mareș Băjescu – omul nou –, ori Neagoie Săcuianu, boieri contemporani, ultimii doi ocupând dregătoria analogă de mare ban. Pe de altă parte, domeniul lui Gheorghe Băleanu era inferior celor aparținând altor mari familii boierești, precum Brâncoveanu sau Cantacuzino. Nucleul posesiunilor lui Gheorghe Băleanu l-au reprezentat proprietățile moștenite de la părinți și de la rude în județele Dâmbovița, Ialomița, Ilfov și Prahova. Urmărind o dezvoltare omogenă a patrimoniului său funciar, în principal în aceste județe au fost făcute, ulterior, numeroase alte achiziții. Asemenea altor mari dregători ai vremii, când condițiile politice i-au fost favorabile, marele ban a profitat de poziția sa și a încercat – nu în totdeauna cu succes – să își extindă stăpânirea și asupra altor sate moșnenești, cum ar fi Boldești și Lupșanu. Așa cum se poate observa din harta domeniului său (anexată acestei comunicări), Gheorghe Băleanu s-a străduit să achiziționeze în principal sate de câmpie, situate de-a lungul marilor râuri, unde se putea practica agricultura cu principale ei ramuri: cultivarea cerealelor și creșterea animalelor. Acestea au fost urmate îndeaproape de satele din zonele viticole, cultura viței-de-vie și valorificarea vinului majorând substanțial veniturile marelui dregător. Pe lângă calitățile sale personale dublate de prestigiul familiei din care provenea, întinsul și eficientul domeniu al lui Gheorghe Băleanu i-au permis marelui dregător să joace în deceniile șase-opt ale secolului al XVII-lea, alături de Stroe Leurdeanu, rolul de prim-rang în rândurile partidei boierești căreia i-a împrumutat numele.

.....

**Politica forestieră a Imperiului Rus în Basarabia:
o analiză a perioadei 1812-1917**

Cătălina FRANGOPOL,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Reperкусиunile politicii imperiale ruse și ale sistemului sovietic asupra gestionării pădurilor din Basarabia au fost caracterizate de centralizare și control strict exercitat de stat. Sub regimul sovietic, pădurile erau considerate proprietatea exclusivă a statului, fiind administrate de instituții precum Ministerul Silviculturii și Gospodării Fondului Forestier. Exploatarea intensivă, fără preocupare pentru regenerarea naturală sau conservarea biodiversității, a fost o trăsătură definitorie a acestui regim, iar tehnologiile de exploatare ineficiente au dus la degradarea solului și a mediului înconjurător, inclusiv prin tăieri ilegale. Lipsa promovării proprietății private asupra terenurilor forestiere a contribuit la gestionarea ineficientă și deteriorarea acestora. Excluderea comunităților locale din procesul de administrare a pădurilor a amplificat lipsa de responsabilitate și implicare în protejarea și administrarea lor. Efectele negative ale perioadei sovietice asupra resurselor forestiere din Basarabia sunt evidente, incluzând defrișări masive, pierderi de biodiversitate și degradarea calității solului și a apei. După prăbușirea Uniunii Sovietice, au fost inițiate eforturi pentru îmbunătățirea administrării pădurilor și dezvoltarea proprietății private, dar birocrația și corupția au împiedicat progresul adecvat. În prezent, fondul forestier din Republica Moldova este mult mai mic decât în perioada pre-sovietică, iar eforturile de protecție și dezvoltare sunt limitate de resursele financiare și de problemele legate de exploatarea necorespunzătoare și tăierile ilegale. Este esențial să continuăm și să îmbunătățim eforturile de administrare pentru a proteja și dezvolta durabil fondul forestier, având în vedere consecințele negative ale practicilor de exploatare anterioare și perspectivele de îmbunătățire a administrării și a proprietății private asupra terenurilor forestiere pentru asigurarea unui viitor sustenabil.

.....

**Hamali și contrabandiști în Constanța,
la începutul secolului al XX-lea**

Paul DOMINTE,

Societatea de Științe Istorice din România

Hamalii din Constanța au constituit categoria socio-profesională cea mai numeroasă și una dintre cele mai bine organizate din orașul de la malul mării, până la Primul Război Mondial. Imaginea istorică a orașului și Portului Constanța ar fi incompletă fără o analiză detaliată a activității economice desfășurată de această categorie profesională, în condițiile lipsei unor utilaje capabile să asigure transportul și depozitarea mărfurilor, datorată evoluției tehnice încă modeste în domeniu la începutul secolului al XX-lea. Pe de altă parte putem adăuga o altă activitate subterană de această dată, contrabanda, ce s-a perpetuat atât de persistent în timp și pe care ne-o propunem spre o comparație în comunicarea de față.

Secțiunea: **Cartea românească veche și modernă în context european (sec. XVI-XIX)**

Organizatori secțiune: **Igor CERETEU, Elena CHIABURU**

.....

**O scriere inedită a lui Dosoftei, „Sibilele”
din manuscrisul 161 (38) de la Kiev**

Gheorghe BOBÎNĂ,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

În manuscrisul slavon autograf nr. 161 (38) al lui Dosoftei, din Secția de Manuscrise a Bibliotecii Naționale din Ucraina la filele 607-613 se află un text „Despre Sibile și prorocirile lor” în versuri, câteva strofe în patru limbi: română, slavonă, greacă și latină. Editorii operelor lui Dosoftei doar în trecut au abordat această lucrare (Ștefan Ciobanu), iar unii nici nu pomenesc de ea (N.A. Ursu). În anii nouăzeci, în timpul unei deplasări de studii la Kiev am avut ocazia să răsfoiesc pe îndelete susnumitul manuscris și să-mi fac o copie a textului „Despre Sibile și prorocirile lor”.

.....

Ultimele preocupări cărturărești ale lui Dimitrie Cantemir

Andrei EȘANU,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Valentina EȘANU,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Deși în ultimii ani de viață (1722-1723) starea sănătății lui Dimitrie Cantemir se agrava continuu totuși el era deosebit de activ în pregătirea și mersul Campaniei persane, a manifestat același interes față de carte și cunoaștere prin carte și observații științifice. În această scurtă perioadă a făcut demersuri pentru editarea unor opere ale sale (Sistemul religiei muhamedane, Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor, Istoria moldo-vlahică). Totodată a continuat să creeze, alcătuiind un scurt Catehism ortodox în limba turcă, pe care intenționa să-l publice. Pentru a-și continua activitățile cărturărești în aceeași Campanie persană principele a luat cu el mai multe cărți și totodată a colectat informații pe teren în călătoria sa pe Volga, Marea Caspică și țărmul caucazian (De muro Caucasio, Collectanea Orientalia). Toate acestea arată cu prisosință că principele nostru a rămas activ ca om de știință și cultură până a sfârșitul vieții.

.....

Istoria ieroglifică de Dimitrie Cantemir.
Imaginar versus cunoaștere (i)mediată: dialogul epistemelor

Nina CORCINSCHI,
 Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu Hasdeu”
 al Universității de Stat din Moldova

Istoria ieroglifică de Dimitrie Cantemir este un roman complex, multiplu stratificat, care implică o hermeneutică dublă: cea simbolizantă și cea empirică, probată documentar. Înțelegerea nuanțată a acestui roman implică asumarea unei perspective adecvate sistemului de cunoaștere, de sensibilitate și de imaginar medieval și stabilirea contextului istoric, religios, ideologic, cultural din sec XVIII. Cantemir, cu vasta lui cuprindere filosofică, cu deschiderea lui universalistă, depășea cu mult nivelul culturii autohtone. Dogmele creștine, filtrul mistic de raportare la lume, specifice epocii, sunt, pentru el, rampe de lansare a unei proprii viziuni ficționale. Cantemir folosește elemente din tradiție pentru a construi – cu strategii și tehnici scriitoricești – o lume nouă, „fosforescentă” simbolic și alegoric. Bestiarul lui Cantemir este populat cu animale ce dobândesc dimensiuni hibride, ciudate, fantasmagorice, corespunzând nu realității, ci unei viziuni etice ale autorului. Pentru a ilustra o realitate degradată moral, acesta convertește în mod creator o întreagă paradigmă religioasă și un cod tradițional de raportare la existență.

Acest prim roman al literaturii române își depășește cu mult epoca de la 1705, ilustrând liniile de forță ale evoluției reflecției artistice europene. Autorul își conștientiza încă la acea vreme statutul de scrib, fiind în cultura română „primul scriitor în adevăratul înțeles al cuvântului” (Bogdan Crețu).

.....

**«Poezii noo. Alcătuite dă I... C...» – o tipăritură unicat
 în spațiul românesc**

Elena CHIABURU, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

În Biblioteca Academiei Române – Filiala Iași se păstrează un exemplar unicat în spațiul românesc intitulat „Poezii noo. Alcătuite dă I... C...”. Este cea dintâi carte de versuri românești tipărite. Chiar dacă lucrarea este semnalată de multă vreme în literatura de specialitate, datarea și localizarea imprimării sale nu sunt încă certe și nici volumul nu a beneficiat până acum de un studiu exhaustiv. În cercetarea noastră vom plasa apariția cărții în contextul cultural-istoric adecvat, vom înfățișa cât mai complet posibil biografia autorului: Ioan Cantacuzino, vom culege în întregime și vom analiza numeroasele însemnări manuscrise prezente în volum aproape pe fiecare pagină, pentru a configura astfel cu mai multă precizie însemnătatea culturală a acestei rarități bibliofile.

.....

Basarabia și cartea tipărită la mănăstirea Neamț (1807-1874)

Igor CERETEU,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Înființată la începutul secolului al XIX-lea, tipografia de la mănăstirea Neamț a produs, în special, carte religioasă pentru români. Basarabia, deși era sub stăpânire străină de la 1812 a fost destul de receptivă la tipăriturile nemțene. În primii ani de la tipărirea Vieților sfinților (1807-1815), în mănăstirile de la est de Prut sunt atestate prin însemnări toate volumele, și asta datorită legăturilor menținute între călugării din mănăstirile de pe ambele maluri ale Prutului. Au contribuit la difuzarea literaturii religioase românești de la Neamț preoții din satele din Basarabia, care mergeau în pelerinaje la vechea lavră a Neamțului. Un rol important în răspândirea tipăriturilor nemțene poate fi atribuit negustorilor, care cu diferite ocazii aduceau cărțile în târgurile basarabene și le vindeau preoților. Un număr mare de cărți nemțene au pătruns la est de Prut în timpul revoltelor grecești (1821), când sute de monahi și preoți au luat calea pribegiei pe moșiile mănăstirii Neamț din Basarabia și care au adus cu ei odoare și cărți religioase pentru a le salva de la distrugere. Mărturie sunt în acest sens documentele, care confirmă că multe bunuri materiale ale unor mănăstiri, cum ar fi Neamț, Dragomirna, Golia și-au păstrat bunurile materiale, documente, peceți în Basarabia în timpul revoltelor grecești. Nu este exclus că tipăriturile nemțene au fost răspândite prin mijlocirea ciobanilor ardeleni, care veneau cu turmele de oi până în sudul Basarabiei și vindeau cărți religioase creștinilor din sate sau monahilor în mănăstiri. Există suficiente dovezi, care confirmă interesul comunităților din sate față de cartea nemțeană. Deoarece tipăriturile erau scumpe, comunități de creștini din sate adunau mijloace financiare pentru a cumpăra Viețile sfinților (1807-1815), Mineiele lunare (1830-1832, 1845-1847) și Proloagele (1854-1855), semnalate în perioada interbelică de înaintașii culturii românești, atât în sate, cât și în mănăstiri.

.....

Vanzatori de carte românească în Episcopia Hușilor (secolele XVIII-XIX)

Cristina Maria CÎMPIANU,

Muzeul Național al Țăranului Român din București;
Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava

Multiplele însemnări de pe filele cărților românești vechi transmit informații despre dobândirea cărților prin achiziție sau prin dăruire. Aceste însemnări despre cărți cumpărate, de cele mai multe ori de către personalul clerical sau de vreun sătean mai înstărit, alături chiar de toată comunitatea, ne dezvăluie informații atât despre prețul cărților cât și despre cine le plătea. Semnatarii însemnărilor sunt cei

care motivează, uneori, cumpărarea sau darul făcut. Multe dintre aceste însemnări ne dezvăluie efortul financiar extraordinar al comunităților românești, mai înstărite sau nu, de a achiziționa cartea necesară bunei desfășurări a cultului religios, însemnările precizează acest lucru prin formula „s-au cumpărat de tot satul”, uneori fiind consemnate numele tuturor celor care au contribuit. Dacă despre proprietarii/cumpărătorii de cărți s-au efectuat numeroase studii până în prezent, prin intermediul acestei lucrări ne propunem să-i identificăm pe cei care vindeau cărțile tipărite în aria Episcopiei Hușilor, în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, până la apariția magazinelor specializate de vânzare de carte. De cele mai multe ori, acești „vânzători” erau legați de viața bisericească, dar și de cea culturală susținută de Biserică. Însemnările marginale existente pe cartea veche ce se păstrează la Muzeul Eparhial Huși ne oferă astfel informații extrem de valoroase despre acești vânzători de cărți.

.....

Colecția de carte veche și rară de la Mănăstirea Uspenia

Anca LIBIDOV,
cercetător independent

Mănăstirea Uspenia din cadrul Eparhiei Ortodoxe de rit vechi a Slavei, din zona multiculturală a Dobrogei, este considerată a fi unul dintre așezămintele monahale privilegiate, atât din perspectiva sa istorică și geografică, dar, mai ales, prin deținerea unor valori bibliofile de o valoare excepțională, moștenite prin strădania, vigilența, evlavia și mărturisirea de credință de care au dat dovadă, în ultimii 300 de ani, trăitorii acestui loc încărcat de cultură identitară și spiritualitate creștină. Configurarea bibliotecii de azi este posibilă datorită constituirii, de-a lungul a trei secole, a unui fond de carte manuscrisă și tipărită, adusă, în primă fază, de către primii monahi stabiliți aici, ca urmare a prigoanei religioase în urma schismei produse în sânul Bisericii Ortodoxe Ruse în a doua jumătate a secolului al XVII-lea, adunată, mai apoi, cu multă trudă, fie din donații sau achiziții, fie primită în dar din partea unor personalități ale vremii, membri ai familiilor înstărite sau regale, atât din cele două Imperii, Rus și Otoman, cât și din teritoriile aflate sub stăpânirea Monarhiei Habsburgice sau, mai târziu, din Imperiul Austro-Ungar. Principalii susținători ai acestui fenomen bibliofil au fost primii călugări stabiliți aici, despre care, la momentul actual se cunosc foarte puține informații, apoi primii ierarhi ai mănăstirii, implicit câțiva viețuitori: Arhiepiscopul Arkadie I (Dorofeev), Episcopul Arkadie al II-lea (Șapoșnikov), Arhiepiscopul Irinarh, ieromonahul Evfrosin și arhidiaconul Tavriion Demidov. Cele mai multe dintre exemplarele tipărite, păstrate până astăzi, sunt ediții rare, unele chiar unicate, atât prin formă, cât și prin conținut, dintre ele remarcându-se cele purtătoare de însemnări, fie despre posesori, fie despre locul de proveniență, aducând spre cunoașterea noastră informații cu încărcătură istorică. Valoarea câtorva volume este dată de proprietarii ilustrații care le-au răsfoit, citit sau studiat, și care au lăsat, pe alocuri, adnotări și comentarii scrise de mână, dovadă a erudiției lor.

.....

**Recuperarea cărților vechi prin tratamente de conservare-restaurare
minim invazive. Studii de caz**

Elena ARDELEAN,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Conservarea și restaurarea cărților vechi constituie un domeniu amplu, deosebit de complex și plin de provocări. În perioada contemporană, în domeniul conservării și restaurării cărților vechi există mai multe opinii: unii restauratori afirmă că orice completare sau intervenție constituie un atentat asupra integrității cărților, pe când alții susțin că dacă intervențiile sunt eficiente, în sensul redării funcționalității cărții, atunci ele trebuie să fie făcute, dar să se specifice în documentația de restaurare toate modificările efectuate. Mult timp, s-a considerat că doar textul și învelitorile ornamentate trebuiau să fie protejate în cursul restaurării. Această idee s-a dovedit a fi, nu doar eronată, dar și extrem de dăunătoare. Fiecare carte veche sau document poate oferi informații diverse, care nu se referă doar la conținutul textului ci și la natura materialelor folosite, la proveniența acestora, la tehnici de fabricare, la metode de realizare a vechilor legături, la tehnicile de ornamentare, motivele decorative folosite, etc. Așadar, activitatea de conservare restaurare trebuie să stopeze procesele de degradare și să redea obiectului semnificația de odinioară, păstrând însă nemodificată structura acestuia. Ea trebuie să opteze întotdeauna, acolo unde acest lucru este posibil, pentru intervenția minimă, cu păstrarea tuturor elementelor originale, păstrând nealterat mesajul operei. Lucrarea de față exemplifică acest principiu prin câteva studii de caz.

.....

**Din zestrea bibliotecii eparhiale de la Roman.
Cartea veche românească de la biserica „Sf. Nicolae” Trifești,
Protopopiatul Roman**

Aurel-Florin ȚUSCANU,
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți

Biblioteca Eparhială de la Roman adăpostește un impresionant fond de carte veche românească (peste 1.100 exemplare, 287 de titluri), fond alcătuit din două surse: 1. din zestrea Episcopiei Romanului, care a împlinit recent șase secole de existență și continuitate în acest spațiu moldav; 2. din zestrea (inventarul) parohiilor arondate. În perioada 1983-1984 au fost retrase de la parohii vechile cărți de cult, cu intenția de a le proteja, salva, restaura și pune în valoare prin intermediul Episcopiei Romanului. Cu acel prilej, de la Parohia Trifești, Protopopiatul Roman, au fost preluate în custodie și depuse fondul de carte veche românească de la Roman un număr de 11 cărți de cult: Apostol (1743), Penticostar (1743), Evanghelia (1762), Mineiul lunii Februarie (1779), Mineiul lunii Iunie (1780), Mineiul lunii Aprilie (1780), Mineiul

lunii Mai (1780), Ceaslov (1797), Molitfelnic (1811), Ceaslov (Chișinău, 1817), Ceaslov (Iași, 1817). Pe lângă valoarea lor istorică, artistică și culturală, pe paginile acestora, învechite de timp, am descoperit nenumărate însemnări, care reprezintă pentru noi veritabile mărturii documentare pentru istoria națională și cea locală.

.....

Circulația traducerilor românești ale cărților populare la est de Prut

Veronica COSOVAN,

Biblioteca Națională a Republicii Moldova

Pe parcursul evului mediu în Țările Romane alături de manuscrisele religioase și istorice circulă și manuscrisele cărților populare de înțelepciune. Ele pătrund în secolul al XVI-lea din cultura greacă sau slavonă și se răspândesc intensiv pe parcursul veacurilor al XVII-ea și al XVIII-lea în multiple copii manuscrise. În colecțiile bibliotecilor românești se păstrează mii de manuscrise ale cărților populare, o parte din ele au fost puse în circuitul științific, în special textele din secolele XVI-XVIII. O lucrare în care sunt adunate tradițiile populare despre animale și păsări, care a avut o influență prelungită asupra literaturii culte române este „Fiziologul”. Cei care sau ocupat de circulația traducerilor în spațiul românesc menționează că fragmente dispartate din respectiva lucrare se regăsesc în „Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie” și în „Istoria ieroglifică” a lui Dimitrie Cantemir. Însă numeroase variante posterioare celor mai vechi manuscrise ale cărților de înțelepciune, rămân a fi puțin cunoscute și necercetate astăzi. La est de Prut circulația edițiilor respective a fost puțin studiată. Unele exemplare care au circulat în arealul respectiv sunt păstrate în colecțiile din străinătate. Iar cele care astăzi se păstrează în colecțiile instituțiilor deținătoare de patrimoniu din Republica Moldova, urmează a fi puse în lumină în studiul de față.

.....

Biblioteci ale membrilor familiei Sturdza – istorie, forme de ex libris, identificări din patrimoniul tulcean

Lăcrămioara MANEA,

Institutul de Cercetări Eco-Muzeale „Gavrilă Simion”, Tulcea

Familia Sturdza și-a aflat locul printre boierii Moldovei încă din sec. al XVI-lea, mulți dintre urmașii celor două ramuri principale fiind cunoscuți ca domnitori și oameni politici, istorici, diplomați, oameni de cultură, academicieni, dar și colecționari, posesori ai unor biblioteci de valoare care s-au pierdut în cea mai mare măsură în negura istoriei. În patrimoniul tulcean se păstrează peste 40 de exemplare, majoritatea cărți românești din sec. al XIX-lea, care poartă ștampile și ex libris-ul heraldic tip etichetă sau în timbru sec identificate ca aparținând unor trei mari cărtu-

rari ai celebrei familii, respectiv lui Constantin Dimitrie Sturdza (1799-1877), fiului acestuia Dimitrie C. Sturdza-Șcheianu (1839-1920) și lui Dimitrie A. Sturdza (1833-1914), nepotul de frate al lui C.D. Sturdza și văr cu D.C. Sturdza-Șcheianu. Cele mai multe volume, 24 la număr, provin din Biblioteca șcheiană a vornicului Constantin D. Sturdza, bibliotecă moștenită de fiul său, istoricul și editorul Dimitrie C. Sturdza, care a donat-o în întregime Academiei Române în anul 1884. Marele academician și om politic Dimitrie A. Sturdza și-a închinat viața Societății Academice Române, deținând de asemenea o imensă bibliotecă constituită în mare parte pe domeniul sturdzeștilor de la Miclăușeni, acolo unde a copilărit, și pe care a îmbogățit-o continuu. La rândul său a dăruit în numeroase rânduri mii de cărți, și un numai, Biblioteca Academiei Române. Toți trei au folosit pecetea heraldică sau blazonul familiei Sturdza în diferite forme de ex libris, comandate pentru particularizarea cărților moștenite sau achiziționate de-a lungul vieții acestora.

.....

Colecția lui François Rouschitzki în orizontul culturii muzicale naționale din primele decenii ale secolului al XIX-lea

Victor GHILAȘ,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

François Rouschitzki este autorul uneia din primele colecții de melodii românești din secolul al XIX-lea. Demersul propune o prezentare generală a concepției și conținutului acestei lucrări. Aflat timp de circa patru decenii în capitala de atunci a Moldovei, Fr. Rouschitzki activează în diferite calități, inclusiv în cea de șef al fanfarei „polcului muzicii Moldaviei”. În 1834, la tipografia „Albina” din Iași publică culegerea „Muzică orientală. 42 de cântece și dansuri moldovenești, valahe, grecești și turcești, traduse, aranjate și dedicate Excelenței sale Domnului Kisseleff...”, păstrată în doar două exemplare: unul la Biblioteca Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din București, altul la Arhivele Centrale ale Statului din Sankt Petersburg. Utilizând drept surse de informare muzica orășenească, Fr. Rouschitzki încearcă să acopere în colecția sa muzici de proveniență diferită, care circulau la acea vreme în cartierele ieșene, fapt ce relevă caracterul ei multicultural, incluzând atât cântece și dansuri românești, precum și melodii grecești și turcești. Materialul muzical inserat reflectă stiluri, influențe diferite, dar și gustul muzical al epocii de la începutul secolului al XIX-lea. În pofida prezenței impunătoare a sonorităților orientale, influența curentului occidental este destul de vizibilă în configurația melodică a pieselor, construite după principiile muzicii europene. Însemnele identitare în culegere se fac observate prin păstrarea pentru muzica națională a cromatismului modal în variatele lui forme, în ritmica și metrica caracteristică, înfloriturile melodice, intonațiile populare. Aceste și alte elemente, care au stat la baza configurației melodice a pieselor, le conferă o expresie aparte, apropiată de frumusețea și originalitatea cântecului și dansului popular, evidențiind totodată deosebiri ale ei de muzica modală diatonică din spațiul vest-european. Particularitățile melodiilor din colecția lui Fr. Rouschitzki relevă valoarea documentară a acesteia, indicând

asupra procesului de modernizare prin care trecea muzica orășenească în primele decenii ale secolului al XIX-lea în drumul ei spre afirmare în istoria muzicii naționale.

.....

**Documentele istorice – baza de date în reconstituirile climatice,
de mediu și a istoriei economice și sociale**

Carmen-Andreea BĂDĂLUȚĂ,

Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava

Documentele istorice reprezintă una din cele mai sigure surse de date disponibile pentru reconstituirea variabilității climatice și de mediu. Datele documentare sunt unicele baze de date pe care se bazează observațiile directe ale unor diferiți parametri climatici (ex: temperatura, precipitațiile, vântul), dar și de mediu (alunecări de teren, cutremure, incendii), acestea prezentând o rezoluție extrem de mare (ziua, ora) și fiind înregistrate în descrieri narative, hărți și/sau măsurători instrumentale timpurii. Totodată, datele documentare indirecte oferă informații cu privire la impactul climei asupra elementelor hidrosferei (inundații, secete), criosferei (înghețul râurilor, lacurilor și mărilor), biosferei (începutul și sfârșitul cultivării unor culturi), dar și asupra societății. Scopul studiului de față este de a evidenția principalele tipuri de documente istorice și a datelor disponibile în vederea reconstituirilor climatice și de mediu din ultimul mileniu la nivelul României. Mai mult, vom prezenta principalele metode utilizate în reconstituirea variabilității climatice, dar și rezultatele preliminare care sunt dispuse în trei perioade succesive, respectiv Perioada Medievală Caldă, Mica Eră Glaciară și Perioada Contemporană. Rezultatele vor include reconstituirea înghețului Dunării, iernile geroase din timpul Minimului Maunder, frecvența și magnitudinea producerii inundațiilor pentru principalele râuri, dar și a Dunării, frecvența și intensitatea secetelor, dar și impactul acestor fenomene asupra producției agricole și a societății. În concluzie, documentele istorice directe și indirecte pot fi utilizate atât pentru studii privind istoria variabilității climatice și a modificărilor de mediu/peisaj și în același timp a istoriei economice și sociale în România.

Secțiunea: **Între Occident și Orient: politici imperiale, mișcare națională, călători străini în spațiul românesc, în secolele XVII-XX**

Organizatori secțiune: **Sorin ȘIPOȘ, Gheorghe NEGRU**

.....

Imaginea Oradiei în „oglinda venețiană” (sec. XVII)

Florina CIURE,

Muzeul Țării Crișurilor, Oradea

Comunicarea își propune să prezinte modalitatea în care erau percepute realitățile din această parte a Europei la Veneția. Informații despre Oradea se regăsesc în relatările unor călători venețieni, aflați uneori în slujba principilor transilvăneni, în rapoarțele sau „avvisi” trimise autorităților venețiene de către ambasadorilor Serenissimei, precum și în unele cărți tipărite în orașul lagunar. Venețienii cunoșteau importanța strategică a orașului și a cetății, a catedralei sale, aveau informații despre locuitorii săi, precum și despre evenimentele politice care i-au influențat destinul. În ciuda unor inevitabile inexactități, în ansamblu se poate afirma că „oglinda venețiană” reflectă veridic realitățile orădene ale secolului al XVII-lea și că imaginea pe care venețienii și-au format-o despre orădeni era apropiată de adevăr și relativ completă, deoarece ea a rezultat din fluxul continuu de informații recepționate în orașul lagunar pe diverse filiere.

.....

Credințele, obiceiurile și tradițiile la românii din Principate consemnate de călătorii străini (1710-1810)

Sorin ȘIPOȘ,

Universitatea din Oradea

Călătorii străini au realizat consemnările dintre cele mai interesante despre credințele, obiceiurile și tradițiile românilor, pe care i-au întâlnit în peregrinările lor. Pe străinii ajunși în Principate i-au interesat aproape toate lucrurile întâlnite, dar poate cu o mult mai mare aplecare și interes au consemnat acele elemente care astăzi ar intra în categoria tradițiilor și obiceiurilor. Interesul străinilor față de aceste realități ar putea fi pus pe seama curiozității față de tradițiile românilor diferite de ceea ce găseau în țările lor de origine. Românii erau de credință ortodoxă, o confesiune diferită de marea majoritatea a voiajorilor, iar practicile religioase, așa cum ele descrise, generează curiozitate, dar uneori și atitudini critice, deoarece sunt diferite de cele ale romano-catolicilor și ale reformaților. Românii, în lipsa preoților, a unei organizări ecleziastice puternice și a educației, aveau obiceiuri religioase diferite, uneori apropiate de cele necreștine, stârnind adesea nedumeriri, întrebări și critici din partea voiajorilor.

.....

**Tratația la Curtea Domnească și în familiile de boieri
din Țara Moldovei în viziunea călătorilor străini
(sec. al XVII-lea - începutul sec. al XIX-lea)**

Alina FELEA,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Călătorii străini, reprezentanți ai diferitor medii și ai diferitor societăți (vest-europene, est-europene și musulmană), fiind în trecere prin Țările Române sau staționând, în legătură cu diferite împrejurări, un timp mai îndelungat, în relațiile lor au redat imaginea vieții cotidiene din spațiul românesc în sec. al XVII-lea - începutul sec. al XIX-lea, văzută prin prisma lumii din care veneau. Printre subiectele abordate se numără și cea a tratației.

Comunicarea se va axa pe relațiile călătorilor despre modul de servire a bucatelor și băuturilor în mediul elitelor, la Curtea Domnească și în familiile de boieri din Țara Moldovei, în sec. al XVII-lea - începutul sec. al XIX-lea, cu diferite ocazii (solii, nunți, simplă ospetie etc.). Se va evidenția maniera de servire, dar se va relata și despre produsele și băuturile oferite. Totodată se vor accentua tradițiile locale și cele împrumutate. Pentru sec. al XVIII-lea se remarcă în mare parte modelul oriental de servire a oaspeților, incluzând tratația cu cafea și dulceturi, șerbet, dar și ustensilele folosite.

.....

**Spațiul românesc în ilustrația de călătorie
a lui Denis Auguste Marie Raffet**

Nicoleta BĂDILĂ,

Muzeul Municipiului București

Auguste Raffet (1804-1860), pictor, litograf și desenator francez, a realizat aproape 2000 de gravuri în întreaga sa carieră. Dintre acestea, peste 170 de gravuri au fost realizate în timpul unei călătorii în spațiul românesc. În 1837, artistul francez face parte din echipa expediției prințului Antoli Demidov care ajunge în Crimeea. Parcursul complex ales de inițiator îl conduce pe Raffet prin Giurgiu, București, Buzău, Iași, vama Sculeni, Chisinău etc. Lucrările care decurg din această vizită vor apărea în publicația *Voyage dans la Russie Meridionale et la Crimee par la Hongrie, la Valachie et la Moldavie*, coordonată de Demidov și apărută în 1840, sub formă de 50 de viniete în aquaforte, 24 de gravuri de carte și un supliment cu 100 de litogravuri individuale, în format mai mare. În paginile acestuia, Raffet a reușit să surprindă multe aspecte din Țările Române. Redate de obicei sub forma unor compoziții ample, aceste reunesc activități, vestimentațiile specifice și ocupații care astăzi ne par surprinzătoare. Compozițiile sale sunt pitorești, pe alocuri aglomerate, alteori calme, ascunzând cu măiestrie imperfecțiunile vremii. Imagini de țărani în diferite

ipostaze se împletesc cu cele din orașe, peisaje naturale, scene de târg, petrecerea dată de prințul Alexandru Dimitrie Ghika sau celebra Adunare Obștească de la 15 iulie 1837. Pe lângă valoarea estetică a acestor lucrări de grafică, există valoarea lor istorico-documentară amplificată de corelarea cu descrierile din lucrarea realizată de Demidov. Astfel acest material își propune să contribuie la imaginea generală a spațiului românesc cu viziunea artistului francez analizând socio-politic lucrările lui Raffet și contextualizându-le istoric cu ajutorul publicației care a decurs din acest demers științific.

.....

**Imaginea moldovenilor în literatura rusă de călătorie
în secolului al XIX-lea**

Galina CORMAN,
Universitatea de Stat din Moldova

Moldovenii, populația majoritară a teritoriului dintre Prut și Nistru, anexat Imperiului Rus în 1812 și numit Basarabia, au stat în centrul atenției călătorilor ruși de-a lungul întregului secol al XIX-lea. Imaginea lor în literatura rusă de călătorie este una foarte contradictorie. Între „al nostru” și „străin” sau imperial și național și, uneori, concomitent pozitiv și negativ, în funcție de imaginea de sine în Imperiul Rus în secolul al XIX-lea și de intențiile călătorilor ruși. În total, se disting patru imagini ale moldovenilor basarabeni în percepțiile rușilor, dintre care unele au circulat în paralel: o imagine europeană, una asiatică, o imagine țigănească și una evreiască. Comunicarea își propune să abordeze problema reprezentării și imaginii moldovenilor în descrierile și percepțiile călătorilor ruși și aduce în discuție rolul jucat de textele descrierilor de călătorie în contextul politicii imperiale rusești în secolul al XIX-lea.

.....

**Mișcarea națională din Basarabia în timpul revoluției ruse
din 1905-1907**

Gheorghe NEGRU,
Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Publicarea ziarului „Viața Basarabiei” la 22 aprilie 1907 a constituit ultimul act al unui proces de învioreare și consolidare a mișcării naționale din Basarabia, început în contextul creșterii „valului” revoluționar din vara anului 1905 și încheiat la 3 iunie 1907, odată cu dizolvarea celei de-a doua Dume de către autorități, eveniment care a marcat, potrivit opiniei istoricilor ruși contemporani, finalul revoluției ruse. În perioada dată, în condițiile relativului „dezgheț” al regimului absolutist-țarist, generat de revoluție, în special de manifestul împăratului din 17 octombrie 1905, mișcarea

națională din Basarabia a intrat definitiv în „faza B” – agitație politică și patriotică – (conform clasificării cunoscute a lui Miroslav Hroch), manifestându-se, mai mult s-au mai puțin, liber, deși tutela și intimidările poliției secrete a Imperiului Rus nu au încetat nicio clipă. Ca și în sec. XIX, dar bazându-se pe un număr mai mare de intelectuali și reprezentanți ai profesiilor libere, aflați în strânsă legătură cu grupuri de țărani și mici proprietari, cu preoți ortodocși, cu alte categorii sociale privilegiate în trecut, în mișcarea națională din Basarabia de la începutul sec. XX s-au evidențiat două curente proeminente: național-democrat și boieresc. În mod firesc, curentele respective s-au manifestat atât printre românii din Basarabia, cât și din România. Reprezentanții curentului național-democratic din România, printre care se remarcă, în afară de unele personalități politice și culturale locale, și refugiați basarabeni, s-au sincronizat primii cu solicitările mișcărilor autonomiste din cadrul Imperiului Rus. Organizați în „Societatea pentru ajutorul românilor «Milcov»” și în „Liga culturală a românilor din Basarabia”, aceștia au elaborat primele documente programatice ale mișcării (Manifestul din 9 iulie 1905 etc.), au editat ziarul „Basarabia” în grafie latină (numerele 1-6) și au încercat să pună bazele Partidului Național Român din Basarabia, un prototip al Partidului Național Român din Transilvania. În vara și toamna anului 1905 inițiativa dezvoltării mișcării a fost preluată de curentul național-democratic din Basarabia, constituit pe baza a trei grupuri în frunte cu Emanuil Gavriliță, Ioan Pelivan și Pantelimon Halippa, compus, în temei, din „naționaliști” și socialiști-revoluționari. Ei au format cel mai activ și mai influent grup din cadrul mișcării naționale din Basarabia, au formulat programul și au pus bazele Partidului Național Democratic al Românilor din Basarabia, au tipărit ziarul românesc „Basarabia”, cu grafie rusă, au pledat, înfruntând deschis autoritățile, pentru afirmarea limbii, istoriei, identității românești moderne printre păturile culte și țărani, au inițiat și întreținut strânse legături cu reprezentanții curentului național din România, au răspândit cărți românești, au fondat centre și magazin de carte românească, au organizat, ca nimeni alții, diferite manifestații, inclusiv literar-muzicale, prelegeri publice, propagând istoria și cultura românească. Reprezentanții curentului boieresc din Basarabia, deși nu au condamnat hotărât politica națională represivă a guvernului țarist, au contribuit la formarea primei organizații culturale legale „Societatea moldovenească din Basarabia privind dezvoltarea învățământului popular și studierea plaiului natal”, au cerut introducerea învățământului în limba română în școlile primare și predarea limbii respective în școlile secundare. În martie 1907, reprezentantul nobilimii naționale, Leonida Stamati, a încercat să organizeze un ziar și un partid național-liberal în Basarabia – un fenomen nou în cadrul mișcării naționale din această provincie –, dar în condițiile dominației reacțiunii țariste, revenirii la vechea politică națională represivă, liberalismul românesc nu a mai reușit să se afirme. Odată cu înfrângerea revoluției rusești la începutul lunii iunie 1907, mișcarea națională din Basarabia, care tocmai începuse să se consolideze, a trebuit să se adapteze noilor condiții pentru a supraviețui. Ziarul „Basarabia” și-a sistat activitatea, iar noile publicații, apărute ulterior, au adoptat un discurs și programe de activitate moderate, evitând să critice sau să conteste politica centrală sau locală a autorităților țariste.

.....

Promovarea politicii imperiale prin intermediul Consulatului rus din Moldova (sfârșitul sec. al XVIII-lea - începutul sec. al XIX-lea)

Demir DRAGNEV,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

La sfârșitul sec. al XVIII-lea, începe o nouă perioadă în promovarea politicii imperiale de către Rusia în Principatele Române, prin intermediul consulatelor sale, care pentru prima dată au stabilit relații constante cu populația autohtonă. În istoriografie a fost expusă caracteristica generală a activității consulatelor în perioada examinată. În prezenta comunicare, în baza documentelor editate și, îndeosebi, a celor inedite, colectate în arhivele ruse, propunem o expunere a formelor și metodelor de implicare a consulatului rus din Moldova în anii 1782-1789; 1792-1806 în viața socio-economică și politica internă a țării. În dependență de evoluția relațiilor ruso-otomane în contextul celor internaționale, au fost propuse trei etape de implicare a serviciilor diplomatice rusești când informațiile colectate se refereau la tratarea Principatelor drept bază materială pentru un nou război ruso-turc, apoi la politica de a le transforma în „state tampon” sub protectoratul rus, care, în ultima instanță, urmau să evolueze spre anexarea lor de către Imperiul Rus. Practicile și metodele de promovare ale politicii imperiale în principatele Române aplicate în perioada examinată au fost însușite și extinse de instituțiile diplomatice ruse în epocile care au urmat, având o continuitate până în prezent.

.....

Politica rusă în Basarabia în rapoarte diplomatice și presă franceză în a doua jumătate a secolului al XIX-lea

Eugen-Tudor SCLIFOS,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

După revenirea unei părți din Basarabia în componența Principatului Moldovei la 1856, problema teritoriului dintre Prut și Nistru revine în atenția cancelariilor europene. Principala „câștigătoare” a războiului Crimeii (1853-1856) a fost Franța lui Napoleon al III-lea, care în mod surprinzător s-a „aliat” cu inamicul din război (Rusia) în chestiunea Basarabiei. O parte a diplomației ruse a susținut pretenția Rusiei asupra orașului Bolgrad, care în cele din urmă revenit Principatului Moldovei. Rapoartele consulilor francezi din a doua jumătate a secolului al XIX-lea surprind pe alocuri politica rusească în Basarabia, dar și acțiunile unor basarabeni de a ieși de sub „tutela” cabinetului de la Petersburg. În contextul evenimentelor din Polonia din 1863, consulul francez de la Iași Charles Tissot vorbea despre conștiința națională a Basarabenilor și dorința de a se uni cu Moldova. Perioada aflării sudului Basarabiei în componența Principatului Moldovei, ulterior a României a dat prilej Franței să se familiarizeze cu politica dusă de Petersburg în Basarabia. La rândul ei presa franceză a acordat o atenție sporită problemei Basarabiei, mai ales articolele

dedicate naționalității și politicii duse de Imperiul Rus în teritoriul dintre Prut și Nistru. Anul 1878 a fost „apogeul” abordării problemei Basarabiei, iar rapoartele diplomatice și presa au acordat spații generoase politicii expansioniste a Rusiei și politicii de deznaționalizare. Informațiile inedite depistate în fondul Arhivei Diplomatice de la Paris aruncă perspective noi asupra politicii ruse în Basarabia.

.....

Imaginea Celuilalt în primul mileniu creștin

Florin PĂSCĂRIȚA,
Universitatea din Oradea

Timpuriu, în istorie, legăturile cu alte culturi, limbi și obiceiuri au fost influențate de percepții care au inspirat curiozitate, au stimulat imaginația sau au creat imagini fascinante ori fantastice în mentalul oamenilor. În Antichitate observăm raportul Identitate vs. Alteritate când vorbim de romani vs. greci, romani vs. germanici, creștini vs. păgâni. Ultima pereche continuă în epoca migrațiilor, pentru ca în mileniul II să apară conflictele religioase dintre creștini și musulmani, ceea ce constituie sursa inițială a opoziției actuale dintre imaginile Orientului și Occidentului. Una dintre cele mai frecvent întâlnite imagini, în antichitate și evul mediu, este cea a Barbarului sau a Sălbaticului, oglindire a popoarelor considerate necivilizate, vulgare și fără maniere din perspectiva etnocentrică a unei persoane, comunități sau popor ce se consideră superior. Astfel, scopul acestei comunicări este de a evidenția tiparele imagologice și narative specifice mileniului I, care contribuie la formarea imaginii Celuilalt, dar și de a analiza modul în care erau percepute popoarele necreștine ce trăiau în afara lumii creștine, fie ele cunoscute prin contacte politice, militare, comerciale sau de alt tip, fie ele cunoscute doar din zvonuri: Străinul, Păgânul, Barbarul. Totodată, supunem analizei o lume marcată de prejudecăți și stereotipuri, prin care vom reliefa alteritatea migratorilor din secolele VI-X. În demersul nostru utilizăm surse documentare ale mileniului I, precum anale și cronici istorice, care constituie bazele unei cercetări doctorale în curs, cu titlul „Imaginea avarilor și a maghiarilor în cronică medievală”. În același timp, pentru a stabili reperele conceptuale ale studiului apelăm la surse bibliografice din istoriografia universală și românească.

.....

Realități politice din spațiul românesc în viziunea călătorilor străini (secolele XVII-XIX)

Raluca Gabriela BLAGA,
Universitatea din Oradea

Studiul nostru urmărește prezentarea realităților politice și evoluția elitei politice, folosindu-ne de jurnalele și rapoartele călătorilor străini care au străbătut spațiul

românesc în secolele XVII-XIX. Poziția Țărilor Române într-o zonă de aculturație, de împletire a influențelor bizantine și slave cu cele maghiare și poloneze, iar mai târziu otomane și occidentale a determinat realități politice, culturale și mentale diferite. Pe parcursul secolelor XVII-XIX realitățile politice suferă modificări, ca urmare a introducerii regimului fanariot în Moldova și Țara Românească, dar și a influenței franceze din ce în ce mai pregnantă în secolul XIX. Relatările călătorilor străini din această perioadă abundă în descrieri ale protipendadei, supusă înrâurilor orientale și occidentale altoite pe civilizația tradițională. Jurnalele de călătorie surprind atât manifestările exterioare cât și preocupările culturale ale elitei politice aflate între Orient și Occident, care la începutul secolului XIX face trecerea spre moda „evropenească”.

.....

Lugoj – identitatea unui burg bănățean multiethnic și multiconfesional în percepția unor peregrini în secolul al XVIII-lea

Constantin-Tufan STAN,
Universitatea din Oradea

Impresiile călătorilor străini și români care, îndreptându-se, în secolul XVIII, dinspre și înspre principatul Transilvaniei, au tranzitat Lugojul, consemnate și transmise posterității sub forma unor varii genuri literare (simple impresii, memorii, jurnale, rapoarte oficiale, epistole), publicate antum sau postum, preluate etapizat în istoriografia românească, interpretate mai apoi și analizate, în deceniile următoare, prin prisma istoriografiei moderne (Școala analelor), se constituie în prețioase surse narrative, relevante din diverse perspective. Astfel, impresiile, relatările, consemnările și memoriile călătorilor români și străini care au tranzitat spațiul supus cercetării (Mathias Bell, Abatele François-Xavier, Ignaz von Born, Francesco Grisellini, Arhiducele Maximilian Franz von Habsburg, Domenico Sestini, Christopher Seipp ș.a.) se constituie într-un adevărat exercițiu imagologic, prin care ni se oferă informații de factură interdisciplinară, marcate de genuinitate, în urma unor experiențe trăite nemijlocit, chiar dacă sunt alterate, pe alocuri, de amatorismul de factură istorică al autorilor, cunoașterea superficială, uneori, a toposului zonei parcurse, dar și a istoriei locului.

.....

Politica autorităților țariste de rusificare a învățământului și realitățile „nefavorabile” din Basarabia

Gheorghe NEGRU,
Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

În comunicare este analizat procesul de transformare radicală a sistemului de învățământ din Basarabia în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, ca urmare a înăsprii politicii naționale a Imperiului Rus și intensificării rusificării națio-

nal-culturale a popoarelor nonruse, încercărilor autorităților țariste de a moderniza și omogeniza Imperiul Rus multinațional, conform modelului statelor naționale europene. Sunt evidențiate două etape ale politicii de rusificare a învățământului din Basarabia. În prima etapă – anii 1866-1872 – are loc subminarea școlilor primare parohiale românești și mixte (româno-ruse), interzicerea predării limbii române la gimnaziul regional, seminarul teologic, școlile județene, dar și crearea unui sistem de învățământ primar și secundar în totalitate rusesc. În a doua etapă – anii 1873-1900 – se încearcă o transformare radicală a realităților lingvistice și culturale din satele basarabene, determinând creșterea exponențială a numărului de școli rusești în localitățile rurale, pentru însușirea în masă a limbii ruse de către țăranii români din Basarabia, impunerea limbii ruse nu doar în instituțiile de stat, ci și în intimitatea familiilor. Discuțiile în acest sens din cadrul Comitetului de Miniștri al Imperiului Rus au scos în evidență următoarea dilemă: fie aplicarea forței pentru împulsionarea politicii de rusificare, fie continuarea ei graduală. Înțelegând impasul în care ar fi nimerit Imperiul Rus, autoritățile au decis, în final, să-și atingă obiectivele politicii de rusificare a românilor din Basarabia nu prin utilizarea metodelor repressive, ci „treptat și fără violență”.

.....

Poliția politică în Imperiul Rus la sfârșitul sec. XIX - începutul sec. XX: cazul Basarabiei

Igor CHIOSA,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Dicționarul Cambridge definește poliția politică ca o forță polițienească care colectează în secret informații despre persoanele care sunt în opoziția guvernului, încercând să facă această opoziție mai slabă, folosind adesea metode ilegale și violente.

Din definiția prezentată, putem conchide că astfel de tip de poliție este caracteristică regimurilor autoritare și/sau totalitare, nedemocratice, care, pentru a se menține la putere, folosesc structurile de forță în lupta contra opoziției încălcând astfel legea.

Poliția politică, sub diferite forme a existat în Imperiul Rus și până la urcarea împăratului Nicolae I pe tron, dar izbucnirea și ulterior înăbușirea răscoalei decembristilor (1825) l-a determinat pe noul împărat să reformeze poliția politică cu scopul de a asigura continuitatea monarhiei țariste absolutiste.

Înfrângerea în Războiul Crimeii (1853-1856) a dus la anunțarea și implementarea, de către împăratul Alexandru al II-lea a unor reforme care au cuprins toate aspectele vieții imperiului. Evident, activitatea reformistă a cuprins și poliția politică din imperiu.

Reformele împăratului Alexandru al II-lea cu scopul de a calma, într-o oarecare măsură, spiritele în imperiu nu au dat rezultatul scontat. Atenatele teroriste asupra funcționarilor de rang înalt, inclusiv a împăratului nu scădeau din intensitate, iar mișcările social-revoluționare s-au dezvoltat rapid în anii '70-'80 ai secolului XIX.

Noile tactici utilizate de către revoluționari împotriva statului, precum și noile forme organizaționale ale structurilor revoluționare, au dus la o nouă reorganizare a poliției politice pentru a face față noilor provocări.

Basarabia, fiind parte componentă a Imperiului Rus, se supunea aceluiași legi ca și alte gubernii, prin urmare, activitatea poliției politice se răsfrângea și asupra spațiului dintre Prut și Nistru. Ca și în cazul altor gubernii, activitatea poliției politice în Basarabia era în responsabilitatea șefului departamentului de jandarmi, cu sediul la Chișinău iar poliția politică acționa conform regulamentelor venite de la centru și avea drept scop protejarea monarhiei absolutiste.

Secțiunea: **The Romanians in South–Eastern Europe
(Middle Ages to WW1). Anglo-Saxons Perspectives**

Organizatori secțiune: **Lia CHISACOF, Sergiu IOSIPESCU**

.....

Stratford Canning, 1st Viscount Stratford de Redcliffe și Români

Sergiu IOSIPESCU,

Institutul Național al Patrimoniului, București

Eminent diplomat britanic al primei jumătăți a secolului al XIX-lea, cunoscut în întreg Orientul drept „marele elciu” („marele ambasador”) Stratford Canning (1786-1880) a fost în misiune la Constantinopol între 1808-1812, ministru plenipotențiar (1810-1812), apoi din nou, ambasador în 1825-1828, 1831-1832 și în sfârșit în marea sa misiune la Poarta otomană din anii 1842. Informațiile, reacțiile sale referitoare la românii din Principatele Dunărene ca și din întreg sud-estul european, deși menționate uneori nu au constituit niciodată o preocupare a istoriografiei, deși poziția și acțiunea lui Stratford Canning atât la Constantinopol, cât și la Viena, Sankt-Petersburg, în cursul Războaielor napoleoniene și al celui Oriental și din Crimeea (1853-1856) sugerau această direcție de cercetare. Comunicarea propusă încearcă să surprindă în scrierile și acțiunea politică, diplomatică a vicontelui Stratford de Redcliffe relația sa cu istoria românilor.

.....

Români și Balcanii, prin ochii fraților Buxton (1914)

Daniel CAIN,

Institutul de Studii Sud-Est Europene al Academiei Române

Fondatori ai influentului Comitet Balcanic de la Londra, frații Noel și Charles Buxton călătoresc prin Balcani, în toamna anului 1914, într-o misiune diplomatică neoficială, menită să atragă țările neutre din regiune de partea Antantei. Cei doi ajung și la București în ultimele zile ale domniei lui Carol I, care îi primește în audiență cu doar câteva ore înainte de a deceda. Câteva zile mai târziu, cei doi cad victime unei încercări de asasinat, chiar în fața Palatului Regal, în timpul funeraliilor lui Carol I. Vom încerca să reconstituim atmosfera acelor zile, precum și impresiile interacțiunii fraților Buxton cu societatea Vechiului Regat.

.....

**The History of the Romanians Gleaned from the British Press
and the British Travel Accounts**

Lia CHISACOF,

Institutul de Studii Sud-Est Europene al Academiei Române

As paradoxical as it may seem the quite regular correspondences from the Romanian territories to be found in the British press (founded in 1665) ever since 1667 together with the written impressions of the British travelling to the same places may be said to set up a narrative per se. The fact would be due in the first place to the attitude of those living and acting in the British space and secondly to the language in which they were written. Although the impression would be that the Romanian Lands were barely extant in the British mindset ever since the inception of the British newspapers news from Wallachia, Moldavia and Transylvania were present without explanations that would betray remoteness. Vague and partial in the beginning the image of the Romanian reality became stronger and more precise starting with the second half of the 19th cent. All in all no single crucial moment of the Romanian history was left out of the narrative under scrutiny. The aim of the present paper is to argue the thesis of the mentioned narrative and highlight its most eloquent episodes of which some completely ignored.

.....

**„It Was Wallachia. Now It Is Serbia”:
On the Image of Two Neighboring Countries in the Writings
of David Urquhart**

Mihail-George HÂNCU,

Institutul de Studii Sud-Est Europene al Academiei Române

The present paper focuses on the figure of David Urquhart (1805-1877) and two of his writings concerning Wallachia and Serbia within the context of the Eastern Question and of the matter of the Russian Empire's interference in the two countries. The first text that will be discussed, titled *On the Present State of Wallachia* and published in *The Portfolio* (a periodical he had founded before leaving for his post at the Embassy in Constantinople) in 1837. Its contents were identified by Romanian historiographers as being a translation of Ion Ghica's *Coup d'œil sur l'état actuel de la Valachie et la conduit de la Russie relativement à cette province*, which had been published in Paris, in 1835, under the pseudonym "M. de L***, ancien agent diplomatique". The second text discussed in this research, *Fragment of the History of Servia* (1843), is remarkable for being the earliest known Anglophone history of Serbia. The introduction to this historiographical 96-page pamphlet indicates that the author had the ambition to present the country's history from the Middle Ages to the recent deposition of the Obrenović dynasty in 1842, followed by a diplomatic portion

on Russia's interference and the duties of other Great Powers, to which he intended to add an outline of Slav history and Slavism. Nevertheless, the pamphlet was ultimately published in an incomplete form, only going up to the Treaty of Bucharest of 1812 and ending mid-sentence. A possible continuation was published in an article titled *The Affairs of Serbia in The British and Foreign Review* in 1844. Although the *Fragment of the History of Servia* is obviously dedicated first and foremost to Serbia, Urquhart also provides information on their Romanian neighbors within the context of Ottoman domination and Russian interventionism.

.....

Reprezentări cartografice englezești ale Țărilor Române din evul mediu până la mijlocul secolului al XIX-lea

Raluca IOSIPESCU,

Institutul Național al Patrimoniului, București

Începută cu mapamonduri păstrate în Anglia dacă nu concepute de englezi, cartografia britanică reflectă deopotrivă răspândirea știrilor despre ținuturile bazinului carpatic și dunăreano-pontice până în îndepărtatul Albion, cât și a contactelor directe ale călătorilor acestuia pe meleagurile noastre. Comunicarea își propune să analizeze sursa și valoarea informațiilor cuprinse în aceste hărți, natura lor livrescă sau, dimpotrivă, provenite din relatări autentice, începute cu probabilitate odată cu Cruciadele. Metoda alcătuirii hărților medievale și ale modernității timpurii constă tocmai în preluarea știrilor din jurnalele sau relațiile. O secțiune a comunicării este consacrată receptării în cartografia engleză a hărților Țării Românești și a celei a Moldovei, prima solicitată de principele Constantin Brâncoveanu, a doua chiar opera lui Dimitrie vodă Cantemir. Cu deosebire importantă este că singurul exemplar al hărții Țării Românești tipărită la Padova în 1700 prin grija învățatului Hrisant Nottara s-a păstrat în Anglia, fiind conservată astăzi la British Library, Euston Road, London.

.....

Începuturile comunității grecești moderne din România și consulii britanici

Aris Alexandru ZISOPOL,

Institutul de Studii Sud-Est Europene al Academiei Române

Într-o lume aflată în permanentă transformare, relațiile internaționale au reprezentat întotdeauna un element fragil, îndrumat de interesele strategice ale statelor. Astfel, fiecare informație suplimentară din lume putea reprezenta în viitor o soluție în posibile negocieri internaționale. Rolul consulatelor în epoca modernă a fost unul de necontestat în consolidarea relațiilor dintre țări și mai ales în documentarea

cât mai exactă a autorităților cu privire la situația politico-economică din spațiile pe care le gestionează. Protecția oferită de către reprezentanții diferitelor misiuni diplomatice altor cetățeni decât celor obișnuiți a fost des întâlnită în Țările Române, exemple relevante reprezentând cazurile mai multor membri ai comunităților grecești din orașele dunărene, Brăila și Galați. Studiul „Începuturile comunității grecești moderne din România și consulii britanici” își propune reliefarea principalelor puncte de interes ale legațiilor diplomatice cu privire la activitățile etnicilor eleni localizați în spațiul românesc.

Secțiunea: **Istoria economică a spațiului românesc (secolele XVIII-XX): noi teme și metodologii**

Organizator secțiune: **Iosif Marin BALOG**

.....

Antreprenoriatul românesc în Transilvania la mijlocul secolului al XIX-lea. Posibilități și limite. Studiu de caz: Fabrica de hârtie de la Zărnești (1852-1876)

Iosif Marin BALOG,

Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca al Academiei Române

Apariția și consolidarea firmelor/afacerilor de familie și a structurilor de antreprenorat moderne au fost și sunt și în prezent chestiuni de interes pentru istoria economică și socială, întrucât ele sunt în măsură să releve mecanisme complexe de apariție și consolidare a relațiilor economice și a structurilor sociale într-un anumit context. Istoriografia internațională a înregistrat numeroase preocupări în direcția reconstituirii și studierii afacerilor de familie, a strategiilor de business și a mecanismelor de adaptare la schimbările aduse de Revoluția industrială și fenomenele sale conexe.

Sursele de recrutare, pattern-ul familial, mecanismele de selecție și reproducere ale acestor grupuri socio-profesionale de antreprenori, rețelele sociale pe baza cărora și-au asigurat în parte succesul economic, sunt doar câteva aspecte necesar a fi studiate pentru a înțelege dinamica acestor strategii organizaționale și de business care au stat în spatele unor afaceri de succes. Pe de altă parte, un rol deosebit de important l-a avut contextul și condițiile economice și sociale care au favorizat sau, dimpotrivă, au îngreunat apariția și dezvoltarea unor afaceri. În Transilvania, la mijlocul secolului al XIX-lea au existat trei impedimente majore: lipsa infrastructurii de căi ferate, lipsa personalului calificat în diverse domenii și accesul dificil la tehnologia modernă a vremii, elemente care au grevat asupra posibilităților de dezvoltare a unor afaceri viabile.

Studiul ca caz va analiza strategiile și modul cum un grup de antreprenori români din Brașov au încercat să înființeze și să dezvolte una din primele fabrici moderne de hârtie din Transilvania și va releva cauzele pentru care în contextul dat, această afacere s-a dezvoltat foarte greu, cu costuri mari, reușind cu greu să facă față unui mediu din ce în ce mai concurențial.

.....

**Universitatea „Francisc Iosif” din Cluj în anii Marelui Război.
Provocări, nevoi, resurse**

Eduárd SEBŐK,

Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca

Studiul propus valorifică rezultatele unui șantier de cercetare privind istoria Universității Regale Maghiare „Francisc Iosif” din Cluj, în anii Primului Război Mondial.

După cum știm, la 28 iulie 1914 începea Primul Război Mondial, ca urmare a atentatelor de la Sarajevo, din 28 iunie. Se credea că războiul va fi de scurtă durată, însă nu a fost așa. Primul Război Mondial a fost un eveniment istoric de o complexitate imensă, care și-a lăsat amprenta asupra fiecărui domeniu al societății, așadar și asupra educației, prin urmare și asupra universității din Cluj, care a suferit din plin de efectele devastatoare ale acestuia.

Universitatea din Cluj, ca instituție centrală a unei societăți moderne, a fost nevoită să facă față mai multor provocări de-a lungul anilor de război. Astfel, un prim obiectiv pe care ni-l propunem este de a oferi, cu ajutorul surselor arhivistice și a lucrărilor de specialitate, o imagine de ansamblu asupra principalelor probleme de natură economică, apărute la nivelul instituției de învățământ superior din Cluj, între 1914-1919. Vom avea în vedere principalele modificări ale bugetului universității și a institutelor aparținătoare, înființarea de fundații de ajutorare a studenților și a angajaților instituției de învățământ, împrumuturile și ajutoarele de război, creșterea taxelor de servicii, dificultățile economice, propunerile pentru soluționarea acestora, etc. Al doilea obiectiv presupune o mai bună cunoaștere și înțelegere a trecutului Universității „Francisc Iosif”, în perioada aleasă ca reper.

În ceea ce privește sursele utilizate, la baza acestui studiu se regăsesc atât sursele inedite, cât și cele editate. Prima categorie o constituie arhiva universității, parțial păstrată la Serviciul Județean Cluj și la Serviciul Județean Mureș al Arhivelor Naționale. A doua categorie de surse este reprezentată de lucrările de specialitate și de periodice, care vin în completarea documentelor de arhivă și ne ajută să oferim un context aspectelor tratate.

.....

Aspecte ale mineritului hunedorean în perioada interbelică

Mircea BARON,

Universitatea din Petroșani

Județul Hunedoara a fost dăruit de la natură cu multe bogății ascunse în măruntăile pământului, iar oamenii acestor locuri au reușit, încă din zorii istoriei, să le descopere și să le extragă din zăcăminte, dându-le o valoare de întrebuințare. Iar ceea ce definește județul Hunedoara din acest punct de vedere, este diversitatea acestor resurse ale subsolului, găsindu-se aici minereuri feroase, minereuri nefere-

roase, cărbune, care s-au exploatat, cu precădere, prin lucrări miniere subterane, dar și alte minerale care au fost extrase prin lucrări în cariere. În studiul nostru vom încerca să decelăm elementele care definesc, în anii perioadei interbelice, mineritul hunedorean, ca parte a sistemului economic românesc.

Datorită repartiției resurselor, mineritul este concentrat în trei regiuni principale. În partea de nord a județului Hunedoara, în interiorul patruleterului aurifer al Munților Apuseni, se extrag minereuri auro-argintifere, dar și complexe, în cadrul complexului minier care are în centru orașul Brad. Cea de a doua regiune minieră importantă se află în sudul județului Hunedoara, în Depresiunea Petroșani, sau Valea Jiului, aici exploatându-se un zăcământ de cărbune, uilă energetică și cocsificabilă, care are un volum de 2,1 miliarde tone. Iar în regiunea din apropierea orașului Hunedoara, în zona Munților Poiana Rusca, se află minereu de fier. Sigur că, în afara acestor trei regiuni, în perioada interbelică găsim și alte zone în care s-au exploatat resurse ale subsolului, și s-a făcut exploatarea unor minerale în cariere.

Pentru a desfășura această activitate, dincolo de reglementările legislative și infrastructura administrativă a Statului, a fost nevoie de implicarea unor entități economice, capitalul privat, bancar și industrial, dar și Statul, investind în acest domeniu cu rol major în asigurarea resurselor dezvoltării social-economice a României în perioada interbelică. Iar aici își vor desfășura activitatea două dintre cele mai mari Societăți industriale: Societatea „Mica”, care a fost cel mai mare producător de aur din centrul și sud-estul Europei în perioada interbelică; Societatea „Petroșani”, care a dat peste 60% din cărbunele produs în România în această perioadă. În același timp a fost nevoie de o forță de muncă, fie locală, fie venită din alte părți ale României, căreia i s-au creat condiții de muncă și de trai superioare altor regiuni, sigur, din interesul de a putea valorifica superior potențialul acesteia. Putem vorbi astfel, de complexe industriale, care au fost organizate pentru a extrage și prelucra primar resurse ale subsolului, în vederea valorificării lor în cadrul diferitelor componente ale societății și economiei românești.

.....

„A doua cooperativizare”: acțiuni politice și consecințe socio-economice în sistematizarea rurală în Maramureș între anii 1962 și 1989

Ioan BOROICA,

Muzeul Maramureșean, Sighetu Marmației

Acțiunile politico-administrative pentru sistematizarea rurală în Maramureș, ca de altfel în întreaga țară, debutează la începutul anilor '60 ca urmare a aplicării a două acte normative: Decretul 545/1968 și HCM 1678/1969. Ele s-au materializat cu delimitarea vetrelor de sat de către autoritățile comuniste ale vremii de nivel local și raional, sub controlul celor regionale. Tot de atunci încep să fie popularizate proiecte de construcții noi, tipizate, fără valoare estetică și fără vreo legătură cu specificul local. Din 1962 a devenit obligatorie elaborarea unor documentații de sistematizare potrivit HCM 1248/1962 referitor elaborarea, avizarea și aprobarea studiilor de siste-

matizare și investiții. Dar astfel de studii au fost întocmite abia după Conferința Națională a PCR din 6 decembrie 1967, care adoptă „Principiile de bază pentru îmbunătățirea organizării administrativ teritoriale a României și sistematizarea localităților rurale” și mai ales după realizarea reformei administrative din 1968 când devin un instrument politic coercitiv pentru controlul spațiului construit rural. De la această dată, precum și în deceniul următor, are loc o restrângere drastică a intravilanelor pentru a extinde terenul agricol, cu obligativitatea întocmirii unui plan economic pentru terenul astfel „recuperat”, concomitent cu interzicerea construirii în extravilan. Legea 58 din 1974 privind sistematizarea teritoriului și localităților urbane și rurale, prin intenția declarată de a practica o agricultură extensivă în detrimentul spațiului construit ce trebuie și mai mult controlat de către structurile de partid, a făcut ca unii membrii din nomenclatura maramureșeană să considere sistematizarea rurală o „a doua colectivizare”. Un nou asalt asupra ruralului construit are loc între 1986 și 1989, care, dacă s-ar fi aplicat, ar fi transformat satele maramureșene în adevărate ghetouri. Politica de urbanizare forțată s-a izbit de rezistența lumii țărănești și chiar de cea structurilor politice locale, cu multiple fațete, iar consecințele socio-economice se văd și în prezent.

Secțiunea: Zarafi, cămătari și instituții bancare moderne în spațiul etno-geografic românesc (sec. XVIII-XXI)

Organizatori secțiune: **Mihai DRECIN**

.....

Bancherul Partenie Cosma și casele sale din Sibiu și Călimănești / Vâlcea locuri de discuții culturale și politice panromânești (1876-1916)

Mihai DRECIN,

Universitatea din Oradea;

Academia Oamenilor de Știință din România

În 1876, familia avocatului beiușan, deputat în Parlamentul Ungariei din partea Partidului Național Român din Banat și Ungaria (1872-1881), se mută la Sibiu. Aici se afirmă ca vicepreședinte al Baroului Avocaților din Sibiu, în marea lor majoritate sași, apoi în cadrul Băncii „Albina” până la onoranta funcție de director-executiv (1885-1915). Devine membru al conducerii centrale a „Astrei”, în structurile laice ale Mitropoliei Ortodoxe a Transilvaniei, vicepreședinte al PNR unificat (1881). Chiar dacă, devenind conducătorul primei și celei mai importante bănci cu capital românesc din Transilvania este obligat, potrivit Statutelor acesteia, să se retragă din politica militantă, se va impune ca personaj principal al vieții economice, culturale și politice a românilor din provincie, un „factum totum” al societății acestora. Nu întâmplător era supranumit „Mitropolitul laic al românilor ortodocși din Transilvania”.

Prima locuință cu chirie în Sibiu a fost Casa Thellmann din strada Cisnădiei, nr. 16 (astăzi Nicolae Bălcescu). În 1895, Partenie Cosma își construiește o vilă pe strada Carmen Sylva (din 1919), astăzi Bdul Victoriei, nr. 25, aproape de zona centrală a cetății medievale a orașului, pe drumul spre Parcul Subarini și locația de vară a Mitropolitului Miron Romanul. Între 1911-1912, familia Cosma își construiește vila cu două etaje în localitatea balneară Călimănești, județul Vâlcea, în România. După tradiția elitei austro-ungare a vremii, Partenie Cosma se retrage aici vara, la băi și refacere fizică.

Cele două vile au fost construite cu credite contractate de la Banca „Albina”, în condiții normale, fără facilități deosebite. Important este faptul că în aceste locuințe familiale au fost găzduite personalități ale culturii și vieții politice din Regatul României, alături de personalități ale românilor din Transilvania. Cu alte cuvinte pe lângă discuții din sfera culturii naționale, s-au împărtășit puncte de vedere privind politica curentă și de perspectivă pe care urmau să o ducă structurile politice ale românilor de o parte și de alta a Carpaților. În plus, în fiecare duminică din timpul anului școlar, în vila din Sibiu, la prânz erau invitați doi-trei studenți români, adică elevi la liceele maghiar și german din oraș, pentru a învăța integrarea în lumea intelectuală, luând masa alături de personalități ale românilor din Sibiu, Transilvania și Regatul României.

.....

Sucursala și agențiile Băncii Naționale – condițiile de înființare în Oltenia și rolul acestora până la Primul Război Mondial

Georgeta GHIONEA,

Institutul de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor”, Craiova

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, intensificarea ritmului vieții economice a determinat o amplificare a cererii de credit, care a impulsionat în mare măsură cămătăria. Țăranii, târgoveții, negustorii, funcționarii publici, dar și pensionarii apelau la împrumuturi, care erau acordate pe luni, ani sau chiar pe viață. Dobânda varia de la o zonă la alta și de la o perioadă la alta, fiind determinată de cerere și ofertă. În anul 1880 a luat ființă Banca Națională a României, care a adoptat o rată a scontului mult mai mică decât dobânda practică pe piață de cămătari. Instituția și-a selectat clientela din rândul comercianților și industriașilor, lăsând țăranii, micii funcționari și meseriași la mâna cămătarilor. Până la înființarea institutului central de emisiune, în toate localitățile Olteniei s-a simțit nevoia unor instituții de credit. „Cine nu avea capital era greu să întreprindă ceva. Cămătarii stăpâneau piața”. La puțin timp de la înființarea Băncii Naționale, în martie 1881, s-a luat decizia înființării sucursalei de la Craiova. Crearea sucursalei și a agențiilor din Oltenia și politica de finanțare pe care au adoptat-o chiar din primii ani de activitate au dat un impuls procesului de constituire a unor noi instituții de credit. Până la declanșarea Primului Război Mondial au fost înființate în Oltenia 23 de bănci comerciale locale și peste 400 de bănci populare urbane și rurale.

.....

Lumea rurală românească la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX și fenomenul băncilor populare

Liviu BRĂTESCU,

Institutul de Istorie „A.D. Xenopol” din Iași al Academiei Române

Procesul de modernizare al societății românești care străbate întregul secolul XIX și începutul secolului XX nu cuprinde doar o serie de transformări instituționale ci și adoptarea unor reforme care odată implementate aveau să producă transformări structurale cu impact major asupra întregii societăți românești. Una dintre aceste modificări de substanță avea să fie generată de reforma agrară fapt care presupunea împrumutarea cu pământ a unui număr cât mai mare de țărani. În realitate, reforma agrară era doar o parte componentă a problemei agrare, alături de alte câteva probleme cum ar fi cea educațională, electorală și nu în ultimul rând cea financiară. În condițiile în care lipsa resurselor financiare era una acută, identificarea unor soluții în acest sens devenea una foarte importantă.

Unul dintre actorii importanți în problema rurală era ministrul liberal al educației Spiru Haret. El își exprima în mod public convingerea cu privire la necesitatea

apariției asociațiilor țărănești, colaborarea țăranilor în cadrul acestora fiind văzută ca o modalitate de rezolvare a problemei agrare. Dorind să vină în sprijinul țăranilor, primul ministru I.C. Brătianu prezenta Parlamentului în 1881 un proiect de lege privind înființarea unor noi instituții de credit agricol de tipul caselor de credit agricol, marii proprietari fiind și ei printre beneficiari.

Pentru același Haret un rol important în realizarea unei rupeți de ritm în mediul rural, revenea ca actori sociali învățătorilor și preoților iar instituțional băncilor populare, acordându-le acestora un rol determinant în "ridicarea morală și materială a sătenilor". În aceste condiții, pentru omul politic Haret, apariția în anii următori a unui număr mare de bănci populare ca urmare a votului dat de Parlament în 1903 reprezenta o mare satisfacție și căpăta proporțiile unei importante victorii politice.

În Parlament, lucrurile rămân în aceeași parametri discursivi putere-opoziție. În timp ce conservatorii prin voci precum cea a lui C. Dissescu, reduc rezolvarea problemei agrare la organizarea unor case de asigurări țărănești, liberali ca N. Basilescu continuau să vorbească despre discriminarea existentă la adresa țăranilor generată de disproporția suprafețelor de pământ deținute în proprietate de aceștia din urmă și marii proprietari. Rămânând în aceeași sferă a preocupărilor de a asigura anumite resurse țăranilor care doreau să cumpere diferite suprafețe de teren dar nu dispuneau de sumele necesare, conservatorii reușeau să impună legislativ ideea fondării unei bănci agricole, al cărei scop era de a cumpăra de la marii proprietari de pământ o parte din domenii și de a facilita revânzarea lor către țărani.

Reforma agrară joacă în toată această perioadă un rol important pe agenda politică, beneficiind de diferite abordări. Băncile populare sunt considerate alături de celelalte forme asociative economice instrumente financiare de rezolvare a unei probleme vitale pentru evoluția economiei rurale dar devin și expresia maturizării societății românești.

.....

Activitatea filantropică a băncilor românești din Transilvania la începutul secolului al XX-lea

Maria Alexandra PANTEA,

Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad

Formarea și consolidarea sistemului bancar românesc din Austro-Ungaria a făcut ca la începutul secolului al XX-lea acesta să aibă un rol important în procesul de formare și consolidare a societății românești. Este perioada în care prin distribuirea cotei de binefacere conducerea institutelor de credit a încercat a rezolva unele probleme cu care se confrunta societatea românească. În cazul micilor institute de credit putem constata că de cele mai multe ori banii erau alocați pentru școli, biserici, spitale sau pentru susținerea unor copii săraci din comunitatea respectivă. Este cazul Casei de Păstrare Săliște, Casei de Economii „Furnica” din Făgăraș, al Societății de Credit și Economii „Crișana” din Brad sau al „Făgețenei”, Institut de Credit și Economii. Situația se schimbă în cazul băncilor mari, precum „Albina”, „Victoria”, „Economul” sau „Timișana”, care au alocat sume importante și pentru alte scopuri,

precum finanțarea societăților studențești ce activau la Budapesta și Viena sau acordarea unor sume considerabile prin care asigurau finanțarea unor școli importante, dar și „masa studenților”.

.....

Considerații asupra evoluției numerice și calitative a funcționarilor din băncile românești din Transilvania (1867-1914)

Delia CORA,

Liceul Teoretic „Petőfi Sándor” Săcueni;
Centrul de Studii Interdisciplinare „Silviu Dragomir”, Oradea

Pe baza literaturii editate mai vechi și la zi, a presei economice și politice românești și maghiare, a arhivelor unor bănci mai importante, a Anuarului Băncilor Române editat la Sibiu – încercăm să facem o primă apreciere asupra evoluției numerice și a pregătirii profesionale a funcționarilor din băncile românești din Transilvania anilor 1867-1914. În paralel, dorim să încadrăm această importantă categorie soci-profesională, aparținând elitei majore a națiunii noastre, în rândul funcționarilor de bancă din imperiul dualist, mai ales din Ungaria, să stabilim procentul pe care îl reprezintă în ansamblul funcționarilor de bancă austro-unguri. De asemenea, să urmărim, prin exemple concrete, originea lor profesională: autodidacti, cu studii medii, respectiv universitare. Strădanile de autoperfecționare periodică, organizarea unora dintre ei în asociații profesionale, editarea de reviste și anuare economice – au fost alte eforturi laudabile care au dus la creșterea randamentului lor profesional.

.....

Activitatea Uniunii bancare „Solidaritatea” a băncilor românești din Transilvania între 1908 -1918. Reflectarea ei în „Revista economică” din Sibiu

Mirela MOCAN,

Universitatea din Oradea

Uniunea bancară „Solidaritatea”, înființată în 1907, a fost rezultatul procesului de modernizare a activității băncilor românești din Transilvania. El a început în 1898, continuat în 1901, 1903, 1905 prin discuțiile purtate în cadrul Conferințelor directorilor băncilor românești ținute la Sibiu.

Reforma băncilor românești era cerută de o serie de deficiențe din activitatea lor, pornind de la activitatea contabilă, încheierea bilanțurilor, modul de acordare a creditelor către clienți, controlul intern și extern al băncilor. Falimentele unor bănci cu capital austriac și maghiaro-evreiesc din Viena și Budapesta, a fost un alt semnal privind necesitatea reformei și modernizării activității acestor institute de credit după modelul vest-european.

Teoreticienii acestui proces complex au fost dr. Cornel Diaconovici între 1898-1906, apoi economistul Ion I. Lapedatu (din 1907). Ultimul va și conduce Uniunea bancară, sub patronajul lui Partenie Cosma – directorul executiv al Băncii „Albina” din Sibiu.

Înființată în 1907, „Solidaritatea” își va desfășura activitatea prin ședințe periodice, jucând rolul unui „consiliu economic într-un stat modern”.

Activitatea ei între 1908-1934 a fost mai puțin studiată, aprofundată. Pentru moment ne propunem să o analizăm pentru decada 1908-1918, desfășurată în condițiile legislației austro-ungare. Din lipsa unei arhive păstrate a acesteia, încercăm să o urmărim așa cum apare în paginile “Revistei Economice” de la Sibiu, cea mai importantă publicație românească din Transilvania vremii profilată pe probleme financiar-bancare.

.....

Banca Chrissoveloni Societate Anonimă Română – componentă a civilizației bancare românești

Adrian ȘIMON,

Universitatea de Medicină, Farmacie, Științe și Tehnologie
„George Emil Palade” din Târgu Mureș

În peisajul civilizației bancare românești din perioada 1848-1948 un loc aparte l-a ocupat Banca Chrissoveloni – Societate Anonimă Română București. Banca Chrissoveloni a jucat un rol de primă importanță, impresionant prin angrenarea temerară în vârtejul afacerilor din răstimpul deosebit de interesant ce a urmat Primului Război Mondial. Datorită unor situații conjuncturale deosebite, oamenii de afaceri au avut posibilitatea în anii aceia să se lanseze în operațiuni de o amploare cum nu se mai văzuse vreodată în România și implicit tranzacțiile de bancă au proliferat ca niciodată, remarcându-se prezența activă a experimentatei familii de bancheri Chrissoveloni. La vremea sa, banca a participat la finanțarea multor proiecte importante pentru economia țării și a avut interese, acțiuni, ramificații, prezențe în Consilii de Administrație și alte forme de implicare în diverse ramuri ale economiei.

.....

Băncile din Cluj în căutarea credibilității pierdute (1934-1936)

Septimiu MOGA,

Banca Națională a României

Sfârșitul anului 1933 a adus cel puțin declarativ și convențional încheierea crizei Marii Crize Economice. România însă se afunda tot mai mult într-o criză economică de credibilitate, una internă și cealaltă externă. Dacă cea externă ține de politicile economice și de circumstanțele geo-politice, în ceea ce privește credibili-

tatea internă ea trebuia să se îmbunătățească odată cu adoptarea unor măsuri anti-criză. O hârtie de turnesol a fost sistemul bancar, care a fost în continuare afectat de scăderea credibilității. Chiar dacă s-au adoptat o serie de legi care reglementau mai bine operațiunile bancare și s-a implementat un sistem de asanare a creditelor agricole, astfel de eforturi au avut un efect scăzut asupra credibilității băncilor românești. În lucrarea mea voi reda modul în care băncile românești din Cluj au răspuns la astfel de stimuli și a modului în care publicul lor a răspuns încercării de asanare a portofoliului bancar. Totodată, voi reflecta modul în care bancherii clujeni, în parte actori și în zona politică, au acționat în perioada post-criză și voi reflecta câteva din rezultatele strădaniilor lor. Studiul vizează primii trei ani post criză, respectiv 1934-1936, perioadă ce poate fi caracterizată drept anii încercării de recâștigare a credibilității pierdute. Este important acest lucru, atâta timp cât, anii de criză au fost cei în care paradigma de funcționare a băncilor românești s-a schimbat dinspre cea de instituții ale comunității spre cea de instituții private pe acțiuni de tip european.

.....

Mari familii de bancheri italieni: între dimensiunea internațională și spațiul bancar românesc

Anca STÂNGACIU,

Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca

Structura elitei economice italiene în spațiul românesc interbelic a fost formată din personalități bancare care s-au remarcat în primul rând în spații ale rețelei Comit, dar și în cadrul altor bănci italiene precum Credito Italiano. Personalitate marcantă a Băncii Commerciale Italiana Milano, Giuseppe Toeplitz a fost unul dintre administratorii delegați foarte cunoscuți ai acesteia, calitate în care a fost ținut la curent cu întreaga evoluție a filialelor sistemului Comit, inclusiv cu cea a Băncii Commerciale Italiana e Romena. Ca și investitor, el s-a implicat în cadrul activității mai multor societăți bancare industriale ale sistemului Comit, precum în România la Banca Commerciale Italiana e Romena și la Banca Agrară Timișana. Din aceeași celebră familie Toeplitz, Ludovico s-a aflat prin calitate sa de director al băncii milaneze, de asemenea în strâns contact cu lumea financiară europeană. Bun cunoscător al realității economice și chiar politice românești, Ludovico Toeplitz s-a constituit într-un element de contact între conducerea băncii milaneze, mediul de afaceri italian și personalitățile politice sau bancherii români. Funcția de administrator delegat local la Banca Commerciale Italiana e Romena au deținut o Enrico Tampe-lli Allievi și Enrico Marchesano. Prestigiul internațional care a decurs din calitatea de director al Băncii Commerciale Italiana, Milano, precum și cel local rezultat din deținerea unor funcții de conducere, au conturat în România imaginea unui Allievi impunător și autoritar. În ansamblu, el a acționat pe relația București – Milano ca un excelent consilier în probleme investiționare. E.T. Allievi a fost președinte la Banca și Cassa de Economie Funcțională Oradea Mare, consilier la Societatea Industriile Miniere din Banat și la societatea forestieră Göetz. Enrico Marchesano a reprezentat

prototipul clasic al bancherului format în spiritul principiilor și exigențelor institutului bancar milanez. Un alt membru al elitei bancare milaneze prezent la București a fost Adolfo Rossi care s-a afirmat ca și director sau consilier în peste 18 institute bancare din rețeaua Comit sau întreprinderi afiliate acesteia.

.....

File din istoria Băncii „Bacău” (1914-1930)

Angela OANEA,

Serviciul Județean Bacău al Arhivelor Naționale

Studiul cu titlul Banca „Bacău” își propune să prezinte activitatea unei bănci importante înființate în orașul Bacău în anul 1914. Numele orașului devine emblema băncii, fiind printre primele instituții locale înființate cu capital autohton. La constituirea capitalului social au participat personalități marcante ale vremii: primari, medici, ingineri, profesori, mari proprietari de terenuri, industriași. Instituția își propunea, conform statutului, să desfășoare operațiuni de bancă și să participe la „orice afacere comercială și industrială”. De asemenea, a participat și a susținut activitățile instructiv-educative și culturale desfășurate în orașul Bacău. Rezultatele financiare au reprezentat un aspect important în studierea evoluției băncii, având un impact major asupra luării deciziilor de către conducătorii instituției bancare.

.....

Banca Românească Sucursala Bacău – istorie, bancă și directori de bancă (1930-1950)

Cristina TANASĂ,

Serviciul Județean Bacău al Arhivelor Naționale

Banca Românească a fost înființată în anul 1911 la 1 martie, ca societate anonimă, la București. Sucursala Bacău a luat ființă 19 ani mai târziu, la 1 martie 1930, pe fondul lichidării Băncii Bacăului, preluând tot activul și pasivul acesteia. Sucursala Bacău avea două agenții: Agenția Moinești și Agenția Tg. Ocna. La înființare banca avea un capital de 446.700.000 lei cu specific de depozite, creditări și scont. Banca Românească Sucursala Bacău a fost înregistrată la Camera de Comerț și Industrie Bacău, în Registrul analitic de firme la 30 octombrie 1931. Primul director al Sucursalei Bacău a fost Constantin Anastasescu, și împreună cu procuristul Nicolae Ionescu aveau drept de semnătură în numele băncii. Conform statutului, banca avea următoarele atribuții: să înlănească și să îndrume, să faciliteze dezvoltarea mediului de afaceri românesc prin credite acordate întreprinderilor locale mari și mici, comercianților și agricultorilor pentru dezvoltarea comerțului și industriei. Banca, își încheie activitatea în anul 1950.

**Secțiunea: Naționalism, imperialism și construcție identitară
în spațiul românesc**

Organizator secțiune: **Octavian ȚÎCU**

.....
**De la popa Bucur Crăciun la popa Bucur Solnay. Procesul
de maghiarizare a unei comunități românești din județul Harghita
la sfârșitul secolului al XVIII-lea - începutul secolului al XIX-lea**

George Damian MOCANU,
Centrul European de Studii în Probleme Etnice al Academiei Române

Registrele parohiale ale comunității românești din Cașinul Mare (azi Plăieșii de sus, județul Harghita) acoperă o perioadă extinsă, de la 1787 până în 1916 și reflectă o schimbare lentă dar constantă a numelor tradiționale românești în nume maghiare. Pornind de la o interpretare statistică a numelor consemnate în registrele parohiale și a modificărilor acestora, alături de notele marginale ale preoților comunității românești și documentele de arhivă păstrate voi încerca să reconstitui procesul de maghiarizare al acestei comunități alături de cauzele care l-au favorizat.

.....
**Între internațional și național. Emigrația politică rusă din România
în anii 1870 - începutul anilor 1880 și ziarul „Besarabia”**

Flavius SOLOMON,
Institutul de Istorie „A.D. Xenopol” din Iași al Academiei Române

Situată pe una dintre rutele importante de transport de literatură de stânga dinspre Occident către Rusia, de la mijlocul anilor 1870, România a devenit o destinație predilectă pentru mulți emigranți originari din Imperiul țarist, printre care s-au numărat figuri cunoscute ale mișcării narodniciste (P. Axelrod, N. Sudzilovski, alias dr. Russel, Z. Ralli-Arbore etc.). Ajunși în România mai ales cu scopul de a organiza transporturile clandestine de tipărituri peste graniță, mulți dintre aceștia dezvoltă rapid conexiuni cu elita politică și culturală românească și se implică în crearea primelor grupuri de inspirație poporanist-socialistă. Printre acțiunile importante ale cercurilor în care au fost implicați emigranții cu rădăcini în Rusia s-a numărat și fondarea la Iași în anul 1879 a ziarului „Besarabia”. Comunicarea reprezintă o încercare de recuperare a unei teme încă puțin discutate în istoriografie. Este analizat contextul apariției ziarului, orientarea sa (între „internațional” și „național”), rolul în menținerea în dezbaterea publică românească a chestiunii Basarabiei, impactul asupra relațiilor româno-ruse de la sfârșitul anilor 1870 - începutul anilor 1880.

.....

Moldoveni sau români? „Criza identitară” din Schitul Prodromu de la Muntele Athos (1866-1871)

Silvian-Emanuel MAN,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Unirea Principatelor Române (1859), secularizarea averilor mănăstirești (1859/1863) și fondarea statului român modern în 1866 aveau să își pună amprenta asupra comunității monahale cunoscută drept Schitul Moldovenesc Prodromu de la Muntele Athos, generându-se o dezbatere asupra denumirii pe care acesta ar trebui să o poarte, respectiv asupra identității etnico-naționale a monahilor din obște, care avea să tulbure viața obștii. Împărțiți între starețul-fondator Nifon și tabăra „tulburătorului” Damian, monahii își pun problema identității lor: sunt moldoveni, moldo-români sau români? Folosind documente și manuscrise inedite din arhiva și biblioteca schitului, precum și însemnări de pe cărțile vechi, vom trasa liniile generale ale acestui episod și vom identifica legăturile cu protagoniștii principalelor evenimente din România pentru a înțelege consecințele transformării din schit „moldovenesc” în „românesc” – act care nu a implicat doar o aparentă schimbare de denumire.

.....

**Stabilirea granițelor RASS Moldovenești în 1924.
Principiul etnic, economic și cel administrativ**

Dumitru LISNIC,
Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți

Cercetarea propusă pentru a fi prezentată identifică și examinează principiile în baza cărora au fost stabilite granițele Republicii Autonome Sovietice Moldovenești (RASSM). Potrivit istoricului Terry Martin, spre deosebire de alte republici și regiuni naționale create în anii 1920 pentru a facilita implementarea politicii naționale Sovietice, ce consta în promovare limbii și culturii „popoarelor mici” și formarea unor elite pentru grupurile naționale din URSS cu obiectivul de a preveni separatismul național în cadrul imperiului, scopul principal al formării RASSM a fost acela de a servi drept Piemont în relațiile dintre URSS și România în componența căreia intra Basarabia, un teritoriu revendicat de Moscova. După cum menționează Charles King, cel mai numeros grup etnic în cadrul populației RASSM au fost ucrainenii, iar granițele acestei republici naționale nu cuprindeau aproximativ 85 de mii de moldoveni ce locuiau în alte teritorii ale RSS Ucrainene. După cum vom demonstra în prezentul studiu, trasarea granițelor RASSM a avut loc în baza compromisului dintre mai multe principii și într-o conjunctură complexă. Argumentul central al studiului este că din perspectiva politicii naționale sovietice, acele principii au avut un caracter contradictoriu, iar soluția de compromis a fost crearea unei republici

naționale moldovenești în care românii nu constituiau cel mai numeros grup etnic. Faptul că RASSM era o unitate națională în care românii nu erau cel mai numeros grup etnic nu este un argument pentru a susține că nu exista contextul etnic necesar formării acestei republici, ci rezultatul unei serii de compromisuri ce au lăsat în afara autonomiei moldovenești numeroase sate românești și au dus la includerea în aceasta a cel puțin două raioane populate aproape exclusiv de ucraineni. Prezentul studiu identifică factorii ce au influențat configurarea granițelor RASSM, între care sunt confruntările din cadrul grupurilor de elite politice locale, distribuirea diferitor elemente de infrastructură necesare organizării unei republici autonome, dispersarea geografică a satelor românești în RSS Ucraineană, și numărul insuficient de cadre de partid ce cunoșteau limba română.

.....

Politica lingvistică – instrument de inginerie națională în învățământul superior din RSSM

Liliana ROTARU,

Universitatea de Stat din Moldova

De la crearea sistemului de învățământ superior în RSSM regimul comunist sovietic a promovat o politică lingvistică conștientă și consecventă de rusificare a învățământului superior din RSSM, ale cărei instrumente au fost implementate agresiv și prin presiune, dar bine disimulate propagandistic, care au fost defnivate către mijlocul anilor 1960 în contextul politici de transformare a limbii ruse în „a doua limbă maternă” a cetățenilor sovietici. Politica lingvistică în școala superioară din RSSM a avut două componente și doi vectori de acțiune – rusificarea și moldovenizarea, ambele urmărind să construiască o intelectualitate cu o nouă identitate „moldovenească”, deosebită de cea română, care să vorbească o limba „moldovenească” deosebită de cea română în spațiul privat și limba rusă în spațiul public și profesional. Pe parcursul implementării politici lingvistice în școala superioară a RSSM, gradul de obligativitate, nivelul de intensitate și profunzime a monitorizării și controlului, rezultatele rusificării și moldovenizării s-a deosebit la diferite etape, ele raportându-se atât la specificul politicii interne, inclusiv națională, și externe a statului sovietic, cât și la procesul de sovietizare al RSSM, la evenimentele și fenomenele care s-au produs în republica unională, dar și la elementele constitutive și procesele specifice școlii superioare moldovenești.

Secțiunea: **Elite și națiune în societatea românească în secolele XVII-XXI**

Organizatori secțiune:

Cornel SIGMIREAN, Dumitru-Cătălin ROGOJANU

.....

Studenți români la Universitatea din Liège în anii 1850-1870

Laurențiu VLAD,

Universitatea din București

Comunicarea noastră continuă mai vechile preocupări de identificare a studenților români la Universitatea din Liège. În cercetările anterioare publicate am stăruit mai ales asupra datelor din Arhiva Ministerului Afacerilor Externe (a se vedea, de exemplu, Laurențiu Vlad, *Studenți români la Universitatea din Liège în anii de după Primul Război Mondial. Câteva reflecții preliminare, în Spre pământul făgăduinței, între Balcani și Bugeac. Omagiu doamnei profesoare Elena Siupiur la împlinirea vârstei de 80 de ani*, editori: Daniel Cain, Aneta Mihaylova, Roumiana T. Stantchéva, Andrei Timotin, Ed. Istros a Muzeului Brăilei „Carol I”, Brăila, 2020, pp. 231-256). De această dată, studiul nostru se va concentra pe surse inedite din fondurile arhivistice / documentare ale Universității din Liège, valorificând registrele nominale în care sunt înregistrații cursanților la instituția de învățământ superior mai sus menționată. Pentru început am avut în vedere pe studenții români înregistrați la cursuri la Universitatea din Liège din anii 1850-1870, încercând totodată ca dincolo de identificarea lor să conturăm în cazul unora dintre ei, atât cât s-a putut documenta până în acest moment, și parcursul profesional ce l-au avut ulterior.

.....

Între continuitate și schimbare: mitropolia ortodoxă a Transilvaniei în primii ani de păstorire ai mitropolitului Miron Romanul (1874-1880)

Teodora-Maria TURCU,

Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca

Desemnat drept organ executiv al Congresului Național Bisericesc cu statut permanent în cadrul Statutului Organic, Consistoriul mitropolitan și-a păstrat atribuțiile în Biserica ortodoxă din Transilvania și în timpul păstoririi mitropolitului Miron Romanul. Structurat tripartit, acesta cuprindea senatul strâns bisericesc, senatul școlar și senatul epitropesc, iar deciziile de maximă importanță erau luate în cadrul

ședințelor Plenului consistorial. Având în vedere rolul acestui for în administrația mitropolitană, cercetarea noastră va investiga felul în care Consistoriul mitropolitan a funcționat în primii ani de păstorie ai mitropolitului Romanul. Comunicarea va avea în vedere, printre altele, sondarea componenței Consistoriului și dinamica membrilor acestuia. În ceea ce privește agenda Plenului, subiectele discutate s-au înscris în ceea ce Statutul organic prevedea, principalele chestiuni tratate în perioada avută în vedere fiind legate de: alegerea noului episcop la Arad; punerea în aplicare a testamentului mitropolitului Andrei Șaguna în legătură cu înființarea a două noi episcopii (la Oradea și la Timișoara); executarea dispozițiilor consistoriale din timpul păstoririi mitropolitului Procopie Ivașcovici; analiza situației fundațiilor Faur și Gojdu și modalitatea de administrare a acestora; chestiunea rearondării protopopiatelor; reorganizarea arhivei mitropolitane; motivele pentru care Congresul Național Bisericesc nu s-a organizat în 1877; înființarea unei academii teologice la nivelul întregii mitropolii etc. Studiul nostru are la bază un bogat material de arhivă nevalorificat până în prezent, la care se adaugă informațiile provenite din presa vremii, din lucrările cu caracter memorialistic, dar și din bibliografia generală și specială a perioadei.

.....

Imaginea școlii și a educatorului în literatura română: o interpretare în contextul principiilor educației secolului al XIX-lea

Rodica IANOȘ TOADERE,

Liceul Greco-Catolic „Inochentie Micu” din Cluj-Napoca

Generații de elevi români au crescut cu imaginea școlii secolului al XIX-lea desprinsă din operele literare. Școala secolului al XIX-lea apare ca un loc sinistru sau ca un loc ideal pentru dezvoltarea tinerei generații, în funcție de experiența autorului, dar, mai ales în funcție de ideile, valorile și principiile pe care dorește să le transmită prin opera sa literară. Amintirile lui Ion Creangă despre chinurile învățării prin care treceau elevii școlii catehetice din Fălticeni, amintirile lui Barbu Ștefănescu Delavrancea despre funesta școală de tip lancasterian „cu monitori”, ori schițele lui Caragiale despre profesorii depășiți de corupția societății sau corupți ei înșiși, ne-au creionat școala ca pe o instituție perimată sau profund viciată. Alți autori, ca Ion Slavici, Ion Agârbiceanu sau Mihail Sadoveanu ne-au înfățișat școala ca pe instituția care își făcea datoria să sădească valori tinerei generații, precum iubirea de patrie, de adevăr, de cunoaștere sau empatia față de suferința umană. Imagini comic-sinistre de dascăli, ca Domnului Vucea, din nuvela lui Barbu Ștefănescu Delavrancea sau domnul Marius Chicoș Rostogan din schițele lui Caragiale au alternat cu figuri luminoase ca Pantelimon Clăiță din „Budulea Taichii”, al lui Slavici, sau ca domnul Trandafir al lui Mihail Sadoveanu ori a mai puțin cunoscutului învățător Strâmbu din romanul lui Ion Agârbiceanu, „Liceean ...odinioară”. În acest articol am căutat să oferim niște răspunsuri la întrebări legitime care apar când citim aceste texte literare. Ce își dorea societatea de la instituția școlară a acelor timpuri? În ce măsură școala răspundea la nevoile societății? Ce studii aveau educatorii? Cum erau angajați? Ce ar fi

trebuie ei să predea? După ce metode? Ce este metoda catehetică, cea care îl făcea pe Davidică din „Amintirile...” lui Creangă, să fie așa de eficient („până tipărea o mămăligă, mântuia de spus pe de rost, repede și fără greș, toată istoria Vechiului Testament de Filaret Scriban”), iar pe bietul Trăsnea să nu reușească măcar să învețe definiția gramaticii? Cum învăța Huțu să citească după metoda slovenirii? Ce este metoda intuitivă a lui Pestalozzi, pe care domnul Marius Chicoș Rostogan o aplică foarte prost, dar cu mare emfază, în Bucureștiul sfârșitului de secol XIX? Reflectă sursele de arhivă o realitate similară cu cea evocată în textele literare?

.....

**Configurația școlilor primare de diferite tipuri
în cadrul sistemului de învățământ public din Basarabia.
Studiu comparativ (a II-a jumătate a secolului al XIX-lea)**

Diana EȚCO,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Sub imperativul noilor realități social-politice din anii '60 ai secolului al XIX-lea, sistemul învățământului public din Basarabia, la rândul său, a fost conectat, printr-un nou cadru legislativ, la transformările din interiorul societății ruse. Chintesța reformării valida descentralizarea învățământului public, autonomia locală și eligibilitatea organelor administrative școlare.

Caracterul inovațional al reformei școlare din anul 1864, consta în anularea școlii primare de castă și înlocuirea ei cu o școală publică primară fără clase. De asemenea, se acorda dreptul de a înființa școli publice primare instituțiilor locale de autogovernare (zemstvelor, orașelor), societăților și persoanelor particulare. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, sistemul învățământului primar basarabean era gestionat de către cele două instituții de stat: Ministerul Instruirii Publice și Sfântul Sinod de la Sankt-Petersburg. Noul statut al școlilor primare, spre deosebire de cel din anul 1828, permitea departamentelor guvernamentale să finanțeze școlile primare. A fost introdus un nou sistem de administrare. Puterea exclusivă a directorilor gimnaziilor și școlilor județene, a fost lichidată prin crearea consiliilor școlare colegiale cu participarea reprezentanților administrației locale.

În scopul de a organiza și monitoriza activitatea instructiv-educativă a școlilor primare publice din întreaga Basarabie, (cu excepția școlilor parohiale), în conformitate cu noile directive, a fost înființat Consiliul Școlar Gubernial din Chișinău, fiind subordonat Direcției Școlare din Basarabia.

.....

**Elite parlamentare, elite universitare.
Profesorii Catedrei de Limba și Literatura Română
de la Universitatea din Budapesta între îndatorire profesională și
interes politic (1862-1918)**

Ovidiu-Emil IUDEAN,
Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca

Dincolo de implicațiile politice și sociale, evenimentele din 1848-1849 au evidențiat o carență majoră în cadrul națiunii române din Transilvania: numărul mult prea scăzut de membri ai elitei. De-a lungul întregii perioade dualiste (1867-1918), proiectul național educațional românesc și-a propus crearea unei elite naționale, bine educată și capabilă să-și asume rolul de lideri. Un pas în acest sens a fost crearea Catedrei de Limba și Literatura Română în cadrul Universității din Budapesta (1862). Pe întreaga perioadă de funcționare a acestei catedre, funcția de profesor a fost îndeplinită de filologi români care au fost și parlamentari cu vederi pro-guvernamentale. Pe baza unor surse variate, cuprinzând corespondența personală a acestor actori politico-educaționali, memoriile contemporanilor și presa vremii, prezentarea își propune să ofere răspunsuri la o serie de întrebări. A reprezentat această funcție, dincolo de o veritabilă „trambulină” socio-profesională, o „recompensă” acordată de guvern parlamentarilor români care s-au distins prin activitatea lor în folosul partidului aflat la conducerea Ungariei Dualiste? Care a fost reacția opiniei publice românești față de numirea și activitatea profesorilor/parlamentari de la Universitatea din Budapesta? Este situație în care s-au regăsit unii deputați pro-guvernamentali români una excepțională sau este un șablon care s-a aplicat și în cazul catedrelor de limbi slave și limbă germană de la Universitatea din Budapesta?

.....

Alexandru Ioan Cuza și Bârladul

Oltea GRAMATICU,
Filiala Bârlad a Societății de Științe Istorice din România

Pe parcursul unui secol trei orașe și-au disputat paternitatea domnului Alexandru Ioan Cuza: Galați (1898), Bârlad (1903), Huși (1940). Cei mai mulți istorici au susținut opinia nașterii lui Alexandru Ioan Cuza la 20 martie 1820 la Bârlad: A.D. Xenopol, C.C. Giurescu, Dan Berindei, Gh. Platon, Dinu C. Giurescu, Al. Zub, D. Ivănescu, D. Vițcu, Gh. Cliveti, M. Cojocariu, Nichita Adăniloaie, G. Enache, Cr. Ploscaru, Cătălin Turliuc ș.a. Documentele care atestă originea bârlădeană a lui Al.I. Cuza: Diploma de Bacalaureat, emisă de Universitatea Sorbona din Paris (8 decembrie 1835); Actul de deces, emis de Primăria din Heidelberg, Germania (15 mai 1873); Almanahul de la Gotha, cererile olografice de pașapoarte către Germania (1854) și Viena (1867), Telegrama Doamnei Elena Cuza (iunie 1873) ș.a. Omagiul bârlădenilor: Instituirea

Zilelor Alexandru Ioan Cuza și Bârladul (18-20 martie), 43 de ediții; acordarea denumirii unor străzi, instituții de cultură și învățământ, ridicarea unor busturi (1997, 2003), statui (2008); editarea de lucrări științifice, emiterea unor medalii și insigne, organizarea unor manifestări culturale - științifice, concursuri școlare etc.

.....

Un nedreptățit al istoriei – Mitropolitul Bucovinei Visarion Puiu

Aurel-Florin ȚUSCANU,

Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți;

Arhiepiscopia Romanului și Bacăului

Se împlinesc anul acesta 145 de ani de la nașterea mitropolitului Visarion Puiu și 60 de ani de la trecerea sa în veșnicie, prilej de aducere aminte și de cinstire a memoriei sale. Un ierarh erudit și un misionar iscusit, Visarion Puiu a urcat treptele ierarhiei bisericești de la Arhimandrit de scaun la Dunărea de Jos, la cea de episcop al Argeșului (1921-1923), episcop al Hotinului (1923-1935), mitropolit al Bucovinei cu reședința la Cernăuți (1935-1940), Șef al Misiunii Ortodoxe Române în Transnistria (1942-1943), ctitor al primei Eparhii Ortodoxe Române din afara granițelor. Privind viața și opera acestui ierarh, nedreptățit al istoriei, condamnat la moarte de regimul comunist, caterisit de Sinodul Bisericii Ortodoxe Române, vom înțelege că a fost o victimă a politicianismului de cea mai joasă speță, care a rămas drept, în fața lui Dumnezeu, a oamenilor și a conștiinței sale. „Admirat și controversat, prețuit și prigonit, autoexilat în 1944 și condamnat la moarte, în contumacie, în februarie 1946”, așa cum aprecia Patriarhul Daniel, „ Mitropolitul Visarion Puiu a fost totuși prea mare ca să poată fi trecut cu vederea, sau dat uitării. Personalitatea sa dinamică și complexă trebuie înțeleasă în contextul timpului și spațiului în care a trăit și activat, dar dragostea sa pentru Biserică trebuie prețuită în orice timp și spațiu ne-am afla”.

.....

Momente din activitatea lui Teodor Iacobescu în diferite reuniuni, asociații, cluburi, comitete, societăți (1910-1946)

Daniela Ștefania CURELEA,

Colegiul Tehnic „Cibinium”, Sibiu

Studiul de față propune sub forma comunicării o retrospectivă a implicării structurilor militare din subordinea Corpului VI Armată din Cluj în demersurile administrative ale organizării și desfășurării Serbărilor Centenarului lui Avram Iancu în perioada 18 iunie - 2 septembrie 1924. De altfel, încă din 18 iunie 1924, generalul Alexandru Munteanu, secretarul general al Ministerului de Război a înaintat generalului Dănilă Papp comandantul Corpului VI Armată Cluj, o adresă prin care au

fost solicitate relații cu privire la modul în care Armata putea fi implicată în demersurile administrative și organizatorice pe care Guvernul și Astra le-a desfășurat în Abrud, Baia de Criș, Câmpeni, Țebea și Cluj din perspectiva comemorării Centenarului Avram Iancu. Armata a fost reprezentată de generalii Gheorghe Mărdărescu și Alexandru Munteanu, respectiv de șeful Corpului de Armată din Cluj generalul Dănilă Papp și colonelul Ștefan Popescu, șeful Statului Major al sus menționatului Corp de Armată. Corpul de Armată din Cluj a participat prin implicarea suportului și a logisticii necesare din partea Diviziilor 16 (Bistrița), 17 (Oradea), 20 (Târgu Mureș) Infanterie și a structurii centrale și de comandă Corpul VI Armată din Cluj. Implicarea instituției militare de sub comanda generalului D. Papp a constat în lucrări de terasare și extindere a drumului în zona Munților Apuseni, asigurarea serviciului de telefonie de campanie, furnizarea și distribuirea foilor de cort pentru amplasamentele temporare ce urmau a fi înființate, asigurarea serviciului medico-sanitar militar și a serviciului bucătărie pentru toți participanții la eveniment. Nu în cele din urmă, menționăm și serviciul general de pază și gardă în zonă ținând cont de faptul că Regele Ferdinand I, Regina Maria, A.S.R. Principele moștenitor Carol, A.S.R. Prințesa Ileana, premierul român Ion I.C. Brătianu, Î.P.S. dr. Miron Cristea, mitropolitul primat al României, Î.P.S. dr. Nicolae Bălan, mitropolitul ortodox al Transilvaniei, Arhiepiscopul Gurie Grosu al Chișinăului, generalul Alexandru Averescu, fost premier, au asistat la evenimentele subsumate de către organizatori Centenarului Avram Iancu. Remarcăm că la ceremonii a luat parte și deputatul țărănist din Cetatea-Albă, invitat, în dubla calitate deținută de președinte al Astei din Cetatea-Albă și de căpitan în rezervă al Armatei Române.

.....

Muzeul: un loc al elitelor sau un spațiu al tuturor?

Dumitru-Cătălin ROGOJANU,

Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva

Muzeul, acest spațiu sacru al istoriei, culturii și spiritualității omenirii a reprezentat o bună perioadă de timp apanajul elitelor politice și culturale, dar și un loc plin de simbolistică și de sensuri multiple oferite unui trecut pe cât de îndepărtat pe atât de fascinant prin miracolele urmelor pe care le lasă. Luând naștere în perioada Renașterii și continuând în Baroc, muzeele, aceste „cabinete de curiozități“, care reflectau bogăția cultural-istorică a vremii, frumusețea artei și nuanțele pline de subtilități interpretative ale sale, puterea și erudiția elitelor și călătorilor, devin în secolul al XIX-lea spații prin intermediul cărora state precum: Franța, Marea Britanie sau Rusia doresc să redea puterea culturală, militară și politică a lor. Reflecție a afinităților culturale elevate, selective, spații discursive ce trezesc emoție, nostalgie și dragoste față de trecut, muzeele se transformă în secolul al XX-lea și începutul secolului XX în promotoare a comunităților locale marginale, a unor diverse categorii sociale defavorizate, devin în acest sens nu doar „turnuri de fildeș“ pentru clasele sociale bogate financiar și rafinate din punct de vedere intelectual ce filtrau în mod riguros esența culturii și istoriei, ci și locuri ale întregii umanități. În această

direcție, prin această comunicare se dorește să se evidențieze cum muzeele s-au transformat în timp din „foruri ale cunoașterii”, ale elitelor, în gestionare ale unor obiecte și artefacte care relevă națiuni, state, comunități, personalități, tematici variate, etc. Prin ideile expuse de „noua muzeologie” apărută între anii 1970-1980, muzeele își schimbă rolul, ele capătă conotații sociale, promovând originalitatea și focusându-se mai mult pe public și necesitățile lui specifice, își redefinesc strategiile de management și marketing, globalizarea având un efect major în modelarea muzeelor și a scopului și obiectivelor lor pe termen scurt și lung. Pandemia COVID-19 a constituit o mare provocare pentru muzee în sensul că internetul și noile tehnologii au fost utilizate foarte mult, tururile virtuale 3D și realitatea augmentată sunt elemente esențiale ale muzeelor contemporane post-globalizare. Muzeele elitist se transformă treptat, treptat în muzee locale, regionale, naționale și globale, deci în muzee ale tuturor întregii omeniri.

.....

Influențe externe în organizarea militară a Moldovei în secolele XVI-XVII

Florin PINTESCU,

Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava

Oastea moldovenească din a doua jumătate a secolului XV, perioada sa clasică de glorie militară, a fost în general instruită și echipată într-un mod comparabil cu cel al vecinilor săi turci, tătari, poloni sau maghiari, motiv pentru care Ștefan cel Mare a obținut succese remarcabile pe câmpurile de luptă.

În secolul următor, situația se schimbă treptat, însă dramatic, din două motive: pierderea independenței țării și, implicit, micșorarea resurselor sale economice; ratarea (în principal datorată tot penuriei de resurse financiare) primei „revoluții militare”, caracterizată de progresele înregistrate în materie de armament de foc, fortificații, tactici militare. Cu toate acestea, oștile moldovenești rămân încă redutabile până în ultimele decenii ale secolului XVI, eficiența lor intrând într-un con de umbră în secolul următor.

Influențele externe asupra organizării militare a Moldovei medievale se manifestă, în aceste condiții, datorită influenței a două elemente: proximitatea geografică față de vecinii mai sus menționați; instituției mercenariatului, fie că vorbim de epoca „mercenarilor domnești” sau a „mercenarilor slujitori”, pentru a folosi terminologia patentată de către neuitatul Constantin Rezachevici.

Comunicarea pune în evidență mai întâi inovațiile militare de factură externă introduse de către Iacob Heraclid Despot și Ion Vodă cel Viteaz, apoi analizează influențele militare polone, turcești și maghiare asupra oștii moldovenești pe următoarele paliere: al angajării de mercenari, terminologiei militare, armament, corpuri de oșteni și elemente de tactică militară.

.....

**Rădăcinile sociale și evoluția elitei românești
din Transilvania veacului al XVIII-lea**

Remus CÂMPEANU,

Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca al Academiei Române

Evoluția grupurilor sociale de vârf ale lumii românești din Transilvania premodernă este reconstituită pe calea comparatismului, surprinzându-se astfel procese și fenomene sociale petrecute la scară continentală, ceea ce impune constatarea potrivit căreia provincia ardeleană a fost în permanență conectată la toate pulsațiile istoriei europene. În acest sens, studiul are în vedere factori precum apariția și consolidarea birocrăției, dezvoltarea diplomației, modernizarea administrației ecleziastice și a învățământului, restructurările din domeniul militar, conturarea nobilimii de competență și multe alte transformări de anvergură, care au afectat structura și componența elitelor atât în Europa central-răsăriteană, cât și în cea apuseană. Apoi, se poate observa că problematica elitelor românești este tratată în contextul lărgit al influențelor și interferențelor cu elitele celorlalte națiuni din provincia ardeleană. Pe o atare cale, trăsăturile comune și specificitățile complexului mecanism social din Transilvania se reliefează într-un mod relativ detaliat și echilibrat, depășindu-se oarecum tematica divergențelor, excesiv accesată în trecut de istoriografia română și de cea maghiară. Și nu în ultimul rând, ansamblul social restaurat în comunicare se distanțează într-o mare măsură de imaginea iobăgiei generalizate și de mult vehiculata definire a românilor ardeleni ca exponenți ai unei lumi ignorante, lipsite de drepturi și ușor de manipulat.

.....

**Elita transilvană în România Mare:
carriere, opțiuni politice, performanțe**

Cornel SIGMIREAN,

Institutul de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai”, Târgu Mureș

Istoria elitelor a devenit un subiect preferat pentru istoriografia românească postcomunistă, exprimând poate mai mult decât oricare alt domeniu de cercetare efortul de recuperare față de istoriografia occidentală, dar mai ales față de propriul nostru trecut. În cercetarea elitelor am avut ca reper metodologic cercetările istoricului francez Guy Chaussinand-Nogaret, care a înțeles prin elită ansamblul grupurilor sociale care prin statut juridic, bogăție, talent sau orice alte cauze beneficiază de o poziție unică în fruntea ierarhiei, comparativ cu restul societății, întreținând raporturi privilegiate cu puterea, monopolizând-o sau influențând-o. La scurt timp de la declararea Unirii, între liderii ardeleni și cei din Vechiul regat au apărut opinii diferite în privința statutului Transilvaniei. Ion G. Duca constata în august 1919, că atmosfera din primele luni de după Unire se schimbase, tendințele regionaliste

fiind tot mai vizibile, timp în care „regătenii nu mai erau frați dezrobitori, erau frați crotopitori, sau rivali”. În perioada interbelică, o parte dintre elitele politice transilvane au manifestat simpatii față de ideea autonomiei Transilvaniei. Printre cei mai cunoscuți susținători s-au aflat Alexandru Vaida-Voevod, Iuliu Maniu, Ioan Bran-Lemeny, Sever Bocu, Romul Boilă, autorul studiului, publicat în 1931, *Studiu asupra reorganizării statului român*. Dar, în România interbelică, stat care reunea teritoriile care au aparținut la trei arii de cultură și civilizație, nu au existat mișcări care să pună în evidență o politică de dezmembrare a țării, elitele din fostele provincii unite cu România s-au integrat mult mai rapid decât lasă de înțeles o serie de declarații, formulate de pe poziții politicianiste. La nivelul de vârf al politicii, în România interbelică au fost 36 de guverne, din care 11 fost conduse de ardeleni, ceea ce înseamnă că 30,55% din totalul prim-miniștrilor au fost din Ardeal. Prin comparație, în Statul Sârbo-Croato-Sloven, din 1929 Iugoslavia, din cele 268 de luni ale perioadei interbelice, în 264 de luni la conducerea statului s-a aflat câte un sârb, iar în cele patru a fost un sloven. În concluzie, cu o educație dobândită în vechea societate a Imperiului habsburgic și în universitățile din Europa, elita românească din Transilvania a răsfârțat în civilizația și cultura românească interbelică experiența suplimentară a pluralității etnice și culturale, o premisă pentru interacțiuni și creativitate culturală și politică. Dar, în primul rând, elita transilvană a fost un factor de coeziune și de unitate politică pentru statul român.

.....

Radicalizări politice în Oltenia interbelică

Mihai GHIȚULESCU,
Universitatea din Craiova

Prin trăsăturile sale socio-demografice și economice, regiunea Oltenia (cele cinci județe interbelice din dreapta Oltului) era considerată puțin predispusă la radicalizări politice. Zonă preponderent rural-agricolă, slab industrializată și cu o clasă muncitorească firavă, pe de o parte, omogenă etnocultural (român-ortodoxă), pe de alta, nu avea datele obiective pentru apariția unor mișcări radical-populiste de dreapta și de stânga. Totuși, în condițiile economice și politice de la începutul anilor 1930, astfel de mișcări au devenit tot mai active și mai populare. În prim-plan se vor afla marile curente de extremă dreapta (legionarismul și gogo-cuzismul), fără a le ignora însă pe cele mai mici („Liga Vlad Țepeș”, „Liga contra camelei” ș.a.). Vom urmări radicalizările de jos în sus (reorientarea politică rezultată din nemulțumirea, dezamăgirea, frustrarea populației) și de sus în jos (determinată de „convertirea” / „traseismul” unor lideri locali din „partidele de ordine”). Vom încerca o analiză a propagandei și o cartografiere a activismului și a rezultatelor electorale.

.....

Elitele românești în căutarea modelului postcomunist și nașterea noilor identități de comunicare politică

Corneliu-Cezar SIGMIREAN,

Universitatea de Medicină, Farmacie, Științe și Tehnologie

„George Emil Palade” din Târgu Mureș

După căderea comunismului în 1989, elitele românești s-au confruntat cu provocarea redefinirii identității naționale și politice într-un context postcomunist. Procesul de tranziție a fost marcat de căutarea unui nou model de guvernare și de reconfigurarea peisajului politic. Aceasta a implicat o transformare profundă a structurilor politice, economice și sociale, precum și adaptarea la noile realități ale democrației și economiei de piață. În căutarea modelului postcomunist: Reformele Politice și Economice: Elita politică a fost nevoită să implementeze reforme democratice și economice pentru a alinia România la standardele europene și internaționale. Aceste reforme au inclus liberalizarea pieței, privatizări, și introducerea unui cadru legislativ adecvat pentru a susține democrația și statul de drept. Integrarea Europeană: Un obiectiv major a fost integrarea în structurile euro-atlantice, în special aderarea la NATO și la Uniunea Europeană. Acest parcurs a determinat elitele să adopte modele de guvernare și politici compatibile cu valorile occidentale, influențând profund politicile interne și externe ale țării. Nașterea noilor identități de comunicare politică: Transformarea Mediului de Informare: Schimbările din media, de la controlul total de stat la o presă liberă și diversificată, au creat un nou spațiu de comunicare politică. Politicienii au trebuit să învețe să comunice eficient cu publicul prin intermediul noilor canale de mass-media, inclusiv televiziunea, radioul și, mai recent, internetul și rețelele sociale. Marketingul Politic: Noile tehnici de marketing politic și campaniile electorale au devenit esențiale. Strategiile de imagine, sondajele de opinie și campaniile mediatică au fost folosite pentru a influența percepțiile publicului și pentru a câștiga suport electoral. Identități Politice și Ideologice: În perioada postcomunistă, partidele politice și liderii au încercat să se diferențieze prin crearea unor identități politice distincte, bazate pe ideologii democratice, liberale, conservatoare sau social-democrate. În concluzie, perioada postcomunistă din România a fost caracterizată de eforturile elitei politice de a găsi și implementa un model de guvernare adecvat pentru tranziția de la un regim totalitar la o democrație funcțională. Aceasta a inclus atât adoptarea reformelor economice și politice necesare pentru integrarea europeană, cât și dezvoltarea unor noi metode și strategii de comunicare politică pentru a construi și a menține legitimitatea democratică. Transformările continue în acest peisaj sugerează o evoluție dinamică a identităților politice și a modului în care elitele interacționează cu electoratul.

Secțiunea: **Asociaționismul fraternalist modern și implicarea sa în societate în ultimele trei secole**

Organizator secțiune: **Cătălin TURLIUC**

.....

Asociaționismul fraternal și procesul modernizării societății românești din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului trecut

Cătălin TURLIUC,

Institutul de Istorie „A.D. Xenopol” din Iași al Academiei Române

Comunicarea își propune relevarea contribuției uneia dintre formele cele mai relevante ale asociaționismului fraternalist modern și anume francmasoneria și procesele conexe modernizării societății noastre pe parcursul a aproape un secol. Pornind de la procesul occidentalizării – parte a teoriei dependenței – spre procesul modernizării – expresie a teoriilor dezvoltării – studiul analizează cele mai importante implicații ale valorilor și principiilor susținute și promovate de această formă a fraternalismului asociaționist prezent în spațiul nostru și ilustrat prin figuri centrale ale istoriei naționale profund implicate în evoluția și transformarea societății noastre. Vor fi oferite exemple din principalele domenii ale vieții politice, economice, sociale, culturale și spirituale argumentate pe baza documentelor de arhivă, multe dintre ele inedite, ca și a contribuțiilor istoriografice semnificative cu privire la acest domeniu. Pornind de la generația emancipatorilor în sens național și social, cea îndeobște cunoscută sub numele de pașoptiști, continuând cu figurile reprezentative care s-au aflat în calitate de decidenți ai celei de-a doua jumătăți a secolului al XIX-lea, cu generația făuritorilor întregirii României în debutul secolului trecut și cei care s-au ilustrat în posturi semnificative ale perioadei interbelice, studiul condensează contribuțiile semnificative ale membrilor acestei cofraternități la evoluția generală a societății noastre. Comunicarea, dincolo de ineditul ei, are deopotrivă valențe teoretice (considerații cu privire la occidentalizare versus modernizare, aprecieri cu privire la transferul normativ ș.a.m.d.), cât și o evidentă propensiune euristică. Metodologia folosită este cea a analizei de conținut combinată cu metodele clasice specifice domeniului istoriei. Concluziile prezentului studiu vin să cuantifice contribuțiile valorilor și principiilor susținute de francmasonerie și deopotrivă rolul unor personalități influente care au marcat evoluția noastră în această perioadă și care au fost membrii atestați documentar al acestei formule de aglutinare specifice spațiului modernității la nivel global.

.....

**Detronarea lui Cuza Vodă la 11 februarie 1866
și implicarea unor frați masoni: motivații și consecințe**

Sorin Liviu DAMEAN,
Universitatea din Craiova

La 11 februarie 1866, în urma unei acțiuni conspirative, Domnitorul Alexandru Ioan I era silit să abdice. Motivația principală a conspiratorilor avea să fie necesitatea aducerii unui Prinț străin la tronul Principatelor Unite, care să provină dintr-o familie domnitoare din Europa apuseană, așa cum se pronunțaseră moldovenii și muntenii în Divanurile ad-hoc din 1857. Printre conspiratori s-au aflat și oameni politici și militari care făceau parte din diferite loji francmasonice, printre aceștia numărându-se: Ion C. Brătianu, C.A. Rosetti, Ioan Bălăceanu, Ion Ghica, D.A. Sturdza, Constantin Pillat, Anton Costiescu, Anton Berindei ș.a. Pe baza mărturiilor vremii, poate fi identificată apartenența acestora la masonerie și parcursul masonic. Consecințele acțiunii din 11 februarie 1866 se vor reflecta în evoluția ulterioară a evenimentelor. După detronarea lui Cuza Vodă, Locotenența Domnească avea să-l proclame pe Filip de Flandra ca Principe al României, pentru ca apoi, în urma negocierilor purtate de Ioan Bălăceanu și Ion C. Brătianu cu cercurile diplomatice franceze și persoane din anturajul Împăratului Napoleon al III-lea, să fie avansată candidatura Prințului Carol de Hohenzollern-Sigmaringen. La scurtă vreme după instalarea lui Carol ca Principe al României, mai mulți ofițeri aveau să înainteze o petiție către Domnitor, în care solicitau pedepsirea acelor militari care participaseră la acțiunea de răsturnare a lui Alexandru Ioan Cuza. Situația mai mult decât delicată va fi aplanată cu tact de către Carol I.

.....

Emisari masoni în România comunistă (anii `70-`80)

Silviu MOLDOVAN,
Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității,
Academia Română, Filiala Iași

Francmasoneria, organizație fraternalistă cu caracter universal și de expresie națională, a fost privită cu multă suspiciune de toate tipurile de state totalitare, devenind obiectul a numeroase măsuri represive, inclusiv completa interdicție de a activa. În România comunistă, vechile prejudecăți antimasonice din perioada interbelică au fost adoptate în activitatea poliției politice și în domeniul propagandei publice, acestea fiind doar adaptate ca să corespundă criteriilor ideologice ale noului regim. Astfel, de exemplu, masoneria a continuat să fie prezentată drept exponenta directă a intereselor străine, însă, dacă vechile cercuri de extremă dreaptă o asociau cu „bolșevismul” sovietic, cele comuniste o asociau, dimpotrivă, „imperialismului” capitalist, anglo-saxon. Atât pe parcursul „proceselor masonilor” din anii `50, cât

și în cadrul acțiunilor informative din ultima perioadă a regimului comunist, tema legăturilor cu străinătatea era principala acuzație clamată de organele represive. Pornind de la aceste aprehensiuni și fobii, am încercat să clarificăm modalitățile în care aceste legături s-au menținut, sau nu, în timpul regimului comunist. În special, am încercat să stabilim dacă au existat emisari masoni care au călătorit în România comunistă, venind din Occident. Răspunsul la această întrebare s-a dovedit unul pozitiv, reușind să identificăm, pe baza documentelor inedite din depozitele Arhivei Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, cel puțin un emisar mason care a avut o interesantă activitate pe teritoriul României, în deceniile al optulea și al nouălea ale secolului trecut. Inginerul italian Foresto Lavati era inginer specialist la firma „Cofis”, reprezentant al acesteia în relațiile și tratativele duse cu firme străine, inclusiv cu cele românești. Sub această identitate profesională, acesta a încercat să stimuleze reînființarea organizației masonice pe teritoriul României. Securitatea a profitat de această activitate pentru a face un joc operativ propriu.

**Secțiunea: Istoria antreprenoriatului
în spațiul românesc**

Organizator secțiune: **Attila VARGA**

.....

**Antreprenoriatul transilvănean
la începutul sec. al XX-lea**

Nina MOLDOVAN,

Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca al Academiei Române

Attila VARGA,

Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca al Academiei Române

Daniel METZ,

Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba-Iulia

Prezentarea de față își propune să evidențieze cum anume a evoluat antreprenoriatul în spațiul transilvănean în perioada de după Marea Unire și care au fost principalii deschizători de drumuri în acest domeniu de activitate. De asemenea, prezentarea va pune în valoare și elemente de metodologie necesare cercetării domeniului în sine.

.....

**Mici antreprenori în Maramureșul
de după cel de-al Doilea Război Mondial**

Attila VARGA,

Serviciul Județean Maramureș al Arhivelor Naționale ale României

Mici antreprenori din Maramureșul de după cel de-al Doilea Război Mondial – o prezentare a micilor afaceri desfășurate de diferiți comercianți din localitățile Maramureșului, în perioada imediat următoare celui de-al Doilea Război Mondial.

.....

De la o clădire la o instituție autosustenabilă – exemplul interbelic al muzeului bucureștean „Toma Stelian”

Delia BRAN,
Muzeul Municipiului București

Prezentarea dorește să surprindă parcursul pe care o instituție muzeală îl face, plecând doar de la donația unei clădiri, realizată de avocatul interbelic Toma Stelian, până la a fi o instituție ce se autofinanțează și care a dezvoltat atât o strategie înche-gată de achiziții, dar și o strategie expozițională interesantă. Dând un scop acestei clădiri, din subordinea Casei Școalelor, și organizând în jurul ei unul dintre cele mai importante instituții muzeale interbelice, George Oprescu, alături de consiliu de administrație al muzeului, a adaptat viziunea sa la cerințele de dezvoltare culturală și economică ale noul stat român. Prezentarea descrie, analizează și interpretează modalitățile, precum și resursele, economice, administrative și relaționare, pe care directorul Oprescu le implementează pentru a dezvolta instituția muzeală „Toma Stelian”. Mai mult, ea se dorește a fi o radiografie a „metodelor de management”, am spune astăzi, dar și a modalității în care George Oprescu, prin ajutorul consiliului de administrație, reușește să organizeze o instituție cu un fond patrimonial de mare anvergură, pe care statul comunist îl va prelua în 1947. Modalitatea de achiziție a patrimoniului, modalitatea de gestionare a resurselor, strategia de programare și previzionare a expozițiilor sunt „unelte” care au ajutat ca muzeul „Toma Stelian”, prin mâinile lui George Oprescu și a membrilor consiliului de administrație, să fie una dintre cele mai sustenabile muzee din capitala României Mari.

Masa rotundă: **Istoria antreprenoriatului în spațiul românesc**

Organizator: **Attila VARGA**

Participă: **Attila VARGA, Daniel METZ, Nina MOLDOVAN,
Claudia INDREICA, Ion STURZA**

Masa rotundă dedicată *Istoriei Antreprenoriatului* în spațiul românesc își propune, întâi de toate, să fie o discuție liberă cu caracter interdisciplinar, reunind specialiști din diverse domenii: istorici, oameni de afaceri, diplomați, psihologi și creatori de companii de mare prestigiu. În condițiile în care cercetarea istoriei antreprenoriatului în arealul precizat este, încă, la început de drum, iar provocările pe acest plan sunt multiple considerăm că o abordare a temei din diverse unghiuri de vedere poate crea premisele pentru deschiderea unor noi orizonturi de cercetare în care să se regăsească nu doar dimensiunea pur teoretică, ci și partea practică. Invitații la această masă rotundă, pe temeiul unei bogate experiențe practice în sfera antreprenoriatului, pot oferi tinerilor și nu numai câteva repere fundamentale legate de metodologia cercetării temei, respectiv principalele direcții de investigație ce pot fi urmate, în perspectivă, de către studenții, masteranzii și doctoranzii care vor încerca să abordeze în tezele lor tematice din această arie de cercetare: antreprenoriatul istoric, profilul real al antreprenorului în durată lungă, performanțele antreprenorului și impactul în comunitate al demersurilor făcute în timp, cultura antreprenorială în companiile multinaționale, antreprenoriatul în HORECA, cultura antreprenorială în sfera start-up-urilor, transformarea companiilor în corporații și strategii de atragere a profitului etc. Având ca punct de plecare chiar volumul publicat de către prof. dr. hc. Daniel Metz, „Introducere în teoria antreprenoriatului”, care va fi oferit participanților la masa rotundă, organizatorii dezbaterii vor căuta să atingă fiecare dintre domeniile mai sus amintite, venind cu exemple concrete care să ilustreze orice segment propus. Discuțiile libere și caracterul interactiv al dezbaterii, posibilitatea ca participanții să pună constant întrebări invitaților privitor la tema aleasă, oferă șansa ca datele să ajungă mai ușor la public, să fie asimilate, iar apoi aplicate în cadrul viitoarelor cercetări. Aducând istoria antreprenoriatului mai aproape de tineri și de toți cei interesați de mecanismele și strategiile utilizate în cadrul ei, se deschid alte orizonturi de investigație interdisciplinară, se pot contura noi metodologii de lucru, dar și potențiale teme ce pot fi obiectul unor proiecte de perspectivă la care echipe diverse să poată lucra împreună. Prezența specialiștilor, care au excelat deja în acest domeniu de activitate, reprezintă o garanție certă în acest sens.

Secțiunea: **Norme de drept și instituții juridice în spațiul românesc, între tradiție și inovare**

Organizator secțiune: **Gabriel-Virgil RUSU**

.....

Regatul Ungariei în comentariile glosatorilor secolului al XIII-lea

Cătălin RUSU,

Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca

Spețele canonice din Regatul Ungariei au fost supuse analizelor marilor glosatori ai secolului al XIII-lea: Bernardus Papiensis, Paulus Hungarus, Johannes Teutonicus sau Hostiensis. Prin comentariile pe marginea decretelor pontificale cu referire la spațiul catolic central-est european, acești glosatori au încercat să motiveze, pe baza canoanelor conciliare și pontificale, deciziile Înălților Pontifi. Un astfel de caz pe care îl vom analiza privește un conflict juridic între canonicii și episcopii sufragani din dieceza de Esztergom, dispută pornită în anul 1204 cu ocazia vacantării oficiului arhiepiscopal de Esztergom. Papa Inocențiu al III-lea (1198-1216) va soluționa acest caz de „postulatio” un an mai târziu prin decretala „Bonae memoriae II”, iar glosatorii, în următoarele decenii, vor analiza documentul pontifical atribuindu-i o coerență juridică.

.....

Instituții judiciare și activitatea de urmărire a răufăcătorilor în Țările Române – secolul al XVII-lea. Norme, cazuistică și inovații procedurale

Gabriel-Virgil RUSU,

Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca al Academiei Române

Istoriografia românească este relativ deficitară în privința studiilor și cercetărilor din domeniul universului infracțional. Acțiunile răufăcătorilor, în contexte politice și economice diverse, au fost de cele mai multe ori aruncate la „groapa de gunoi a istoriei”, faptele ucigașilor, tâlharilor, violatorilor, hoților etc., fiind considerate, în cel mai fericit caz, adiacente marilor evenimente societale. Credem că întoarcerea la documentele de arhivă ne poate oferi posibilitatea descoperirii mecanismelor de căutare, prindere, judecare și pedepsire a acestor personaje responsabile de tulburarea ordinii și liniștii publice în Țările Române ale veacului al XVII-lea, ne poate da ocazia sondării cadrului normativ consuetudinar sau pravilnicesc, și, nu în ultimul rând, ne poate da șansa identificării unor proceduri normative noi, creații proprii ori inspirate din modele judiciare apusene, menite a duce la creșterea eficienței instituțiilor de forță ale statului aflate în luptă cu mundus malefactorum.

.....

**Aspecte juridice privitoare la căsătoriile clandestine
în Transilvania în secolul al XVIII-lea**

Tudor ȘTEFĂNESCU,
Universitatea Tor Vergata din Roma

Scopul prezentării este de a pune în lumină un document emis de către tribunalul inchizitorial Sant'Uffizio din Roma cu privire la problema juridică a căsătoriilor clandestine, semnalate în dioceza episcopului greco-catolic de Făgăraș, Athanasie Rednic. Documentul în cauză include o scrisoare a episcopului Rednic, care face trimitere la actele sinodului diocezan prezidat de predecesorul său, episcopul Petru Pavel Aron, care adoptase o reformă în dreptul matrimonial interzicând căsătoriile clandestine. Documentul ridică întrebarea dacă reforma matrimonială era validă în condițiile în care actele sinodale nu au făcut referire la celebrul decret Tametsi al Conciliului din Trento.

.....

**Între Revoluție și Dualism:
provocările reformelor legislației civile și penale**

Lorand MADLY,
Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca al Academiei Române

Perioada dintre Revoluția de la 1848-1849 și dualismul austro-ungar instaurat în anul 1867 a fost marcată de numeroase tatonări și reforme pe planul legislației și al organizării judecătorești. Deceniul neoabsolutist s-a dovedit a fi o perioadă de unificare și sistematizare pe planul întregii Monarhii habsburgice, tendință ce a fost abandonată în anii șaizeci. Una dintre constantele perioadei a fost discuția legată de menținerea codurilor de legi austriece introduse în anii cincizeci, care au inaugurat în acel moment un nou episod în istoria dreptului. În ciuda numeroaselor dispute, acestea și-au păstrat multă vreme valabilitatea. Prezentarea propusă dorește să evidențieze aceste dispute și tendințe în cursul anilor cincizeci și șaizeci al secolului al XIX-lea.

.....

**Legislația în materie de educație secundară
în primul deceniu interbelic.
Studiu de caz asupra liceelor confesionale greco-catolice**

Alexandru-Augustin HAIDUC,
Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca

La momentul înfăptuirii Marii Uniri, în partea maghiară a Monarhiei Habsburgice se afla în vigoare Articolul de lege XXX vizând educația secundară. Dacă din 1883 până la prăbușirea monarhiei a existat un singur act legislativ cu privire la educația secundară din Transleithania, cu unele modificări minore, perioada 1918-1928 cunoaște o întreagă suită de acte normative. În primă fază, se impune programa analitică propusă de Consiliul Dirigent, însă aceasta coexistă cu uzanțele întâlnite sub imperiul administrației maghiare. Printr-un articol final, Legea pentru înființarea examenelor de sfârșit de an, de admitere în licee și de bacalaureat (1925) impune Legea învățământului secundar și superior din 1912 pe teritoriul întregii țări. Astfel, într-o manieră tacită se pune capăt situației de după 1918 și învățământul secundar din România se uniformiza. În 1925 se adoptă și Legea asupra învățământului particular, act normativ care încadra în învățământul particular și fostele gimnazii confesionale din Ungaria, situație care stârnește protestul ierarhiei superioare greco-catolice. Se ajunge la un compromis printr-o decizie ministerială, publicată în Monitorul Oficial în 1 septembrie 1927, care introducea liceele din Beiuș și Blaj în bugetul statului. Totuși, un an mai târziu o nouă lege a învățământului secundar asimila școlile secundare din Blaj, Beiuș și Brașov instituțiilor publice printr-o prevedere expresă. În cadrul lucrării vom urmări modificările legislative din prima decadă interbelică dintr-o dublă perspectivă. Pe de o parte, vom avea în vedere modul în care se articulează reforma legislativă. Pe de altă parte, vom aborda reacția factorilor decidenți greco-catolici, în special cei aparținând diecezei orădene, la mutațiile juridice. Vom urmări în ce măsură transformările legislative nu sunt, în fapt, expresia unui fenomen de lungă durată, prin care statul român se substituia statului maghiar în efortul de a sustrage educația din sfera particularilor și de a-și impune propriul monopol

**Secțiunea: Ortodoxia românească în epoca modernă
și contemporană: transformări instituționale,
manifestări spirituale, raporturi cu statul și alte instituții**

Organizator secțiune: **George Eugen ENACHE**

.....

Ctitorii ștefaniene la Mănăstirea Zografu

Maxim MELINTI,

Mitropolia Basarabiei

Mărturiile istorice confirmă faptul că legăturile românilor cu Athosul, „*a treia patrie a monahismului ortodox*”, și „*cea mai mare și importantă concentrare a mănăstirilor în Bizanț*”, încep cu mult înainte de întemeierea statelor independente, când păstorii vlahi își mânau turmele de oi sau cirezile de vite sub zidurile chinoviilor călugărești.

Îndată după căderea Imperiului Bizantin, în 1453, sub turci, țările românești rămân principalele sprijinătoare ale Sfântului Munte, care și el, de multe ori, a fost afectat de implicarea puterii otomanii în afacerile interne ale mănăstirilor aghiorite, puse să plătească numeroase impozite și să sufere exiluri și nevoițe.

Domnii români au preluat de la Bizanț concepția politico-religioasă, îmbrăcăminte, stilul, fastul, organizarea administrativă, dreptul civil și canonic, devenind adevărați succesori ai împăraților. Ei domneau, în numele și prin harul lui Hristos, peste o țară ortodoxă.

Cele mai vechi danii, atestate documentar, au fost oferite de Vlad Călugărul (1481-1481) în Valahia și Ștefan cel Mare (1457-1504) în Moldova.

Ștefan a promovat o politică care va face ca mănăstirea athonită Zografu să devină, în urma numeroaselor sale danii, „*Lavra Țării Moldovei*”. Toată această politică indica o anumită comuniune de interese pe plan spiritual. Însuși domnul obișnuia să numească Zografu „*mănăstirea noastră*” sau „*mănăstirea domniei mele*”, ceea ce demonstrează că Ștefan a avut o contribuție prodigioasă la renovarea locașului athonit.

În comunicare mea prezint câteva date privind ctitoriile ștefaniene îndreptate spre Mănăstirea athonită Zografu, dar și unele erori majore, care s-a cunoscut în ultimele decenii despre numele ctitorului principal, redat greșit în lucrările slave din epoca țaristă și cea modernă.

.....

Biserica Ortodoxă din Basarabia, jubileomania imperială și „locurile memoriei” ale istoriei ruse la începutul secolului XX

Ion GUMENĂI,

Agenția Națională a Arhivelor; Universitatea de Stat din Moldova

Este cunoscut că Instituția Bisericii Ortodoxe în cazul Imperiului Rus era interpretată nu doar stricto sensu al unui organism spiritual. În conformitatea cu doctrina imperială aceasta urma să mai îndeplinească o serie de funcții (rusificarea, propaganda sau educația moral-patriotică în spiritul velicorus), în unele cazuri considerate la un nivel sau chiar mai importante ca cea de păstorire spirituală, pe de o parte, iar pe de alta aceste numărul acestor „îndatorări” crescând cu scurgerea timpului. Una dintre acestea a fost și încadrarea Bisericii Ortodoxe din spațiul pruto-nistrean în curentul jubileomaniei ce a cuprins Imperiul Rus la începutul secolului al XX-lea, cu precădere accentuându-se la începutul celei de a doua decade a veacului și continuând până la Marele Război. Instituția ecleziastică nu numai că susținea la nivel religios multitudinea de manifestări organizate de către administrația țaristă, dar în unele cazuri devenea chiar principalul actor al festivităților laice. Pe de altă parte, subiect care ne interesează și îl vom aborda, Biserica ortodoxă din spațiul pruto-nistrean evident împreună cu enoriașii săi, în spiritul unității imperiale era implicată într-o serie de acțiuni precum era consolidarea sau inaugurarea a unor locurile ale memoriei care nu aveau nimic comun nici cu tradiția locală autohtonă românească nici cu istoria evenimentială sau factologică a acestui spațiu.

.....

Evoluția învățământului teologic ortodox în spațiul pruto-nistrean în epocile modernă și contemporană: transformări instituționale și rolul în societate

Octavian MOȘIN,

Universitatea de Stat din Moldova

Comunicarea examinează evoluția învățământului teologic ortodox în Basarabia de la începutul secolului al XIX-lea până în prezent, subliniind principalele transformări instituționale și contextul socio-politic. În perioada interbelică, învățământul teologic a cunoscut o revitalizare semnificativă sub influența administrației românești. Sub regimul sovietic, educația religioasă a fost sever restricționată, însă a supraviețuit în forme clandestine. După 1991, redeschiderea Seminarului Teologic și a altor instituții similare, la Chișinău, a marcat o renaștere a educației teologice, contribuind la consolidarea identității religioase ortodoxe în Republica Moldova.

.....

Activitatea Bisericii Ortodoxe Române în vederea revigorării vieții religioase în Transnistria (1941-1944)

Nicolae FUȘTEI,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Către începutul celui de-al Doilea Război Mondial, viața religioasă în stânga Nistrului prezenta un deșert religios. La venirea trupelor române, Biserica Ortodoxă ca instituție practic era desființată, înalta ierarhie bisericească inexistentă, clerul înlăturat complet din viața comunității, religia refugiată în familie sau în suflete. Pentru o lucrare mai eficientă de revigorare a credinței a fost prevăzută o instituție cu ierarhie și structură bine determinată, și aceasta urma să fie Misiunea Ortodoxă Română din Transnistria, înființată la 15 august 1941, cu sediul la Tiraspol, iar din octombrie 1942 – la Odesa. Reîncreștinarea Transnistriei la început se realiza de către preoții misionari veniți din eparhiile învecinate, Bucovina, Basarabia, România, mai târziu lor li s-au alăturat clerici autohtoni, ruși și ucraineni, care s-au angajat în revigorarea Ortodoxiei și evanghelizarea populației ateizate de regimul bolșevic. Pentru revigorarea vieții religioase Biserica Ortodoxă Română a întreprins o serie de măsuri, printre care vom menționa: Redeschiderea bisericilor închise de comuniști; Asigurarea locașurilor de cult cu preoți și necesarul pentru buna funcționare; Editarea de cărți și periodice religioase; Implementarea învățământului teologic și religios. Chiar de la înființarea Misiunii s-a început reparația și sfințirea bisericilor distruse de comuniști. Biserica Ortodoxă Română și-a asumat responsabilitatea ca bisericile din Transnistria să fie dotate cu tot inventarul necesar. Pentru bisericile reparate și casele de rugăciuni construite erau aduse din țară obiectele necesare de cult. Misiunea Ortodoxă Română era cel mai mare centru de editare a periodicilor ortodoxe, atât prin numărul cât și tirajul lor. Activitatea Misiunii Ortodoxe Române în Transnistria a cunoscut fără îndoială o serie de succese. În primul rând, a fost redată libertatea Bisericii. Pe parcursul a mai puțin de patru ani și-au reluat activitatea 12 mănăstiri și peste 600 de lăcașuri de rugăciune. Au primit botezul mii de persoane, mii de familii au primit taina cununiei în biserici.

.....

**Viața religioasă și misionară în Transnistria (1941-1944):
de la ateismul stalinist la creștinismul românesc**

Mykola MYKHAILUTSA,

Universitatea Maritimă Națională din Odesa, Ucraina

Scopul cercetării științifice este de a avea în vedere politica de recreștinare a populației dintre Bugul de Sud și Nistru, ateizată anterior de regimul comunist al URSS, în contextul celui de-al Doilea Război Mondial. Principalele aspecte evidențiate în studiul nostru sunt: evidențierea politicii duse de Biserică Ortodoxă Română

Autocefale în Transnistria ca reprezentantă a statului român; activitatea misionară de reconstruire a bisericilor și mănăstirilor; restaurarea moralei creștine, educația în școli și instituții de învățământ superior, publicarea și difuzarea literaturii religioase etc. O atenție deosebită a fost acordată evidențierii activităților ierarhilor care au condus Misiunea Ortodoxă Română din Transnistria și relațiile întreținute de acestea cu reprezentanții cultelor ucrainene, care se reorganizează în condițiile retragerii autorităților sovietice.

.....

Situația Bisericii Ortodoxe Române din Ungaria după 1945 reflectată în dosarele poliției politice maghiare

István BANDI,

Arhiva Istorică a Serviciilor Secrete din Ungaria

Organele maghiare de securitate au urmărit comunitatea ortodoxă română din Ungaria sub aspect ideologic, dar interesul serviciilor secrete nu a avut caracter etnic. De altfel, Biserica Ortodoxă a fost în colimatorul poliției politice a RPU doar până la Revoluția maghiară din anul 1956. Desigur, asta nu înseamnă că poliția politică maghiară nu a primit sporadic informații despre membrii bisericii observați anterior. Perioada investigată cuprinde aproape doua decenii, de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial până la începutul anilor șazeci, începutul așa-numitei perioade de comunism gulaș marcată de János Kádár. Chiar din 1945, Biserica Ortodoxă Română din Ungaria a trebuit să rezolve probleme legate de jurisdicție, iar paralel a fost nevoită să-și îndeplinească sarcinile organizatorice. În perioada de ascensiune la putere a comuniștilor în Ungaria, comunitățile ortodoxe investigate au fost grav lipsite de drepturi, deoarece reforma funciară, care va priva biserica de propriile posesiuni, însemna practic pierderea bazei financiare, iar naționalizarea școlilor bisericești va afecta singura lor școală. Toate aceste evenimente istorice, care vor fi dezbătute pe larg, au afectat profund comunitățile ortodoxe din Ungaria. Documentele de arhivă studiate, create de poliția politică maghiară, au păstrat pentru posteritate mai multe evenimente și date legate de istoria bisericii ortodoxe din Ungaria, despre care nu putem sau cu greu aflăm din alte surse. Dosarele specifice poliției politice au produs documente despre membrii bisericii prelucrați operativ în funcție de aspectele tehnice ale puterii, motiv pentru care aceste materiale nu pot contribui la istoria bisericească, a bisericii respective decât în mod suplimentar. Noutatea acestei analize constă în faptul că putem cunoaște persoane bisericești, comunități ortodoxe și provocările pe care le-au avut de înfruntat din perspective necunoscute până acum.

.....

**Biserica românească (ortodoxă și greco-catolică)
din scaunul Trei Scaune în secolul al XVIII-lea
și prima jumătate a secolului al XIX-lea**

Tatiana SCURTU,

Institutul de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai”, Târgu Mureș

Spre sfârșitul secolului al XVII-lea se înmulțesc informațiile referitoare la organizarea bisericească a românilor din sud-estul Transilvaniei, din care le-am identificat pe cele referitoare la înființarea bisericii greco-catolice și relațiile interconfesionale dintre ortodocși și greco-catolici. Din documentele aflate în păstrare în Arhivele Naționale Covasna și în arhiva Centrului Ecleziastic de Documentare „Mitropolit Nicolae Colan” din Sfântu Gheorghe, am reconstituit aspectele concrete ale trecerii bisericilor ortodoxe la cele greco-catolice și apoi raporturile dintre cele două biserici românești din fostul scaun Trei Scaune. Pe tot parcursul secolului al XVIII-lea și prima jumătate a secolului al XIX-lea relațiile dintre parohiile ortodoxe și cele greco-catolice din scaunele secuiești (Ciuc, Giurgeu, Odorhei și Trei Scaune) au cunoscut perioade cu relații conflictuale și unele de conviețuire pașnică. Au fost stabilite cutume în cazul căsătoriilor mixte, participarea în comun la manifestările culturale și cele tradiționale românești etc. Un moment deosebit al regăsirii identitare, când românii ortodocși și cei greco-catolici, în frunte cu elita conducătoare, au acționat împreună, a fost Revoluția de la 1848.

.....

**Un jubileu rotund: 160 de ani de la reînființarea Mitropoliei
Ardealului. Noutăți documentare culese din arhivele austriece**

Mircea-Gheorghe ABRUDAN,

Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca al Academiei Române

În 24 decembrie 2024 se împlinesc 160 de ani de la autograful imperial al împăratului austriac Franz Joseph prin care se fonda Mitropolia românilor ortodocși din Transilvania și Ungaria, iar episcopul Andrei Șaguna era ridicat la rangul de arhiepiscop și mitropolit. Momentul jubiliar este unul potrivit pentru a aduce în atenția istoricilor români o serie de documente inedite referitoare atât la negocierile purtate de episcopul Șaguna cu factorii politici vienezi, cât și la dosarul mitropoliei române din arhivele guvernului austriac de la Viena, cele mai spectaculoase fiind referatele Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice privitoare la înființarea noii mitropolii românești și la instalarea primului ei arhipăstor, necunoscute până acum istoriografiei românești.

.....

„Rușinarea omenirii”. Secularism și anticlericalism în viziunea generației pașoptiste asupra raporturilor dintre Biserică și Stat

Silvian-Emanuel MAN,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Problematica raporturilor dintre Biserică și Stat în veacul al XIX-lea se centrează asupra unor subiecte importante precum secularizarea averilor mănăstirești, administrarea veniturilor episcopilor, alegerea ierarhilor sau învățământul teologic, teme care au fost tratate sub diverse forme în literatura de specialitate, inclusiv din perspectiva impactului politicului statului modern și a actorilor săi instituționali asupra bisericii, însă fără o explorare temeinică a fundamentelor intelectuale ale acestor acțiuni. În ce măsură ideile pașoptiștilor au fost influențate de spiritul revoluției de la 1848 și cum au fost primite ele în epocă? Cum au fost văzute ulterior? Cercetând corespondența membrilor partidei naționale, corespondența diplomatică a epocii, presa și relatările vremii, precum și documente inedite de arhivă, vom creiona viziunea generației pașoptiste asupra modului în care s-a raportat la biserică, atât în intimitatea dintre „confrăți”, cât și în discursul public, vom identifica temele principale și stereotipurile, dar totodată vom face o analiză a limbajului politic care îl imită pe cel sacru și a felului în care se punea problema subordonării bisericii față de stat.

.....

Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române între proclamarea unilaterală de stat a domnitorului Alexandru Ioan Cuza (1864) și recunoașterea canonică a acesteia din partea Patriarhiei Ecumenice (1885)

Mihail-Simion SĂSĂUJAN,
Universitatea din București

Recunoașterea canonică a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române de către Patriarhia Ecumenică, la 25 aprilie 1885, constituie un eveniment semnificativ pentru istoria vieții bisericești și de stat din Regatul României și pentru relațiile inter-ortodoxe în genere, înscriindu-se în tematica generală a relației Stat – Biserică la nivel european, în contextul înființării statelor naționale, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Pe baza literaturii de specialitate, a presei bisericești contemporane acelor evenimente și a fondurilor documentare arhivistice, ne propunem o analiză comparativă a discursului istoriografic cu referire la acest subiect, de asemenea, o reinterpretare a raportării instituțiilor decizionale la principiile teritorial și etnic specifice autonomiei și autocefaliei bisericești în genere.

.....

**Ctitori și binefăcători ai mănăstirii Marta și Maria
(s. Hagimus, raionul Căușeni)**

Ion Valer XENOFONTOV,
Universitatea de Stat din Moldova

Comunitatea religioasă Mănăstirea cu hramul Sfintele Femei Mironosițe Marta și Maria din cadrul Bisericii Ortodoxe din Moldova este amplasată în partea de sud și de sud-est a Republicii Moldova. Se află la 75 km de mun. Chișinău, cca 10 km de centrul raional Căușeni, la 400 m de traseul Căușeni-Tighina, în apropierea s. Hagimus. Edificarea complexului monahal Hagimus constituie o operă complexă a mai mult credincioși, care și-au adus aportul material și moral la zidirea mănăstirii. În lista ctitorilor trebuie pusă obștea monahală a Mănăstirii Noul Neamț, diriguată de Prea Sfințitul Dorimedont, întreaga comunitate a călugăriților de la Hagimis îndrumată de protoiereul Andrei Cotruță. Au contribuit financiar mai mulți credincioși din diverse localități ale Republicii Moldova, unii dorind chiar să rămână în anonim. Au ajutat material locuitorii din Hagimus, Tocuz, Tănătari, Feștelița, Căușeni ș.a. După mai multe căutări, ctitori ai complexului monahal au fost identificați de părintelui Andrei, duhovnicul Mănăstirii Hagimus. Din perspectiva ariei geografice, aceștia sunt din România și Federația Rusă.

.....

Episcopul Iacov Antonovici al Hușilor. 100 de ani de la întronizare

Costin CLIT,
Huși

Iacov Antonovici, fiul dascălului Caranfil Antonovici și al Mariei din satul Simișoara, comuna Bogdana, ținutul Tutova, născut la 18 noiembrie 1856, beneficiar al reformei instrucțiunii publice datorată domnitorului Alexandru Ioan Cuza, urmează cursurile Seminarilor din Huși și Socola, ale Facultății de teologie din București. Ajunge profesor la școlile din Bârlad și preot la biserica Sfântul Ilie de aici. Pentru activitatea sa științifică este cooptat în diverse asociații și societăți ale timpului, din care amintim: Societatea științifică-literară „Tinerimea Română” (din 1886), Ateneul Român, secția Bârlad, Societatea pentru învățătura poporului român, Comisiunea Monumentelor Istorice și altele. În ședința din 7 iulie 1919, Academia Română l-a proclamat membru de onoare al ei. Contemporanii săi l-au perceput drept istoricul cu chip de patriarh, din lucrările semnate amintind: *Documente Bârlădene*, 5 vol. (Bârlad-Huși, 1911-1926 (primele două premiate de Academia Română), *Mănăstirea Florești din plasa Simila, jud. Tutova. Studiu istoric cu hărți și ilustrațiuni, urmat de documente, inscripții și însemnări* (București, 1916); *Frații Gheorghe și Neculai Roșca Codreanu, fondatorii liceului și școlii secundare-profesionale de fete din Bârlad* (Bârlad, 1908); *Istoria comunei Bogdana din plasa Simila, jud. Tutova, urmată de 281 documente...* (Bârlad, 1905) și altele.

După Primul Război Mondial, episcopul Nicodem Munteanu al Hușilor și-l asociază ca vicar arhieru la Episcopie pe părintele Iacov Antonovici, văduv la acea vreme, urmând ca episcop la Galați, iar din 1924 la Huși, până la decesul survenit în decembrie 1931. Păstoria episcopului Iacov Antonovici la Huși a fost în timpuri de prefaceri și înnoiri în viața religioasă a țării. A fost martor și parte activă la îndreptarea calendarului, aplicarea noii legi de organizare bisericească și a statutului ei, alegerea primei Adunări eparhiale, înființarea Patriarhiei Ortodoxe Române, înființarea Muzeului istoric bisericesc de la Huși și altele. De la el se păstrează o corespondență cu personalități din Transilvania, Bucovina și Basarabia. Ca episcop de Huși se îngrijește de românii din satele basarabene reintrate sub jurisdicția Episcopiei Hușilor după Marele Război, dar și de moșiile episcopale din stânga Prutului, cum ar fi cea de la Topor.

.....

Activitatea culturală a episcopului Iacov Antonovici

Daniel CURTEANU (Arhim. Zaharia),
Episcopia Hușilor

Iacov Antonovici, episcop al Hușilor între anii 1924-1931, s-a remarcat prin numeroase realizări în plan administrativ și edilitar. Însă cea mai însemnată activitate a sa a fost pe tărâm cultural, fiind unul din istoricii de marcă ai epocii sale, membru de onoare al Academiei Române (1919), care s-a remarcat prin cercetarea și publicarea unor documente vechi, precum și scrierea unor cărți importante în care din trecutul Episcopiei Hușilor prezintă cu multă căldură și admirație, păstrând însă o deosebită acribie științifică, aspecte importante din trecutul Episcopiei Hușilor, evocând diferite personalități locale și oferind urmașilor săi multe informații uitate despre anumite așezăminte ecleziastice din zona Tutovei. De asemenea, a recitator Seminarul din Huși, reorganizând activitatea didactică singurei școli teologice din eparhie, a înființat un muzeu arheologic și religios, a inițiat apariția „Buletinului Eparhiei Hușilor” și apus bazele „Ligii Culturale” la Huși.

.....

95 de ani de „Oastea Domnului” în Bihor. Începuturi, activitate, perspective (1923-2023)

Radu-Dorin ROMÎNAȘU,
Universitatea din Oradea

În contextul înfăptuirii României întregite, Biserica a fost solicitată să susțină după Marea Unire efortul de redresare morală și de reconstrucție a societății. Intellectualitatea românească a insistat ca biserica să-și dezvolte mai amplu latura socială în societate, alături de alte instituții care urmăreau scopuri similare. În acest context, s-a simțit necesitatea unei acțiuni energice, care să reaprindă, printr-o

scânteie, focul ortodoxiei, care era înghețat de practicarea unui creștinism formal, de suprafață. Astfel, a apărut Asociația „Oastea Domnului”, o mișcare care milita pentru reînnoirea sub raport moral-religios a societății, Inițiată la Sibiu, de preotul ortodox Iosif Trifa (1888-1938), la 1 ianuarie 1923, cu binecuvântarea Mitropolitului Ardealului, Nicolae Bălan, „Oastea Domnului” s-a ridicat, la începuturile sale, împotriva a două flageluri care măcinau societatea românească: alcoolismul și sudalma. Scopul fundamental al „Oastei” a fost „aflarea, trăirea și vestirea lui Iisus Hristos Cel Răstignit” în mijlocul Bisericii ortodoxe. Nici societatea românească din Bihor nu a putut rămâne indiferentă față de Asociația care se contura la Sibiu. Astfel, prin eforturile episcopului Roman Ciorogariu, în anul 1929 ia ființă filiala „Oastei Domnului” din eparhia Oradiei. Pe tot parcursul perioadei interbelice, „Oastea Domnului” din Bihor a desfășurat o intensă activitate cultural-religioasă și filantropică, concretizată prin organizarea de șezători religioase, misiuni de propagandă în satele bihorene (excursii religioase) și pelerinaje. La acestea s-a adăugat activitatea secțiilor de colportaj și de caritate creștină. În timpul regimului comunist, după anul 1948, mișcarea religioasă „Oastea Domnului” a fost scoasă în afara legii, ea continuându-și activitatea, ceea ce a determinat repercusiuni drastice și pentru membrii ei din Bihor (percheziții, amenzi, arestări etc.). După evenimentele din 1989, „Oastea Domnului” a avut din nou libertatea de manifestare, trecând prin diverse etape de reorganizare, dublate de chesuni litigioase cu cultele neoprotestante.

.....

Evoluția și modificările instituționale ale Facultății de Teologie din Chișinău prin prisma analizei celor două Regulamente de funcționare, din 1927 și din 1939

Silvia CORLĂTEANU-GRANCIUC,
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați

Angelica BARBAIANI,
Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

În anul 1926, la Chișinău, a fost întemeiată prima instituție de învățământ superior din Basarabia – Facultatea de Teologie, filială a Universității Mihăilene din Iași. Aceasta a activat cu sediul în Chișinău în perioada anilor 1926-1940, ca, odată cu intrarea armatelor sovietice în Basarabia să fie evacuată la Iași, apoi transferată la Cernăuți. În 1927 a fost aprobat primul Regulament de funcționare. Acesta urma să fie modificat în anul 1939. Tributar unui regulament ordinar de funcționare la deschiderea unei Facultăți, Regulamentul, comparat cu cel din anul 1939, aprobat în urma modificărilor determinate de Legea pentru învățământul teologic superior promulgată prin decret regal la 18 mai 1938, dezvăluie elemente esențiale ale învățământului universitar din perioada interbelică înainte de încălcarea principiilor democrației și instaurarea regimului autoritar al lui Carol al II-lea. Racordat la Legea pentru Învățământul Teologic din mai 1938, în care lipsea Facultatea de Teologie de la Chișinău, Regulamentul din 1939 dezvăluie implicarea nestingerită a politicului, la acea dată, inclusiv în sistemul universitar.

.....

Fenomenul Maglavit – între interpretarea Bisericii, perspectiva societății și instrumentalizarea statului

George Eugen ENACHE,
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați

Comunicarea reprezintă o nouă evaluare a „fenomenului Maglavit”, printr-o încercare de interpretare multi-perspectivală, menită să evidențieze cum a fost valorizat acesta în mediile bisericești, de către stat și societate în perioada interbelică. Vom porni de la premisa că avem de-a face cu un fenomen tipic de religiozitate populară, cu numeroase corespondențe în Europa secolelor XIX-XX, iar nu de o „excrocherie” fabricată de câțiva indivizi cu scopul de manipulare a maselor în vederea obținerii unor foloase materiale. Sunt și persoane care instrumentalizează cele petrecute în scopuri materiale, dar avem de-a face cu realități marginale, care nu epuizează câtuși de puțin un fenomen deosebit de complex, care este citit și valorificat foarte diferit. Dacă alte culte religioase îl vor respinge vehement, Biserica Ortodoxă Română și-l va asuma, în cele din urmă, în moduri de înțelegere și valorificare diverse. La fel, și societatea va fi extrem de divizată, atitudinile oscilând între respingere, interes din perspectiva faptului divers, relevanță socială sau importanță spirituală. În ceea ce privește politicul, nu este câtuși de puțin vorba de o confiscare a fenomenului Maglavit de către extrema dreaptă, așa cum se vehiculează. Patriarhul Miron Cristea și regele Carol al II-lea au acționat energic ca nicio forță politică să se lipească de Maglavit. Tocmai de aceea, de foarte devreme, Patriarhia și Monarhia au patronat fenomenul, care trebuia văzut ca un bun național.

.....

Mitropolitul Visarion Puiu și Regele Carol al II-lea – o altfel de „simfonie bizantină”

Paul-Ersilian ROȘCA,
Muzeul Mitropoliei Clujului

Interacțiunea dintre Biserică și Monarhie în România anilor '30 ai secolului trecut, deși pleca teoretic de la premisa aplicării modelului „simfoniei bizantine”, s-a dovedit a fi mult mai nuanțată decât lăsau să se întrevadă primii ani ai domniei regelui Carol al II-lea. Dornic de a cunoaște (și adesea a controla) în amănunt fiecare segment al societății românești, Suveranul s-a aplecat cu atenție și asupra Bisericii Ortodoxe Române, relațiile sale personale cu ierarhii cunoscând un spectru larg de manifestări, pornind de la o foarte strânsă colaborare și terminând uneori, diametral opus, cu tensiuni și conflicte deschise. Un caz aparte l-a reprezentat relația dintre Rege și mitropolitul Visarion Puiu, legătura dintre cei doi cunoscând o dinamică spectaculoasă pe parcursul celor zece ani de domnie ai lui Carol al II-lea, interacțiunea dintre cele două personalități puternice reflectând orizontul de aștep-

tare pe care fiecare îl avea în legătură cu celălalt. În plus, istoria consemnează, atât documentar cât și factual, răsturnarea cu 180 de grade a raporturilor dintre Rege și ierarh. La început, pentru episcopul de Hotin, revenirea în țară și urcarea pe tron a lui Carol al II-lea au fost percepute ca momente providențiale și de personală satisfacție, ierarhul fiind de mult timp nemulțumit de situația generală în care se găsea atât Biserica cât și Statul. Visarion Puiu era convins că Suveranul va susține deschis și hotărât propriul său proiect de reformare a societății românești și a Bisericii Ortodoxe Române. Intensa corespondență, numeroasele memorii, „cecul în alb” pe care Visarion Puiu considera că l-a primit, mai ales odată cu alegerea sa ca Mitropolit al Bucovinei, păreau că îl poziționează într-o relație privilegiată cu Suveranul. Însă, spre sfârșitul deceniului, divergențele iscate, inclusiv datorită mizei controlului asupra Fondului Bisericesc al Bucovinei, au făcut ca relațiile dintre cei doi să se deterioreze complet, „simfonia bizantină” devenind istorie.

.....

Clerul militar între imperati­vele naționale și cele spirituale: preotul maior Alexandru Soroceanu

Doina ANGHEL,

Arhivele Militare Naționale Române

Doă dintre instituțiile fundamentale ale poporului român, Armata și Biserica, au în comun câteva caracteristici fundamentale: structura ierarhică, credința, sfințenia jurământului, jertfa de sine, devotamentul, iar evoluția lor este indisolubil legată de istoria poporului român. Când încercările au fost mari, pericolele numeroase și grele, cele două instituții s-au mobilizat și au conlucrat pentru salvarea ființei și credinței neamului românesc. Un exemplu al acestei colaborări este preotul Alexandru Soroceanu. Născut la 29 aprilie 1888 în comuna Noua Suliță, plasa Hotin, fiul diaconului Gheorghe Soroceanu, a urmat cursurile Seminarului teologic de la Chișinău. La 1 noiembrie 1920 a fost numit confesor al garnizoanei Buiucani, Chișinău, primind gradul de căpitan (asimilat). După ce și-a desfășurat activitatea la Regimentul 30 Obuziere și la Regimentul 25 Artilerie, la 1 aprilie 1927 a fost mutat la Regimentul 13 Artilerie, fiind numit și confesor al garnizoanei Constanța. A făcut parte din comitetul care urma să se ocupe de construirea unei biserici (actuala Biserică „Sfinții Îngeri” din Constanța). La 7 noiembrie 1932 a fost obținută aprobarea de la Ministerul Apărării Naționale, construcția efectivă a bisericii începând abia după șase ani. În octombrie 1934, preotul Alexandru Soroceanu a fost mutat la Regimentul 13 Artilerie, unde și-a reluat preocupările pentru cinstirea eroilor neamului, susținând și participând la restaurarea bisericii și îngrijind mormintele, în calitate de custode al Cimitirului Eroilor. La 1 aprilie 1938 a fost detașat la Corpul I Armată, ca șef al Serviciului religios. La 8 iunie 1940 a fost avansat la gradul de maior, a fost mobilizat la Regimentul 26 Dorobanți, începând cu data de 22 iunie 1941, și a participat la luptele din jurul Odesei, până la Nipru. Ultima foaie calificativă este întocmită pentru perioada 1 noiembrie 1940 - 31 octombrie 1941. Există consemnat doar faptul că a decedat la data de 12 august 1942 în Spitalul german nr. 6.

.....

**Aspecte ale geopoliticii Ortodoxiei românești
la mijlocul sec. XX**

Adrian Nicolae PETCU,
Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității

Geopolitica Ortodoxiei românești a cunoscut transformări substanțiale în cei zece ani de metamorfoze politice interne, dar mai ales externe, începând cu al Doilea Război Mondial și continuând până la debutul Războiului Rece. Care a fost contextul/contextele geopolitice pe care Ortodoxia românească le-a cunoscut în această perioadă, cum s-a raportat la ele și cum a reușit să-și păstreze filonul ecleziologic sunt întrebări la care ne propunem să răspundem într-o manieră interdisciplinară și pe un subiect inedit pentru istoriografia post-decembristă.

.....

**Biserica Ortodoxă giurgiuveană în anii regimului comunist –
studiu de caz**

Ion BĂLAN,
Biroul județean Giurgiu al Arhivelor Naționale ale României

Ne propunem să prezentăm evoluția bisericii ortodoxe din actualul areal al județului Giurgiu în perioada regimului comunist (1945-1989), evoluție gândită a fi între ascultare, rezistență și opresiune. În perioada de început a regimului comunist (1945-1964) un număr de cel puțin cca 40 de preoți au avut de suferit în urma acțiunilor represive ale regimului comunist, dintr-un total de cca. 200 preoți, câți slujeau pe teritoriul protopopiatelor care acopereau suprafața viitoarei Episcopii a Giurgiului, dintre numele mai importante amintim pe preotul Bunescu Savian, Lăcătușu Ilie, Lungeanu Ion care a stat în închisorile comuniste 15 ani, Coteanu Ion, care a decedat în închisorile comuniste, Militaru Nicolae etc. Un număr de cca 29 de parohii și 15 preoți din localitățile actualului județ Giurgiu au fost forțați să facă cereri de donații către stat în perioada 1950-1952 iar prin aplicarea prevederilor H.C.M. nr. 308/1953 un număr de cca 20 de parohii și 147 preoți din localitățile actualului județ Giurgiu au acceptat (desigur cu mult entuziasm) să facă cedări de terenuri și alte bunuri către stat. Dacă mai amintim și faptul că după 1971 bisericile giurgiuvene: Sf. Nicolae, Adormirea Maicii Domnului, Buna Vestire-Grecească, Sfânta Treime – Smârda, au trăit permanent sub coșmarul permanent de a fi demolate, cred că putem creiona un tablou complex al perioadei printre care a trecut biserica ortodoxă giurgiuveană ca și biserica ortodoxă în general, în anii regimului comunist.

.....

**Decretul 410/1959 și aplicarea lui
în Mitropolia Moldovei și Sucevei**

Nicolae Cătălin LUCHIAN,
Parohia Acoperământul Maicii Domnului, Tomești Deal, Iași

Lucrarea va înfățișa aspecte din aplicarea Decretului 410/1959 în Mitropolia Moldovei și Sucevei, fiind inedită prin identificarea monahilor și a monahiilor izgoniți din mănăstiri, prin prezentarea de tabele comparative pe fiecare mănăstire în parte cu viețuitorii plecați și cu cei rămași, precum și cu etapele îndepărtării monahilor din mănăstiri din anii 1959-1960. De asemenea se vor sublinia măsurile luate de Mitropolitul Iustin Moisescu ca și contrapondere la acțiunile întreprinse de statul comunist.

.....

**Biserica Ortodoxă Română sub regimul comunist,
în istoriografia antedecembristă**

Ionuț ENACHE,
Universitatea de Stat din Moldova

Până la revoluția din 1989, subiectul abordat a fost unul slab cercetat din cauza restricțiilor impuse de către regimul comunist, de cenzurarea presei și a publicațiilor bisericești, de inaccesibilitatea la surse documentare. Constatăm un interes aparte pentru tema ecleziastică din partea autorilor din componența clerului. Cercetările au transgresat, totodată, hotarele României, fiind o preocupare și în exterior. Reprezentanții exilului românesc, educat în valorile creștine, a avut în permanență sub vizor starea vieții religioase din România aflată sub regim ateu comunist. Temele abordate de literatura din exil se referă la limitarea vieții religioase publice, întemnițarea clericilor, demolarea lăcașurilor de cult, colaborarea B.O.R. cu regimul comunist, culpabilizare politică. Istoriografia occidentală, axată pe mărturiile celor refugiați din România, pe informațiile transmise de membrii diferitelor confesiuni, precum și pe interpretarea datelor oficiale au abordat teme axată pe campania anticatolică, în mod special a Bisericii Greco-Catolice, acțiune generată de autoritățile comuniste române, pe persecuțiile religioase etc.

.....

Maica Siluana Vlad (Eugenia Vlad) în arhivele Securității**Valeria Daniela IAMANDI,**

Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității

Maica Siluana a fost, în ultimii săi ani din viață, stareța Mănăstirii „Sf. Siluan Athonitul” din Iași. A fost inițiatoarea și directoarea Centrului de Formare și Consiliere „Sf. Arhangheli Mihail și Gavril” din Iași, care se adresează cu precădere tinerilor, pe care îi sfătuiește și îndrumă pe calea trăirilor autentice creștin-ortodoxe și a creșterii lor spirituale, prin metode de terapie psihologică specifice vârstei și caracteristicilor particulare individuale. Maica Siluana, filozoafă prin formația universitară, erudită, cu un dar al înțelegerii profunde a semenilor săi mai tineri și al apropierei de aceștia, a stârnit o puternică emulație în societatea ieșeană, dar și în miile de locuri unde a conferențiat, în România și în străinătate. Maica Siluana Vlad se apropie, ca figură celebră a ortodoxiei contemporane, de cea a Maicii Tereza a lumii catolice. Este mai puțin cunoscut faptul că și înainte de intrarea sa în cinul monahal, dar după 1989, Maica Siluana, pe atunci Eugenia Vlad, a avut o activitate de înduhovnicire a tinerilor studenți din Galați. Înainte de 1989, Eugenia Vlad a fost urmărită de Securitate și aceasta va fi tema studiului anunțat.

Secțiunea: **Provinciile istorice românești – de la apartenența la marile imperii, la integrarea în România Mare. Împliniri și deziluzii**

Organizator secțiune: **Marian OLARU**

Ograda armenească din Chișinău în perioada interbelică

Lidia PRISAC,

Universitatea de Stat din Moldova

Produsul epocii țariste, Ograda Armenească cu cele două cartiere ale sale aflate în proximitatea Pieței Noi, reprezenta în perioada interbelică o zonă cu destinație strict comercială. Deși majoritatea clădirilor situate în cadrul Ogrăzii aveau menirea de a fi locuite (cuprinzând o gamă variată de apartamente de la una la șapte camere), spațiul, în special spre str. Aleksandrovskaja, era flancat de un șir de hoteluri și restaurante, cârciumi și ceainării, bufete și brutării, diverse magazine, farmacii, frizerii, ateliere etc. Tot aici puteau fi găsite mai multe birouri care ofereau o multitudine de servicii, de la cele de cancelarie la servicii de transport sau turism. Încropite la sfârșitul perioadei țariste și încurajate să se dezvolte în cursul administrației românești, afacerile din perimetrul Ogrăzii determinau tipologia unei societăți de consum în care era implicată o lume cosmopolită și polarizată din punct de vedere etnic, printre antreprenorii și comercianții (mici sau mari) prevalând nume de evrei, armeni, greci, polonezi, rușii și români. Aducând venituri economice fabuloase, provenite în special din chirii pe principiu arendaș (administrator), subarendași și sub-subarendași, bunurile Ogrăzii Armenești totalizau o medie anuală de peste 2 mil. lei. Aflate altădată în subordinea Episcopiei Armene de la Chișinău și a Arhiepiscopiei Bisericii Armene de la Ecimiadzin, proprietățile Ogrăzii Armenești, odată cu aplicarea reformei agrare, devin „mărul discordiei” dintre câțiva actanți, cărora pe parcurs li s-au alăturat și alții. În linii mari, procesele intentate de-a lungul perioadei interbelice în chestiunea administrării bunurilor Ogrăzii demonstrează existența unui caz clasic de corupție în care au fost implicați funcționari de cel mai înalt nivel.

Banatul interbelic – de la unirea necondiționată la regionalismul cultural

Dumitru TOMONI,

Societatea de Științe Istorice, Filiala Lugoj

Dacă până la Marea Unire cuvântul de ordine era unitatea națională și pentru realizarea ei deputații bănățeni, sub presiunea ocupației sârbești, cereau la 30 noiembrie 1918, unirea necondiționată cu România, la scurt timp după realizarea marelui

ideal național aceiași bănățeni vor avea sentimentul unui tratament discriminatoriu și vor încerca să-și evalueze condiția și contribuția la patrimoniul național. Complexitatea problemelor social-politice și consecințele războiului și ale tratatelor de pace vor determina nemulțumiri și disensiuni în rândul frunțașilor bănățeni, chiar de la primele alegeri parlamentare organizate în România Mare, pe baza votului universal. Politicianismul a fost și pentru frunțașii Banatului cauza primordială a frământărilor, disensiunilor și neînțelegerilor. În același timp, el a constituit și principalul izvor al frustrărilor bănățenilor, al sentimentului de izolare și de nedreptățire. Centralismul excesiv întreținea nu numai sentimentele de frustrare ale provinciei, dar și o birocrație supărătoare și condamnată. Nemulțumiri evidente a provocat și politica economică promovată de guvernele de la București, care nu au susținut interesele unei provincii prospere. Dezamăgirea bănățenilor a fost determinată și de eșuarea altor proiecte culturale: înființarea la Timișoara a unei Mitropolii, a unei Opere, a unui Teatru, Studioul de Radio etc. Deopotrivă realizări și neîmpliniri, satisfacții și frustrări, speranțe și deziluzii au influențat intelectualitatea și mentalul colectiv bănățean ce vor încerca să se impună printr-o formulă proprie numită „bănățenism”. Sintagma, ce se dorea a fi și un program complex ce viza forme variate de afirmare – economie, viață politică, cultură și civilizație – s-a structurat pe parcursul a mai multor decenii, cunoscând mai multe etape și forme de promovare. Forma predilectă de promovare a bănățenismului în deceniul al patrulea a fost susținerea regionalismului cultural, conceput ca un amplu program cultural, care să solidarizeze toate energiile și capacitățile regiunii în promovarea intereselor și priorităților și asigurarea unui loc bine definit în cadrul României Mari. Acest regionalism s-a manifestat prin constituirea, în februarie 1937, a Regionala „Astra Bănățeană”, care a coordonat timp de un deceniu mișcarea culturală din Banat.

.....

Conceptul de loialitate evidențiat în vizita membrilor casei regale de Hohenzollern în Transilvania 1919-1920

Victor-Daniel CREȚU,

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu

Daniela STANCIU-PĂSCĂRIȚA,

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu

Începutul secolului XX aduce cu sine o serie de transformări în societatea transilvăneană datorate schimbărilor politice de la nivel european. În acest context ne propunem să urmărim efectele Primului Război Mondial asupra sentimentului de loialitate al românilor din Dubla Monarhie austro-ungară. La nivelul imaginarului politic, fidelitatea față de împărat și dinastie a fost tratată de istoriografiile celorlalte naționalități din imperiu, lăsând însă loc de noi abordări și interpretări în spațiul românesc. Scopul cercetării noastre este de a surprinde componentele care formează loialitatea imperială respectiv metamorfoza acesteia de la perioada imperială la cea postimperială. Sursele care stau la baza acestui studiu sunt reprezentate de documente de arhivă și

presa românească și săsească din Transilvania, iar printr-o abordare calitativă a acestora urmărind să identificăm elementele care au transmis spiritul monarhic românilor ardeleni. De o importanță majoră pentru dezvoltarea simțului loialității ardeleni a fost turneul de promovare al familiei regale în Transilvania din anii 1919 și 1920. Astfel, am analizat articole de presă și documente de arhivă care surprind modul în care ardeleii i-au primit pe membrii casei regale în orașele transilvănene, axându-ne îndeosebi pe Sibiu, Brașov, Blaj. Pentru a crea o abordare comparativă a mentalităților și loialităților existente în Transilvania, am decis a urmări dimensiunile formării loialității vis-a-vis de casa regală de la București din două perspective distincte din punct de vedere etnic. În acest scop, am comparat formele de manifestare ale primirii membrilor familiei regale de către sași și români, cercetarea aflându-se la confluența istoriei culturale cu cea a mentalităților și a celei sociale.

.....

Vizitele familiei regale a României în Aradul interbelic

Sebastian-Dragoș BUNGHEZ,

Societatea de Științe Istorice din România

După Marea Unire integrarea orașului Arad în România Mare s-a izbit de problema existenței aici, ca și în alte orașe din zonă, a unei populații neromânești majoritare. În acest context vizitele membrilor familiei regale în Arad au jucat un rol important în trezirea sau dezvoltarea în rândul arădenilor a devotamentului față de statul român. Aradul a fost vizitat de mai multe ori de familia regală. O primă vizită a avut loc în 1923, atunci când a fost vizitat și Banatul, regele Ferdinand și regina Maria fiind însoțiți de prim-ministrul Ionel Brătianu, Nicolae Mișu, ministrul palatului, ministrul Traian Moșoiu, generalul Angelescu, mareșalul Curții Regale, doi aghiotanți și două doamne de onoare. Au urmat apoi alte vizite, precum aceea din anul 1926. Pentru arădeni un rol important l-a avut vizita regelui Carol al II-lea în primăvara anului 1932 ca urmare a inundațiilor catastrofale care au afectat o parte importantă a orașului. Ajutorul dat de rege sinistraților din caseta sa personală pentru reconstruirea caselor distruse de inundație, precum și comportamentul său prietenos și înțelegător față de arădeni, au contribuit la dezvoltarea devotamentului locuitorilor orașului față de statul român.

.....

Istoricul Alexandru V. Boldur despre constituirea și perspectivele activității Institutului Social Român din Basarabia (1934-1940)

Ludmila CHICIUC,

Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

Institutul Social Român din Basarabia (1918-1940), prima instituție de cercetări științifice în domeniul social din ținut, a luat ființă, în Chișinău, la 18 noiembrie

1934 și a reprezentat cel de „al doilea institut social regional din România interbelică. În calitatea sa de secție teritorială a Institutului Social Român din București (1921-1948), Institutul basarabean, și-a propus și a reușit, într-o măsură considerabilă, să cerceteze realitățile sociale din provincie pentru a le face cunoscute întregii societăți și conducerii țării și să contribuie la răspândirea cunoștințelor sociale în cuprinsul regiunii.

Despre inițiativa fondării Institutului regional, inaugurarea acestuia, obiectivele și perspectivele activității sale, precum și despre unele rezultate ale cercetărilor monografice efectuate în satele basarabene, au relatat colaboratori ai Institutului central și intelectuali basarabeni, membri ai secției regionale, edițiile de presă și periodicele de specialitate ale timpului, au evocat rapoartele, notele, corespondența din anii funcționării instituției, dar și unele memorii ulterioare. Istoricul Alexandru V. Boldur (1886-1982) a fost unul dintre inițiatorii fondării Institutului Social Român din Basarabia, a contribuit real la constituirea acestuia, în special, prin formularea și înaintarea propunerii de constituire a secției regionale, prin întocmirea și expedierea demersurilor necesare către directorul Institutului Social Român din București, precum și prin ieșiri publice, la diverse adunări, la conferințe și în presa locală, în favoarea viitoarei instituții de cercetări științifice din Chișinău.

Memoriile distinsului istoric, publicate la distanță de câteva decenii de la fondarea Institutului regional, dezvăluie, cu referire la acest subiect, o viziune ușor deosebită de cea conturată în sursele timpului, însă, documentele de arhivă, inclusiv Memoriul lui Alexandru V. Boldur, adresat eminentului fondator și îndrumător al Școlii sociologice românești, Dimitrie Gusti (1880-1955), au permis clarificarea împrejurărilor obiective ale constituirii și rezultatele reale ale activității Institutului Social Român din Basarabia.

.....

Ordinea ritualică din Bucovina la sfârșitul secolului al XIX-lea: religie și naționalitate

Marian OLARU,

Institutul „Bucovina” al Academiei Române, Rădăuți

Ordinea ritualică din Bucovina cuprindea o importantă dimensiune religioasă, dată de prezența Bisericii Ortodoxe – cu cel mai mare număr de enoriași și canonii din țară, compusă din credincioși români și ucraineni. Aceasta era prin întemeiere, prin forța sa religioasă, morală și economică (exercitată prin Fondul Religionar Ortodox), una dintre cele mai importante instituții ale Ducatului Bucovinei. Întemeiată pe „Adnordnung zur Regulierung des Geislichen-Chirhen - und Schulwesen in der Bukowina”, din anul 1786 și pe „Zweite allegemaine Pfarr-Regulirung”, din anul 1843, avea să cunoască însemnate schimbări mai ales după ridicarea Eparhiei Bucovinei la rangul de Mitropolie, în anul 1873. Preocuparea pentru menținerea echilibrului religios din Ducatul Bucovinei, mai ales în condițiile afirmării identitare a etniilor provinciei – români, ucraineni, germani, evrei, polonezi etc. – ajunge, nu de puține ori, în coliziune cu ordinea administrativă imperială preocupată de realiza-

rea unui Ausgleichende Gerechtigkeit (compromis nivelator). Lupta pentru sinodalitate, pentru convocarea Congresului Bisericesc și constituirea partidelor politice bucovinene, animă lupta politică în Dieta Bucovinei și în Parlamentul Imperial, scot în evidență proiecte politice și naționale care intră în coliziune. Cel puțin două dintre acestea – al românilor și cel rutenilor din Bucovina – au mers până la proiectata împărțire a Mitropoliei în două Episcopii. Izbucnirea Primului Război Mondial a dus la oprirea acestui conflict cu deosebite urmări în epoca interbelică.

.....

Administrația austriacă în Bucovina – realizări și consecințe

Constantin UNGUREANU,

Muzeul Național al Bucovinei din Suceava;

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

În anul 1775, Imperiul Habsburgic a anexat nord-vestul Moldovei, care a obținut denumirea de Bucovina. În perioada administrației militare (1774-1786), autoritățile austriece au înlăturat structurile administrative moldovenesti, cu consecințe nefaste pentru populația autohtonă, dar au implementat și mai multe reforme, care au contribuit la modernizarea Bucovinei. Administrația galițiană (1786-1848) a fost cea mai nefavorabilă pentru locuitorii Bucovinei. În această perioadă s-a modificat radical structura etnică și confesională a populației Bucovinei, s-a produs o stagnare a sistemului de învățământ, țăranii au fost obligați la mai multe zile de lucru și la plata unor impozite suplimentare, mulți boieri moldoveni au fost nevoiți să-și vândă terenurile. În perioada autonomiei provinciale (1861-1914), Bucovina a cunoscut o evoluție benefică din punct de vedere social-economic, politic și cultural. Procesele migraționiste și de colonizare au afectat cel mai puternic Bucovina la sfârșitul secolului al XVIII-lea și în primele 2-3 decenii ale secolului al XIX-lea. Modificarea radicală a structurii etnice și înstrăinarea populației a fost consecința cea mai gravă a 144 de ani de stăpânire habsburgică în Bucovina, unde ponderea românilor s-a diminuat de la cca 60% în 1774, la cca 34% în 1910. Pentru învățământul românesc din Bucovina, cea mai nefastă a fost perioada 1815-1844, când școlile primare au fost subordonate Consistoriului catolic din Lemberg. La sfârșitul secolului al XIX - începutul secolului XX, învățământul primar din Bucovina a cunoscut un progres remarcabil, a crescut semnificativ numărul școlilor și al copiilor școlarizați, s-a diminuat ponderea populației analfabete. În unele cazuri, însă, autoritățile școlare au neglijat nenumăratele revendicări ale locuitorilor de a avea învățământ public în limba română. De aceasta, după anul 1910, în mai multe sate mixte româno-ucrainene din nord-vestul Bucovinei au fost deschise 14 școli private românești.

.....

Bucovina și problemele integrării (1919-1920)

Rodica JUGRIN,

Institutul „Bucovina” al Academiei Române, Rădăuți

Procesul de trecere a provinciilor sub suveranitatea României a fost extrem de complex și a presupus rezolvarea unor probleme specifice, legate de unificarea unor teritorii cu administrații diferite, legiuiri deosebite, cu elemente specifice în planul vieții culturale și a mentalului colectiv. Tocmai de aceea „să se reconstruiască și să se unifice” (Catherine Durandin) în spiritul „ideii de naționalitate și a ideii de ordine” (Ion Lupăș) era obiectivul major al noului stat român. Schimbările din anul 1918, „greu de cuprins cu mintea, dintr-o dată, în toate consecințele lor” au marcat semnificativ și evoluția provinciei bucovinene, astfel încât aceasta „era mai plină de dificultăți decât înainte de unire” (Alexandru Ieșanu). Dacă asupra obiectivului final al unirii exista un deplin acord între oamenii politici bucovineni, în ceea ce privește modalitățile de trecere a provinciei sub suveranitatea României au existat opinii diferite încă înainte de semnarea actului unirii, din analiza căror se poate observa că, în fapt, era vorba despre opțiunea între două modele de organizare administrativă: centralizare sau descentralizare. Strategiile procesului de integrare au urmărit rezolvarea unor probleme complexe și dificile, asupra unora dintre ele neexistând întotdeauna un deplin acord centru-provincie: omogenizarea instituțională și legislativă, inițierea unor reforme sociale cu impact asupra unei societăți marcată de efectele războiului, cultivarea conștiinței naționale și soluționarea problemelor minorităților.

.....

Alois Lebouton (1881-1936), reprezentant de seamă al germanilor bucovineni la Congresul General al Bucovinei

Ștefănița-Mihaela UNGUREANU,

Institutul „Bucovina” al Academiei Române, Rădăuți

Comunicarea noastră evocă personalitatea lui Alois Lebouton, membru marcant al comunității germanilor bucovineni, preocupat de dezvoltarea și consolidarea acesteia, atât înainte de 1918, cât și în perioada interbelică. A susținut colaborarea germanilor din Bucovina cu cei din Transilvania, mai ales în plan educațional și cultural. S-a numărat printre fondatorii Consiliului Național German și a militat pentru unirea Bucovinei cu România, fiind convins că, revenind la Patria Mamă, provincia va progresa sub aspect social și economic într-un stat democratic și tolerant față de toți cetățenii săi și, implicit, față de germanii bucovineni.

.....

Structuri și misiuni ale unităților de grăniceri în perioada interbelică în regiunile Bucovinei și nordul Basarabiei

Călin Cezar CIORTEANU,
Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava

Prezența militară românească la frontiera cu Polonia și URSS între 1918-1938, reprezintă o perioadă de interes pentru istoria României. În istoriografia românească, inclusiv cea militară, problema prezenței militare românești rămâne o chestiune rezolvată parțial, deși documentele existente în fondurile arhivistice din România, Polonia și Ucraina ar oferi posibilitatea unei abordări extinse asupra unor aspecte care nu au fost abordate până în prezent. Referirile succinte existente la acțiunea unor unități și subunități de grăniceri, în acest spațiu geografic, determină abordarea acestei chestiuni, într-o manieră care să dea o imagine cât mai apropiată de realitate, având la bază documentele identificate în fondurile arhivistice și bibliografia consultată.

.....

Iancu Flondor – activitatea în ultimii ani ai vieții

Ana-Gabriela POGOREVICI,
Colegiul Național „Eudoxiu Hurmuzachi”, Rădăuți

În plan politic, cel mai de seamă reprezentant al familiei Flondor a fost Iancu Flondor, care și-a legat de numele său împlinirea visului românilor bucovineni. Datorită acestei realizări a fost numit „omul providențial al Bucovinei”. După Unire, Iancu Flondor a fost numit ministru-delegat al guvernului român din Cernăuți, iar misiunea sa a avut în vedere integrarea provinciei românești în noile realități politice ale Vechiului Regat. A administrat Bucovina emițând ordonanțe care să-i ajute pe românii bucovineni să depășească situația grea de după război. S-a preocupat de reforma agrară, transport, import, comerț, exproprierea și arendarea pământului, școala românească, introducerea limbii române în școală și în actele oficiale, biserică, dar a manifestat interes și pentru soarta naționalităților minoritare, față de care s-a purtat cu abilitate și toleranță. În privința integrării Bucovinei în cadrul României Mari, în esență s-au confruntat două puncte de vedere. Unul era al lui Iancu Flondor și al partizanilor săi, conform căruia, după cum se exprima însuși Flondor, până la integrarea definitivă ar trebui să treacă timp de tranziție în care fiecare provincie urma să-și păstreze un fel de autonomie a sa. Celălalt era al naționaliștilor integriști, adepți ai lui Ion Nistor, grupați în jurul ziarului „Glasul Bucovinei”, iar din septembrie 1919, sub stindardul Partidului Democrat al Unirii. Cele două tendințe prezente îndată după unire în conducerea politică și administrativă a Bucovinei s-au intensificat, luând forme manifeste și ostentative. Primul curent, denumit al „glasiștilor”, se apropia de punctul de vedere al Partidului Liberal, condus de I.C. Brătianu, iar cel de-al doilea curent, numit cel al „administrației țării”,

avându-l în frunte pe Iancu Flondor, prin tendințele de descentralizare, se apropia de forțele politice opoziționiste din acea vreme. Conflictul pe care l-a avut cu Ion Nistor, cu care a fost coleg de minister, și care a însemnat retragerea sa din funcția de ministru-delegat a fost un episod dureros atât în viața sa, cât și în viața politică românească. Chiar atunci când s-a retras din viața de partid a României, în 1920, el nu a fost un om înfrânt. Putem afirma că, în această luptă, Iancu Flondor a fost un învingător, rămânând un model al omului politic aflat în serviciul comunității.

.....

Mitropolitul Gurie și congresele misionare din perioada interbelică

Silvia GROSSU,

Universitatea de Stat din Moldova

Congresele misionare din perioada interbelică (patru la număr) au fost organizate în contextul intensificării procesului de discreditare a Bisericii Ortodoxe din România prin propaganda ateistă, extinderea mișcării inoventiste și a prozelitismului sectar nu doar în Basarabia ci și în alte provincii din România întregită. Devenit Arhiepiscop în anul 1918, Gurie Grosu, urmându-și vocația de mărturisitor și ostentor al Ortodoxiei, continuă activitățile misionare, reușind să contribuie la revigorarea misionarismului în întreaga Românie. La inițiativa și cu implicarea lui, în țară s-au ținut patru congrese misionare, primul desfășurându-se la Arad, în perioada 25-28 octombrie 1928. Prezența Mitropolitului Gurie a conferit un înalt statut acestei reuniuni, atât prin faptul că era singurul dintre mitropoliții țării participant la congres, cât și prin alesele sale discursuri. Al doilea congres al misionarilor ortodocși s-a ținut la Chișinău, în octombrie 1929, conform propunerii înaintate de Mitropolitul Gurie la congresul de la Arad. Următorul congres, de la Cernăuți, a beneficiat de participarea și implicarea Mitropolitului Gurie, iar cel de-al patrulea Congres (Sobor) și-a ținut lucrările din nou la Chișinău, în perioada 29 octombrie - 1 noiembrie 1931. Experiența sa de misionar consacrat a devenit o temelie solidă și pentru fondarea și susținerea revistei „Misionarul”, cea mai importantă publicație periodică de acest profil din România interbelică, care s-a editat pe toată perioada apariției sale la Chișinău.

.....

Sovietizarea Bucovinei. Implicații etno-politice

Ștefan PURICI,

Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava;

Institutul „Bucovina” al Academiei Române

Fenomenul comunizării și sovietizării părții de nord a Bucovinei, care își are începuturile în anii 1940-1941 și întrerupt pentru scurt timp (1941-1944), a cunoscut un ritm susținut după reocuparea regiunii de către Uniunea Sovietică. Rezistența

antisovietică, chiar dacă a durat mai mulți ani după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, nu a reușit să dărâme regimul comunist. Autoritățile sovietice au realizat un amplu program de anihilare a spiritului de libertate, antreprenorial, de proprietate, a sentimentului civic sau a libertății de exprimare. Măsurile cele mai dure au fost îndreptate împotriva elitelor intelectuale autohtone, mii de români fiind deportați în regiunile îndepărtate ale URSS. Totodată, prin toate mijloacele s-a urmărit cultivarea unui *homo sovieticus*, diminuarea nivelului conștiinței naționale și asimilarea etnică, promovarea „moldovenismului” și inocularea unei atitudini ostile față de România și români.

.....

Situația comunității românești din Ucraina în contextul invaziei la scară largă a Federației Ruse

Marin GHERMAN,

Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava

Comunicarea reflectă rezultate a două studii realizate în anii 2022-2023 în Ucraina (prin sondaj, interviu de tip focus grup, analiza presei). Românii din regiunile Cernăuți, Transcarpatia și Odesa susțin că localitățile lor au fost afectate direct sau indirect de război. Cei mai îngrijorați s-au arătat a fi participanții la interviul de tip focus grup din regiunea Odesa, aflați mai aproape de zona ostilităților. Mulți etnici români au fost înrolați în armata ucraineană, iar cei rămași acasă sprijină persoanele strămutate intern. Există o solidaritate a românilor din Ucraina cu statul lor. Românii susțin că sunt afectați moral și psihologic din cauza sirenelor, întreruperii lecțiilor în școli și refugierii participanților la procesul educativ în adăpostul școlii. Devine din ce în ce mai actuală problema sărăciei și a întreruperii furnizării energiei electrice. Majoritatea tinerilor români, indiferent de faptul unde se află, au menționat că sentimentul siguranței s-a schimbat în contextul războiului. În nesiguranță se simt tinerii care au rămas acasă, subliniind că se mai confruntă cu diverse probleme, precum sărăcia, înrolarea bărbaților în armată și stresul cauzat de război. Cu cât ne îndepărtăm de zona frontului, cu atât sentimentul nesiguranței este mai mic. Majoritatea participanților la interviul de tip focus grup a menționat că vorbește cu copiii/rudele în limba română. Evenimentele politice din Ucraina, inclusiv privind războiul, sunt văzute prin prisma suprapunerii identitare: etnic român – cetățean al Ucrainei.

Secțiunea: Românii din afara granițelor, din secolul XIX până la începutul secolului XXI

Organizatori secțiune: **Ioan BOROICA, Constantin UNGUREANU**

.....

David Urs de Margina în documentele de evidență ale regimului Orlat (1834-1850)

Csaba HORVÁTH,

Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca

David Urs de Margina este unul dintre cei mai renumiți români, care au servit în armata habsburgică. În prelegerea mea doresc să ofer o incursiune în primii 16 ani de serviciu ai viitorului comandant de la Lissa prin prisma documentelor de evidență a efectivului folosite la acea vreme de armata habsburgică. Perioada studiată debutează cu înrolarea lui Urs ca și grănicer în regimentul grăniceresc de infanterie nr. 16 (cunoscut și sub denumirea de „regimentul din Orlat”) în 1834 și se termină cu transferul său în regimentul nr. 34 infanterie din anul 1850. Pe lângă informațiile legate de tânărul David Urs, importanța surselor constă și în faptul că acestea reflectă imaginea, pe care viitorul colonel l-a avut în ochii superiorilor săi. Cu această ocazie, totodată doresc să fac și o scurtă incursiune în sistemul de evidență a armatei cezaro-crăiești, care a existat după războaiele de coaliție purtate împotriva Franței revoluționare, ulterior napoleoniene.

.....

Incursiunea geografului francez Emmanuel de Martonne în Basarabia anului 1919

Vasile-George URSU,

Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava

Debutul Conferinței de Pace de la Paris din ianuarie 1919 a pus problema Basarabiei în prim planul discuțiilor diplomatice europene, eforturile de propagandă fiind considerabile. După susținerea unui raport tematic, la începutul lunii iunie 1919, în forurile interne ale delegației franceze, geograful Emmanuel de Martonne a fost delegat de A. Tardieu, președintele comisiei teritoriale româno-iugoslave, să întreprindă o vizită de studiu în regiunea basarabeană. Contextul acestei vizite și reverberațiile sale interne și internaționale au contribuit la recunoașterea internațională a unirii Basarabiei cu România.

.....

Românii din dreapta Tisei și granița de nord în perioada interbelică (1920-1940)

Ioan BOROICA,

Muzeul Maramureșean, Sighetu Marmației

Pentru o scurtă perioadă de timp, din vara lui 1919 până după încheierea Tratatului de la Trianon, din 4 iunie 1920, Maramureșul din dreapta Tisei s-a aflat de facto sub administrație românească, fiind atribuit apoi Cehoslovaciei. În mai 1926 este stabilită definitiv linia de frontieră româno-cehoslovacă împreună cu toate instituțiile administrativ-militare specifice. După o această dată, comunitățile românești din zona de frontieră încep să se confrunte cu o serie de probleme necunoscute până atunci. Elitele politice și din administrație române și cehoslovace au trebuit să rezolve traficul feroviar pentru a sigura legătura Maramureșului cu țara și un dife-rend privind împărțirea bunurilor din localităților divizate de frontieră ca urmare a pretențiilor de despăgubiri unei societăți maghiare care furnizat alimente populației în comitatul Maramureș în timpul Primului Război Mondial, societate care a făcut plângere la Tribunalul Arbitral Mixt româno-ungar din Paris, situație din care partea română a ieșit în pierdere. Pentru început frontiera s-a dovedit a fi foarte permisivă pentru traficul transfrontalier la muncă sau pășunat pe proprietățile private, comunale sau posesorale din localitățile de pe ambele maluri ale Tisei. Începând cu anii crizei economice românii din dreapta Tisei generează un intens mic trafic transfrontalier cu cereale, fiind ajutați și de autoritățile române, nu fără incidente. În paralel i-au amplasat specula și trecerile frauduloase ale frontierei înspre România. Traficul transfrontalier începe să se deterioreze după 1935, fiind semnalate incidente de frontieră cu victime între românii din Cehoslovacia. Frontiera devine ermetică odată cu dezmembrarea Cehoslovaciei și ocuparea Transcarpatiei de către Ungaria în preajma celui de al Doilea Război Mondial, cu numeroase treceri frauduloase și incidente armate de frontieră.

.....

Icoana din afara granițelor

Simona-Teodora ROȘCA-NEAȘU,

Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia

Ideea că identitatea unui popor se afirmă și poate supraviețui prin cultură, în afara granițelor sale, este afirmată în mod special de către Mircea Eliade, în scrieri din exil. În acest sens, icoana pe sticlă care acum poate fi numită un simbol al românității în diaspora, datorită în primul rând imigrației din a doua jumătate a secolului XX, în sens strict al realității istorice din secolul XVIII, a apărut și s-a dezvoltat în Transilvania, parte a Imperiului Habsburgic și ulterior a Imperiului Austro-Ungar.

Studiul propus prezintă modul în care a apărut acest gen artistic în Transilvania, în contextul artei populare din Europa Centrală și al unei ambianțe culturale circumscrise granițelor imperiului Habsburgic; temelor abordate: influențe europene și specific etnic sau confesional; modului în care a fost salvată în perioada comunistă (colecții particulare și muzeale, cercetare, diaspora) și ulterior reevaluată începând cu anii '90 ai secolului XX. Prin prisma istoriei, se poate spune că icoana pe sticlă din Transilvania a fost mai mult icoana din afara granițelor, deoarece nașterea sa legendară este legată de perioada care urmat evenimentului de la anul 1699, când icoana Maicii Domnului pictată de către popa Luca din Iclod a devenit făcătoare de minuni și până astăzi reprezintă centrul pelerinajelor de la mănăstirea Nicula. Doar după 1918 icoana pe sticlă va fi integrată culturii naționale române și acceptată ca purtătoare de mesaj identitar. Acum, în secolul XXI, acest mesaj este cât se poate de actual în cele două Români: cea din interiorul granițelor și cea din afara granițelor.

.....

Comunitatea românească din Ucraina la hotarul secolelor XX-XXI

Constantin UNGUREANU,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova;
Muzeul Național al Bucovinei din Suceava

Cele mai importante comunități de români din Ucraina există în regiunile Cernăuți, Odesa și Transcarpatia. Români (moldovenii) locuiesc compact în 4 raioane din sudul regiunii Cernăuți: Herța, Hliboca, Noua Suliță și Storojineț. În 2001, în aceste 4 raioane, românii și moldovenii constituiau împreună 55,4% din totalul populației. Români din regiunea Transcarpatică locuiesc compact la hotar cu România și sunt concentrați în raionul Teacev (12,4% în 2001) și Rahov (11,6% în 2001). Ei constituie majoritatea absolută în 13 localități, dintre care 9 din raionul Teacev și 4 din raionul Rahov. În sudul Basarabiei, românii (moldovenii) locuiesc mai compact doar în raionul Reni. Mai multe sate mari moldovenești există în raioanele Chilia, Ismail, Sărata, Tarutino, Tatarbunar (în sudul Basarabiei), ori în raioanele Ananiev, Kotovsk, Ocna Roșie (din fosta R.A.S.S. Moldovenească). Sate moldovenești se mai întâlnesc și în alte raioane din regiunea Odesa, dar și la est de Bug, în regiunile Nikolaev, Kirovograd. Până în anul școlar 2003/04, în trei regiuni cu populație vorbitoare de limba română din Ucraina, cca. 33-35 mii de elevi au studiat în limba română. Însă, după acest an școlar s-a redus considerabil numărul elevilor, care studiau în limba română („moldovenească”). Doar în perioada 2001-2010, numărul elevilor din școlile românești s-a micșorat cu peste 7 mii, și cu aproape 3 mii – în școlile moldovenești. În anul școlar 2017/2018, în Ucraina funcționau 72 de școli românești (60 în regiunea Cernăuți și 12 în Transcarpatia) și doar 3 școli moldovenești în sudul Basarabiei. Existau și mai multe școli mixte cu instruire în română și ucraineană. În total, 18.637 elevi români și moldoveni din cele trei regiuni erau instruiți în limba maternă. Față de anul școlar 2001/2002, numărul elevilor instruiți în limba română s-a redus aproape cu jumătate.

**Secțiunea: Problema Basarabiei în context internațional
(secolele XIX-XX)**

Organizator secțiune: **Gheorghe COJOCARU**

.....

**Influența factorilor și actorilor decizionali
asupra procesului negocierilor și semnării Tratatului de pace ruso-
turd de la 16 (28) mai 1812**

Vlad MISCHEVCA,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Tratatul de pace de la București (1812) marchează amputarea teritorială a Moldovei și apariția pe harta politică a Europei a unui diferend ruso-român de lungă durată. Demonstrând expansionismul politicii rusești în sud-estul Europei este prezentat și impactul factorului Fanariot. Un loc aparte este acordat rolului diplomatic al principalelor familii ale fanarioților din Principate pe timp de război. În cadrul crizei Problemei Orientale, la 1812, are loc geneza unei noi probleme internaționale – Problema basarabeană, „chestiunea Basarabiei și Bucovinei” fiind considerată, în general, „cea mai adâncă rană națională românească”. Astfel, subiectul abordat valorifică una din cele mai majore probleme științifice privind istoria politică a Moldovei și Țării Românești, ce ține de cunoașterea dramaticului act de nedreptate săvârșit la 1812 – moment crucial al istoriei naționale ce a influențat întreg procesul dezvoltării istorice a moldovenilor de la Est de Prut, într-un spațiu geopolitic ce reprezintă cea mai critică dintre problemele teritoriale lăsate moștenire generației prezente de Chestiunea Orientală. Pe suportul documentar al materialelor de arhivă din Federația Rusă, România, Franța, Turcia (unele parțial publicate, altele inedite) și a vastelor culegeri de documente diplomatice ale epocii, folosind istoriografia accesibilă din mai multe țări, s-a analizat expansiunea Imperiului Rus de la începutul sec. XIX spre sud-estul Europei și consecințele acestuia asupra Principatului Moldova; activitatea domnilor fanarioți în cadrul rivalității Marilor Puteri și rolul fanarioților (în special al Ypsilanților și Moruzeștilor) în contextul Războiului ruso-turd din 1806-1812. Se elucidează impactul Problemei Orientale în această zonă, politica Marilor Puteri față de Principatele Române și influența factorilor & actorilor decizionali asupra procesului negocierilor și semnării Tratatului de pace ruso-turd de la 16 (28) mai 1812.

.....

**Evoluția problemei Basarabiei în context internațional
(1856-1876)**

Eugen-Tudor SCLIFOS,
Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Înfrângerea Imperiului Rus în fața coaliției franco-anglo-sarde în războiul Crimeii a constituit o oportunitate pentru Principatele Române de a ieși de sub protectoratul rusesc și a recupera teritoriul dintre Prut și Nistru. Deși au înaintat numeroase demersuri Marilor Puteri ca Basarabia să fie restituită Principatului Moldovei, cancelariile europene au decis ca doar sudul Basarabiei să revină Moldovei. În realitate, se dorea scoaterea Rusiei de la orice acces la Dunăre. Deși Rusia a acceptat cu greu clauza referitoare la retrocedarea sudului Basarabiei, diplomația rusă s-a apropiat de Franța pentru a nu ceda acest teritoriu. Napoleon al III-lea susținea pretenția înaintată de diplomații ruși prezenți la Congresul de la Paris (februarie - martie 1856) ca sudul Basarabiei să fie păstrat de Rusia, iar în schimb Petersburgul să cedeze Imperiului Otoman cetatea Karsului. Altă idee vehiculată de diplomații ruși era păstrarea orașului Bolgrad, folosind drept argument faptul că era centrul administrativ al coloniștilor bulgari. Franța era dispusă la această concesie, nu și Marea Britanie și Austria. S-a format și o comisie europeană de delimitare a frontierei, lucrările căreia au durat aproape un an de zile. După ce problema Basarabiei a fost soluționată în 1857, Rusia a căutat timp de 20 de ani modalități de a reanexa teritoriul pierdut. Diplomația rusă a apelat inițial la sprijinul Franței, care nu era gata să dea garanții că Tratatul de la Paris putea fi modificat într-o perioadă scurtă. Ulterior, cabinetul de la Petersburg și-a îndreptat atenția spre Viena și Berlin, punând bazele unei înțelegeri în ceea ce ține de chestiunea orientală. La Constantinopol, ambasadorul rus P.N. Ignatiev făcea o amplă propagandă pentru recuperarea sudului Basarabiei. Încercările Rusiei au fost încununată cu succes abia în 1876 odată cu întrevederea de la Reichstadt. Imperiul Austro-Ungar a ajuns la o înțelegere cu Imperiul Rus în eventualitatea unui război cu Imperiul Otoman și obținerea victoriei, cabinetul de la Viena anexa Bosnia și Herțegovina, iar Petersburgul reanexa sudul Basarabiei. Marile Puteri au asistat neputincioase la dezmembrarea României.

.....

**Contribuția lui Gheorghe Munteanu-Murgoci la înfăptuirea
și recunoașterea unirii Basarabiei cu România (1918-1920)**

Ștefan AFTODOR,
Centrul Județean de Excelență Brăila

Activitatea marelui geograf, geolog, mineralog și pedolog Gheorghe Munteanu-Murgoci a fost prezentată în numeroase studii și lucrări, dar ceea ce s-a prezentat mai puțin a fost tocmai acea dimensiune a acțiunilor sale care poate a însemnat

cel mai mult pentru omul Murgoci, anume, vocația sa de patriot desăvârșit, angajat deplin în realizarea idealurilor naționale. Mai cu seama contribuția sa la realizarea unirii Basarabiei cu România a fost trecută sub tăcere în perioada postbelică de istoriografia română. Acest fapt este cu atât mai nedrept pentru memoria adevărului istoric cu cât Murgoci a fost trup și suflet alături de Basarabia. După cum mărturișește Nicolae Iorga, chiar și după realizarea unirii, gândurile geologului erau tot la pământul dintre Prut și Nistru: „La cursurile de la Vălenii-de Munte, în vară <1924>, agonizând aproape, el vorbea două ceasuri, cu o ușoară plângere pentru uitarea Basarabiei (s.n.), unde fusese factor esențial al legii agrare. Și, împiedecat și de a dormi, în patul de zăcare el gândia și lucra la opera nouă...” (N. Iorga, Gheorghe Murgoci, în „Universul Literar”, Anul XLI, nr. 21, din 24 mai 1925, p. 2). Pentru prezentarea de față am studiat numeroase articole de specialitate, articole de presă, documente de la Serviciul Arhivelor Naționale Istorice Centrale și Serviciul Județean Brăila al Arhivelor Naționale, documente publicate în diverse colecții, memorii și jurnale.

.....

Semnificația conferinței de la Viena din 1924 în contextul de ansamblu al relațiilor sovieto-române

Gheorghe COJOCARU,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

În comunicare vor fi prezentate coordonatele desfășurării conferinței sovieto-romane din capitala Austriei, obiectivele urmărite de cele două delegații, precum și cauzele care au condus la ruperea negocierilor. Semnificația disputei diplomatice de la Viena va fi abordată în contextul larg al raporturilor României cu Sovietele.

.....

Recunoașterea diplomatică a URSS de către Italia și încheierea tratatului comercial bilateral din 7 februarie 1924. Repercusiuni asupra relațiilor româno-italiene

Silvia CORLĂTEANU-GRANCIUC,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Deși Italia s-a numărat printre statele care au semnat Tratatul Basarabiei de la Paris, din 28 octombrie 1920, interesele economice ale Romei față de piața rusă au determinat-o să tergiverseze ratificarea acordului prin care României i se recunoștea suveranitatea asupra teritoriului dintre Prut și Nistru.

La 7 februarie 1924 Italia semnează un tratat comercial cu URSS și anunță recunoașterea diplomatică a sovietelor, sperând în restabilirea unor contacte economice avantajoase. Semnarea acestui tratat bilateral a îndepărtat chestiunea ratificării Tratatului Basarabiei de pe agenda de lucru a lui Mussolini, ceea ce a frânat, pentru o

perioadă de timp bunul curs al relațiilor româno-italiene. Abia în martie 1927, când Mussolini s-a convins că relațiile economice cu Rusia, cu care nu se putea înțelege, nu-i confirmau așteptările, Italia își va onora semnătura sub tratatul din 28 octombrie 1920.

.....

Tentative Alianților occidentali de identificare a opțiunilor concrete de implementare a garanțiilor din 13 aprilie 1939 (mai - iunie 1939)

Mihai ȚURCANU,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Comunicarea va viza tentativele Alianților occidentali de identificare a opțiunilor de implementare a garanțiilor din 13 aprilie 1939 (mai - iunie 1939), tentative respinse de guvernul român. Atât britanicii, cât și francezii au încercat, în săptămânile ce au urmat după acordarea garanției, să-i angajeze pe români în tratative ce s-ar fi materializat în încheierea unor convenții militare prin care ar fi fost reglementate posibilitățile de aplicare a respectivelor garanții de securitate. Regimul lui Carol însă a ezitat și, în cele din urmă, a refuzat să discute posibilitățile de transpunere în practică a garanțiilor, nereușind să depășească frica inspirată de succesele Germaniei pe arena internațională.

.....

Invazia sovietică în România în 1940 și exodul basarabenilor peste Prut: istoriografia problemei

Mariana COJOCARU,

Universitatea de Stat din Moldova

În istoria românilor un loc aparte îl ocupă anexarea brutală de către Uniunea RSS în 1940 a Basarabiei, Nordului Bucovinei și Ținutului Herța. Acapararea acestor teritorii românești de către regimul sovietic s-a realizat prin violență și teroare contra unei populații pașnice, fără a avea nici cea mai mică îndreptățire. Propaganda bolșevică a urmărit să acrediteze o teorie a inevitabilității terorii asupra populației din teritoriile românești anexate. Tezele false ale propagandei au fost preluate și fundamentate de istoriografia sovietică care a trecut sub tăcere fenomenul exodului din Basarabia, Nordul Bucovinei și Ținutul Herța. Chestiunea refugiului peste Prut în fatidicul an 1940 începe să fie reflectată mai larg în istoriografia românească abia după căderea comunismului în anii 1990.

.....

Politica fiscală și rechizițiile în primii ani postbelici în provocarea foametei din anii 1946-1947 în Moldova la est de Prut

Anatol ȚĂRANU,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Politica fiscală a statului sovietic în perioada imediat postbelică, se reducea la impozitarea venitorilor bănești ale populației, dar și a confiscării rentei funciare de la producătorii agricoli prin impunerea cotelor obligatorii de predare către stat a produselor agricole. Politica fiscală a statului sovietic abunda de acte de violență și rechiziții de volume exagerate de alimente, fapt ce a declanșat procesul șubrezirii fatale a rezervelor vitale de produse alimentare în familiile țărănești din Moldova la Est de Prut. Criza alimentară s-a început în Moldova Sovietică încă în anul 1945 și a fost atât rezultatul calamităților naturale, cât, în principal, al politicilor fiscale ale statului sovietic, care îi deposeda forțat de alimente pe țărani prin planurile exagerate de colectări de produse alimentare. O asemenea politică a deschis larg porțile foametei în RSS Moldovenească a anilor 1946-1947, cu toate consecințele tragice ale acestui fenomen pentru marea majoritate a populației republicii.

.....

Confruntarea diplomatică în problema prezenței militare ruse în Republica Moldova

Anatol ȚĂRANU,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Gabriela ȚĂRANU,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Confruntarea diplomatică în legătură cu prezența militară rusă în Republica Moldova implică mai multe aspecte, inclusiv securitatea regională, suveranitatea statului și relațiile internaționale. Prezența militară rusă în Republica Moldova este legată de regiunea separatistă Transnistria, unde forțele ruse susțin controlul separatist asupra teritoriului încă din timpul conflictului din 1992. Prezență militară rusă reprezintă o amenințare la adresa suveranității Republicii Moldova și la adresa securității regionale în ansamblu. Din perspectiva diplomatică, soluționarea acestei probleme a implicat negocieri între Republica Moldova și Rusia în perioada 1992-1994, soldate cu semnarea Acordului între Federația Rusă și Republica Moldova cu privire la statutul juridic, modul și termenele de retragere a formațiunilor militare ale Federației Ruse, aflate temporar pe teritoriul Republicii Moldova, din 21 octombrie 1994. Deși Moldova a îndeplinit procedurile interne de punere în vigoare a acordului la 9 noiembrie 1994, Rusia nu și-a îndeplinit obligațiunile asumate cu privire la punerea în vigoare a acordului.

Problema prezenței militare ruse în Republica Moldova continuă să rămână prezentă în relația interstatală moldo-rusă, necesitând în continuare eforturi politico-diplomatice privind soluționarea sa.

.....

Opțiunea europeană a Republicii Moldova: oportunități și constrângeri

Victor JUC,

Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice
al Universității de Stat din Moldova

Integrarea europeană și realizarea vocației europene a populației Republicii Moldova alcătuiesc două componente din cadrul unui set mai extins de coordonate care formează interesul național al Republicii Moldova. Din 23 iunie 2022, când Republicii Moldova i s-a acordat statutul de țară-candidat, demarează a patra perioadă a relațiilor politico-juridice dintre cele două părți, fapt care a deschis posibilitatea declanșării negocierilor pe marginea capitolelor acquis-ului comunitar.

Deși stabilite prin Decizia Consiliului European la 14 decembrie 2023, negocierile ar putea să înceapă doar în urma îndeplinirii de către Republica Moldova a celor nouă condiționalități, cel mai dificil de realizat fiind reforma sistemului justiției. În același context al deficiențelor se include instabilitatea politică din interior, provocată de unele forțe finanțate din exterior, care profită și speculează dificultățile enorme cu care se confruntă majoritatea populației. Altă problemă de o gravitate deosebită ține de atacurile hibrid la care este supusă Republica Moldova din partea Federației Ruse, care urmărește să refacă Imperiul Rus și să extindă lumea rusă. Republica Moldova este foarte vulnerabilă la capitolul securitate și apărare, societatea este profund fisurată, alternativa geopolitică s-a dovedit a fi dăunătoare și nu a permis coagularea energiilor social-politice pentru realizarea interesului național. Chiar dacă nu este suficient de bine pregătită pentru realizarea parcursului european, Republicii Moldova i s-a deschis o fereastră de oportunitate și în cazul dacă nu va fi valorificată, va naufragia în continuare în tranziția lipsită de modernizare prin dezvoltare și democratizare.

Secțiunea: Avram Iancu și contemporanii săi

Organizator secțiune: **Ioan BOLOVAN**

.....

Avram Iancu: adorare, contestare și valorizare

Ioan BOLOVAN,

Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca; Academia Română

Pentru moți, pentru oamenii simpli, Iancu a rămas după 1848 în tot restul timpului vieții, inclusiv după moarte Craiul munților, o adevărată figură de legendă. Nici elitele românești contemporane nu au ezitat să-l prezinte pe Iancu drept unul dintre cei mai importanți lideri ai vremii, atașat idealurilor sociale și naționale. Era firesc ca la numai câțiva ani de la revoluție, chipul lui Iancu să dobândească o așa notorietate nu numai în „cetatea” Apusenilor pe care el a reușit să o păstreze independentă în timpul războiului civil din Transilvania, dar și între ceilalți români din provincie, și nu numai. Treptat însă, unii dintre contemporanii care nu l-au înțeles, mai ales după 1852, au căzut în capcana etichetării Eroului cu cuvinte și stări neconforme cu realitatea. Aceste clișee perpetuate timp de circa un secol și jumătate vor fi analizate și demontate în comunicarea de față.

.....

Avram Iancu și „bunul împărat”.

Considerații privind cultura politică a românilor ardeleni la 1848

Ion CÂRJA,

Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca

Românii din Transilvania s-au raportat la puterea imperială habsburgică în termenii a ceea ce a fost definit în istoriografie drept „loialism”, „patriotism dinastic”, sau la nivelul mai larg al mentalului colectiv, mitul „bunului împărat”. O anume deschidere și disponibilitate a structurilor centrale ale statului austriac față de revendicările românești s-a verificat încă de la începuturile mișcării naționale de emancipare, prin tactica numită a „petiționalismului legalist”, inițiată în vremea episcopului Inochentie Micu Klein și desfășurată pe întreaga perioadă în care Transilvania a aparținut de Imperiul austriac (devenit din 1867 monarhie austro-ungară). În anii revoluției pașoptiste loialismul dinastic a alimentat speranțele românilor, care au trimis în capitala imperiului „suplici” și delegații, la fel ca în trecut, și a susținut deopotrivă efortul de cobeligeranță al românilor, care au luptat alături de „imperiali” de-a lungul perioadei în care revoluția s-a manifestat ca „război civil” (din toamna anului 1848). Ne propunem, în această ordine de idei, să vedem cum au perceput

românii cele două referințe de loialitate de importanță majoră, în anii revoluției, pe împăratul vienez și respectiv pe Avram Iancu, prefectul Legiunii „Auraria Gemina” și lider al rezistenței din Munții Apuseni în perioada septembrie 1848-iulie 1849.

.....

Locul lui Avram Iancu în panteonul național după Marea Unire

Lucian TURCU,

Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca

Centenarul nașterii lui Avram Iancu de acum 100 de ani s-a desfășurat într-un cadru statal, politic și cultural radical schimbat față de cel în care se născuse, trăise și se jertfise pentru binele neamului său „crașorul Munților”. Este vorba despre România întregită, statul care apăruse pe harta Europei la finalul Primului Război Mondial prin sacrificiul de sânge și voința de a trăi laolaltă a românilor. Consolidarea internă a tânărului stat român avea la bază nu doar un amplu efort de omogenizare și uniformizare legislativă, de extindere și diversificare a autorității diferitelor instituții sau de regândire a strategiilor educaționale și culturale, ci urma să se realizeze și prin marcarea spațiului public prin manifestări festive/celebrative. Aceste evenimente aveau deopotrivă rolul de a contribui la detensionarea societății românești după o perioadă de calamități și privațiuni prelungite, cât și de a asigura coalizarea românilor în jurul unor simboluri naționale. După solemnitatea încoronării suveranilor României întregite de la Alba Iulia din 15 octombrie 1922 sosise vremea comemorării uneia dintre cele mai importante figuri istorice puse în slujba emancipării românilor din veacul al XIX-lea. Este vorba despre nimeni altul decât Avram Iancu, eroul românilor ardeleni din vremea revoluției de la 1848-1849 și din anii care au urmat.

După 1918, datelor festive ale Vechii României li s-au adăugat cele care alcătuiseră zestrea identitară a provinciilor care și-au declarat unirea cu Regatul României în acel an. Ca parte a unui Imperiu care până în momentul prăbușirii lui făcuse din politicile contondente la adresa naționalităților neguvernante un criteriu al menținerii integrității lui, românii din Transilvania și-au construit și consolidat solidaritatea națională în jurul unor evenimente și a unor figuri emblematice, cu rol fundamental în dobândirea de drepturi și de libertăți pentru ei. Dintre acestea, de departe se remarcă mișcarea revoluționară de la 1848-1849 și cel mai înverșunat apărător al idealurilor românești de atunci, Avram Iancu. Cinstită ca o adevărată sărbătoare națională de către românii ardeleni până în 1918, revoluția petrecută cu 70 de ani în urmă și-a menținut într-o oarecare măsură valențele simbolice și după unirea Transilvaniei cu România. Cel mai bun prilej de rememorare a respectivului eveniment și de conștientizare la scara României întregite a semnificațiilor lui profunde s-a dovedit a fi aniversarea centenarului nașterii lui Avram Iancu, în 1924.

Lucrarea noastră sondează evenimentele circumscrise sărbătorii centenarului nașterii lui Avram Iancu organizate de oficialitățile de la acea vreme în capitala țării și în alte „locuri ale memoriei” din Transilvania, inițiativele culturale puse în slujba cinstirii vieții și activității eroului de la 1848, dar și locul pe care Avram Iancu l-a dobândit în panteonul național al României întregite.

.....

**Implicarea structurilor militare din subordinea Corpului VI
Armată Cluj în organizarea Serbărilor Centenarului Avram Iancu
(18 iunie - 2 septembrie 1924)**

Dragoș Lucian CURELEA,
Colegiul Tehnic Energetic Sibiu

Studiul de față propune sub forma comunicării o retrospectivă a implicării structurilor militare din subordinea Corpului VI Armată din Cluj în demersurile administrative ale organizării și desfășurării Serbărilor Centenarului lui Avram Iancu în perioada 18 iunie - 2 septembrie 1924. De altfel, încă din 18 iunie 1924, generalul Alexandru Munteanu, secretarul general al Ministerului de Război a înaintat generalului Dănilă Papp comandantul Corpului VI Armată Cluj, o adresă prin care au fost solicitate relații cu privire la modul în care Armata putea fi implicată în demersurile administrative și organizatorice pe care Guvernul și Astra le-a desfășurat în Abrud, Baia de Criș, Câmpeni, Țebea și Cluj din perspectiva comemorării Centenarului Avram Iancu. Armata a fost reprezentă de generalii Gheorghe Mărdărescu și Alexandru Munteanu, respectiv de șeful Corpului de Armată din Cluj generalul Dănilă Papp și colonelul Ștefan Popescu, șeful Statului Major al sus menționatului Corp de Armată. Corpul de Armată din Cluj a participat prin implicarea suportului și a logisticii necesare din partea Diviziilor 16 (Bistrița), 17 (Oradea), 20 (Târgu Mureș) Infanterie și a structurii centrale și de comandă Corpul VI Armată din Cluj. Implicarea instituției militare de sub comanda generalului D. Papp a constat în lucrări de terasare și extindere a drumului în zona Munților Apuseni, asigurarea serviciului de telefonie de campanie, furnizarea și distribuirea foilor de cort pentru amplasamentele temporare ce urmau a fi înființate, asigurarea serviciului medico-sanitar militar și a serviciului bucătărie pentru toți participanții la eveniment. Nu în cele din urmă, menționăm și serviciul general de pază și gardă în zonă ținând cont de faptul că Regele Ferdinand I, Regina Maria, A.S.R. Principele moștenitor Carol, A.S.R. Prințesa Ileana, premierul român Ion I. C. Brătianu, Î.P.S. dr. Miron Cristea, mitropolitul primat al României, Î.P.S. dr. Nicolae Bălan, mitropolitul ortodox al Transilvaniei, Arhiepiscopul Gurie Grosu al Chișinăului, generalul Alexandru Averescu, fost premier, au asistat la evenimentele subsumate de către organizatori Centenarului Avram Iancu. Remarcăm că la ceremonii a luat parte și deputatul țărănist din Cetatea-Albă, invitat, în dubla calitate deținută de președinte al Astei din Cetatea-Albă și de căpitan în rezervă al Armatei Române.

.....

Avram Iancu în fondurile Arhivelor Statului de la Viena

Mircea-Gheorghe ABRUDAN,

Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca al Academiei Române

Bicentenarul nașterii lui Avram Iancu a constituit prilejul potrivit pentru revizitarea fondurilor arhivistice vieneze în scopul descoperirii unor surse documentare noi referitoare la personalitatea și activitatea liderului militar al revoluției române din anii 1848-1849. Prezentarea noastră va oferi un repertoriu documentar al surselelor austriece de epocă despre Avram Iancu și va discuta izvoarele inedite existente din fondurile ministerelor de interne și externe de la Viena din intervalul 1848-1872.

.....

Avram Iancu și Marea Adunare Națională de la Blaj

Tiberiu TANASE,

Academia Română. Divizia de Istoria Științei

Aurel DAVID,

Academia Română. Divizia de Istoria Științei

În 15 mai 1848 (st.n.) s-a petrecut cel mai strălucitor și vibrant moment din istoria românilor transilvani: atunci a avut loc Marea Adunare Națională de la Blaj, în care aceștia și-au expus revendicările politice, religioase și sociale. Un rol de netăgăduit în acest sens l-au avut cei doi episcopi români, Andrei Șaguna (ortodox) și Ioan Lemeni (greco-catolic), care au ignorat ordinele guvernului ungar, organizând o singură adunare românească. Cu toate că adunarea trebuia să înceapă luni, 15 mai 1848, poporul a început să se adune la Blaj încă de vineri, 12 mai 1848. Românii au venit la Blaj în adevărate torente, ca o apă curgătoare „ce se slobozea la vale ca puhoiul”, îmbrăcați în veșminte albe, „ca în zi de cea mai mare sărbătoare”.

.....

Reflectarea imaginii lui Avram Iancu în versuri și portrete

Floarea POP,

Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca;
Colegiul Național „Preparandia-Dimitrie Țichindeal”, Arad

Avram Iancu a avut un rol esențial în lupta pentru drepturile moșilor, devenind și un simbol al luptei pentru afirmarea identității și a drepturilor naționale în mentalul colectiv. Astfel, dintr-un apărător al moșilor, a devenit un reper pentru afirmarea

națiunii române. Contribuția pe care a avut-o în timpul Revoluției de la 1848 a fost una majoră, dar, la fel de semnificativ, este și modul în care acesta a ajuns să fie considerat un erou național și una dintre cele mai apreciate personalități din istoria românilor. Avram Iancu, cunoscut drept lider al revoluției române de la 1848-1849 din Transilvania, a fost cinstit în versuri de numeroși poeți români. Totodată, literatura populară este bogată în versuri care amintesc despre Avram Iancu. De exemplu, una dintre poeziile relevante în acest sens este „Cântecul lui Avram Iancu”. Aceste versuri denotă respectul și recunoștința pe care românii le-au purtat și le poartă pentru Avram Iancu, văzând în el un simbol al luptei pentru dreptate și libertate. De asemenea, Avram Iancu, cunoscut și ca „Crăișorul Munților”, a fost immortalizat în numeroase portrete de-a lungul timpului. Aceste imagini variază de la picturi și gravuri la fotografii, fiecare încercând să capteze esența personalității sale puternice și a contribuției sale istorice. Portretele lui Avram Iancu nu sunt doar reprezentări fizice ale acestuia, ci și simboluri ale luptei pentru libertate și dreptate. Ele reflectă respectul și recunoștința unei națiuni pentru unul dintre eroii săi cei mai de seamă. Fiecare portret, fie el o pictură, gravură sau fotografie, adaugă o dimensiune în plus înțelegerii istoriei și personalității lui Avram Iancu. În concluzie, Avram Iancu rămâne un model de eroism, iar această dimensiune merită cunoscută și prin prisma versurilor și portretelor dedicate acestuia.

**Secțiunea: Modernizare socio-economică și instituțională
în teritoriile românești înstrăinate (secolul al XIX-lea -
începutul secolului al XX-lea)**

Organizator secțiune: **Valentin TOMULEȚ**

.....

**Probleme controversate în editarea catagrafiilor Țării Moldovei
din perioada războaielor ruso-otomane
din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea -
începutul secolului al XIX-lea**

Eugen CERNENCHI,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Tudor CIOBANU,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Larisa SVETLICINÎ,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

În perioada războaielor ruso-turce și ruso-austro-turce din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea - începutul secolului al XIX-lea, la comanda administrației militare ruse din Principatele Române, au fost întocmite și traduse în limba rusă diverse acte statistice referitoare la evaluarea populației și a potențialului economic al Țării Moldovei. Un număr important dintre acestea s-au păstrat doar în traducere. Unele dintre cele mai valoroase acte de acest fel sunt Catagrafiile Țării Moldovei din anii 1772-1773 și 1808. În procesul traducerii lor în limba rusă au fost scrise greșit sau denaturat toponimele, antroponimele, denumirea instituțiilor și a categoriilor sociale, dar și unii termeni istorici, fapt care limitează utilizarea și cercetarea acestor surse. Editarea unor asemenea acte în limba română implică un șir de acțiuni metodologice menite să elimine erorile comise la traducere sau transliterare. În acest sens, de cele mai multe ori, editorii traducerilor trebuie să se țină cont de specificul catagrafiilor întocmite în limba română din aceeași perioadă, cum ar fi Catagrafia Țării Moldovei din anul 1774, descrierea statistică a ținuturilor dintre Carpați și Siret din anul 1790, Condica liuzilor din anul 1803.

.....

**Aspecte ale evoluției geo-demografice a așezărilor
din ținutul Soroca și Orhei-Lăpușna la sfârșitul secolului al XVIII-lea -
începutul secolului al XIX-lea**

Tudor CIOBANU,
Agenția Națională a Arhivelor

Procesul de modernizare a Țărilor Române a determinat schimbări în evoluția așezărilor din acest spațiu. Pornind de la analiza comparativă a catagrafiilor Țării Moldovei din anii 1772-1773, 1774, 1803, 1808 constatăm o creștere semnificativă atât a numărului de localități cât și a efectivului de locuitori într-o așezare. Totodată, observăm modificări ale structurii teritorial-administrative a Țării Moldovei. Împărțirea localităților Țării Moldovei pe categorii în funcție de numărul de locuitori, în conformitate cu datele din sursele statistice menționate, scoate în evidență specificul creșterii demografice pentru diferite zone. În ținuturile de margine Soroca și Orhei-Lăpușna atestăm un spor demografic important. Către începutul secolului al XIX-lea localitățile „foarte mici” se vor înjumătăți, sporind semnificativ localitățile „mijlocii” și „mari”. Creșterea demografică a fost determinată de mai mulți factori, printre care: sporul natural și procesele imigraționiste. Populația nou venită, în cele mai multe cazuri, se așeza cu traiul în comunitățile deja constituite, fapt care permitea asimilarea acestora. Localități cu cea mai multă populație erau cele de-a lungul râului Nistru. Cu toate că și aici era un deficit de teren arabil, dar exista posibilitatea desfășurării unor activități economice deosebit de cele agricole. Tot aici erau concentrați și slujitorii care asigurau paza marginii. Cu toate că marea majoritate a populației locuia în spațiul rural, inclusiv și în ținuturile Soroca și Orhei-Lăpușna, modernizarea determina mișcarea populației spre așezările urbane și, respectiv, spre diversificarea activităților economice.

.....

**Înființarea tovărășiilor rurale de credit agricol în preocupările
Zemstvei din Basarabia în anii '70 ai secolului al XIX-lea**

Andrei EMILCIUC,
Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Aplicarea Regulamentului agrar din 14 iulie 1868 avea să aducă la împrăștierea treptată în Basarabia a zeci de mii de familii de țărani. Procesul în cauză avea să reprezinte pentru aceștia, însă, o provocare substanțială. Necesitatea asigurării gospodăriilor proprii cu mijloace de producție, material săditor și semințe erau doar câteva dintre dificultățile cărora trebuiau să le facă față acum doar cu propriile forțe.

Având experiența guberniilor în care reforma a fost aplicată încă din 1861, autoritățile imperiale ruse au venit, formal, cu inițiativa instituirii în regiune a tovărășiilor rurale de credit agricol. Totuși, acestea au pasat toată responsabilitatea punerii

în viață a inițiativei pe umerii zemstvelor – organe de autoadministrare locală, instituite în regiune în 1869. Lipsite de experiență și în plin proces de autoorganizare instituțională, zemstvele au trebuit să găsească soluții pentru o serie întreagă de probleme. Principala problemă a constituit-o sursa capitalului inițial pentru aceste tovrășii. Propunerile zemstvelor în această privință s-au confruntat cu opoziția aparatului birocratic rus, care a avizat abia în 1874 folosirea în acest scop doar a sumei acumulate de la populația rurală din regiune din taxa pentru instituirea poștelor satești.

Printre alte probleme discutate intens în cadrul zemstvelor după 1874 s-au numărat principiile de repartizare a sumei disponibile pe județe, elaborarea condițiilor de constituire a tovrășiiilor și de alocare a capitalului inițial, rata procentuală aplicată tovrășiiilor pentru suma primită și perioada în care urma a fi restituită.

.....

Etapele și specificul includerii Basarabiei în sistemul pieței interne ruse (anii 1812-1873)

Valentin TOMULEȚ,

Universitatea de Stat din Moldova

În comunicarea dată, în baza izvoarelor de arhivă inedite și celor publicate, autorul analizează etapele de bază a includerii Basarabiei în sistemul pieței interne ruse și în baza analizei politicii comercial-vamale promovate de administrația imperială în noua provincie anexată, determină specificul acestui proces. Făcând o caracteristică succintă a perioadei, autorul determină convențional în politica imperială a țarismului în Basarabia două perioade distincte ce corespund, de fapt, etapelor de adaptare și includere a regiunii în sistemul economic și politic al Imperiului Rus: prima cuprinde anii 1812-1830, cea de a doua – anii 1831-1873. Prima perioadă începe cu anexarea teritoriului dintre Prut și Nistru la Imperiul Rus potrivit Tratatului de la București din 16(28) mai 1812 și finalizează cu lichidarea în 1828 a autonomiei limitate și provizorii a Basarabiei, suprimarea cordonului vamal de la Nistru și cu unificarea vamală a provinciei cu guberniile ruse prin Regulamentul din 26 septembrie 1830. La rândul său, perioada anilor 1812-1830 poate fi divizată, convențional, în două etape. Prima etapă cuprinde anii 1812-1825, cea de-a doua etapă cuprinde anii 1825-1830, când în Basarabia este pus în aplicare Regulamentul cu privire la comerțul cu Basarabia din 17 februarie 1825. A doua perioadă cuprinde anii 1831-1873 și începe o dată cu suspendarea particularităților locale în sistemul administrativ în 1828, suprimarea cordonului vamal de la Nistru și aplicarea în Basarabia a structurii de ghildă, conform regulamentului din 26 septembrie 1830 și finalizează cu transformarea în 1873 a Basarabiei în gubernie rusească.

.....

**Rechizitoriul și tipologia documentelor
din dosarele civile ale Execuției Judecătorei a Departamentului Întâi
al regiunii Basarabiei (1813-1816)**

Teodor CANDU,
Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală;
Universitatea de Stat din Moldova

În primăvara anului 1813 în spațiul pruto-nistrean, recent anexat la Imperiul Rus, demarează un proces amplu de organizare instituțională la nivel regional, prin instituirea unui Guvernământ regional în frunte cu guvernatorul civil Scarlat Dimitrie Sturza, un fost boier moldovean, emigrat în Rusia la sfârșitul secolului al XVI-II-lea. În procesul de organizare a acestei structuri ca model a fost preluată forma de organizare a Divanului Moldovei, și aici au fost create mai multe instituții printre care a fost constituită și Expediția Judecătorei, ca parte componentă a Departamentului Întâi. Ea era formată în mare din consilieri judecători din rândul boierilor moldoveni, care au preferat în virtutea unor circumstanțe obiective și subiective să treacă în supușenie rusă, avea drept obiectiv aplicarea legislației și obiceiului pământului în soluționarea litigiilor patrimoniale și de altă natură. Astfel în cadrul comunicării ce o propunem intenționăm să punem în discuție unele date privitor la tipologia documentelor intrate și ieșite din cadrul acestei instanțe judecătorești pe parcursul aflării acestei instanțe în componența Departamentului Întâi, adică până în anul 1816. O analiză primară a bazei documentare ne permite să susținem ipoteza că în primii ani de la anexare în materie de procedură civilă a fost aplicat obiceiul de examinare a cauzelor civile bazat pe regulile și cutumele formate și dezvoltate în Țara Moldovei de până la raptul teritorial din anul 1812.

.....

**Recunoașterea unor drepturi personale nepatrimoniale în Basarabia
în baza actelor moderne (1812-1847)**

Elena FRUMOSU,
Consiliul raional Criuleni

După anexarea Basarabiei la Imperiul Rus documentele vechi păstrate în familii, Hrisoave/Cărți domnești, adeverințe de vistierie etc., care erau prezentate ca dovezi pentru atestarea, confirmarea și recunoașterea unor drepturi personale nepatrimoniale reprezentanților categoriilor privilegiate autohtone au fost înlocuite cu alte tipuri moderne de acte. Pentru recunoașterea unei poziții sociale privilegiate, echivalentă cu dvorenimea sau odnodvortții din Imperiul Rus, petenții prezentau certificate (eliberate în baza extraselor din registre), pașapoarte, adeverințe, patente ale Departamentului Heraldic, hotărâri judecătorești. Totodată, unele materiale documentare tradiționale, devin în această perioadă, acte oficiale. Practica aprobării spi-

țelor de neam a fost stabilită de domnul Principatului Moldovei, Scarlat Callimachi. Dezvoltând formele simple ale spițelor de neam și de moșie, la cererea comisiilor de specialitate, boierii din Basarabia își întocmeau arbori genealogici după modelul imperial rus cu cel puțin trei generații și ramificații impunătoare. În felul acesta își puteau confirma poziția socială privilegiată. Cu semnele autorității supreme pe ele, aceste documente au devenit acte oficiale. Odată cu aprobarea Regulamentului din 17 februarie 1821 documentele vechi păstrate în familii: actele de conferire; actele de proprietate și actele genealogice capătă calitatea de înscrisuri în procesele de judecată, care vizau confirmarea statutului social privilegiat sau recunoașterea dreptului de a pretinde statutul de dvorean.

.....

**Elite locale și strategii imperiale:
studiu asupra Basarabiei în perioada 1812-1828**

Sergiu BOȚOLIN,

Universitatea de Stat din Moldova

Acest studiu oferă o analiză detaliată a rolului și locului elitei locale în procesul de integrare a Basarabiei între 1812 și 1828, precum și a strategiilor de cooptare a acesteia, esențiale pentru administrarea teritoriului dintre Prut și Nistru după 1812. Elita locală a fost un actor decisiv în configurarea politicilor imperiale destinate acestei periferii, contribuind la consolidarea și intensificarea politicii de integrare a Basarabiei în structurile politice, economice și sociale ale Imperiului Rus. Un aspect central al discuției este sistemul imperial de privilegii nobiliare, extins și asupra elitei basarabene, care a influențat semnificativ dinamica regională. Studiul examinează modul în care aceste privilegii au fost folosite pentru a atrage elitele locale și a obține sprijinul și loialitatea acestora. De asemenea, sunt analizate integrarea elitei în serviciul de stat al Imperiului Rus și modalitățile de formalizare a acestei alianțe.

.....

**Politica autorităților imperiale ruse față de comunitatea greacă din
Basarabia în prima jumătate a secolului al XIX-lea**

Valeriu HARABARA,

Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, Republica Moldova

După anexarea Basarabiei la Imperiul Rus, autoritățile ruse au utilizat diverse instrumente pentru controlul și supravegherea refugiaților greci stabiliți pe teritoriul Imperiului. Creșterea numărului de refugiați greci stabiliți pe teritoriul Basarabiei în urma înăbușirii revoltei eteriste din 1821 a intensificat procesul de monitorizare a comunității grecești. Documentele de arhivă demonstrează utilizarea mecanismelor administrative privind stabilirea locului domiciliului, statutului social și a numă-

rului refugiaților greci stabiliți în provincie. Ca instrument de supraveghere a fost utilizată și Comisia filantropică grecească. Prin crearea instituției de tutelă, autoritățile ruse implicau etnicii greci în procesul de monitorizare a conaționaliilor săi. Acțiunile de monitorizare întreprinse de autoritățile ruse, sub toate formele și aspectele sale, au reprezentat, de fapt, politica pe care promovată-o autoritățile imperiale față de comunitatea grecească în primele decenii ale secolului al XIX-lea.

.....

Basarabia în contextul relațiilor comerciale ale Rusiei cu Imperiul Austriac (1817-1830)

Anastasia GUȚU,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Autoarea, în baza documentelor inedite de arhivă, analizează evoluția relațiilor comerciale dintre Basarabia și Imperiul Austriac, inclusiv contextul geopolitic al perioadei și interesele economice ale celor două state în acest areal geografic. Basarabia, situată în vecinătate cu Imperiul Austriac, dar parte componentă a Imperiului Rus, a fost un punct de interes strategic și, în special, economic pentru ambele imperii. Basarabia era bogată în resurse naturale, care au fost vitale pentru economia și industria celor două imperii. De asemenea, regiunea a fost traversată de importante rute comerciale, facilitând schimburile comerciale între Rusia și Imperiul Austriac. În acest context, relațiile comerciale dintre Basarabia și Imperiul Austriac au fost puternic influențate de politica comercială promovată de aceste state. Comerțul și schimburile economice au fost utilizate de ambele părți ca instrumente pentru consolidarea relațiilor bilaterale și pentru promovarea intereselor lor politice și economice în regiune.

.....

Considerații cu privire la *Topografia monumentelor din Transilvania*

Martin RILL,

Germania

Topografia monumentelor din Transilvania a fost concepută după modelul „Monumentele Renanei” – parte integrantă a Topografiei monumentelor din Germania, un corpus editat pe baza listelor actuale de monumente în context geografic, istoric și topografic, de specialiștii de la Oficiul de Monumente. Acest proiect este rezultatul inventarierii sistematice a patrimoniului istoric construit din fostele zone de locuire ale germanilor din Transilvania, desfășurată în cadrul proiectului „Documentarea patrimoniului săsesc din Transilvania” în colaborare cu specialiști din Germania și România. Până în prezent au apărut opt volume ale topografiei și opt albume pentru publicul larg.

.....

Tentative de emigrare a populației din Basarabia în Extremul Orient (sfârșitul sec. XIX - începutul sec. XX)

Viorel BOLDUMA,

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Din momentul anexării Basarabiei la Imperiul Rus, în 1812, interesul pentru istoria provinciei, în general, și pentru problemele majore ce țin de politica social-economică a țarismului, la periferiile naționale ale Imperiului, în special, constituie un subiect actual și necesar de cercetare. Problema emigrației populației din Basarabia în Extremul Orient a fost elucidată sporadic atât în literatura de specialitate. Documentele depozitate în Oficiul gubernial din Basarabia (Fondul 329) al Agenția Națională a Arhivelor, reprezintă corespondența dintre autoritățile țariste/centrale și funcționarii locali din Basarabia cu privire la cererile de emigrare a țăranilor pe pământurile statului, din județele Basarabiei, în Extremul Orient, drept cauză principală fiind lipsa de teren agricol. Documentele depozitate în acest fond atestă că după anexarea, în 1812, a Basarabiei la Imperiul Rus, o parte a populației a fost forțată să emigreze peste Prut, în Principatul Moldovei, de teama transformării țăranilor liberi în țărani iobagi. Situația economică a țăranilor s-a înrăutățit și mai mult odată cu implementarea politicii de colonizare și de deznaționalizare practicate de autoritățile imperiale, pe parcursul primei jumătăți a secolului al XIX-lea, cu populație alogenă (ruși, ucraineni, bulgari, găgăuzi, germani, elvețieni, evrei etc.), care a beneficiat de anumite înlesniri și privilegii. Acest fapt a determinat populația Basarabiei, de a emigra în Extremul Orient, drept cauză fiind lipsa suficientă de teren agricol.

.....

Divorțialitate și moralitate în Basarabia (1813 - anii '30 ai sec. al XIX-lea)

Alina FELEA,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Problema cercetării divorțului este una dintre cele mai relevante într-o istorie de familie, deoarece influențează poziția ulterioară a fostului cuplu, dar mai ales a femeii în societate. Aceasta este o problemă dificilă și controversată din cauza motivațiilor limitate pentru divorț și a fundamentelor morale ale societății, inclusiv la începutul secolului al XIX-lea în teritoriul dintre Prut și Nistru, anexat în 1812 de Imperiul Rus. Biserica Ortodoxă a permis desfacerea căsătoriei în anumite cazuri. Printre acestea se numără: adulterul, comportamentul inadecvat, bătăile și amenințarea cu viața, cearta soției afară din casă, luarea jurămintelor, erezia, proxenetismul, lesbianismul, pedofilia, etc. În comunicare, în baza exemplelor concrete din Basarabia, vom prezenta care era realitatea cotidiană în problema divorțului

și moralității și cum se respectau canoanele bisericești în 1813 - anii '30 ai sec. al XIX-lea. Drept surse de cercetare au fost utilizate documente din fondurile Arhivei de Stat a Republicii Moldova, care prezintă faptul intentării proceselor de divorț de către reprezentanții diferitor categorii sociale: nobili, orașeni, țărani, militari etc.

.....

**Rolul negustorilor armeni și greci din Basarabia
în exportul de cereale prin porturile Ismail, Reni și Chilia
în anii '30 ai secolului al XIX-lea**

Sorin GRAJDARI,
Universitatea de Stat din Moldova

În comunicarea dată, folosind surse inedite de arhivă, autorul analizează rolul negustorilor angroșiști armeni și greci din Basarabia în exportul de cereale prin porturile dunărene Ismail, Reni și Chilia. Anume lor le-a revenit un rol esențial în exportul de cereale prin aceste porturi, influențând economia regională și consolidând legăturile comerciale între Basarabia și piețele externe. Cerealele erau principalele produse predestinate exportului din această regiune, datorită fertilității solului și condițiilor favorabile pentru cultivarea acestora, cât și orientarea la cerințele pieței a gospodăriilor țărănești și moșierești. Aceste porturi au devenit puncte importante de export pentru cerealele din Basarabia datorită amplasării lor strategice pe malul Dunării și al Mării Negre, oferind acces direct la rutele comerciale internaționale. Un rol deosebit în exportul de cereale le-a revenit negustorilor greci și armeni de ghilda întâi și a doua – Dmitri Karavasili, Nicolae Cordali, Karabet Markarov, Gheorghes Popandopulo, Gherasim Veroti, Ivan Goiardi, Artiom Avanesov, Dumitru Albu, Anastasie Dmitriev, Nicolae Iliadi, Andrei Caraman, Constantin Kuiundjolo, Panaiot Nalbandoglo, Mihailo Fotiano, Iakimi Piținio ș.a., care au contribuit la extinderea relațiilor comerciale dintre Basarabia și Europa.

.....

**Nobilimea basarabeană și procesul de modernizare
la sfârșitul sec. al XIX - începutul sec. XX**

Cristina GHERASIM,
Universitatea de Stat din Moldova

Sfârșitul secolului XIX-lea - începutul secolului al XX-lea se caracterizează prin afirmarea pe deplin a modernizării și laicizării societăților, iar odată cu aceasta și schimbarea priorităților spirituale și culturale, permiterea libertății moravurilor, neprivilegierea a nici unei morale, ideologii, politici, religii, culturi etc. Acest proces a influențat direct și nobilimea basarabeană care și-au schimbat atât pozițiile sale politice, interesele economice (prin modernizarea proprietăților funciare, orientarea

spre relațiile de piață), cât și viziunile, reprezentările (despre timp, spațiu, vestimentație etc.), identitățile, sensibilitățile, moravurile și modelele cotidiene etc. manifestate de această categorie socială. Totodată, din cauza procesului de rusificare și de-naționalizare promovat de administrația țaristă față de nobilimea din spațiul dintre Prut și Nistru după 1812, la sfârșitul secolului XIX-lea, s-a produs crearea unei duble ipostaze: pe de-o parte – un nobil cu o mentalitate schimbată, pe care îl vedem prezent în instituțiile administrației țariste sau la alte activități ale vieții publice, unde se manifestă ca persoană, cu idei avansate, după ultima modă, aflat, de obicei, în serviciu imperial, față de care manifestă credință și supușenie; pe de altă parte – un nobil, de multe ori în aceeași persoană, care continuă aceleași modele mentale menținute prin intermediul memoriei colective, pe care le manifestă în primul rând pe moșiile sale, în viața privată, personală, departe de „ochii” administrației țariste.

.....

Apariția și activitatea în spațiul basarabean a primelor instituții naționale moderne, în contextul revoluției ruse din 1905-1907

Ion NEGREI,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

În condițiile proclamării unor drepturi cetățenești și libertăți naționale, în imensul Imperiul Rus se testează compatibilitatea coexistenței unei monarhii constituționale cu principiile (modelul) democratic de organizare și funcționare a unei societăți moderne. În acest context de democratizare incipientă și minimă libertate națională, un grup restrâns de intelectuali din Basarabia articulează programul de modernizare și democratizare a societății basarabene, în cadrul împărăției, dar reieșind din interesele ei naționale. Programul cuprindea constituirea unui adevărat regim constituțional și democratic, având la bază dreptul de vot obștesc, egal, direct și secret pentru toți cetățenii vârstnici; recunoașterea dreptului de a organiza manifestări politice și naționale; editarea unor publicații periodice, dar și a unor lucrări didactice în limba română, înființarea unor partide locale (naționale), participarea la alegeri în Duma rusă. constituirea de organizații și societăți național-culturale.

.....

Leon Dumbrova – file din viața unui ilustru militar român

Anatolie LEȘCU,

Academia Militară „Alexandru cel Bun”

Sfârșitul sec. al XIX-lea - începutul sec. al XX-lea în Imperiul Rus era marcat de schimbări socio-economice profunde, promovate de țarism în cadrul reformelor burgheze, menite să modernizeze regimul autocrat din țară. Aceste schimbări au atras în orbita sa și românii din imperiu, atât din interiorul, cât și din exteriorul

hotarelor Basarabiei. Printre mulți români care au depășit mediul obscurității era și general-maiorul Leon Dumbrova – biografia căruia, uitată de nedrept, este supusă atenției publicului larg.

.....

**Partide de extremă dreaptă din Basarabia și acțiunile
împotriva lor a Direcției guberniale a Corpului Independent
de Jandarmi din Basarabia (1905-1917)**

Artur LEȘCU,
Universitatea de Stat din Moldova

Modernizarea societății din Basarabia de la începutul secolului al XX-lea a avut ca consecință diversificarea actorilor și organizațiilor de pe scena politică din provincia anexată. Printre astfel de mișcări se număra cea de extremă dreaptă, care, în mod surprinzător și din capriciul sorții, atrăgea în rândurile sale mulți români basarabeni. Supravegherea și ținerea sub control a partidelor conservatoare radicale constituia una din preocupările Direcției guberniale a Corpului Independent de Jandarmi din Basarabia, analiza activității respective devenind obiectivul principal al studiului.

.....

**Activitatea miliției din orașul Chișinău
în perioada ianuarie - aprilie 1918**

Iulian CRIMINCEANU,
Universitatea de Stat din Moldova

Înființarea structurilor de miliție în Basarabia începând cu 17 aprilie 1917 a marcat o nouă etapă în istoria activității organelor de menținere a ordinii și securității publice. Organizată și bine definită miliția orașului Chișinău își începea noua sa activitate în calitate de instituție de respectare a normelor de drept în societate având mai multe atribuții, printre cele mai importante amintim: menținerea ordinii publice, strângerea impozitelor, și creditelor de la locuitorii orașului, de aduce evidența populației, stoparea oricăror acțiuni ilegale și de încălcare a legilor, etc. În baza surselor documentare depistate de către noi, în cercetarea de față vom trece în viziune toate atribuțiile pe care le avea și le îndeplinea miliția orașului Chișinău în activitatea sa în perioada anilor 1917-1918 și în speță vom reflecta activitatea miliției în perioada lunilor ianuarie - aprilie 1918 până la desființarea instituției. Pentru a reprezenta cât mai clar activitatea miliției orașului Chișinău, ne-am propus să redăm în continuare activitățile directe îndeplinite de milițieni în fiecare zi, fiindcă doar în așa mod, vom reuși să lăsăm o imagine clară a aspectului activității structurii. În această ordine de idei în cadrul cercetării noastre am reușit să depistăm o

serie de date documentare privind activitatea miliției orașului în perioada ianuarie - aprilie 1918, perioadă dificilă din aspectul menținerii ordinii și securității publice, în opinia noastră în primul rând datorită faptului că perioada coincidea cu momentele când trupele ruse de pe frontul român părăseau linia frontului în mod dezorganizat, fapt care a generat o etapă dificilă din punct de vedere a ordinii publice.

.....

Modernizarea social-economică a Basarabiei interbelice: între deziderat și constrângerile epocii

Nicolae ENCIU,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

În baza unui vast și variat material documentar, statistic și istoriografic, demersul nostru argumentează că problematica istoriei social-economice a Basarabiei interbelice poate fi și trebuie abordată din perspective diferite: în raport cu perioada precedentă, de 106 ani de aflare a ținutului în componența Rusiei țariste, în raport cu starea de lucruri din stânga Nistrului, din RASS Moldovenească între 1924-1940, în raport cu celelalte provincii românești, care în 1918 au format România Întregită, pornind de la nivele diferite de dezvoltare social-economică și aducând moșteniri și tradiții la fel de diferite în noul organism social-economic. Pentru statul național unitar român, rezultat din Primul Război Mondial și confirmat pe plan internațional de Conferința de Pace de la Paris din 1919-1920, revenirea Basarabiei în spațiul de cultură și civilizație românească a însemnat, în primul rând și mai presus de orice, șansa depășirii statutului de colonie a fostului Imperiu țarist pe care l-a purtat timp de 106 ani (1812-1917), și edificarea unei economii concurențiale de piață de tip european, cu perspectiva reală de modernizare a tuturor domeniilor vieții. Acea șansă, precum menționa acad. Sergiu Chircă, a fost, în mare măsură, valorificată: „A apărut o pleiadă de politicieni de nivel european: membrii Sfatului Țării, directori și funcționari de departamente, conducători de unități economice, reprezentanți ai Basarabiei în Parlamentul și Guvernul României Întregite, conducători și funcționari județeni, antreprenori etc.” – toate acestea constituind dovada șansei Basarabiei de a-și însuși funcțiile statale. Conform unui bilanț parțial al cheltuielilor și veniturilor aparținând Ministerului Finanțelor pe întreaga perioadă a anilor 1918-1940, efortul Statului român pentru organizarea, administrarea și modernizarea Basarabiei interbelice s-a exprimat, la venituri, în suma de 21.107.289.251,37 lei, iar la cheltuieli, în suma de 25.712.999.305,77 lei, rezultând un deficit bugetar de 4.605.710.054,40 lei.

**Secțiunea: Modernizare medicală, modernizare socială.
Sănătate publică în spațiul românesc în secolele XVIII-XX**

Organizator secțiune: **Oana SORESCU-IUDEAN**

.....
**Spațiul urban și epidemiile de ciumă din Sibiu și Brașov
în prima jumătate a secolului al XVIII-lea**

Oana SORESCU-IUDEAN,
Centrul de Studiere a Populației,
Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca

Lucrarea de față își propune să exploreze modul în care epidemiile de ciumă din prima jumătate a secolului al XVIII-lea au pus în discuție locuirea urbană din Transilvania, din punctul de vedere al spațiului de locuit și al tipologiilor de locuire, vizând două dintre cele mai mari orașe ale provinciei și suburbiile lor: Sibiu și Brașov.

Perioada coincide cu una dintre fazele esențiale ale procesului de modernizare medicală a spațiului de graniță, care a culminat în crearea și rafinarea cordonului sanitar. Desele și fulminantele epidemii de ciumă din prima parte a secolului au contribuit însă nu numai la regândirea granițelor ca puncte prin care contagiunea trebuia să fie oprită, ci au adus în discuție și locuirea urbană și suburbană. Populațiile complexe socio-profesional și cu proveniențe diverse și aglomerațiile urbane încep să fie percepute ca problematice din punct de vedere medical și sanitar, în paralel cu relațiile dintre concepte precum contagiunea, carantina, și transmiterea patologiilor în general. Asimilarea anumitor modele de locuire și spații locuibile cu transmiterea mai facilă, puțin controlată a bolilor, coincide în acest sens și cu identificarea anumitor categorii etnice, social-ocupaționale, sau chiar confesionale ca vectori de transmitere a ciumei și a altor boli contagioase.

În acest context, rămâne de investigat în ce măsură viziunea urbană/provinci-ală asupra relației dintre spațiul urban de locuit (în mare parte aflat în patrimoniul sășesc) și transmiterea ciumei și viziunea militară specifică zonei de graniță devin treptat discordante, având în vedere puternicele valențe politice pe care locuirea urbană le are pentru spațiul Transilvaniei de secol XVIII.

.....

Evoluția sănătății publice în zona rurală a județului Dolj în perioada aplicării primei legi sanitare (1874-1910)

Lucian POPESCU-VAVA,
Muzeul Olteniei, Craiova

În această perioadă în limbajul autorităților este folosită sintagma de „igienă publică”, aflată încă în faza de pionierat și neconstituind un domeniu de sine stătător. În zona rurală a județului Dolj se regăsea cel mai numeros și vulnerabil grup uman. Starea igienico-sanitară, așa cum o demonstrează documentele vremii, era una negativă. Spațiul în care se derula viața săteanului expunea sănătatea acestuia unor riscuri mari. Domeniile și aspectele cu impactul cel mai important în influențarea stării de sănătate a locuitorilor erau: habitatul, locuința, alimentația, educația, medicina preventivă și lipsa medicilor, rezultatul fiind prosperarea bolilor. Prin urmare vom prezenta alternativ situații generale și particulare care vor oferi o viziune cât mai fidelă asupra acestor aspecte. De asemenea, pentru fiecare componentă am identificat punctual măsurile propuse de autorități pentru a întări sănătatea populației rurale, prin investiții în infrastructura locală, în asanarea zonelor cu potențial patogen, în asigurarea unei alimentații corespunzătoare, în educația tinerei generații, în reducerea morbidității asociate bolilor infecțioase sau cronice și în optimizarea asistenței medicale în ansamblu. Un demers înțelept de politică sanitară a fost încurajarea și sprijinirea înființării spitalelor în mediul rural, măsură care va contribui în mod eficient la remedierea asistenței sanitare, suplimentată de acțiunea de promovare a actului medical profesionist și familiarizarea sătenilor cu noile instituții, parcurgându-se încă un pas pe drumul modernizării societății românești. Cu toate acestea, bolile contagioase erau frecvente, iar în lipsa unei intervenții rapide și ferme, căpătau caracter epidemic. Medicul de plasă era depășit, de multe ori, de mulțimea însărcinărilor sale printre care se număra și inspectarea stabilimentelor publice, măsură menită să identifice și să elimine potențialele riscuri asupra sănătății publice. Cu toate acestea se remarcă excepționala pregătire profesională a medicilor, puternic ancorați în mediul științific occidental, puternic influențat la rândul său de conceptul „igienei publice”, fiind permanent preocupați de aplicarea celor mai recente și accesibile cuceriri ale științei în beneficiul doljenilor.

.....

Medici români pe front, 1877-1918. Memorie și memorii

Ligia LIVADĂ-CADESCHI,
Universitatea din București;
Institutul de Studii Sud-Est Europene al Academiei Române

În raport cu războiul medicinei au un cuvânt greu de spus. În fond, întreaga activitate medicală (prin medicina socială, prin igienă etc.) poate fi înțeleasă ca asigurând forța economică și militară a națiunii. Pe de altă parte, războiul scoate în evidență fragilita-

tea corpului fizic al națiunii, dar și responsabilitatea autorităților civile și militare față de cetățean, fie el militar sau civil. Motivele pentru care medicii aleg să-și scrie și să-și publice amintirile din diversele campanii militare la care au participat, trimit de multe ori în zona politicului, cu mize explicite de pedagogie națională. Este și motivul pentru care aceste scrieri sunt, în general, publicate foarte aproape în timp de evenimentele descrise. Așadar, aceste texte fără îndoială autobiografice, nu sunt neapărat centrate pe propriul personaj (autorul). Ele se subsumează memorialisticii istorice, care trece în plan secund biografiile personale, pentru a se orienta către resortul principal, care rămâne de ordin istoric. Memorialistica de război a medicilor aduce în scenă destine individuale, dar ea nu este despre indivizi, ci despre un proiect social cu vocație generalizatoare centrat pe țară și pe națiune. Credem așadar că memorialistica de război a medicilor români are multe aspecte surprinzătoare de unitare, astfel încât ea poate fi tratată ca un corp documentar coerent. Opțiunea documentară pe care am ales-o acoperă un decupaj cronologic organizat pe trei mari momente: 1877-1878, 1913, respectiv 1916-1918. Corpusul documentar este alcătuit din lucrările următorilor autori: 1877-1878, 3 autori (Ludovic Fialla, Zaharia Petrescu, Gheorghe Sabin); 1913, 4 autori (Ecaterina Arbore, Nicolae Burghel, Dimitrie Gerota, Ion D. Ghiulamila); 1916-1918, 7 autori (Vasile Bianu, Raul Dona, Ecaterina Raicovici-Fulmen, Alice Stamatii-Claudian, Marta Trancu-Rainer, Mihai Ștefănescu Galați, Arabella Yarca). Menționăm că am luat în considerare numai lucrări actualmente publicate și autonome, de sine-stătătoare, destinate în exclusivitate războiului.

.....

Impactul social al bolilor venerice în Carașul interbelic

Minodora DAMIAN,

Muzeul Banatului Montan, Reșița

Sănătatea, ca element esențial în angrenajul unei civilizații solide, a necesitat anumite eforturi financiare orientate în zona de infrastructură și de încadrare a resurselor umane, în special în mediul rural. Igiena precară și lipsa educației medicale, inoculate lacunar în rândul maselor, au condus spre o incidență îngrijorătoare a maladiilor contagioase, transformându-le în problematici sanitare cu caracter epidemic, de un real impact social în interbelicul cărășan. Subzistența și subdezvoltarea socială, ca realități ale spațiului temporal anterior primului conflict armat de factură mondială, au determinat condițiile virulente ce au facilitat apariția mediilor propice dezvoltării bolilor contagioase. În sfera preocupărilor medicale s-au identificat maladiile venerice, unele dintre cele mai răspândite în aria bolilor sociale, precum sifilisul, gonoreea (blenoragia) și șancrul moale.

Fenomenul maladiilor venerice s-a dovedit a fi unul dintre principalele obiective în mediul sanitar interbelic, iar insalubritatea încă persistentă în anumite areale sociale și absența unor cunoștințe profilactice impregnate în subconștientul populației au constituit principalele neajunsuri în lupta pentru eradicarea acestor afecțiuni letale. Principalele problematici ce necesitau a fi combătute de sistemul sanitar interbelic, au interferat deseori cu fenomenele asociate maladiilor venerice. Estom-

parea diseminării, îmbunătățirea metodelor de tratament, optimizarea propagandei antivenerice prin educarea populației au reprezentat aspecte cotidiene la care cadrele medicale au încercat să le găsească soluții sustenabile în timp.

.....

Stabilimentele de sănătate create în orașul Craiova în a doua jumătate a secolului al XIX-lea

Ileana CIOAREC,

Institutul de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor”, Craiova

Crearea României modern a presupus nu numai crearea de noi instituții politice dar și înființarea unor instituții publice care urmau să fie puse în slujba tuturor cetățenilor. Înființarea spitalelor a fost principala grijă a autorităților pentru sănătatea populației. La aceasta se adaugă și reglementările menite să prevină apariția și răspândirea unor boli precum ciuma, lepra și bolile venerice. Îndelungata dependență a Țării Românești față de Imperiul Otoman a contribuit la rămânerea în urmă a acestui principat în raport cu statele din restul Europei. Începând cu secolul al XIX-lea se constată și la nivelul acestui principat o încercare timidă de modernizare. Reprezentanții marii boierimi școlii și școlile din Apus încep să creeze și în Țara Românească așezăminte culturale și sociale pe care le și întrețin din fonduri proprii.

La nivelul orașului Craiova, începând cu secolul al XIX-lea, activitatea spitalicească și de ocrotire a sănătății devine o preocupare permanentă a autorităților de stat dar și a unora dintre reprezentanții marii boierimi. Astfel, la nivelul Craiovei au apărut numeroase spitale: Spitalul Filantropia, Spitalul Theodor Preda, Așezământul Spitalicesc „Madona Dudu”, Spitalul nr. 1. Unele dintre acestea au servit și ca spitale pentru tratarea soldaților răniți pe câmpurile de luptă în timpul Războiului de Independență și a Primului Război Mondial.

.....

„Urâcioasa boală a sărăciei”. Politici și măsuri socio-medicale de combatere a pelagrei în Bucovina anilor 1890-1914

Harieta MARECI SABOL,

Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava;

Institutul „Bucovina” al Academiei Române

„Ciuma adusă de mălai” a fost una dintre marile provocări pentru sistemul medical din Bucovina austriacă. Explozia numărului de îmbolnăviri din ultimul deceniu al secolului al XIX-lea plasa mica provincie de la periferia imperiului pe locul al doilea (după Tirol) într-un nefast și nedorit clasament. În timp ce medicii încercau să deslușească mecanismele manifestării straniei și gravei boli, politicienii și oficialitățile propuneau măsuri de prevenție și de limitare a efectelor sale. Și unii, și alții

recunoșteau „dimensiunea socială” a pelagrei, fiind convingși că populația rurală și mai ales țărani „din clasa muncitoare, vecinic în supra muncă și sub consum igienic” era cea mai expusă și mai vulnerabilă. Comunicarea propune o retrospectivă asupra bolii, așa cum este ea reflectată în rapoartele medicale, în statisticile oficiale și în presa locală și provincială.

.....

Reguli privind igiena stabilimentelor de alimentație publică din București în epoca modernă

Iulia BULACU,

Societatea de Științe Istorice din România

Bucureștii la începutul epocii moderne a început să se manifeste cu adevărat ca prim centru comercial românesc: devenise întâiul nod comercial intern și extern. Cea mai veche zonă cu caracter urban în jurul căreia se va dezvolta urbea era formată din trei mari târguri: Târgul Dinlăuntru, Târgul de Jos și Târgul Cucului. Orașul a fost și este cu predilecție un mare consumator de produse alimentare, și unul „de producție”. Comerțul se realiza în spații diverse, convenționale sau neconvenționale, pornind de la negustoria de tip ambulant până la magazinele de lux specializate pe desfacerea anumitor produse. Cele mai cunoscute locații de unde consumatorii își puteau procura produsele dorite erau : strada, piața, prăvălia, băcănia, rampa, oborul, târgul, bâlciul, bazarul, magazinul. În principiu, de la 8 dimineața până la 8 seara aceste locuri erau pline cu mărfuri și clienți gata să cumpere sau doar să se uite. Comerțul alimentar bucureștean a cunoscut atunci două forme de bază, comerțul ambulant și cel statornic. Ambulanții își desfășurau activitatea pe tot cuprinsul orașului, fiind într-o continuă mișcare. A doua categorie de comercianți aveau propriile locații fixe, în rândul cărora se încadrau târgurile, oboarele, piețele, halele, diversele tipuri de prăvălii, și chiar propriile fabrici. Comercianții și negustorii implicați în domeniul alimentar se ocupau în principiu de aprovizionarea și desfacerea produselor necesare hranei cotidiene. Termenul generic de „prăvălie” era folosit pentru stabilimentele cu desfacere de produse alimentare: băcăni, cârciumi, birturi, magazine, cofetării și restaurante.

La începutul secolului al XIX-lea dominau comercianții ambulanti și cei care aduceau sau cumpărau marfă angro din târguri, oboare, bâlciuri, hale și băcăni. Cu timpul sunt din ce în ce mai des menționate prăvăliile, piețele, halele și magazinele ca surse directe de aprovizionare. Hanurile și-au pierdut întâietatea în rândul stabilimentelor unde se putea servi ceva de mâncare în favoarea cârciumilor, băcăniilor, birturilor, băcăniilor și restaurantelor. Cofetăriile au rămas în număr destul de mic prin comparație cu alte tipuri de locații, dar au suferit transformări radicale din punct de vedere al diversificării produselor și al calității acestora. Multe ajung să concureze cu cele mai bune locații de profil din Paris și alte capitale europene. În prima jumătate a secolului al XIX-lea, majoritatea prăvăliilor erau locații unde se comercializau produse în forma lor brută. Din a doua jumătate a veacului se observă schimbări pe toate palierele comerțului alimentar.

.....

**Medicina și sistemul de sănătate publică din Basarabia
la începutul secolului al XX-lea.
Caracteristici, realizări și inconsecvențe**

Diana ETCO,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

La început de secol XX personalul medical din Basarabia era format din 212 medici doctori, dintre care 124 (58,5%) activau în orașele județene și 88 (41,5%) – nemijlocit în județe, inclusiv 11 medici femei. Fiecare județ era împărțit în sectoare medicale, care aveau în subordine centre de asistență medicală, spitale și farmacii. Ajutorul medical bolnavilor se acorda prin sistemul mixt: staționar, ambulator și mobil. Cel din urmă era prioritar în atribuțiile felcerilor deoarece activitatea extinsă a ambulateoarelor și obligațiile dificile ale medicilor pe lângă instituțiile medicale nu le permitea celor din urmă să viziteze toate raioanele. În gubernie funcționau 86 de instituții medicale, situate în 55 de localități. Populația județelor Ismail, Bender, Soroca și Akkerman era mai puțin asigurată cu instituții medicale în comparație cu celelalte județe. În pofida faptului că cele mai multe instituții medicale erau localizate în județul Chișinău, ele, în mare parte, se aflau în oraș, dar pentru populația sătească din județ funcționau doar 3 instituții medicale, cca 60 de mii de oameni la o instituție medicală, de aceea populația județului Chișinău era mai puțin asigurată decât în cele 4 județe indicate mai sus. Mai bine asigurate, referitor la acest capitol, era populația județelor Bălți, Orhei și Hotin, unde cca 21 de mii de oameni reveneau la o instituție medicală. În cele 88 de spitale, 71 erau comune, subordonate diferitor instituții publice cu un număr de 1721 de paturi și 15 erau la balanța departamentelor administrative pentru uz personal, cu un număr de 293 de paturi. Ajutorul medical populației basarabene era organizat de către zemstvă și societățile orașenești și evreiești, visterie, instituții de caritate și persoane particulare.

**Secțiunea: Modele de organizare militară
în istoria românilor (1859-1989)**

Organizator secțiune: **Petre OTU**

.....
**Statutul ofițerilor români din armata Vechiului Regat
(1864-1914)**

Sergiu BALANOVICI,
Muzeul Județean Botoșani

Prefacerile înregistrate de organismul militar românesc, începând cu perioada domniei lui Alexandru Ioan Cuza și continuând cu cea a domnitorului, ulterior regelui, Carol I, s-a reflectat și în statutul cadrelor militare. Corpul de cadre a evoluat în mod constant după modele occidentale, îndeosebi francez și german. Analiza documentelor vremii dezvăluie o concepție surprinzător de modernă asupra a ceea ce astăzi numim managementul resurselor umane. Există, practic, o viziune integratoare asupra tuturor etapelor actului managerial: recrutarea și selecția viitorilor ofițeri, formarea, evaluarea, promovarea și utilizarea lor până la părăsirea sistemului militar. Mai mult, existau chiar preocupări pe linia protecției sociale a militarilor care părăseau sistemul după un anumit număr de ani serviți în armată. Existența unor bune reglementări în domeniu nu a exclus, însă, apariția unor serioase disfuncționalități, cauzate, în principal, din finanțarea precară și sesizate ca atare de contemporani.

.....
**Modelul francez în gândirea și practica militară românească
(1916-1940)**

Petre OTU,
Comisia Română de Istorie Militară

În istoria construcției militare românești din secolele XIX-XX se constată apelul la unele modele consacrate pe plan european și mondial. Într-o primă fază, după crearea „miliției pământene”(1830), modelul rusesc este prevalent. A urmat crearea unei armate naționale de către domnitorul Alexandru I. Cuza, modelul rusesc fiind înlocuit cu cel francez. Domnitorul Cuza a apelat și la o misiune militară franceză condusă de frații Lamy. A urmat un model mixt, prusac(german) și francez, pentru ca odată cu intrarea României în Primul Război Mondial, experiența armatei franceze să-și pună decisiv amprenta asupra organizării, dotării, instruirii și planificării strategice românești. Un rol important l-a avut, în anii 1916-1918, Misiunea Mili-

tară Franceză, condusă de generalul H.M. Berthelot. În mod evident, și în perioada interbelică, armata română a evoluat pe aceleași coordonate, România fiind parte a sistemului de securitate francez. Pe cale de consecință, în 1924, Marele Stat Major a adoptat doctrina militară franceză. Dar, treptat, în gândirea militară autohtonă a început să fie vehiculată necesitatea elaborării unei doctrine militare proprii, Acest deziderat nu s-a materializat până la declanșarea celei de-a doua conflagrații mondiale, dar lucrările unor teoreticieni militari, cum ar fi de exemplu, Mircea Tomescu, conțin elemente valoroase.

.....

Noi orientări în pregătirea superioară a ofițerilor armatei române în perioada interbelică

Gheorghe VARTIC,

Comisia Română de Istorie Militară

Învățămintele rezultate din participarea armatei României la Războiul de Întregire a Neamului precum și reformele determinate de noua configurație geografică, demografică, socială și economică a țării au impus și noi restructurări și orientări ale învățământului militar superior. Acestea au vizat îndeosebi creșterea calității învățământului militar superior prin ridicarea valorii și prestigiului corpului profesoral, modificarea condițiilor de admitere și modernizarea metodelor de învățământ în Școala Superioară de Război. În perioada 1919-1944 au fost pregătite 25 de promoții de ofițeri de comandă și stat major, 24 de ofițeri de intenvență, 10 promoții de ofițeri de marină și 5 promoții de ofițeri de aviație. A continuat trimiterea celor mai valoroși ofițeri la școlile de război din Franța și Italia, astfel că între 1919-1939, s-au înregistrat 49 absolvenți ai Școlii de Război de la Paris și 8 la Torino. Este interesant de urmărit carierele militare de excepție ale celor mai mulți din aceștia și, îndeosebi, contribuția lor teoretică și practică la modernizarea organismului militar național în spiritul valorilor occidentale europene.

.....

Agentura sovietică în lagărele de prizonieri străini din URSS. Cazul Diviziei de voluntari români „Tudor Vladimirescu”

Ilie SCHIPOR,

Comisia Română de Istorie Militară

La 8 martie 1944, generalul maior Ivan Alekseevici Petrov și prim-adjunctul său au semnat un amplu Raport privind munca de agentură și operativă în Direcția Generală a NKVD pentru problemele Prizonierilor și Internaților, document înaintat lui Lavrentie Beria. Capitolul „Recrutarea agenturilor pentru perioada postbelică” prezintă în mod succint realizările structurilor informativ-contrainformative ale

NKVD la mai puțin de an de la constituirea acestora în cadrul GUPVI. La 1 martie 1944, în agenturile constituite din prizonieri europeni deținuți în lagărele sovietice erau cuprinși 3.239 de agenți, dintre care 1.415 români. 929 dintre agenții recrutați din rândul prizonierii români au fost predați pentru a fi încadrați în prima divizie (Tudor Vladimirescu) de voluntari constituită pe teritoriul URSS. Capitolul „Bilanțul muncii pentru formarea corpurilor/formațiunilor armate naționale” din Raport este destinat aproape în întregime constituirii Diviziei „Tudor Vladimirescu”, formată din prizonieri deținuți în lagărele NKVD, a cărei ștat de organizare prevedea 9.562 de funcții: 856 ofițeri, 4.393 subofițeri și gradați, 4.313 soldați. Din capitolul „Bilanțul muncii agenturo-operative în rândurile internaților” rezultă că, la 1 martie 1944, în URSS erau deținuți 960 de civili străini (360 evrei, 180 polonezi, 122 germani, 63 spanioli, 30 români, 23 unguri și 172 de alte naționalități), grupați în Lagărul NKVD nr. 99 din Karaganda – RSS Kazahstan. Un alt Raport informativ – datat 9 ianuarie 1945, semnat de către generalul-locotenent Ivan A. Petrov – se referă la rezultatele muncii Secției operativ-cekiste a GUPVI NKVD URSS în perioada 1 aprilie – 31 decembrie 1944. Din acesta rezultă că Divizia de voluntari români „Tudor Vladimirescu” pusă la „dispoziția Statului Major General al Armatei Roșii, a fost introdusă pe front și a îndeplinit misiuni de luptă împotriva trupelor germane în Transilvania”, iar la 31 decembrie 1944, în lagărele NKVD erau deținuți încă 5.241 agenți (3.042 germani, 1.194 români, 226 unguri, 359 italieni și 393 de altă naționalitate), dintre care 1.449 erau pregătiți pentru a acționa în propriile state: 882 în Germania, 268 în România, 164 în Italia, 79 în Ungaria și 56 în alte state. Faptul că la sfârșitul anului 1944 în lagărele sovietice erau mai puțin de 300 agenți ați să acționeze în România (față de 399 pregătiți – până la 1 martie 1944 – să devină operativi după război) sugerează că în țară erau deja introduși de către serviciile de informații sovietice peste 130 de noi agenți.

.....

Actul de la 23 august 1944 și impactul asupra reconfigurării structurilor Armatei Române. Certitudini și controverse

Alexandru OȘCA,

Comisia Română de Istorie Militară

Actul de la 23 august 1944 a avut semnificații complexe în toate domeniile vieții politice, economice, ideologice, juridice din societatea românească. O schimbare fundamentală, bruscă, în timp scurt, sub presiunea evenimentelor imediate s-a produs și în domeniul organizării militare, a concepției ducerii luptei, a relațiilor de comandament din momentul ieșirii României din Tratatul de aderarea la Axă și trecerii ei de partea Coaliției Națiunilor Unite. Structurile Armatei române s-au acomodată cu dificultate la noua situație, mai ales la nivelul marilor unități și al Înaltului Comandament unde s-au înregistrat momente de neliniște, panică și improvizare în conducerea trupelor în primele zile după 23 august. Reținem observația că, în ciuda situației critice de pe front, în cele mai multe cazuri, unitatea de comandă s-a păstrat; nu avem exemple semnificative de scindare a Armatei române, de împăr-

țire a unor mari unități și de situare a lor de partea taberei perdante după lovitura de stat. După Convenția de Armistițiu din 12 septembrie 1944 semnată de Coaliția Națiunilor Unite cu România o parte din marile unități române au continuat campania militară, de această dată spre Vest, integrate și sub comandament sovietic. O primă discuție se va concentra pe specificul schimbărilor care s-au produs la nivelul acestora. Cele mai multe mari unități s-au demobilizat, s-au desființat ca răspuns la presiunea noului aliat interesat să lase noile autorități ale statului fără un sprijin în acțiunea de democratizare a societății românești. Comunicarea mea va descrie câteva exemple despre soarta acestora. Totodată, voi aduce în discuție elementele noi care încercau să se impună în organica comandamentelor și unităților cu intenția responsabililor sovietici de a forma în statul satelit – România – o armată populară, după chipul și asemănarea celei sovietice. Voi folosi exemple din care să rezulte impactul Inspectoratului pentru E.C.P. în funcționarea organismului militar românesc, cât și neputința acestuia de a se impune convingător la nivelul corpului de cadre și chiar a trupeii.

.....

Elevi români la școlile militare navale din Flensburg-Mürwick și Stralsund în anul 1944

Sorin CRISTESCU,

Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară

Din rapoartele atașatului militar naval al României la Berlin, comandorul Nicolae Antonescu, fratele vice-premierului Mihai Antonescu, aflăm despre problemele cu care se confruntau elevii români trimiși la școlile militare navale germane din Flensburg-Mürwick și Stralsund și despre sprijinul pe care diplomatul român îl acorda elevilor care suportau mai greu regimul disciplinei germane.

Secțiunea: Istoria românilor, o istorie mixtă: prezențe, ipostaze și reprezentări ale femeilor în istoria locală și națională

Organizator secțiune: **Georgeta FODOR**

.....
**Emanciparea femeilor dintr-un oraș de provincie românesc
spre sfârșitul secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului XX,
studiu de caz: Giurgiu**

Emil PĂUNESCU,
Muzeul Județean „Teohari Antonescu”, Giurgiu

După 1880, emanciparea femeilor din orașul Giurgiu, port cosmopolit situat în apropierea Capitalei, a avut loc într-un ritm mai rapid decât în alte zone, dată fiind oferta educațională diversificată atât prin școli publice pentru fete, cât și prin școli particulare, inclusiv cele ale unor minorități etnice. Într-un asemenea climat s-au născut giurgiuence celebre (Elena Manicatide, Maria Teohari, Ivanca Olivotto, Viorica Stavila, Eugenia Popescu – Județ, Natalia Slivici etc.), afirmate pe plan național și internațional în domeniile cele mai diverse, precum medicina, astronomia, matematica, literatura, muzicologia sau lupta de emancipare socială și politică a femeilor.

.....
Bicentener Sevastia Mureșianu (1824-1879)

Marinela Loredana BARNA,
Muzeul „Casa Mureșenilor” Brașov

Anul acesta, Muzeul „Casa Mureșenilor” Brașov sărbătorește bicentenerul nașterii Sevastiei Mureșianu. Sevastia Mureșianu (1824-1879), întemeietoarea dinastiei brașovene a Mureșenilor, este o figură emblematică în istoria familiei, care prin descendenții acesteia a contribuit la viața politică și culturală a Transilvaniei secolelor XIX și XX.

Cele două roluri atribuite femeii de către societatea acelor timpuri – cel de soție și cel de mamă – și le-a îndeplinit cu dedicare și le-a depășit prin activitatea civică desfășurată în cadrul Reuniunii Femeilor Române, prima asociație feminină de pe teritoriul românesc.

.....

**Lux, modă și conduita româncelor transilvănene:
intersecții între norme de gen și imperative naționale**

Georgeta FODOR,

Universitatea de Medicină și Farmacie, Știință și Tehnologie „George Emil Palade”
din Târgu Mureș; IFSGen. Rețeaua pentru cercetarea istoriei femeilor și promovarea
studiilor de gen în spațiul românesc

Prezenta comunicare propune un studiu de caz asupra „obiceiurilor tipic feminine” astfel cum se reflectă ele în paginile publicațiilor periodice care au apărut sau circulat în spațiul transilvănean. Ipoteza de cercetare a demersului nostru susține faptul că opțiunea tematică a articolelor destinate femeilor a fost determinată de normele și stereotipurile de gen ale perioadei, contribuind în același timp și la întărirea și diseminarea acestora. Totodată, expunerea aduce în discuție și influența contextului național asupra perspectivelor și subiectelor adresate femeilor considerând că anumite puncte de vedere și subiecte destinate femeilor și despre acestea au fost de fapt determinate și de modul în care româncele au fost integrate în mișcarea de emancipare a românilor. Din punct de vedere metodologic, lucrare se integrează în abordările istoriei de gen oferind o perspectivă istorică, integrată asupra intersecției dintre gen, naționalism și emancipare.

.....

**Un mănunchi de noutăți despre Nadejda Russo –
prima aviatore pilot din Basarabia interbelică**

Sergiu TABUNCIC,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Studiul nostru urmărește scopul de a contribui la o mai largă cunoaștere a personalității Nadejdei Russo – prima aviatore pilot din Basarabia interbelică. Noile surse informaționale explorate sunt reprezentate de presa vremii, în speță de publicația cotidiană Gazeta Basarabiei, de unde s-au excerptat mărturii semnificative despre aviatorea basarabeană. Constatăm că aceste mărturii, încă nevalorificate de cercetători, aduc noutăți care întregesc izvoarele despre fiica Basarabiei Nadejda Russo și despre istoria aviației române în anul 1938.

.....

**Maria Suciuc – reprezentantă a elitei feminine
începutului de secol XX în Arad**

Mihaela Livia GULEȘ,
Universitatea de Vest din Timișoara

Istoria este scrisă de oameni, în acest caz de o femeie puternică, care mereu a știut să își croiască drumul ei, stând alături unui om puternic, cunoscut în elita arădeană și națională, participant activ la Unirea din 1918, omul politic și avocatul dr. Ioan Suciuc. Maria Suciuc, născută Roșca vine din zona Sibiului, mai exact Seliște, tatăl ei Jordachie Roșca Căpitan, fiind un cunoscut comerciant. Posibilitățile lor materiale fac ca fiica să beneficieze de educație, de a vedea cum se conduc afacerile și a se molipsi cu ceea ce astăzi numim, spirit antreprenorial. În Arad numele ei este asociat Palatului din Piața Luther nr. 3 care îi poartă numele, Această clădire se află aproape de casa familiei Suciuc, arătându-ne cumva simbolic alăturarea celor doi, felul în care împreună au construit o viață de familie dar și o viață profesională, implicare în cotidianul arădean al începutului de sec. XX. Pentru a-i face un portret pe măsura implicării ei în viața socio-economică și culturală a Aradului, a valorii în plus pe care aceasta o aduce elitei arădene la început de secol XX, se vor studia și prezenta fragmente din corespondența acesteia cu soțul său, plus corespondența tatălui ei cu cel care îi devine soț, aceste documente făcând parte din Fondul Special Ioan Suciuc, aflat la Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Arad.

.....

**Studiul artei moșitului în instituțiile de învățământ superior
din Cluj (1776-1945)**

Oana HAVOR,
Universitatea de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu” din Cluj-Napoca

Lucrarea își propune să pună în lumină tradiția instruirii moașelor în perioada 1776-1945. În Transilvania, începând cu secolul al XVIII-lea, măsurile luate de stat în vederea reducerii mortalității materne și neonatale s-au oglindit și în organizarea unor cursuri de calificare pentru moașe. În 1776, împărăteasa Maria Tereza a înființat, la Cluj, prima școală de medicină din Transilvania. La începutul secolului al XIX-lea, școala a fost organizată în Institut Medico-Chirurgical, asigurând pregătirea de chirurghi și moașe. Odată cu întemeierea Universității „Francisc Iosif” din Cluj, cursurile dedicate moașelor s-au desfășurat în cadrul Facultății de Medicină și a Spitalului Universitar Karolina. După Marea Unire, în contextul întemeierii universității românești din Cluj, școala de moașe a continuat să funcționeze la Clinica de Ginecologie și Obstetrică. Vom analiza programele de calificare a moașelor prevăzute în curriculum instituțiilor de învățământ superior din Cluj, adaptarea lor la nevoile și schimbările din societate, studiile despre ocrotirea mamei și copilului,

cărțile și manualele dedicate viitoarelor moașe întocmite de profesorii universității din Cluj. Toate acestea au menirea de a sublinia implicarea corpului academic clujean în dezbaterile privitoare la reforma din sistemul de sănătate și efortul lor de a evidenția aportul incontestabil al moașelor în ceea ce privește opera de asistență socială și sanitară.

.....

**Școala de fete din Arad, expresie a emancipării
și modernizării societății românești**

Maria Alexandra PANTEA,
Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad

La sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX în orașele transilvănene se organizează Reuniuni ale Femeilor care activau în scopul emancipării și educării fetelor. În acest sens un rol important l-a avut în părțile Aradului Reuniunea femeilor care s-a ocupat de organizarea învățământului. La începutul secolului XX vechea școală de fete din Arad, dar și personalul angajat, nu corespundeau cerințelor impuse de legislația maghiară, fapt ce a dus la luarea unor măsuri, dar și la mobilizarea femeilor arădene, care s-au implicat în numeroase opere de binefacere, ce aveau ca scop adunarea banilor necesari ridicării unei noi școli. Este epoca în care la școala de fete din Arad activau profesoare și învățătoare înrudite cu importanți lideri politici: Elena Luțai, căsătorită cu Vasile Goldiș, sau Hermina Ciorogariu, nepoata directorului Institutului Pedagogic-Teologic, Roman Ciorogariu, sau Elena Pipoș, sora pedagogului Petru Pipoș. Sunt cele care au fost susținute de președinta Reuniunii Femeilor, Elena Oncu, soția directorului Băncii „Victoria”, Nicolae Oncu. Cu ajutorul donațiilor adunate, Reuniunea femeilor din Arad a reușit ridicarea unei clădiri impozante pentru școala de fete, care îndeplinea toate cerințele impuse de autorități.

.....

**Calypso Botez: scrieri social-politice și literare.
Scurte note de lectură**

Laurențiu VLAD,
Universitatea din București

Comunicarea retracează câteva date biografice ale uneia dintre reprezentantele de marcă ale istoriei feminismului din România primelor decenii ale veacului al XX-lea, Calypso Botez, stăruind mai cu seamă asupra activității sale publicistice. Astfel, au fost inventariate și contextualizate lucrări precum Problema drepturilor femeii române: examen social-politic și juridic. Cu o introducere istorică asupra feminismului în România (1919), Problema feminismului. O sistematizare a elemen-

telor lui (1920), Drepturile femeii în constituția viitoare (1922), Drepturile femeii în viitorul Cod Civil (1924) și Rapport sur la situation juridique de la femme (1932), dar și o seamă de articole ori încercări literare din presa culturală a acelor vremuri, anume „Arhiva pentru Știință și Reformă Socială”, „Convorbiri Literare” sau „Revista Idealistă”.

.....

Ipostaze feminine în amfiteatru. Soții și fiice de universitari în Clujul interbelic

Cecilia CÂRJA,

Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca

Privind tabloul prezenței feminine la Universitatea din Cluj, între cele două războaie mondiale, se poate constata că din mediul academic napocens nu lipseau soții sau fiice de universitari, existând astfel inevitabile suprapuneri între relația profesională și cea familială. Le regăsim în trei din cele patru facultăți ale universității clujene. Comunicarea noastră își propune să prezinte câteva exemple relevante de acest fel, pentru a vedea cum era organizată și cum se desfășura traiectoria academică a unor doamne din familiile unor universitari și respectiv cum era valorizată, în mediul academic și în afara acestuia, o asemenea suprapunere de planuri.

.....

Începuturile avocaturii feminine românești reliefate de juristul și scriitorul Ioan Peretz (1876-1935)

Vasile-George URSU,

Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava

Juristul și scriitorul Ioan Peretz (1876-1935) reprezintă un pilon de primă importanță în istoria științelor juridice românești, contribuția sa inovativă în domeniul dreptului roman fiind unanim recunoscută. Totuși, începuturile avocaturii feminine românești, în urbea ieșeană, nu au fost facilitate de renumitul profesor ieșean, acesta ducând o campanie de denigrare a acestei idei. Campania de presă începută de renumitul profesor ieșean împotriva fostei sale studente Ella Negruzzi, prima avocată pledantă din România, reprezintă un exemplu de luptă împotriva evoluției unei profesii recunoscută prin statutul actual de profesie eminentemente liberală.

**Secțiunea: Apărarea spațiului dintre Prut și Nistru
în perioada 1918-1939. Aspecte politice și militare**

Organizator secțiune: **Ion GIURCĂ**

.....

**Aplicarea Codului de justiție militară în Basarabia,
în perioada interbelică. Studii de caz**

Liviu CORCIU,

Arhivele Militare Naționale Române

În spațiul dintre Prut și Nistru, perioada interbelică a fost marcată de o succesiune de atacuri care au constat în proteste, refuz de recunoaștere a noilor autorități, atât ale statului român, cât și locale, acțiuni agresive, care au culminat cu atacuri armate asupra grănicerilor, militarilor, jandarmilor și asupra unor funcționari, în special dintre aceia care își îndeplineau cu loialitate îndatoririle față de stat și cetățeni, și care nu împărtășeau și nu promovau ideile bolșevice. Competența de judecată a tuturor celor care au intrat sub incidența legii, fiind implicați în acțiuni ostile la adresa autorităților și armatei române, a revenit instanțelor militare, datorită cadrului legislativ neunitar, dominat de măsurile excepționale adoptate în contextul stării de asediu. Neunitar, deoarece realizarea Marii Uniri consemnase co-existența mai multor acte normative cu caracter penal, care au continuat să se aplice ulterior marelui act politic pe întreg teritoriul național. Astfel, în Basarabia încă era în vigoare Codul penal țarist, în timp ce în Vechiul Regat se aplicau prevederile Codului penal și Codului de procedură criminală, adoptate în anul 1864. În acest context legislativ, dominat, după cum spuneam, de măsurile excepționale generate de starea de asediu, instituită și menținută pe întreg teritoriul dintre Prut și Nistru, toți locuitorii, indiferent de rang și condiție, se aflau sub incidența jurisdicției militare. Astfel, competența de judecată a tuturor celor care au intrat sub incidența legii, fiind implicați în acțiuni ostile autorităților și armatei române, a revenit instanțelor militare și nu tribunalelor civile.

.....

**Contestarea Basarabiei. Acțiunea subversivă sovietică
într-o provincie românească (1918-1940)**

Octavian ȚÎCU,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Scrierile românești și occidentale cu privire la instaurarea comunismului în spațiul românesc de cele mai multe ori se focusează asupra anului 1940-1941, acreditând ideea că ocuparea Basarabiei de către armatele sovietice a demarat primul

experiment plenar de comunizare a românilor. Această abordare reflectă doar parțial realitatea, deoarece românii au trăit „comunismul” începând cu anii 1917-1918, atunci când Basarabia și chiar Vechiul Regat, în condițiile Primului Război Mondial, vor intra în vâltoarea revoluției ruse, la Chișinău și Iași, existând planuri de instaurare a „Puterii Sovietice” pe ambele maluri ale Prutului.

O privire de ansamblu asupra politicile sovietice față de România Mare ne arată un instrumentar divers, cu rezonanță asupra actualității chiar, dintre care se desprind trei componente importante: activitatea diplomatică de contracarare a suportului extern pentru posesia românească a Basarabiei; coordonarea acțiunii subversive sovietice din România și Basarabia, atât prin organizarea mișcării comuniste, cât și prin subminarea autorității administrației românești; crearea Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești (RASSM) și proiectarea concurenței de modelare identitară asupra românilor de la est de Prut. În această cercetare vom prezenta o radiografie a acțiunii subversive sovietice în Basarabia interbelică care a avut mai multe scopuri, printre care contestarea autorității administrației românești în provincie, mobilizarea basarabenilor de diferite naționalități contra statului român, prezentare în interiorul și exteriorul statului sovietic a unui spirit contestatar în Basarabia contra noii orânduiei românești și nu în cele din urmă pregătirea anexării sale, care va avea loc la 28 iunie 1940. O asemenea abordare ne arată un plan anxios pregătit cu meticulozitate, desfășurat și în alte state limitrofe (chiar în perioade diferite, inclusiv în actualitate), fapt care are menirea de a depăși efectele paradigmei ultimatumului sovietic ca unul căzut „din senin, ca un trăsnet”, de multe ori vehiculat în explicarea tragediei românești din vara anului 1940.

.....

Siguranța națională în atenția Statului român, după normalizarea relațiilor diplomatice cu URSS, în anul 1934

Valeria BĂLESCU,

Muzeul Militar Național „Regele Ferdinand I”

Studiul tratează măsurile luate de Guvernul român imediat după normalizarea relațiilor diplomatice cu URSS, în 1934, pentru asigurarea siguranței naționale împotriva infiltrărilor sovietice, comuniste, cu tendințele lor destabilizatoare și revizioniste. Și, deși trecuseră 16 ani de la întreruperea respectivelor raporturi româno-sovietice de către Vl. I. Lenin, la 13/26 ianuarie 1918, timp în care au existat diverse contacte diplomatice directe sau indirecte între cele două state pentru normalizarea relațiilor dintre ele, totuși, constatăm că momentul 9 iunie 1934 a fost oarecum surprinzător pentru România, în sensul că la acea dată nu exista un program concret care să statueze punerea imediată în practică a deciziei diplomatice. Această constatare rezultă din evoluția imediată a evenimentelor interne și, în primul rând, din faptul că abia după data amintită reprezentanții instituțiilor implicate în asigurarea securității statului român s-au întrunit și au stabilit măsurile politico-militare și economice necesare pentru evitarea oricărui pericol care s-ar fi putut ivi la granița de răsărit a României, garantând astfel inviolabilitatea și suveranitatea țării.

.....

1939. Proiecte strategice de apărare pe Frontul de Est înainte și după începerea războiului mondial

Petre OTU,

Comisia Română de Istorie Militară

Comunicarea va analiza contextul internațional al anului 1939, marcat de anularea Acordului de la Munchen de către Germania, prin desființarea Cehoslovaciei, negocierile tripartite de la Moscova dintre URSS, Marea Britanie și Franța, semnarea Acordului Ribbentrop-Molotov (23 august 1939) și atacul german asupra Poloniei (1 septembrie 1939), ceea ce dus la declanșarea celei de-a doua conflagrații mondiale. Toate aceste evenimente au accentuat izolarea politico-diplomatică și militară a României. În atare împrejurări, apărarea României a reprezentat o problemă foarte dificilă, Marele Stat Major fiind obligat să acopere frontierele amenințate. Într-o primă fază, prioritate a avut cea din vest, pentru ca odată cu acordul sovieto-german și dispariția Poloniei, efortul strategic să se concentreze spre granița de est, unde au fost dispuse majoritatea forțelor și mijloacelor. În spațiul dintre Nistru și Carpații Orientali a fost creat Grupul de armate nr. 1, iar Marele Stat Major a elaborat mai multe proiecte strategice.

.....

Apărarea teritoriului dintre Prut și Nistru în prevederile planurilor de operații ale Marelui Stat Major român

Ion GIURCĂ,

Universitatea „Hyperion” din București

După Marea Unire din anul 1918, România Întregită a fost într-o permanentă stare de insecuritate, determinată de acțiunea politică și militară a potrivnicilor uniunii – URSS, Ungaria și Bulgaria. Sistemul de alianțe creat începând cu anul 1921, cu componenta politică și militară a convențiilor încheiate și reînnoite, impunea elaborarea de către Marele Stat Major român a unor planuri de operații, care vizau cele trei fronturi: de est, vest și sud. Frontul de est a fost considerat cel mai important, cel mai expus și periculos, având în vedere forța economică și militară a URSS. Prin urmare, începând cu anul 1921 structura specializată a armatei, a elaborat numeroase planuri de acțiune, cu diferite ipoteze în care ar fi acționat inamicul. Fiecare plan cuprindea o analiză politică și militară a situației internaționale, evaluarea capacităților militare ale adversarului probabil, concepția acțiunii, forțele destinate și modul de acțiune, logistica operațiilor planificate, colaborarea cu aliații. În cazul frontului de est cu armata poloneză. În general, se poate aprecia că planurile erau realiste, viabile, atâta timp cât statele membre ale alianțelor politice și militare își îndeplineau obligațiile asumate.

**Secțiunea: Armata română și Basarabia
(1918-1944)**

Organizator secțiune: **Vitalie CIOBANU**

.....
**Comisariatul Militar al Basarabiei condus de generalul
Arthur Văitoianu**

Ion GIURCĂ,
Universitatea „Hyperion” din București

Unirea R. D. Moldovenești cu Mama Sa România, a fost urmată de începerea procesului de integrare a instituțiilor centrale și locale în structurile statului român, în acord cu condițiile formulate de către reprezentanții Sfatului Țării în Hotărârea de Unire. Situația concretă din spațiul dintre Prut și Nistru a impus constituirea unui Comisariat General al Basarabiei, o structură eminentamente militară, condusă de generalul Arthur Văitoianu. În perioada iunie-noiembrie 1918, în conformitate cu sarcinile încredințate, în colaborare și cooperare cu reprezentanții Sfatul Țării și Consiliului Directorilor, Comisariatul General al Basarabiei a desfășurat o laborioasă activitate pentru unificarea armatelor, instalarea la Chișinău a unui reprezentant al Bisericii Ortodoxe Române, a structurilor jandarmeriei, poliției și grănicerilor. Prin ordonanțe emise după consultări cu autoritățile de la Chișinău, s-a urmărit asigurarea unui climat de ordine în instituții, localitățile urbane și rurale, desfășurarea activităților economice, reluarea activităților de comerț exterior ș.a. Renunțarea Sfatului Țării la condițiile de Unire a fost urmată de desființare acestei structuri.

.....
**Aspecte istoriografice cu privire la problema intrării trupelor române
în Basarabia la începutul anului 1918**

Valentin BURLACU,
Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Problema intrării trupelor române în Basarabia la începutul anului 1918 se înscrie într-o temă mai generală a istoriei contemporane a românilor și anume unirea provinciei dintre Prut și Nistru cu România, și încadrează mai multe aspecte precum: contextul intern și extern, decizia Sfatului Țării de a invita trupele române și a guvernului român de a trimite trupe în Basarabia, obiectivele acestei operațiuni/misiuni militare, atitudinea populației băștinașe față de acest eveniment, rolul armatei române în realizarea actului din 27 martie 1918 etc. Cu alte cuvinte reprezintă un subiect extrem de sensibil prin caracterul și conținutul său ce a fost: ocu-

pare, eliberare, operațiune militară în cadrul Primului război Mondial, de altfel operațiuni de acest gen cu participarea unor armate străine s-au desfășurat și în alte periferii naționale ale fostului Imperiu țarist.

.....

Contextul politic și militar al intrării trupelor române în Basarabia (decembrie 1917 - ianuarie 1918)

Vitalie CIOBANU,

Agenția pentru Știință și Memorie Militară,
Ministerul Apărării al Republicii Moldova

În studiul de față, vom investiga o serie de aspecte ale contextului politico-militar din teritoriul românesc spre finalul anului 1917 și la începutul anului 1918, referindu-ne în special la premisele intrării trupelor române în Basarabia și ilustrând prin exemple concrete acțiunile acestora. Vom menționa că Armata Română a intrat în Basarabia într-un moment critic, când regiunea era aproape de colaps. Misiunea atribuită trupelor române includea restabilirea ordinii în zona etapelor, asigurarea aprovizionării unităților militare de pe front și restabilirea circulației pe căile ferate; contracararea activităților subversive bolșevice care amenințau să deturneze mișcarea de autodeterminare a populației locale. Haosul instaurat în regiune amenința, de asemenea, funcționarea și securitatea depozitelor din Basarabia, vitale pentru susținerea logistică a frontului. Propaganda revoluționară, răspândită de soldații bolșevizați, îi influențase negativ și pe țăranii basarabeni, unii dintre ei începând să devasteze marile proprietăți, să golească hambarele proprietarilor, să defrișeze păduri și să împartă pământul în mod arbitrar. Aceste acțiuni au perturbat și rutele critice de transport al proviziilor și alimentelor către front, punând în pericol lanțul de aprovizionare a trupelor de pe Frontul Român.

.....

Situația din Basarabia în analiza armatei române (ianuarie - martie 1918)

Alin SPÂNU, Universitatea din București

La începutul anului 1918 armata română a fost solicitată să restabilească ordinea și siguranța publică în Basarabia, care era afectată de violențe din partea foștilor militari țariști, bolșevici, ucraineni și tâlhari la drumul mare. De la generalii Constantin Prezan (șeful Marelui Cartier General român) și Ernest Broșteanu (comandantul Diviziei 11 Infanterie) până la ofițeri și agenții de informații români, au fost elaborate proclamații, ordine, rapoarte și referate privind realitățile existente între Prut și Nistru. Materialele prezintă, cu date și fapte concrete, situația de securitate, influențele politice și economice, modul de funcționare a administrației, propaganda diferitelor curente

(antiunioniste, antiromânești) etc. Unele mesaje propagandistice antiromânești au condus la atitudini violente din partea unor basarabeni, care au culminat cu schimburi de focuri soldate cu morți și răniți între militari români și localnici. Au fost expediate către guvernul român de la Iași materiale analitice cu propuneri de îmbunătățire a situației din Basarabia, în primul rând administrativ și economic, apoi pentru întărirea ordinii și siguranței publice, dar și pentru informarea pe scară largă a cetățenilor basarabeni (moldoveni, ruși, ucraineni, evrei) despre realitățile politice și intențiile armatei române în regiune. Unii insistau pentru independență, alții pentru intrarea Basarabiei într-o federație cu Rusia, Ucraina sau chiar Austro-Ungaria, dar toate aveau ca numitor comun atitudinea vehementă împotriva României. Un capitol aparte a fost dedicat combaterii „specialiștilor” în dezinformare și a celor duplicitari, fie ei autohtoni sau străini, care exploatau situația economică dificilă. Principalul inamic era bolșevismul, care avea aderenți bine înarmați, proveniți din fosta armată țaristă, dar și propagandiști, care se infiltrau în toate mediile urbane și rurale promovând ideologia comunistă.

.....

Chișinăul în al Doilea Război Mondial reflectat în beletristica românească

Ion Valer XENOFONTOV,

Agenția pentru Știință și Memorie Militară,
Ministerul Apărării al Republicii Moldova

Subiectul abordat de noi – Chișinăul în al Doilea Război Mondial reflectat în literatura artistică românească – nu a constituit obiectul de studiu al unei cercetări atât în plan național, cât și internațional. Autorii de cele mai multe ori au fost martorii evenimentelor descrise. S-a făcut o comparație cu situația antebelică, considerent ce a marcat emoțional subiectul abordat. Prevalează descrieri ale spațiului identitar, ale memoriei colective și individuale, descrierea alterității (adversarului) în raport cu cea identitară. Miza războiului provocat de către bolșevici, a acțiunilor violente a constituit-o extirparea simbolurilor memoriei anterioare, aflată în raport dihotomic din perspectivă politico-ideologică. De aceea, Armata Roșie a distrus edificiile de interes strategic ce ar fi constituit o mărturie a unor realități aflate în disonanță cu ideologia comunistă. Din această perspectivă, scrisul literar a fixat, în primul rând, distrugerea monumentelor cu rezonanță spirituală (Catedralei orașului Chișinău, spre exemplu, i se spunea „sufletul orașului”), culturală, educațională. Au fost prezentate imagini apocaliptice aflate în rezonanță cu descrierea documentului de arhivă. Un alt aspect relevat ține de etică, morală, comportament al adversarului. Aceste descrieri fotografice, pe care le-am analizat în comparație cu felul de comportament din alte spații culturale (aici e vorba de comportamentul militarilor sovietici în Polonia) au relevat abordări identice, element, de altfel, nefixat de documentul oficial. Ultimul redă mai mult componente cantitative, urmate de cele calitative, eclipsând însă descrierile comportamentale. Literatura artistică oferă, deseori, imagini hiperbolizate, amplificate de imaginația creatorului (autorului), de aceea am considerat necesar să apelăm și la alt tip de literatură: științifică, memorialistică, publicistică.

.....

Influența Armatei Române asupra modernizării vieții cotidiene din Basarabia interbelică

Aurel FONDOS,

Agenția pentru Știință și Memorie Militară,
Ministerul Apărării al Republicii Moldova

Influența Armatei Române asupra societății românești, și anume asupra modernizării vieții cotidiene din Basarabia interbelică este subiectul principal al comunicării. Am încercat să surprindem căile prin care Armata a contribuit la îmbunătățirea modului de trai a locuitorilor basarabeni. Pe baza surselor istorice relevante de arhivă, a presei, a literaturii de specialitate se prezintă o abordare complexă a rolului Armatei în perioada de referință, care a dat dovadă de cel mai înalt sacrificiu și a contribuit la transformarea modului de trai a întregii societăți basarabene.

În acest sens, în procesul de studiu și cercetare a subiectului s-au luat în calcul următorii factori precum: gestionarea și interacțiunea în domeniile cultural, economic, educațional; recrutarea și îndeplinirea serviciului militar; igiena și asistența sanitară etc. Toate împreună aveau rolul de a moderniza viața cotidiană a provinciei împreună cu altele din statul întregit.

.....

Raportul forțelor militare la hotarul româno-sovietic (ianuarie - iunie 1941)

Sergiu MUNTEANU,

Agenția pentru Știință și Memorie Militară,
Ministerul Apărării al Republicii Moldova

Războiul al II-lea Mondial a provocat schimbări esențiale în arta militară, ce au determinat tactici și strategii de luptă mult mai eficiente în raport cu cele din Primul Război Mondial. La începutul anului 1941 devenea evident că Germania nazistă și statul sovietic se vor confrunta militar în timpul cel mai apropiat, fapt ce putea fi remarcat prin dislocarea unui număr mare trupe din ambele părți, la hotarul dintre Marea Baltică și Marea Neagră. Coraportul forțelor militare la hotarul româno-sovietic în perioada ianuarie-iunie 1941 se afla într-o permanentă schimbare. Totodată, la această etapă, au avut loc schimbări radicale în dotarea și organizarea forțelor militare române care se aflau sub controlul comandamentului german. Concomitent, trupele sovietice ce se aflau la hotar cu Regatul Român erau reprezentate de unități de elită a Armatei Roșii și aveau ca scop în cazul unui război să înceapă o ofensivă majoră pe teritoriul României.

.....

Asigurarea securității naționale în Basarabia interbelică

Constantin MANOLACHE,
Biblioteca științifică „Andrei Lupan” (Institut),
Universitatea de Stat din Moldova

În comunicare sunt puse în discuție problemele legate de contextul politico-militar al intrării Armatei Române în Basarabia; organizarea, competențele și funcționarea Comisariatului militar al Basarabiei; acțiunile corpului voluntarilor în Basarabia, reflectate în documentele de arhivă ale Armatei Române. De asemenea, este analizată activitatea structurilor militare în Chișinăul din acea vreme, orientată spre asigurarea securității naționale în Basarabia interbelică.

Secțiunea: **Studiile universitare și mobilitatea socială (1919-2020)**

Organizator secțiune: **Bogdan MURGESCU**

.....

Studiile universitare și mobilitatea socială în România 1919-2020 – o agendă de cercetare

Bogdan MURGESCU,
Universitatea din București

Studiile referitoare la mobilitatea socială reprezintă un domeniu puțin cercetat până acum în istoriografia română. Masa rotundă Studiile universitare și mobilitatea socială (1919-2020) își propune să reunească unele dintre abordările existente și mai ales să seteze agenda cercetărilor viitoare. În România, la fel ca și în alte țări, studiile universitare au reprezentat un factor care a favorizat mobilitatea socială ascendentă a absolvenților; în oglindă, incapacitatea acumulării de capital educațional a reprezentat un risc major de mobilitate descendentă pentru tinerii care nu reușeau să intre la facultate sau nu izbuteau să finalizeze cu succes studiile universitare, și care nu puteau compensa această carență prin alte forme de capital (capital economic, capital social etc.). În România, impactul capitalului educațional reprezentat de diplomele de studii superioare a variat în funcție de ponderea deținătorilor lor în societate, sau în cohorta demografică relevantă. Studiile punctuale cu privire la diversele subetape și la tipurile de studii universitare vor da concretețe analizelor istorice cu privire la această interacțiune.

Alte direcții de cercetare sunt:

- Impactul studiilor universitare asupra egalității de gen în societate.
- Studiile universitare în calitate de catalizator al urbanizării și/sau mobilității geografice.
- Mobilitatea socială a cadrelor didactice și a celorlalți angajați ai sistemului universitar.
- Rolul statului și al pieței în gestiunea accesului la studii universitare, și consecințele acestora asupra mobilității sociale.

.....

**Studii superioare, profesii intelectuale și mobilitate socială
în romanul interbelic: o introducere**

Dragoș SDROBIȘ,
Universitatea de Artă și Design din Cluj-Napoca

Pe baza Dicționarului Cronologic al Romanului Românesc (DCRR), comunicarea propune o „inventariere” a romanelor care au ca subiect (central sau marginal) problema învățământului superior din perioada 1918-1940. Scopul prezentării este acela de a surprinde strategii referitoare la alegerea carierei, mobilitate socială și capitalul cultural al profesii intelectuale (ca avocat, profesor, medic sau inginer).

.....

**„Planul național unic” și criza mobilității sociale în mediul urban
din România anilor ,80**

Cosmin POPA,
Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” al Academiei Române

Comunicarea tratează criza mobilității sociale în România anilor ,80 în contextul „noului mecanism economic” prin care statul transfera pierderile generate de economie către societate, în condițiile unui control teritorial strict al resurselor umane și materiale. Introducerea „planului național unic”, prin intermediul Legii cu privire la dezvoltarea economico-socială planificată a României în 1972, a fost simptomul unei schimbări majore de priorități în politica economică și socială a regimului. Începând cu această perioadă, eficiența, așa cum era ea înțeleasă, a devenit principalul obiectiv al politicilor de profil al regimului, acesta subordonându-și de o manieră aproape brutală toate celelalte considerente. În pofida denumirii, „planul național unic” nu pleca atât de la premisa unei dezvoltări economice echilibrate teritorial, cât mai ales de la necesitatea unui control strict al resurselor materiale și reducerea mobilității sociale în mediul urban, cu scopul potențării autosuficienței „unităților economico-sociale” slab urbanizate. Introducerea ulterioară a unor norme stricte de personal și organizare, în economie, administrație și sistemele de învățământ și asistență medicală, a dus rapid la scăderea mobilității sociale în marile orașe, fără că acest lucru să determine transferul masiv de resurse umane către spațiul rural, modalitate prin care regimul viza scoaterea agriculturii din criză.

.....

Mobilitate educațională și stratificare socială în învățământul superior din România (1971-1980)

Ștefan-Marius DEACONU,
Universitatea din București

Pornind de la analiza discuțiilor purtate la nivelul structurii decizionale a PCR, corelată cu date din arhiva Ministerului Educației și alte surse arhivistice și statistice, sunt prezentate date cu privire la accesul în învățământul superior în perioada 1971-1980. Acesta a cunoscut o serie de evoluții ulterioare adoptării Legii învățământului nr. 11/1968, marcând finalizarea tranziției de la o admitere bazată pe criterii sociale de redistribuire egalitară, la una privind o redistribuire meritocratică. Pornind de la un studiu de caz (1971/1972), este evaluată dinamica accesului în învățământul superior a unor categorii de studenți în funcție de elemente de stratificare socială, inclusiv gen, mediul de rezidență sau distribuție geografică a studenților. Analiza preliminară indică existența, în fapt, a două trasee de parcurs în învățământul universitar, pornind de la o serie de atribute precum originea socială. Studenții provenind din familii de muncitori și agricultori au fost predispuși spre a urma un traseu educațional în specializări universitare din domeniul agriculturii, pedagogic sau, după caz, a studiilor de subingineri. Pe de cealaltă parte, studenții provenind din familii de intelectuali s-au orientat către domenii precum artă, drept, medicină sau învățământul tehnic de ingineri. Analiza este completată de o serie de observații privind constrângerile generate de reformele din învățământul liceal.

.....

Despre peregrinatio academica și ascensiune socială la feminin – câteva considerații

Ana-Maria STAN,
Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca

În mare parte, emanciparea și prezența femeilor românce în viața publică interbelică au fost strâns legate de parcurgerea de către acestea a diferitelor cicluri de studii universitare (licență și/sau doctorat). Comunicarea noastră își propune să abordeze, atât dintr-o perspectivă teoretică, cât și una a exemplelor practice, fenomenul de peregrinatio academica, unul dintre mecanismele cele mai importante prin care tinerele doamne și domnișoare din România au ales să își realizeze sau să își desăvârșească pregătirea academică și, ulterior, să își definească un parcurs profesional și personal. Peregrinarea academică a femeilor românce către universitățile occidentale validează modelul general al peregrinării academice a studenților români – și anume că, cel puțin până la izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial, majoritatea acestor tinere au ales să se întoarcă acasă și să facă o carieră în țara lor de origine sau să își întemeieze o familie.

Deși dispunem de foarte puține date și cercetări statistice cu privire la numărul tinerelor românce (bursiere sau nu) care și-au finalizat cu succes studiile universitare în străinătate între 1880 și 1945, sau despre procentul real al celor care au rămas în țara gazdă, comparativ cu țara de origine, exemplele cunoscute arată o tendință clară de revenire în România, precum și dorința acestor femei de a pune în practică cunoștințele dobândite și de a schimba imaginile tradiționale, stereotipate, ale feminității din epocă. În multe cazuri, femeile educate din România s-au numărat, de fapt, printre promoțiile unui statut profesional de top al femeilor în Europa.

.....

Învățământul istoric și mobilitatea socială a istoricilor profesioniști în România socialistă. Studii de caz

Ionuț-Mircea MARCU,
Universitatea din București

Cercetarea își propune să analizeze relația dintre învățământul istoric și mobilitatea socială în rândurile corpului istoricilor profesioniști în România, în ultima decadă a regimului socialist. Vor fi utilizate trei studii de caz: Facultatea de istorie-filosofie din cadrul Universității din București, Institutul de istorie „Nicolae Iorga” și Institutul de studii sud-est europene. Selecția celor trei studii de caz a fost determinată în mod direct de disponibilitatea surselor arhivistice. Astfel, studiul va utiliza fișele de personal, disponibile pentru cele trei instituții universitare și de cercetare în arhiva Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității. Vor fi abordate, selectiv în funcție de datele disponibile, următorii indicatori și subteme: originea socială și capitalul moștenit al istoricilor și cercetătorilor activi în ultima decadă a regimului socialist, ritmul progresie carierei istoricilor, eventualele legături cauzale între specializările în epoci istorice și dinamica carierei istoriografice, relația dintre internaționalizare și strategiile adaptative de acumulare a capitalului simbolic. În egală măsură, pentru contextualizarea și explicarea concluziilor rezultate strict din analiza cantitativă, studiul va utiliza și lucrările memorialistice, precum și literatura științifică, în măsura în care se va dovedi relevantă, produsă de istorici profesioniști activi în ultima decadă a regimului socialist.

.....

Educație și ideologie la Institutul Politehnic „Gheorghe Asachi” din Iași

Gabriel ASANDULUI,
Universitatea Tehnică „Gheorghe Asachi” din Iași

Reforma învățământului din 1948 a produs schimbări profunde în cadrul învățământului românesc, în general, și în cel superior, în special. Comuniștii au adoptat o legislație care a facilitat politizarea învățământului românesc de toate gradele.

Decretul 175/3 august 1948 a oferit cadrul legal pentru sovietizarea și comunizarea școlii românești, în timp ce introducerea disciplinei cu caracter politico-ideologic, cu caracter obligatoriu, în planurile de învățământ ale universităților și politehnicilor, a facilitat controlul politicului asupra întregului sistem de învățământ din țara noastră. Legislația ulterioară, cea din 1968 și 1978, deși a fost mai democratică și a integrat anumite elemente ale tradiției universitare românești, n-a oferit învățământului românesc acea autonomie de care acesta avea atâta nevoie ci, dimpotrivă, a adâncit controlul politic asupra acestuia. Pentru a-și subordona total învățământul românesc, partidul-stat a căutat a înlătura cadrele didactice indezirabile urmărind, în același timp, să-i fidelizeze pe cei care se arătaseră dispuși a prelua și aplica politica partidului. Prin adoptarea acestor măsuri noul regim a urmărit înfeudarea corpului profesoral și transformarea acestuia într-un instrument docil în procesul de construire a sistemului totalitar. Cadrele didactice și studenții Institutul Politehnic din Iași au fost supuși, în primii ani postbelici, unui regim de teroare și control social. Nu puțini au fost profesorii care au fost îndepărtați din școală, după cum au fost mulți membri ai corpului didactic care s-au adaptat vremurilor și au accept să predea chiar și discipline cu caracter politico-ideologic. Represiunea ideologică și controlul politic au fost exercitate, cu diferite grade de intensitate, atât asupra cadrelor didactice, cât și a studenților, pe parcursul întregii perioade comuniste. Aceștia din urmă, în calitatea de beneficiari ai educației, au fost supuși unor experimente ideologice a căror scop final era de a forma specialiști capabili să contribuie la procesul de edificare a societății socialiste. Supradimensionată și supralicitată în perioada comunistă, Politehnica ieșeană a fost prinsă nepregătită de șocul schimbării de regim produs la finele anului 1989. Dacă în primii ani ai tranziției postdecembriste învățământul ingineresc ieșean a traversat o perioadă extrem de tulbură, treptat facultățile fostului Institut Politehnic au încercat și, în unele cazuri, au și reușit să se adapteze noii realități și au recuperat pierderea de cadență din primii ani după înlăturarea regimului comunist.

.....

Impactul mobilităților ERASMUS asupra traiectoriilor profesionale ale foștilor participanți: între promisiuni și realitate

Margareta-Gabriela BILIGA-NISPEANU,
Universitatea din București

România s-a alăturat programului ERASMUS în 1998, și de atunci peste 100,000 de studenți români au efectuat o mobilitate academică într-o altă universitate / instituție europeană. Dacă luăm în considerare atât mesajele de promovare cât și rezultatele unor numeroase studii oficiale, studenții mobili trec printr-o transformare, la finalul căreia impactul se resimte pe plan academic, profesional și personal.

Pornind de la această premisă, această lucrare explorează impactul mobilităților educaționale de tip ERASMUS asupra dezvoltării profesionale a foștilor participanți, încercând să identifice care sunt acele aspecte în care participanții au resimțit o schimbare (fie pozitivă sau negativă) după timpul petrecut la instituția gazdă. Analiza

se bazează pe 58 de interviuri realizate cu foști participanți ERASMUS din România, Spania și Polonia. Rezultatele evidențiază că participarea la un stagiul de mobilitate ERASMUS influențează dezvoltarea profesională a foștilor participanți, deși acest impact nu se manifestă întotdeauna prin dezvoltarea competențelor profesionale, ci mai degrabă prin obținerea unor beneficii complementare, precum abilitățile interculturale, lingvistice și de adaptabilitate, care s-au dovedit ulterior utile la locul de muncă. În narațiunile lor, participanții adesea discută despre impactul profesional în relație cu dezvoltarea personală, care s-a reflectat ulterior în toate domeniile vieții lor, inclusiv pe plan profesional. Modul în care aceștia și-au dezvoltat capitalul de mobilitate ca urmare a efectuării stagiului s-a extins și asupra vieții profesionale, un exemplu elocvent în acest sens fiind predispoziția lor de a lucra într-o altă țară sau în echipe internaționale. În mod practic, majoritatea respondenților au considerat că această experiență le-a făcut profilul mai atractiv pentru angajatori, deși nu consideră că a adus beneficii tangibile în obținerea unui job. Analiza comparativă între diferitele grupuri de participanți relevă variații în funcție de naționalitate, domeniul de studiu, tipul mobilității și chiar destinația în care s-a realizat stagiul. Totuși, pe măsură ce participanții se îndepărtează de momentul efectiv de realizare al stagiului, beneficiile resimțite se diminuează semnificativ. Pentru o mai bună contextualizare a rezultatelor obținute, acestea vor fi raportate la cercetările cantitative efectuate la comanda Comisiei Europene, în vederea măsurării impactului unei mobilități studențești ERASMUS.

Secțiunea: **Basarabia în cadrul României Mari,
între „uitare deliberată” și „revanșa memoriei”.**
Surse pentru o istorie comună a României și Republicii Moldova

Organizatori secțiune: **Florin ABRAHAM, Elena NEGRU**

.....

**Organizarea teritorială a puterii publice subnaționale
în anteproiectele constituționale elaborate de partidele politice
din România în anii 1921-1922**

Sergiu CORNEA,
Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

Una din cele mai importante probleme care trebuia soluționată după constituirea statului român întregit era unificarea instituțională și legislativă ceea ce impunea elaborarea și adoptarea unui nou cadru constituțional. În dezbaterile privind elaborarea și adoptarea noii Constituții s-au angajat intelectualii și reprezentanții partidelor politice. Un aport deosebit în identificarea modelului constituțional al României întregite l-a avut mediul academic, reprezentat în primul rând de profesorii de drept constituțional și administrativ.

În anii 1921-1922 au fost elaborate și publicate, sub egida partidelor politice, patru anteproiecte de constituție care au reflectat viziunile lor politice, dar care au reprezentat și percepțiile provinciilor constituente ale României Mari. Sunt analizate prevederile celor patru anteproiecte de Constituție elaborate de partidele politice la capitolul organizării teritoriale a puterii publice subnaționale. Subiectul studiat este unul de o mare importanță deoarece rezultatele cercetării pot contribui la o mai bună înțelegere a factorilor politici, juridici, economici, sociali, demografici, etnici și culturali care au influențat elaborarea și adoptarea textului constituțional în materie de organizare a puterii publice în raport cu teritoriul.

.....

Realități electorale în județul Bălți în perioada 1922-1938

Ana MOLCOSEAN,
Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Demersul acestei teme are drept punct de reper anii 1922-1938 în județul Bălți, iar scopul cercetării vizează analiza detaliată a perioadei menționate din punct de vedere a desfășurării alegerilor în județul Bălți. Vom analiza pe acest segment aspectul electoral din orașul și județul Bălți ca parte componentă a României Mari. Nu în ultimul rând atenția noastră se va concentra asupra categoriilor de alegători care au pri-

mit drept de vot după Unirea Basarabiei cu România. Comunicarea abordează prin specificul ei un subiect mai puțin studiat în istoriografia contemporană, și anume cel al alegerilor din orașul și județul Bălți.

.....

**Basarabia interbelică în fondurile
din arhiva istorică a C.C. al P.C.R.**

Cristina DIAC,

Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului,
Academia Română

Majoritatea documentelor despre Basarabia create între 1918-1940 de administrația centrală a statului român au rămas în România după 1945. În condițiile Războiului Rece, când Basarabia a devenit subiect-tabu, abundența surselor nu le-a servit la nimic specialiștilor interesați de trecutul provinciei: regimul comunist i-a descurajat prin diverse metode, limitarea drastică a accesului la surse fiind printre cele mai eficiente. Institutul de Istorie al Partidului a fost creat în 1951 în subordinea C.C. al P.M.R., cu scopul a scrie istoria stângii autohtone conform canoanelor marxism-leninismului. Noua instituție a preluat în iulie 1953 și arhiva istorică a C.C. În același an s-a instituit obligativitatea ca toate instituțiile care dețineau documente despre istoria partidului comunist să le predea arhivei C.C. Astfel, au ajuns la Institut o parte consistentă din arhiva Siguranței interbelice, arhivele instanțelor militare care judecaseră comuniști ș.a. În plus, Institutul a primit numeroase copii de pe documente, ale căror originale au rămas totuși la Arhivele Statului. Angajații Institutului au efectuat și numeroase campanii de depistare de documente în arhive din străinătate, în Uniunea Sovietică, dar și în țări occidentale.

În fine, colectarea sistematică de mărturii orale a constituit o a patra metodă de extindere a acestei arhive. După 1966, angajații Institutului au adunat preponderent documente despre istoria României, care aveau prea puțin de-a face cu trecutul partidului. În decembrie 1989, armata a preluat arhiva C.C. în condiții improprii, unele documente fiind iremediabil distruse. Comunicarea propusă intenționează să prezinte cele mai importante fonduri și colecții din fosta arhivă istorică a C.C. care conțin informații despre Basarabia interbelică, actualmente disponibile cercetătorilor prin sălile de studiu de la Arhivele Naționale ale României. Prezentarea va pleda pentru o lectură creativă a acestor surse, utile pentru o multitudine de subiecte, precum realitățile sociale din provincie, istoria urbană, obiceiuri de locuire, loisir și multe altele.

.....

**Manipularea memoriei trecutului istoric comun cu România întregită
în RSS Moldovenească (anii 1960-1980)**

Elena NEGRU,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Comunicarea este centrată pe analiza modului în care autoritățile sovietice au amplificat rescrierea istoriei teritoriului dintre Prut și Nistru, de-a lungul a peste două decenii și jumătate, pentru a șterge din memoria populației amintirile trecutului său românesc din anii 1918-1940. Se subliniază contextul în care această acțiune a avut loc, odată cu lansarea, la mijlocul anilor 1960, a campaniei de propagandă a URSS împotriva României, după ce aceasta din urmă a adoptat o linie politică autonomă în raport cu Moscova și, implicit, reinterpretarea discursului istoric. Accentul se pune pe preocuparea instituțiilor ideologice din RSS Moldovenească pentru a utiliza evenimentele perioadei interbelice în scopul impunerii unui patriotism moldovenesc de origine sovietică, inoculării românofobiei și răspândirii mitului despre politica de „crimă și jaf” a autorităților române ca antiteză la regimul sovietic „eliberator”. În mod similar, comunicarea își propune să evidențieze rolul „frontului istoriografic” sovietic, în special de la Chișinău, în manipularea istoriei Basarabiei interbelice și perpetuarea minciunilor despre identitatea diferențiată a moldovenilor și a românilor.

.....

**„Basarabia interbelică” –
subiect al războaielor memoriei istorice după 1989**

Florin ABRAHAM,

Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului al Academiei Române

România și Rusia/URSS fac parte din zone diferite ale memoriei, iar subiectul istoriei Basarabiei în perioada interbelică este în centrul războaielor memoriei. Conflictul interpretărilor asupra situației Basarabiei în cadrul României Mari a fost subiacent unei rivalități geopolitice, din Rusia, care vede și spațiul dintre Prut și Nistru ca aparținând „Russkii Mir” și Occident (inclusiv România) care consideră că Republica Moldova are un destin european. În cadrul comunicării vor fi prezentate etapele și caracteristicile războaielor memoriei având ca tematică istoria Basarabiei în perioada interbelică.

.....

**Democratizarea cercetării istorice.
Digitalizarea surselor istoriei contemporane din spațiul românesc:
proiecte, rezultate, perspective**

Florin ABRAHAM,

Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului al Academiei Române

În cadrul lucrării vor fi prezentate inițiativele, publice și private, de digitalizare a surselor istoriei secolului XX din România și Republica Moldova. Experiența românească va include într-un context internațional, european și nord-american, pentru a putea extrage concluzii relevante în legătură cu nivelul de „democratizare prin digitalizare” a istoriografiei spațiului românesc. De asemenea, împreună cu participanții la panel vor fi discutate propuneri pentru accelerarea digitalizării resurselor arhivistice pentru istoria secolului XX.

.....

**Chipul lui I.V. Stalin în propaganda din RSS Moldovenească
(1945-1956)**

Daniela ȘEREMET,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

În anii de după cel de-al Doilea Război Mondial, propaganda sovietică a creat mituri care au devenit apogeul cultului personalității lui Stalin. Stalin era prezentat ca părinte, anume astfel îl numeau deseori în adresările, scrisorile, cuvântările locuitorilor din RSS Moldovenească. În adresările oficiale era numit învățător, prieten, discipol favorit al lui Lenin, genial comandant de oști etc. Calitățile reale ale lui Stalin nu erau descrise. Populația era lipsită de acest gen de informație. Presa publică versuri dedicate lui Stalin, portretele lui ocupau mai mult de jumătate din paginile ziarelor. Chipul lui Stalin era interpretat ca apărător al maselor. Lui i se adresa populația, în ultima instanță, cu scrisori și plângeri. Un rol important privind întreținerea și dezvoltarea cultului lui Stalin l-au avut persoanele aflate la conducerea de vârf a RSS Moldovenești, intelectualii de frunte, oamenii de cultură din Chișinău. Aceasta a fost posibil în condițiile unei societăți închise, cum era Uniunea Sovietică. Situația s-a schimbat numai după raportul lui N.S. Hrușciiov „Cu privire la cultul personalității și consecințele sale”. Evenimentele publice, paradele și festivalurile erau ocazii pentru a celebra figura lui Stalin, iar liderii locali se întreceau în a-și demonstra loialitatea față de acesta. Această venerare a contribuit la întărirea cultului personalității, făcând ca imaginea lui Stalin să fie un simbol omniprezent al puterii și controlului în RSS Moldovenească. În paralel, educația și manualele școlare subliniau meritele și realizările lui Stalin, învățând copiii că fiecare aspect pozitiv al vieții lor se datora înțelepciunii și conducerii sale. Prin astfel de metode, cultul personalității a reușit să își lase amprenta asupra unei întregi generații, modelând percepțiile și

loialitățile viitorilor cetățeni ai Uniunii Sovietice. Aceste strategii de propagandă au avut un efect profund și de durată, contribuind la menținerea controlului asupra populației și la perpetuarea mitului invincibilității și bunăvoinței lui Stalin, chiar și după moartea sa.

.....

**Visele locotenentului Ragaiaș pe malul Nistrului liniștit.
Despre imposibila reeditare a romanului „Rusoaica”
în „România comunistă”**

Cristina DIAC,

Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului al Academiei Române

Prin adresabilitatea mai largă decât a lucrărilor de specialitate, literatura reprezintă un eficient agent de construcție a memoriei colective. Plecând de la premisa că nici o scriere nu e complet dezideologizată, regimurile totalitare au vegheat atent circulația produselor culturale, atât cultura înaltă, cât și de masă.

Critica literară a considerat Rusoaica cel mai izbutit roman al scriitorului Gib Mihăescu. Opiniile specialiștilor sunt însă împărțite când vine vorba de valoarea literară, dar par a sugera că nu ar fi tocmai o capodoperă. Romanul surprinde un grup de militari din armata regală română care fac serviciu de grăniceri pe Nistru. În imaginarul colectiv, hotarul de răsărit al României nu despărțea doar două state vecine, ci două lumi, reprezentând frontiera simbolică dintre „civilizația” occidentală și lumea slavă – întinsă, misterioasă, înfricoșătoare. Personajul principal, locotenentul Ragaiaș, are misiunea de a opri migrația ilegală spre România a cetățenilor sovietici, dar în majoritatea timpului se teme, se plictisește și visează la femeia ideală – neapărat „înaltă, intelectuală și fascinantă”.

Publicat în 1933 și reeditat de mai multe ori în anii 1930, Rusoaica nu a fost niciodată reeditat sub regimul comunist, deși nu este un text politic. În opinia istoricului literar Zigu Ornea, o adevărată enciclopedie a vieții editoriale de dinainte de 1989, Rusoaica a fost o victimă colaterală a relațiilor tensionate româno-sovietice din 1978, când romanul era pe punctul să apară la editura Minerva, în volumul al II-lea de Opere complete Gib Mihăescu.

Comunicarea propusă va analiza reproșurile reciproce făcute la întâlnirea lui Nicolae Ceaușescu cu Leonid Brejnev din 7 august 1978 în Crimeea, respectiv la întâlnirile delegației sovietice conduse de A. Gromîko cu oficiali români din 13-14 octombrie 1978, la București. Părțile au agreeat că istoria și, indirect, literatura, sunt arme redutabile în „războaiele memoriei”, reproșându-și inabilitatea de a le mane vra spre folosul „prieteniei dintre popoare”.

.....

**Vasile Țepordei (1908-2002), un preot basarabean din România Mare –
„antisovietic și anticomunist”**

Flori BĂLĂNESCU,

Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului al Academiei Române

Născut la 5 februarie 1908, în Cârpești-Cahul, Basarabia, Vasile Țepordei își va desăvârși educația și maturizarea intelectuală în România reîntregită zece ani mai târziu. Pentru a se întreține în facultate, între 1929-1934 a fost învățător suplinitor la Școala „Ecaterina Teodoroiu” din Chișinău, obținând licența în Teologie în 1934, cu o lucrare despre Alexei Mateevici. După absolvirea Seminarului Pedagogic din Iași, a susținut examenul de capacitate pentru profesori, devenind profesor secundar în 1937. A fost hirotonisit la 22 iulie 1939, apoi numit profesor la Liceul „Regina Maria” din Chișinău și conferențiar la Universitatea Populară.

După 28 iunie 1940 se refugiază la București cu familia, editează „Raza Basarabiei”, iar după eliberarea Basarabiei se întoarce la Chișinău, unde rămâne până la evacuarea din 1944. Activitatea publicistică, mai ales cea din timpul războiului, și pendularea de pe un mal pe celălalt al Prutului îi vor atrage condamnări atât în România („acuzat că a săvârșit crime de război, prin aceia că a contribuit prin scris la realizarea scopurilor politice ale hitleriștilor și fasciștilor punându-se în slujba acestora prin aceia că în calitate de director al ziarului «Raza» a publicat în cursul anului 1943-1944 mai multe articole cu caracter rasial și antisovietic”), cât și din partea sovieticilor. Un tribunal sovietic l-a condamnat în 1949, la Constanța, pentru acțiuni de instigare și propagandă ostilă împotriva Uniunii Sovietice. La 9 octombrie a luat drumul Gulagului cu destinația regiunea Sverdlovsk, în Urali, după un tranzit de câteva luni în închisoarea din Dnepropetrovsk. În urma unui decret, a fost pus în libertate în 1955 și predat autorităților române, care-l vor duce direct în penitenciarul Gherla, de unde a fost pus în libertate la 11 aprilie 1956.

Secțiunea: Anul 1924 în Istoria românilor

Organizator secțiune: **Anatol PETRENCU**

.....

Formarea structurilor puterii regionale în RASSM

Ruslan ȘEVCENCO,

Institutul Politici Eficiente

Procesul formării structurilor sistemului politic în RASSM a fost unul anevoios. Analiza cauzelor și a procesului înseși de constituire a organizațiilor partinice, sovietice și gospodărești ne duce la următoarea idee: deoarece în perioada analizată în Ucraina nu existau autonomii, procesul creării organelor puterii locale în RASSM a fost destul de îndelungat și s-a încheiat doar către anii 1926-1927. Din acest motiv, abia în anul 1926 în RASSM apare un Guvern (Sovietul Comisarilor Poporului) cu împuternicirile descrise în Constituție, iar lista completă a comisariatelor este în sfârșit documentată. Mai multe Comisariate și alte instituții de stat erau formate după tipul celor existente în Ucraina, dar erau și diferențe, deoarece, până în anul 1938, RASSM dispunea de o autonomie relativă față de autoritățile centrale ale Ucrainei, aflate până în 1934 în Harkov, iar apoi în Kiev. Spre exemplu, funcția de Comisar al poporului pentru justiție era comasată cu cea a procurorului RASSM, cele două funcții fiind separate abia către anul 1931. În RASSM o anumită perioadă a existat propriul comisariat de comerț exterior, instituție suprimată mai târziu de autoritățile centrale ale URSS.

.....

„Părinții-întemeietori” ai numitei RASSM: portret de grup

Anatol PETRENCU,

Universitatea de Stat din Moldova

După încercări nereușite de export a revoluției bolșevice în România, conducerea URSS a aprobat planul unui grup de „revoluționari” privind crearea numitei Republici Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești. Acest grup a creat așa-numitul Comitet de inițiativă cu privire la formarea Republicii Moldovenești. Din grup au făcut parte Grigore Kotovski, Ion Dicescu-Dic etc.). În studiul pregătit pentru Congres va fi analizată și expusă succint activitatea, ideile și faptele membrilor aceluiași comitet (un „portret de grup”), după care vor fi examinate faptele lor despre ei, ideile și faptele, dar și soarta lor până la desființarea RASSM (1940).

.....

Aspecte istoriografice cu privire la formarea și evoluția RASSM

Valentin BURLACU,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Sub aspect istoriografic, opiniile cu privire la formarea RASSM în cadrul RSS Ucrainene la 12 octombrie 1924, sunt foarte divergente. Semnificația și relevanța RASSM pentru istoria națională sunt, în schimb, incontestabile. Regimul totalitar comunist, începând cu anul 1924, când era creată RASS Moldovenească, a urmărit să toarne după tiparele sovietice o „națiune moldovenească” teritorială, cu propriul său aparat de stat și elite conducătoare. Acest fapt a fost rezultatul unei interacțiuni între obiectivele politicii externe sovietice, anumite forme de identitate indigenă existentă în raioanele din stânga Nistrului, precum și anumite aspirații ale elitelor politice și culturale locale, generate de sistemul sovietic. În ansamblu, evoluțiile politico-sociale, culturale, economice și militar-strategice ale republicii autonome moldovenești din stânga Nistrului au reprezentat un obiect constant de studiu și dezbateri pentru istoriografie, încă din momentul înființării acesteia. Bibliografia problemei distinge între o paradigmă românească și una îngust moldovenistă, aflate de-a lungul timpului într-un raport de maximă tensiune. Dacă prima integrează, în mod firesc, moldovenii de la est de Prut și Nistru unui trunchi comun al tuturor românilor, cea de-a doua, tinde să dea o expresie distorsionată originii și profilului lor etnolingvistic, să-i decupeze și să-i singularizeze din peisajul general românesc. Astfel, formarea acestei republicii ca fapt istoric și ca o problemă a fost analizată, comentată și apreciată din diverse aspecte, pornind de la variatele viziuni, interese și poziții ale celor implicați în acest proces.

.....

Naționalizarea bogățiilor petrolifere ale țării. Legea minelor din anul 1924

Gheorghe CALCAN,

Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești

Regimul petrolier al României a fost dominat până după Marea Unire de principiul că bogățiile subsolului aparțin proprietarului suprafeței pământului. Chiar și legea minelor din 1895, care naționaliza bogățiile subsolului, ca excepție, lăsa petrolul în proprietatea particularilor. Creșterea accentuată a producției petroliere mai ales după anul 1900 și conștientizarea importanței acestuia pentru economia națională, a determinat unii factori politici să gândească schimbarea regimului legislativ al petrolului. În fruntea acestei orientări s-a situat Partidul Național Liberal, susținătorul poziției „Prin noi înșine”. Chiar dacă au fost exprimări în această direcție și înainte de 1918, după acest moment, PNL a declanșat mecanismul adoptării unui nou regim minier. Exprimarea acestei intenții a generat seria unor aprinse discuții

în lumea politicienilor, a reprezentanților marilor societăți petroliere, a proprietarilor de terenuri și chiar a marilor puteri care apărau capitalurile investite în această industrie. Pot fi sesizate trei etape în cadrul dezbaterilor adoptării noii legi a minelor: a) până la adoptarea constituției din anul 1923, care în articolul 19 a introdus principiul naționalizării tuturor bogățiilor subsolului; b) de la adoptarea noii constituții și până la adoptarea proiectului noii legi a minelor, martie 1924; c) de la adoptarea proiectului și până la adoptarea noii legi a minelor, 4 iulie 1924. Discuțiile au cuprins o paletă largă de idei care au mers de la cele că legea ar fi realizat o confiscare a proprietății, având sorginte comunistă, până la argumentele de aliniere la principiile moderne care priveau proprietatea și ca o funcție socială, principii funcționale în statele cu democrație consolidată. Au fost întruniri și conferințe. Societățile cu capital străin și societățile cu capital românesc s-au grupat separat și au alcătuit memorii distincte. Legea prevedea pe lângă naționalizarea subsolului, ca societățile petroliere să aibă cel puțin 55% capital român, iar directorul și 2/3 din consiliul de administrație să fie români.

.....

Fenomenul constituirii și existenței comunelor agricole în stânga Nistrului (1924-1935)

Alexandru MOLCOSEAN,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Conținutul studiului are la bază valorificarea unor documente inedite de arhivă, care reflectă tematica comunelor agricole din RASSM. În procesul cercetării, au fost identificate în premieră și reliefate trăsăturile distinctive ale comunelor agricole din RASSM și rolul lor în politica lichidării satului tradițional și edificarea noului univers colectiv. Un alt aspect al noutății și originalității științifice constă în valorificarea informațiilor cu referire la comunele agricole din RASSM, depistate în muzeele din raionul Râbnîța. În procesul cercetărilor subiectul comunei a fost tratat din perspectivă socială, economică, educațională, culturală și politică ceea ce demonstrează încă o dată caracterul complex și novativ al prezentului demers.

.....

Un secol de la formarea Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești. Interpretări istoriografice

Valeriu PASAT,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

La 12 octombrie 2024 se împlinesc 100 de ani din ziua în care Sesiunea a III-a a Comitetului Executiv Central din Ucraina a adoptat hotărârea „Cu privire la crearea Republicii Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești în componența Ucrainei”.

Așa cum din 27 martie 1918 Basarabia se afla în componența României, intenția URSS a fost de a crea un focar permanent de tensiune și de amenințare la adresa României și să extindă „revoluția proletară” în Balcani, soluționând în felul acesta „problema Basarabiei”. În același timp, deși documentele privind crearea RASSM în 1924 nu evocă dreptul istoric și etnic al moldovenilor din stânga Nistrului, crearea RASSM a însemnat, implicit, recunoașterea acestor drepturi. Desigur, crearea RASSM a contribuit, într-o oarecare măsură, la conservarea formelor culturii populare moldovenești. Dar, în condițiile în care conducerea republicii a fost dominată de nemoldoveni, renașterea națională a moldovenilor a fost înlocuită cu o acerbă îndoctrinare ideologică, urmată de represiuni politice: colectivizare forțată, foamete, deportări etc. S-a încercat inclusiv, în baza graiului popular moldovenească, crearea unei limbi literare noi – a limbii moldovenești. În sfârșit, în calitatea sa de „cap de pod” al Uniunii Sovietice, RASSM a contribuit la extinderea structurilor regimului totalitar comunist în Basarabia în anul 1940.

Pornind de la faptul că în cei 100 de ani de la crearea RASSM s-a acumulat o bogată și variată literatură de specialitate, în care problematica autonomiei moldovenești din stânga Nistrului este tratată de pe poziții diferite și chiar diametral opuse, demersul nostru își propune să prezinte o analiză obiectivă a principalelor puncte de vedere pe acest subiect, expuse în lucrările istoricilor din Republica Moldova, din Ucraina, din țările occidentale și din Federația Rusă. O astfel de analiză este necesară atât în calitate de un posibil bilanț istoriografic, cât și în vederea identificării unor noi direcții și teme de cercetare.

.....

Rolul și locul RASSM în realizarea proiectului sovietic de anexare a Basarabiei în 1940

Cristian ȚĂRANU,

Universitatea de Stat din Moldova

Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească a jucat un rol semnificativ în realizarea proiectului sovietic de anexare a Basarabiei în 1940, fiind folosită ca un instrument de propagandă, control politic și administrativ, precum și pentru crearea unei identități separate pentru moldoveni, în scopul justificării și implementării politicii sovietice în regiune. Anexarea Basarabiei în 1940 a fost o mișcare geopolitică strategică a Uniunii Sovietice, în încercarea de a-și consolida frontierele și de a-și extinde influența în regiunea Europei de Est. Republica Autonomă a servit drept un instrument practic în realizarea acestor obiective, oferind o justificare internă și externă pentru anexare.

.....

**Presiunea foștilor proprietari francezi expropriați prin reforma agrară
împotriva ratificării Unirii Basarabiei în Parlamentul Franței**

Marius DIACONESCU,
Universitatea din București

Latifundiarii cu cetățenie franceză care au fost expropriați în urma aplicării reformei agrare în Basarabia în 1921 au făcut o serie de memorii și au făcut presiuni asupra politicianilor francezi, membri ai guvernului sau membri ai Parlamentului, pentru a forța autoritățile române să le acorde despăgubiri în valoare mult mai mare decât cea stabilită conform legislației în vigoare. Printre instrumentele de presiune la care au apelat acești latifundiari cu relații în lumea politică franceză a fost și șantajarea României cu amânarea ratificării Unirii Basarabiei de către Parlamentul de la Paris până la satisfacerea pretențiilor celor expropriați. Subiectul nu s-a bucurat până acum de o cercetare propriu-zisă în istoriografia română, deși el a fost semnalat, e drept că doar într-o frază, de către istoricul Traian Sandu încă în 1996. Prin comunicarea de față dorim să detaliem acest aspect al relațiilor româno-franceze și impactul lui asupra procesului de ratificarea a Unirii Basarabiei pe baza documentelor identificate în arhivele franceze.

Secțiunea: 1944 – Armata română între fronturi

Organizator secțiune: **Manuel STĂNESCU**

.....

Vara anului 1944 pe Culmea Pleșului-Tg. Neamț în jurnalul Armatei 4 române

Gheorghe VARTIC,

Comisia Română de Istorie Militară

De la 12 mai 1944, Corpul 7 armată din cadrul Armatei 4 române, comandat de generalul Gheorghe Potopeanu, a preluat sectorul de apărare dintre Vest Tg. Neamț-Sud Pașcani și râul Siret, având postul de comandă, inițial, la Piatra Neamț apoi la Agapia. Trupele române dispuse pe acest aliniament cu misiunea de a apăra flancul stâng al Armatei 4 române (comandamentele 104 și 103 Munte, Grupul 10 schiori, Batalionul Fix Regional NEAMȚ, Regimentul 17 infanterie, Regimentul 1 Artilerie grănicerească, Regimentul 6 Artilerie Greă) la contact cu Corpul 17 german au reușit să țină piept încercărilor de rupere a frontului de către marile unități ale Armatei Roșii, timp de mai bine de trei luni, cu prețul unor mari sacrificii. Cumplitele confruntări din acea perioadă, pe Culmea Pleșului, în zonele Borta Dracului, Dealul Căprăriei, Bâta cu Plai și Dealul Arșiței sunt cuprinse în Jurnalul de front al Armatei 4 și au fost descrise de supraviețuitori, alcătuind imagini de apocalipsă care au rămas și astăzi în memoria oamenilor acestor locuri. Stau mărturie sutele de cruci din cimitirele mânăstirilor și satelor din zonă spre veșnica pomenire a celor căzuți cu 80 de ani în urmă.

.....

Bătălia Moldovei, în memoriile generalului Hans Friessner, comandantul Grupului de Armate „Ucraina Sud”

Alin SPĂNU,

Universitatea din București

Generalul Hans Friessner și-a început cariera militară în 1911, a ajuns general maior în 1940 și general de armată în 1944. A comandat Grupul de Armate „Nord” (februarie - iulie 1944), apoi a fost transferat la șefia Grupului de Armate „Ucraina Sud”. Aproape șase luni a rămas la comandă, timp în care a luptat în România și Ungaria. Experiențele sale din aceste spații le-a transpus, memorialistic, într-o lucrare apărută în 1956, în Germania – „Bătălii trădate. Tragedia armatei germane în România și Ungaria”. În România cartea a fost tradusă fără drepturi în anii `70 și doar într-o serie extrem de limitată, destinată doar unor favoriți ai regimului. În

2011 cartea a fost tradusă și publicată oficial în România. Conținutul este extrem de interesant, mai ales din prisma raporturilor dintre armata germană și autoritățile române, involuția de la aliat la adversar și problemele cu care s-a confruntat Grupul de Armate „Ucraina Sud” în spațiul autohton. Mai întâi, autorul consideră că atât România, cât și Ungaria, au trădat, iar consecințele pentru armata germană au fost dezastruoase. Friessner a realizat și o comparație a soldatului german cu cel român și maghiar, cu rezultate surprinzătoare. Chiar de la preluarea funcției, Friessner a observat că militarii români sunt „șovăielnici și oboșiți de război”, iar la nivelul conducerii statului trădarea era prezentă prin Veturia Goga și Mihai Antonescu. Pe de altă parte, s-a arătat nemulțumit de generalii Gerstenberg și Hansen, precum și de ministrul plenipotențiar Manfred von Kilinger, care, în opinia sa, deși de mult timp în România, erau superficiali, mult prea încrezători în stabilitatea regimului Antonescu și nu cunoșteau deloc dedesubturile politice de la București. Despre actul de la 23 august 1944, generalul german a notat că a fost inițiat „de o clică trădătoare în frunte cu tânărul rege. Regele Mihai trădase bolșevicilor nu numai Germania aliată, dar și propriul său popor și, în ultimă instanță, Europa”.

.....

1944. Vlașca sub bombe

Ion BĂLAN,

Biroul județean Giurgiu al Arhivelor Naționale;
Muzeul Județean „Teohari Antonescu”, Giurgiu

Emil PĂUNESCU,

Biroul județean Giurgiu al Arhivelor Naționale;
Muzeul Județean „Teohari Antonescu”, Giurgiu

Evenimentele din vara anului 1943, respectiv capitularea Italiei, apariția bazelor militare anglo-americane aici, importanța orașului Giurgiu ca punct strategic și de legătură și aprovizionare cu echipament și muniții al trupelor germane din Balcani, faptul că era cel mai important punct petrolier la Dunăre, toate acestea au determinat puternicele bombardamente anglo-americane din vara anului 1944. Practic, cu excepția unei formațiuni aeriene sovietice deasupra orașului Giurgiu, în luna iunie 1941, până în vara anului 1944 spațiul aerian al orașului Giurgiu și al județului Vlașca a rămas liniștit.

Însă în primăvara și vara anului 1944 războiul a început să se facă simțit și în județul Vlașca, respectiv orașul Giurgiu. Primele lupte aeriene în spațiul județului Vlașca au avut loc în ziua de 4 aprilie 1944. Lupte aeriene în spațiul județului Vlașca urmate de cele mai multe ori de bombardamente asupra obiectivelor economice și militare, au mai avut loc pe 5 aprilie 1944, în noaptea de 11/12 aprilie 1944; în noaptea de 14/15 aprilie 1944, pe 15 aprilie 1944, în noaptea de 15/16 aprilie 1944; pe data de 21 aprilie 1944, pe 24 aprilie 1944, pe 25 aprilie 1944; în noaptea de 3-4 mai 1944; pe 5 mai 1944, pe 6 mai 1944, în noaptea de 6/7 mai 1944, pe 7 mai 1944, în noaptea de 7/8 mai 1944, în noaptea de 8/9 mai 1944, pe 18 mai 1944; pe 31 mai 1944,

pe 6 iunie 1944; pe 10 iunie 1944, pe 11 iunie 1944, pe 23 iunie 1944; 24 iunie 1944, 27 iunie 1944, 28 iunie 1944, 29 iunie 1944, noaptea de 2-3 iulie 1944, pe 4 iulie 1944, pe 22 iulie 1944, 27 iulie 1944; 8 august 1944, 9/10 august 1944 și 26 august 1944. Consecințele cel puțin pe partea de victime au fost impresionante: 66 aviatori americani și englezi au murit, 20 aviatori germani, 24 aviatori români iar din rândul populației civile giurgiuvene s-au înregistrat 97 de morți iar din rândul militarilor români 16. Practic orașul Giurgiu a fost paralizat iar populația obligată să părăsească orașul și să se adăpostească în localitățile limitrofe.

.....

1944. SOE și NKVD își delimitează sferile de influență în România și în Balcani

Marian ZIDARU,
Asociația Geopolitică „Casa Mării Negre”

La 6 februarie 1944, ambasadorul britanic la Moscova, Sir Archibald Clark-Kerr, l-a informat pe generalul Sir Collin Gubins cu privire la un articol din ziarul Pravda despre Operațiunea Autonomus. Articolul reproșa SOE că nu a informat partea sovietică despre trimiterea echipei Autonomus în România. A izbucnit un mare scandal, deoarece atât URSS, cât și Marea Britanie au început să considere România ca fiind în primul rând o afacere sovietică. Până în 1944, România avea un rol foarte puțin important în strategia de război a Marii Britanii. Spre deosebire de Grecia, ea nu era importantă pentru comunicațiile britanice cu Imperiul. Acest articol prezintă modul în care a evoluat acest scandal între cele două părți, așa cum reiese din documentele SOE, și cum sovieticii și britanicii au folosit acest scandal și altele din zona balcanică pentru a-și delimita zona de influență în România și Peninsula Balcanică.

.....

Știri din surse britanice despre starea de fapt din România din septembrie 1944

Marian-Alin DUDOI,
Școala Gimnazială Segarcea

Sosirea primei părți a Misiunii Britanice în România a avut loc în data de 24 septembrie 1944, astfel că până la acea dată informațiile britanice despre situația la zi din România erau limitate, astfel că în comunicarea propusă la congres autorul relevă conținutul unor telegrame despre evoluția situației din România de până la sosirea Misiunii Britanice. Sursa principală a comunicării o reprezintă microfișele britanice – un microformat pe film, mai redus în comparație cu microfilmele de tip „rolă”, pe care autorul le-a cercetat la Arhivele Naționale Istorice Centrale din București. Plecat cu avionul în 27 august 1944, pentru a aduce în Italia ofițerul american

prizonier cu cel mai înalt rang și ulterior pentru a aduce prizonierii anglo-americani în Italia, prințul căpitan Constantin „Bâzu” Cantacuzino îi va transmite viceamiralului aerului/vicemareșalului de aviație (general cu două stele), Donald Fasken Stevenson – aflat în Italia, în vederea trimiterii în România drept comandant al Misiunii Britanice inclusă în Comisia Aliată de Control condusă de sovietici –, dorințele românilor, cât și teama familiei regale și a fruntașilor politici de a nu fi arestați sau executați de sovietici. Tânărul maior Ivor Forsyth Porter, fostul lector de Limba și literatura engleză de la Universitatea București, devenit ulterior agent al serviciului de spionaj britanic „Special Operations Executive” (SOE), fost prizonier în România ca urmare a parașutării misiunii „Autonomous” (decembrie 1943-august 1944) și diplomat, a transmis telegrame fără fir (radiotelegrafice) din București în septembrie 1944, ca și Macintosh, corespondentul agenției „Britanova” și apropiat al unui agent al SOE, care a informat prin telegrame din Turcia cu privire la evoluția evenimentelor din România, după ce reușise să viziteze România zece zile la începutul lui septembrie. Aceste informații erau transmise Ministerului Britanic al Afacerilor Externe (Foreign Office) de agentul conspirat al SOE experimentatul maior Edward „Eddie” Boxshall, ajuns șeful biroului Balcani din SOE (Londra), fost ginere al faimosului om politic liberal fost prim-ministru, prințul Barbu Știrbei, situație care îi permisesese în trecut numeroase contacte cu românii în perioada premergătoare celui de Al Doilea Război Mondial, când fusese rezidentul „Special Intelligence Service” (MI-6) pentru România, devenind un fin cunoscător al spațiului românesc. Din telegrame reiese faptul că sovieticii jefuiau locuințele românilor, uneori le dau foc, distrugeau liniile de cale ferată din spatele frontului, confiscau fără drept vite, cai și autoturisme, dezarmau și demoralizau trupele românești etc.

.....

Activitatea structurilor de ordine și siguranță publică în instrumentarea delictelor din județul Bacău în perioada 1941-1943

Valentin IOAN,

Serviciul Județean Bacău al Arhivelor Naționale

Marcel IOAN,

Universitatea Națională de Apărare „Carol I” din București

La începutul anului 1941 au avut loc unele modificări legislative menite să asigure o mai bună coordonare a atribuțiilor unităților și subunităților de ordine și siguranță publică, atât în mediul urban, cât și în cel rural. În județul Bacău activitatea de ordine și siguranță publică era asigurată de Poliția Orașului Bacău și Legiunea de Jandarmi Bacău cu unitățile subordonate. Din cercetarea și analiza informațiilor și datelor cuprinse în documente de arhivă cum ar fi buletinele de evenimente, rapoartele de activitate, precum și presa vremii, identificăm cauzele, factorii determinanți și circumstanțele care au condus la comiterea infracțiunilor și contravențiilor precum furturile, tâlhăriile, abandon familial, ultraj, nerespectarea unor ordonanțe ale autorităților locale, oferindu-ne în același timp o perspectivă

detaliată asupra situațiilor statistice ale acestora, proporția infracțiunilor în raport cu totalul, precum și numărul infractorilor identificați în urma misiunilor desfășurate în perioada 1941-1943. În această perioadă, atât Direcția Generală a Poliției, cât și Inspectoratul General al Jandarmeriei transmiteau către toate unitățile teritoriale ordine, circulare și instrucțiuni pentru prevenirea și combaterea delictelor. Activitățile desfășurate în cadrul misiunilor au avut ca obiectiv asigurarea și menținerea unui climat de ordine și liniște publică, protejarea bunurilor, precum și apărarea independenței și integrității teritoriale.

.....

**Primele zile ale ofensivei sovietice de pe frontul Iași Chișinău
(20 - 23 august 1944) consemnate în jurnalul de operațiuni
al Grupului de armate german Südukraine**

Sorin CRISTESCU,

Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară

Jurnalul de operațiuni al Grupului de Armate german Südukraine, păstrat la Arhivele Naționale Istorice Centrale, notează într-un stil laconic și obiectiv declanșarea ofensivei sovietice de la 20 august 1944, consemnând înaintarea trupelor sovietice în acele prime patru zile dramatice care au marcat soarta Balcanilor în vara tragică a aceluia an. Moralul scăzut al armatei române în urma campaniei de bombardamente anglo-americane și a situației generale a războiului, plus surpriza ofensivei sovietice au făcut ca o parte din trupele româno-germane să se retragă precipitat în fața înaintării sovietice ceea ce a determinat prăbușirea rapidă a frontului.

.....

**De la Axă la Aliați: actul de la 23 august 1944
în memorialistica militară**

Tudor VIȘAN-MIU,

Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară

Actul de la 23 august 1944 a însemnat deopotrivă schimbarea regimului politic (răsturnarea regimului Antonescu și formarea guvernului Sănătescu, într-un nou context legislativ) și schimbarea alianțelor (ruperea „frăției de arme” româno-germane și capitularea în fața Aliaților). „Întoarcerea armelor” a avut consecințe militare majore, angajând trupele române în lupte împotriva fostului aliat german în timp ce, oprind focul împotriva sovieticilor, Armata Roșie a înaintat pe teritoriul românesc, luând peste 100.000 de prizonieri. Militarii români care au participat la operațiunile din august 1944 au fost, în marea lor majoritate, epurați din armată în următorii ani, într-un proces de reducere a efectivelor extrem de politizat, dirijat de forțele prosovietice. Mărturiile despre 23 august 1944 pe care foștii ofițeri le-au

mai putut oferi în anii regimului comunist au fost condiționate de preluarea unor deformări care să ateste rolul determinat al Partidului Comunist Român. În pofida constrângerilor amintite, memorialistica militară are valoarea evocării unor detalii inedite, pe care, prin mijloacele unei cercetări istorice profesionale, ne propunem să le recuperăm. În cadrul comunicării vom prezenta câteva zeci de mărturii, unele deja publicate iar altele inedite, studiate în fondurile Arhivelor Naționale Istorice Centrale. Elementele pe care le vom urmări sunt: 1) Care a fost atitudinea corpului ofițeresc român față de „întoarcerea armelor”?; 2) Ce elemente ale pregătirii și desfășurării operațiunilor militare românești au asigurat înfrângerea trupelor germane de pe teritoriul românesc în decurs de o săptămână?; 3) Care dintre militari au fost „eroii” de la 23 august 1944? Au existat generali și ofițeri care nu și-au îndeplinit misiunile?

.....

Momentul 23 August 1944 în jurnalele de operații ale unităților românești și în documente din arhivele militare

Liviu CORCIU,

Arhivele Militare Naționale Române

Moment controversat al istoriei naționale, 23 august 1944 continuă să rețină atenția la cei 80 de ani care au trecut de la eveniment, atât prin dimensiunea actului politic în sine, cât mai ales prin consecințele pe care le-a generat. Parte din acestea, care au marcat iremediabil destinele a sute de mii de militari români, au rămas consemnate în jurnalele de operații ale unităților românești participante la Bătălia Moldovei, dar și în documente, unele dintre acestea inedite, aflate în păstrarea arhivelor militare, pe care urmează să le prezentăm.

.....

Victime de război române pe Frontul de Est (1941-1956)

Ilie SCHIPOR,

Comisia Română de Istorie Militară

În situațiile centralizatoare, întocmite în timpul și după încheierea războiului, semnate cel mai adesea de L.P. Beria, comisar al poporului pentru Afacerile Interne sunt înregistrați cel mai adesea 3.899.397 prizonieri provenind din 65 de state ori entități naționale, între care 181.967 proveneau din armata română (adică 4,67% din străinii deținuți în lagărele NKVD). La 20 ianuarie 1945 în lagărele și spitalele speciale ale NKVD erau deținuți 149.779 prizonieri români (6 generali, 4.355 ofițeri, 145.418 subofițeri și trupă), alți 9.717 au fost încadrați în Divizia „Tudor Vladimirescu”, iar aproape 32.000 erau înregistrați ca decedați (ceea ce conduce la concluzia că, până la începutul anului 1945, au căzut în prizonierat 190.556 militari români). Cu toate

acestea, pe 2 noiembrie 1945, la 6 luni de la încheierea celui de al Doilea Război Mondial, generalul-locotenent I. A. Petrov, adjunctul șefului GUPVI din NKVD, a semnat o Informare în care se consemnează că de la Armata Germaniei au fost capturați 2.293.269 prizonieri, de la cea a Ungariei 541.530, de la cea a României 236.420 prizonieri, de la cea italiană 47.393 prizonieri și 2.332 de la cea a Finlandei. Studiul realizat prin valorificarea documentelor identificate în 6 arhive de stat moscovite clarifică aceste aparente diferențe privind numărul real de militari români ajunși în captivitatea sovietică și, în plus, face o prezentare detaliată a calvarului prin care au trecut prizonierii străini pe timpul deținerii acestora în lagărele NKVD. Prin punerea în executare a Hotărârii Consiliului de Stat a Apărării (GOKO) nr. 7.161ss din 16 decembrie 1944, în ianuarie – martie 1945 în URSS au fost aduși, din țările balcanice, 111.831 de deportați civili (61.375 bărbați și 50.456 femei), astfel: 67.332 din România, 31.920 din Ungaria și 12.579 din Iugoslavia. În total, tribunalele militare și speciale sovietice au condamnat 1.225 de cetățeni (militari și civili) români, dintre care aproape 950 erau prizonieri de război deținuți în lagărele NKVD. După ce Armata Roșie și numeroasele servicii de informații-contrainformații sovietice s-au înstăpânit în România, au fost arestați, individual sau în grup, cel puțin 2.000 de cetățeni români.

.....

Aprovizionarea trupelor germane de pe frontul românesc în cursul anului 1944

Victor-Răzvan MARTIN,
Arhivele Militare Naționale Române

Interesul față de relațiile româno-germane din anii celui de-al Doilea Război Mondial a fost evidențiat în literatura de specialitate printr-o numeroasă bibliografie. În pofida rezultatelor obținute se constată o neîmplinire, privind investigația incompletă a raporturilor economice româno-germane în perioada 1 septembrie 1939 - 23 august 1944. Adesea anevoioasă, colaborarea economică dintre cele două state a pornit de la raporturile care guvernează dintotdeauna relația dintre o mare putere și un stat mic. La sfârșitul colaborării, oficialii germani prezenți la București constatau că în relațiile cu românii raporturile nu au fost dominante, ele derulându-se în multe cazuri, de pe poziții egale. Importanța Germaniei pentru economia românească și-a arătat adevărata dimensiune după 23 august 1944. Pusă în fața unor condiții foarte grele, atât economice, cât și militare, prin impunerea Convenției de Armistițiu, România s-a aflat în imposibilitatea de a relua relațiile economice cu statele europene, în măsură să acopere golul lăsat de ritmicitatea schimburilor cu Germania. Ca urmare a intrării pe teritoriul României a trupelor germane din componența Grupului de Armate „Ucraina de Sud”, în sarcina guvernului de la București a intrat o problemă importantă: aprovizionarea și finanțarea nevoilor armatei germane. Discuțiile interminabile purtate în vederea încheierii noului acord cadru privitor la derularea schimburilor comerciale s-au suprapus cu negocierile preliminare privind replierea serviciilor armatei germane, iar un punct l-a reprezentat

finanțarea trupelor germane. La începutul lunii mai 1944 au avut loc noi tratative româno-germane privind aprovizionarea trupelor germane din România, care s-au soldat cu un eșec în ciuda faptului că Germania a trimis cantități suplimentare de materiale de război unităților românești de pe front. Pentru a evita o criză politică, vicepreședintele Consiliului de Miniștri a acceptat mărirea cantităților de alimente destinate aprovizionării trupelor germane de la 1,6 miliarde lei la 3 miliarde lunar.

.....

Legenda distrugerii orașului și portului Constanța de către Bateria de artilerie de coastă „Tirpitz”

Gabriel-George PĂTRAȘCU
Mariana DIMA

De opt decenii, în istoriografia românească există o legendă referitoare la distrugerea orașului și portului Constanța de către Bateria de artilerie de coastă „Tirpitz” din Kriegsmarine. Legenda este menținută și în zilele noastre de unii istorici care doresc să atribuie în totalitate acțiunea de salvare a orașului și portului unui contraamiral român care însă nu dispunea de forțe militare din Marina Regală la acel moment, în defavoarea celor care aveau capacitatea de a anihila respectiva subunitate de artilerie germană, respectiv Armata de Uscat din Dobrogea. Pentru întărirea capacității de apărare a litoralului maritim românesc, în iarna anului 1940 au sosit la Constanța tunuri navale calibrul 280 mm. Acele tunuri, care proveneau din materialul de rezervă al unor nave de luptă din perioada Primul Război Mondial, au fost amplasate la Sud de Constanța (punctul „La Vii”), constituind o puternică baterie de artilerie de coastă cu trei piese de calibrul 280 mm, dotată cu aparatura tehnică necesară executării tragerilor directe și indirecte. Bateria, a fost denumită „Tirpitz” după numele amiralului creatorul flotei imperiale germane din 1914 și a devenit operațională în luna aprilie a anului 1941 când a executat primele trageri în prezența ministrului Apărării Naționale al României. Direcția principală de acțiune a bateriei fiind cea pe Est – pe Marea Neagră. La 26 iunie 1941, va participa la bătălia dusă împotriva unei escadre navale sovietice care a atacat Portul Constanța. A fost prima și ultima tragere de luptă executată de această baterie de coastă. În urma evenimentului de la 23 august 1944, Bateria „Tirpitz” a fost pusă în stare de alarmă, în jurul ei adunându-se o serie de unități germane din zonă. Subunitatea de artilerie germană avea posibilitatea să execute trageri pentru respingerea unui atac venit de pe mare pe direcția Est, precum și pe direcția Nord asupra orașului și portului Constanța. Pe direcțiile Sud și Vest, direcții vulnerabile pentru acea baterie, au fost concentrate forțe din Divizia 9 Infanterie română, forțe constituite dintr-un batalion de infanterie, două divizioane de artilerie și o escadrilă de aviație, pregătite ca la ordin să atace și să distrugă bateria de coastă germană. Având ca argument de convingere forțele române pregătite să acționeze, forțe din Armata de Uscat și nu din Marina Regală, contraamiralul Horia Macellariu l-a determinat pe viceamiralul Helmut Brinkmann, ca împreună cu forțele navale și terestre germane să părăsească Dobrogea trecând în Bulgaria. În dimineața zilei de 26 august 1944, la orele 02.30,

Bateria „Tirpitz” a fost aruncată în aer de artileriștii germani. Astfel, prin măsurile întreprinse de Divizia 9 infanterie și negocierile duse de contraamiralul Macellariu orașul și portul Constanța au fost salvate de la distrugeri.

.....

Operația de evacuare din Moldova (1944)

Sergiu BALANOVICI,
Muzeul Județean Botoșani

Elaborarea măsurilor de evacuare din Bucovina, Basarabia și Moldova, în a doua jumătate a anului 1943 - începutul anului 1944, s-a realizat ca urmare a evoluției evenimentelor militare de pe frontul germano-sovietic și apropierea ostilităților de teritoriul național. Activitățile pregătitoare au debutat la sfârșitul lunii septembrie 1943 și au durat până în martie 1944. Pentru evacuare, factorii de decizie politico-militari au avut în vedere nu numai aspectele cu caracter strict militar, ci și cele referitoare la plasarea în vestul și sud-vestul țării a autorităților administrative, instituțiilor de stat, arhivelor, bunurilor materiale, populației civile, etc. Acestea au fost aplicate în cadrul unor operații de amploare cu denumirea de cod „Operațiunea 1111”. „Operațiunea 1111” a fost cea mai complexă operație de evacuare organizată de Marele Stat Major General al armatei române în colaborare cu Ministerul de Interne. Ea a cuprins trei etape distincte, prima etapă începând la 10 martie 1944 și ultima, declanșată între 18-22 august 1944, determinată de ampla ofensivă a Armatei Roșii, cunoscută drept operațiunea „Iași-Chișinău”. Revenirea din evacuare nu s-a mai realizat în cadrul organizatoric al operației propriu-zise, în condițiile regimului de ocupație militară instituit de sovietici după 23 august 1944. Cu toate greutățile inerente unei acțiuni de asemenea complexitate, s-a reușit evacuarea majorității elementelor vizate. Au fost puse la adăpost importante cantități de subzistențe, bunuri materiale, fonduri arhivistice, etc; mai ales din nordul Moldovei, unde s-au purtat lupte deosebit de îndârjite.

.....

Ofensiva aeriană de bombardament strategic anglo-americană din vara anului 1944. Obiective, mijloace și metode de acțiune, efecte. O analiză din perspectiva teoriei și practicii războiului aerian

Șerban Liviu PAVELESCU,
Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară

Ofensiva aeriană de bombardament strategic aliată ce a vizat teritoriul românesc în vara anului 1944 este unul dintre cele mai dramatice evenimente intrate în memoria celui de-al doilea război mondial așa cum este ea reflectată în opinia publică și istoriografia dedicată evenimentelor. Spectaculoasă în desfășurare, efec-

tive și consecințe, ea este însă o parte minoră a ceea ce a însemnat experiența războiului aerian ca parte a conflagrației mondiale. În acest context, demersul de față își propune să analizeze motivațiile tactice și strategice ce au stat la baza deciziei de declanșare a ofensivei aeriene aliate din vara anului 1944 precum și metodele și mijloacele utilizate în termeni tehnici, tactici și strategici. Un alt punct de interes major îl reprezintă diferențele specifice ce au intervenit în modul de concepere și executare a operațiunilor de bombardament aliate în contextul caracteristicilor particulare ale obiectivelor vizate, a posibilelor coridoare de acces la și dinspre obiective dar și a capabilităților dispozitivului de protecție A.A. al țintelor vizate. Un ultim punct de interes îl reprezintă diferența specifică ce poate fi constatată între obiective, rezultate estimate și realitatea din teren în legătură cu misiunile executate în cadrul ofensivei aliate de bombardament ce a vizat teritoriul național al României în prima jumătate a anului 1944.

Secțiunea: **Rezistența armată anticomunistă/antisovietică din România: conținut și context**

Organizator secțiune: **Silviu MOLDOVAN**

.....

**Rezistența armată din România comunistă:
conținut național și context internațional**

Silviu MOLDOVAN,

Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității;
Centrul de Istorie și Civilizație Europeană al Academiei Române, Filiala Iași

Rezistența armată, fenomen caracteristic primului deceniu al României postbelice, a avut, în ansamblul ei, un dublu caracter: anticomunist și antisovietic. Ambele fațete erau îndreptățite, ca urmare a evenimentelor politice dramatice declanșate în 1945 și acutizate în următorii ani. Rezistența armată s-a bucurat de un mare interes din partea istoricilor, în special în primii 15 ani consecutivi Revoluției Române din Decembrie 1989. După aceasta, a început un declin, la început lent, al acestui interes, fenomen care are la bază mai mulți factori. În paralel, însă, cu acest declin, a fost identificată o cantitate enormă de documente inedite, de natură să aprofundeze înțelegerea fenomenului rezistenței, fapt pentru care considerăm că studierea acestuia se află încă departe de deznodământul ei final. Fără a încerca să alcătuim un bilanț general al rezistenței armate, vom încerca să aducem unele clarificări asupra aspectelor generale ale motivației celor înrolați în această luptă, care era una lipsită de reale șanse de succes pe termen mai lung, ca și impactul contextului internațional (conflictul Tito-Stalin, revoluția de la Budapesta etc.). Acestor considerațiuni le adăugăm și o particularizare teritorială. Astfel, dacă în primii ani ai democrației renăscute, rezistența din Banat s-a bucurat, probabil, de cel mai mare interes istoriografic, în prezenta comunicare vom încerca să insistăm asupra unui episod al rezistenței din Dobrogea, mai precis asupra ramurii dobrogene a Mișcării Naționale de Rezistență. Alegerea noastră are la bază interesul special al autorităților sovietice pentru această provincie, precum și popularizarea relativ timpurie a acestei acțiuni, prin memoriile lui Ion Antohi.

.....

**Rezistența armată anticomunistă din România:
o perspectivă juridică**

Iuliu Cezar CRĂCANĂ,
Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității

În anul 1977 în contextul aplicării „umanismului socialist”, în evidența cazierului judiciar figurau 924.922 de persoane, care executaseră pedepsele sau care fuseseră grațiate. „Pentru a da posibilitatea acestora să se integreze pe deplin în viața socială” s-a considerat necesară scoaterea lor din evidența cazierului judiciar în cazul în care executaseră pedeapsa sau aceasta fusese grațiată. Soluția a fost Decretul nr. 331 din 19 septembrie 1977 prin care a fost decretată amnistia generală, cu efectul scoaterii lor din evidența cazierului judiciar. Prin aplicarea decretului, din totalul persoanelor înscrise în evidența cazierului judiciar, erau scoase imediat 833.353 (90,1%), urmând a fi scoase peste 5 ani încă cca. 40.000. Acest decret generos nu producea efecte pentru câteva categorii de condamnați, considerate cele mai periculoase pentru regim, dintre care, cea mai numeroasă (4.023) erau cea a foștilor condamnați pentru uneltire contra ordinii sociale (constituirea sau organizarea de organizații subversive, organizarea și constituirea în bande în scop terorist, inițierea, organizarea și participarea la organizații de tip fascist), cei care supraviețuiseră regimului de exterminare din închisorile comuniste și se mai aflau în viață după mai multe decenii de la condamnarea pentru apartenența la rezistența armată anticomunistă. Amploarea rezistenței armate din munți a făcut ca, imediat după instaurarea sa, regimul comunist să ia măsuri legislative și judiciare pentru reprimarea sa, pe care comunicarea noastră își propune să evidențieze. Este vorba despre măsurile legislative și judiciare, prin modificarea codului penal, prin introducerea prin extinderea pedepsei cu moartea la anumite infracțiuni, prin eliminarea căii de atac a recursului pentru hotărârile de condamnare la moarte pentru infracțiunile contra securității statului ș.a.m.d., precum și prin implementarea unor mecanisme judiciare represive, prin care regimul comunist a pus în aplicare o politică represivă și de exterminare a rezistenței armate anticomuniste în România.

.....

Rezistența într-o zonă de graniță: Maramureșul

Delia CORA,
Liceul Teoretic „Petőfi Sándor”, Săcueni, Bihor;
Centrul de Studii Interdisciplinare „Silviu Dragomir”, Universitatea din Oradea

Procesul de comunizare a României, desfășurat la inițiativa și sub controlul Uniunii Sovietice, a fost însoțit și de unele amenințări suplimentare împotriva integrității teritoriale a țării noastre (altele decât pierderea Basarabiei, Nordului Bucovinei, a Herței și unei părți din Delta Dunării, apoi și a Insulei Șerpilor). Aceste amenin-

țări, mai mult sau mai puțin voalate, s-au manifestat în zonele vecine cu granița româno-sovietică și au influențat specificul grupurilor de rezistență apărute în aceste locuri. Cel mai important teritoriu de acest fel a fost Maramureșul, acolo unde motivația generală a rezistenței armate, valabilă pe întregul teritoriu al României (opозиția față de comunizarea forțată a societății românești și față de instaurarea dominației sovietice) a fost însoțită de nemulțumiri de natură confesională (în urma interzicerii Bisericii Greco-Catolice) și, chiar de la început, de opoziția vehementă a localnicilor față de o tentativă de a alipi Uniunii Sovietice părți din Maramureșul românesc. Pornind de la aceste specificități, vom încerca să alcătuim o periodizare a activității acestor grupuri, identificând și principalii protagoniști ai acestora. În acest sens, arhivele fostei Securități, aflate astăzi la Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității, sunt de o importanță capitală, alături de publicațiile editate după Revoluția Română din Decembrie 1989. Vom încerca să evaluăm atât rezultatele acțiunii grupurilor de rezistență armată din Maramureș, cât și efectele pe termen lung ale acțiunilor represive întreprinse de autoritățile comuniste, care au condamnat la detenție un număr însemnat de maramureșeni. Impactul pe termen lung al hotărârii cu care aceștia au acționat, pentru a se opune reprezentanților intereselor sovietice și celor vinovați de represiunea politică din România se află, de asemenea, în câmpul nostru de interes.

.....

Comunitatea locală în sprijinul grupului de rezistență Leon Șuşman: motivații și consecințe

Elis PLEȘA,

Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității

Grupul de rezistență anticomunistă condus de Leon Șuşman a avut o existență relativ îndelungată, de circa nouă ani (1948-1957), datorată în mare măsură susținerii masive de care acesta s-a bucurat din partea comunităților locale situate în arealul comunei Poșaga (jud. Alba), și îndeosebi a aceleia din satul Segagea. Timp de aproape un deceniu, locuitorii zonei i-au sprijinit în variate moduri pe cei cinci membri ai grupului de rezistență, oferindu-le găzduire, alimente, îmbrăcăminte, încălțăminte și chiar armament. Principala motivație în virtutea căreia locuitorii comunei Poșaga au susținut grupul Leon Șuşman a fost de natură religioasă. În momentul interzicerii Bisericii Greco-Catolice de către regimul comunist, localnicii, în proporție masivă greco-catolici, dorind să își păstreze confesiunea și să-și continue pe mai departe viața religioasă, îi vor ascunde și ajuta pe preoții lor, Grigore Jaflea și Simion Roșa. Aceștia din urmă, după ce refuzaseră să adere la ortodoxie și își părăsiseră domiciliile pentru a evita arestarea, au continuat să săvârșească servicii religioase greco-catolice pentru locuitorii întregii zone a comunei Poșaga și pentru cei din împrejurimile acesteia. În afara motivației religioase au existat și alte motive colaterale pentru care localnicii au sprijinit grupul de rezistență: politice (de natură anticomunistă), economice, legături de rudenie etc. Prețul plătit, însă, de localnici, îndeosebi de aceia din satul Segagea, a fost unul imens. Zeci de persoane

au fost arestate, iar în urma proceselor majoritatea a primit ani grei de închisoare, unele fiind chiar condamnate la moarte. În plus, familiile „favorizatorilor” grupului au fost deportate pe timp nelimitat în Bărăgan, primind dreptul de a reveni la locuințele lor abia în anul 1964. Timp de peste șase ani localitatea Segagea a fost aproape complet depopulată în scop represiv, o traumă socială și emoțională care a marcat comunitatea pentru totdeauna.

.....

Nicolae Carandino și dilemele rezistenței

Alin MĂRGINEAN,

Universitatea „Valahia” din Târgoviște

Scriitorul Nicolae Carandino (n. 19 iulie 1905, Brăila – d. 16 februarie 1996) este cunoscut și prin activitatea sa politică în cadrul Partidului Național Țărănesc, acesta recomandându-se, până la sfârșitul vieții, drept un admirator și un adept al lui Iuliu Maniu. În acest sens, perioada de activitate liberă (în plan politic și în cel publicistic), îndelungata perioadă de detenție, inclusiv cea de domiciliu obligatoriu în Bărăgan, precum și aceea de după punerea în libertate, caracterizată printr-o intensă urmărire informativă din partea Securității, constituie un tot unitar. În cadrul comunicării pe care o propunem, vom corobora numeroase surse editate (în special, diferitele versiuni ale memoriilor lui Carandino, dar și mențiuni din lucrările altor memorialiști, pe lângă sursele istoriografice) și cele inedite (numeroase documente provenite din arhiva fostei Securități, aflate astăzi în custodia CNSAS, dar și documente de la Arhivele Naționale ale României) pentru a reconstitui, cât mai aproape de realitate, personalitatea politică a lui Nicolae Carandino. În mod special, vom urmări să identificăm atitudinea lui Nicolae Carandino în problema rezistenței armate din România. Modalitățile de susținere externă a acesteia, prin atragerea bunăvoinței aliaților occidentali, inclusiv prin tentativa, sortită eșecului, de evaziune de la Tămădău, prezintă, de asemenea, o mare importanță în stabilirea gradului de activism specific atitudinii politice a lui N. Carandino. Activitatea publicistică dintre 1944-1947 demonstrează atât modificarea unor puncte de vedere ale gazetarului, cât și modalitățile „tactice” alese de către acesta pentru a strecura, în condițiile date, mesaje politice „subversive”. În ceea ce privește atitudinea critică adoptată, în anii `70-`80, de către fostul deținut politic național-țărănist, documentele ne permit și sesizarea unei anumite modificări a atitudinii Securității față de persoana și activitatea lui Carandino, un exemplu destul de elocvent fiind cel al publicării, în Statele Unite, ale memoriilor de detenție ale acestuia, intitulate „Zile de istorie” (1986).

Secțiunea: **Exil, opoziție și rezistență în anii regimului comunist**

Organizatori secțiune: **Anca STÂNGACIU, Andreea OPRÎȘ**

.....

Exil și diasporă românească postbelică

Mihai NEAGU,

Institutul Român din Freiburg

Lucrarea prezintă inițial 12 categorii de emigranți considerați refugiați politic sau exilați. Printre aceștia se numărau: Membri ai corpului diplomatic al Regatului României care știau sau bănuiau ce-i așteaptă, dacă se întorc în țară; prizonieri români de pe frontul de vest; dezertori români de pe frontul de vest; legionari fugiți din țară după înăbușirea rebeliunii legionare din ianuarie 1941. Printre aceștia se mai aflau oameni politici, militari, ziariști, scriitori, profesori universitari și studenți care, simțind direcția în care evoluează România comunizată, au părăsit clandestin România, între 1946 și 1950. De remarcat că pensionarii au obținut mai ușor pașaport turistic după 1964, au refuzat să se întoarcă în țară și, majoritatea, au reușit să-și *reîntregească familia*. Se mai aflau: sportivi, savanți, marinari, aviatori, funcționari internaționali cu pașaport de serviciu care au părăsit definitiv România, fiind condamnați în contumacie. Unii din ei erau agenți ai Securității. Se mai aflau mulți evrei și germani din România care au fost cumpărați de Israel și Germania federală, sau de rude bogate din străinătate, unii dintre aceștia fiind căsătoriți cu etnici români. Au fost și români expulzați, ca Paul Goma. Printre ei erau agenți ai Securității ca de exemplu: Demetrius Kricopol, grec din România stabilit la New York, raportează o categorie de exilați români cărora drogurile (marijuana, heroina etc.) le-a modificat comportamentul, individualizându-i drept categorii aparte; preoți; exilați români ticăloși de la natură care doar par agenți ai Securității.

Diaspora va cunoaște și ea mai multe categorii de români: persoane excesiv calificate, profesori universitari, pictori bine cotați, economiști pricepuți etc. Numărul lor e mic și patriotismul variabil. Sunt cultivați de corpul diplomatic. Totodată mai erau prezente persoane rămase fără loc de muncă datorită desființării unor profesii și instituții de proiectare, prognoză etc. cu specific comunist, deci fără posibilități de integrare identică; muncitori cu înaltă calificare din fabrici și uzine desființate, dar foarte utili în Occident; persoane care lucrează mai mult sezonier, adică preponderent în agricultură; persoane care îngrijesc bătrâni, lucrează în construcții ca muncitori necalificați sau fac curățenie în instituții sau la particulari, lucrând oficial sau mai riscant, în negru; preoți ai diasporei dar și infractori profesioniști fără acoperire.

.....

**Cicerone Ionițoiu și Remus Radina – luptători anticomuniști,
membri marcanți ai exilului românesc din Franța**

Alexandru HERLEA,
La Maison Roumaine, Paris

Prezentare succintă a vieții și activității neînfricaților luptători anticomuniști Cicerone Ionițoiu (absolvent al Facultății de istorie, Universitatea București) și Remus Radina (absolvent al Școlii de ofițeri de cavalerie din Târgoviște), doi craioveni, născuți în 1924, prieteni nedespărțiți, pentru care valorile și principiile morale nu erau concepte abstracte, ci angajamentelor asumate. Cu o abnegație fără limite, ei au luptat contra tuturor totalitarismelor, pentru apărarea drepturilor omului, afirmarea adevărului și a demnității naționale.

.....

Preotul Vasile Zăpârțan și „cazul Berna”

Ioan-Irineu FĂRCAȘ,
Parohia Română Unită din München

Între 14 și 16 februarie 1955, cinci tineri români ocupă Legația RPR din Berna. Liderul grupului era Oliviu Beldeanu, originar din Dej, fost lider al organizației de tineret a PNT și fiu al Bisericii Române Unite. În momentul atacului, Vasile Zăpârțan (1918-1976) se afla la Salzburg, ca ajutor al Părintelui Florian Müller la conducerea Misiunii Catolice Române. Deși preot român unit, originar din satul Mănăstirea, de lângă Dej, orașul natal al lui Beldeanu, nu deținem nicio informație despre legăturile dintre ei în această perioadă. Dar după procesul celor cinci și eliberarea lui Beldeanu în 1957, cei doi s-au întâlnit la München. Vasile Zăpârțan era acum conducătorul Misiunii Române Unite, iar Oliviu Beldeanu lucra ca portar la Hotelul *Daniel*. Se întâlneau regulat la slujbele duminicale din Biserica *Sankt Nikolai am Gassteig*. Dosarele întocmite de Securitate pe numele lor, păstrate în ACNSAS, vorbesc în repetate rânduri că „organele Direcției I din MAI au fost sesizate, din mai multe țări și pe mai multe linii, că teroristul *Beldeanu Oliviu* pregătește noi acțiuni teroriste împotriva unor legații ale RPR și diplomați români aflați în țările capitaliste, precum și împotriva unor delegați care vor pleca în străinătate”. Sufletul grupului „pregătit” de Beldeanu era părintele Zăpârțan, prezentat de DIE drept „preot legionar” și „agent al serviciului de spionaj american”. Locurile unde urmau să aibă loc atacurile sunt aceleași, atât în dosarele lui Beldeanu, cât și în cele ale lui Zăpârțan: Viena, Atena, Lisabona, Stockholm, etc. După răpirea lui Beldeanu în Berlinul de Est și transferarea lui în România, la 2 septembrie 1958, „cărțile Securității” din RFG raportează că „grupul dușman (rămășița grupului Beldeanu)” pune la cale atacarea Ambasadei RPR din Berlin și uciderea personalului. 10 ani după răpire, cu ocazia vizitei lui I.Gh. Maurer la München, părintele Zăpârțan era văzut drept organizatorul unui atentat

asupra liderului comunist. În afară de afirmația lui I. M. Pacepa din *Orizonturi roșii*, că Zăpârțan ar fi fost ucis de agenții Securității, la ordinul lui N. Ceaușescu, nu avem nicio altă dovadă. Avem însă unele indicii care ne îndreptățesc să tragem concluzia că accidentul de mașină în care a murit liderul spiritual al românilor din Bavaria a fost „o întâmplare pusă la cale”.

.....

Despre rostirea și rostuirea exilului românesc

Daniela DAD,

Societatea de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”;
Revista „Jurnalul literar” – Publicație de opinie și atitudine intelectuală

Exilul românesc reprezintă oglinda în care vedem, deopotrivă, dureroasa realitate comunistă și sensul unei jertfe individuale, ce a devenit, odată cu deșezădăcirea fiecăruia dintre exilați, o veridică radiografie a sinelui poporului român. Vom reuși să înțelegem vreodată cu adevărat, nu doar să știm, ceea ce a însemnat acest portal de cunoaștere pentru cultura autohtonă!? În demersul nostru, ne propunem să deschidem acele cărări către miezul rostului și al rostirii celor care au ridicat nădejdea, credința și voința deasupra vremurilor, pledând pentru o rânduire veritabilă a valorilor autentice, fără schilodirea adevărului, și au luptat pentru reintrarea vieții culturale românești într-o normalitate, subordonată unor reale criterii științifice și estetice, eliberată de chingile unui regim totalitar.

.....

Solidarizarea exilului românesc cu muncitorii participanți la revolta de la Brașov din 15 noiembrie 1987

Oana Elena DEMETRIADE,

Consiliul Național pentru Studiarea Arhivelor Securității

Pe baza unor surse inedite, studiate în Arhiva CNSAS, Arhivele Naționale, Open Society Archives Budapesta, Arhiva IICCMER, Arhiva MAE, îmi propun să prezint solidarizarea exilului românesc cu participanții la revolta muncitorească de la Brașov din 15 noiembrie 1987 și situația din țară, precum și metodele prin care Securitatea și Ministerul Afacerilor Externe au încercat limitarea deteriorării imaginii RSR în exterior. Principalele teme vor fi: eforturile Ligii pentru Apărarea Drepturilor Omului din România cu sediul la Paris și ale altor organizații ale românilor exilați pentru obținerea informațiilor din țară și alertarea unor confederații sindicale, oameni politici și instituții pentru a lua atitudine față de situația din România; organizarea unor manifestații în fața ambasadelor RSR și memorii înmânate diplomaților români, prin care se cerea eliberarea celor arestați după revoltă și îmbunătățirea condițiilor de viață din România; participarea exilului românesc din diferite

orașe la „Ziua de solidaritate cu poporul român” – 1 februarie 1988 (la apelul Chartei '77); „Ziua de acțiune România” – acțiuni de protest în 15 noiembrie 1988 și 1989 (la inițiativa unor români stabiliți în RFG); mesajele transmise de Regele Mihai I al României pentru susținerea muncitorilor și a tuturor celor nemulțumiți de condițiile din țară. Securitatea a tratat cu maximă seriozitate reacțiile internaționale după revolta muncitorilor, prin controlul canalelor de transmitere a informațiilor din țară (scrisori, telefoane, urmărirea străinilor – diplomați, ziariști, turiști) și monitorizarea emisiunilor posturilor de radio care transmiteau în limba română, mergând până la amenințări cu moartea, pe care le-a trimis în numele organizației „Fiii lui Avram Iancu”. La rândul său, Ministerul Afacerilor Externe a făcut presiuni la nivel diplomatic pentru ca guvernele să interzică manifestațiile anunțate pentru sprijinirea celor supuși represiunii în România și să intervină în politica editorială a unor organizații de presă.

.....

Ancheta muncitorilor de la Brașov, în urma revoltei muncitorești din 15 noiembrie 1987

Mihai DEMETRIADE,

Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității

Expunerea vizează punerea anchetei traversată de muncitorii arestați în urma participării la revolta din 15 Noiembrie 1987 într-un nou context istoriografic, determinat de accesibilitatea unor surse arhivistice inedite. Noile surse clarifică un tablou multidimensional care asumă atât practicile violente ale Securității, Miliției, dar și cele ale „oamenilor muncii”, responsabili din uzină (IABV) și decidenții Partidului Comunist. Ancheta a constituit mai mult decât o fotografie episodică, ea fiind un veritabil ritual represiv, menit să rezolve problema crizei sociale dar să garanteze un vast și eficient control al arestațiilor și rudelor acestora, la fel de mult cum a intenționat să garanteze că similare dezordini politice deveneau irepetabile. Nu doar un exercițiu de forță, așadar, dar și simptom al eșecului sistemic al organelor de anchetă care au rulat multiple scenarii explicative, efect al unor capcane epistemice proprii narațiunilor interne ale DSS. Prin urmare, ancheta este un sfârșitul unui proces, cum poate părea la o privire superficială, ci începutul unuia. Ea ajunge să facă posibilă redactarea celui mai important ordin represiv al anilor '80, alături de o înăsprire a legislației interne represive. Dar este, deopotrivă, și semnul unui eșec sistemic. În primul rând unul de înțelegere al situației sociale și politice interne, alături de un eșec ontologic, insolubil, al capcanei ideologice, din care binomul Partid-Securitate, nu mai avea cum să evadeze. Comunicarea va analiza datele și mijloacele anchetei, în perspectiva acestor noi surse arhivistice, va plasa în context interpretările structurilor represive și va descrie consecințele cercetărilor penale din intervalul 17 noiembrie - 2 decembrie 1987. De asemenea, sunt interesat de rațiunile care au subîntins întreaga înțelegere și evoluție a anchetei, în interiorul unor practici represive specifice anilor '70 - '80.

.....

Fenomenul freiburghez și alte referințe ale exilului cultural, ca formă subtilă de rezistență anticomunistă

Anca STÂNGACIU,

Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca

Existențialismul celeilalte României sau al României alternative, cum înșiși intelectualii exilului au denumit-o, s-a conturat în jurul a trei repere fundamentale, primul fiind rezistența politică, culturală sau spirituală față de regimul comunist din România, o rezistență asumată, din care au decurs atribuțiile, scopurile, idealurile sau temerile exilului, apoi sensibilele nuanțe ale unității din interiorul comunităților de români și, în fine, perspectivele redefinirii identitare în țara de destinație. La fel ca în cazul altor națiuni cu comunități de exilați anticomuniști, intelectualii români s-au exprimat prin structuri de natură politică, dar și prin cele de profundă regăsire culturală, insistându-se asupra rostului cultural și de civilizație umană care trebuia neapărat recunoscut și împărtășit în interiorul exilului. Într-adevăr, chiar și arhitectura politică a exilului, exprimată cel mai bine în funcționarea Comitetului Național Român, a Ligii Românilor Liberi sau a Uniunii Mondiale a Românilor Liberi, s-a regăsit în dimensiunea sa cultural-publicistică. Prin urmare, bine sedimentată în rândul exilaților și cu certitudine, mai consistentă și mai reprezentativă pentru comunitatea exilaților decât atitudinea politică anticomunistă, „rezistența culturală”, așa cum o numea Mircea Eliade, a adunat în primul rând la Roma, prin eforturile conducerii Societății Academice Române – o academie alternativă, liberă și performantă – personalități ale culturii române din exil. S-a adăugat militant-combatantul nucleu al rezistenței culturale de la Paris configurat în jurul fenomenului Lovinescu-Ierunca, Cușa sau Mămăligă, dar și al celui din Germania, construit în atmosfera rodnică a Bibliotecii Române de la Freiburg sau al grupului de la München și din alte spații culturale de exil. Presa, publicațiile, conferințele, manifestările științifice, expozițiile de artă și în manieră particulară posturile de radio au permis exprimări ale libertății, ale solidarității cu românii din țară și îndeosebi ale condamnării comunismului și totalitarismului. În sinteză, deși „steril politicește și amar, cum era natural să fie”, exilul românesc de după 1945 s-a definit printr-o serie de realizări culturale de înaltă ținută și toate acestea în condițiile în care, la fel ca și acțiunile cu caracter politic, formele rezistenței prin cultură a fost și ele supuse presiunii permanente a dezintegrării și mai ales a acțiunilor distructive ale Securității, ceea ce s-a și întâmplat de la Societatea Academică Română la Fundația Universitară Regală „Carol I”. Nici nu putea fi altfel, dat fiind faptul că Securitatea și a fixat ca scopuri majore, crearea rețelelor informative, adică „alegerea oamenilor potriviți, recrutarea, instruirea și trimiterea acestora în afară fie cu acoperire diplomatică, fie clandestini” și deci punerea în mișcare a unei întregi rețele de informatori și agenți de influență.

.....

Acțiuni umanitare/filantropice, culturale, publicistice și politice ale româncelor din exil în anii Războiului Rece

Andreea OPRÎȘ,

Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” al Academiei Române

Lucrarea își propune, pe de o parte, să recupereze și să reconstituie formele de opoziție la regimul comunist din România ale celor câteva zeci de românce obligate să trăiască departe de propria țară, pentru a-și salva libertatea sau, după caz, chiar viața, pentru a desfășura o activitate profesională liberă și neînregimentată politic, și pentru a organiza acțiuni care să denunțe la nivel internațional regimul comunist, în încercarea de a-l delegitima, de a-i destructura propaganda, de a demasca reprimarea, teroarea, abuzurile, cenzura, grava încălcare a drepturilor omului și distrugerea patrimoniului cultural, istoric și religios etc. Pentru o mai bună creionare a activităților femeilor din exilul anticomunist, vor fi expuse câteva biografii din rândul celor prea puțin cunoscute. Pe de altă parte, prezentul demers are și scopul de a identifica și analiza măsurile legislative și propagandistice inițiate de autoritățile comuniste române și, mai ales, planurile și acțiunile Securității împotriva numeroaselor și diverselor forme de opoziție anticomunistă întreprinse de femeile românce din afara granițelor.

În acest context, va fi surprins și modul în care s-a construit, în timp, imaginea „celuilalt” – exilații versus puterea comunistă –, și implicit discursul fiecărei tabere despre cealaltă. Așadar, sub aspect metodologic, reducând scala de observație asupra exilului anticomunist și analizând biografiile câtorva românce din cadrul său, prezentarea este un demers de microistorie a exilului românesc postbelic. În această manieră, vor fi revelate multiple aspecte necunoscute, care vor contura mai bine acțiunea românească anticomunistă din străinătate. Sursele utilizate sunt diverse, de la documente de arhivă inedite și editate, la foarte puținele jurnale, memorii și amintiri ale exilaților români. Ziarele și revistele exilului sunt, la rândul lor, o importantă sursă istorică, cărora li se adaugă și volume de corespondență și interviuri.

.....

Interesul securității pentru Alexandru Boldur în anii regimului comunist

Polina LUNGU,

Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hașdeu” din Cahul

Instituirea sistemelor politice a variat de la o etapă istorică la alta. Cert este faptul că un sistem politic care neglijează valorile și principiile democratice și în perioada respectivă se întâmplă acțiuni care ar atenta la personalitatea umană, este un sistem politic care provoacă decepție în rândul populației. Alexandru V. Boldur este unul dintre românii basarabeni care a suferit din cauza regimului de guvernare, fiind în

atenția Securității statului o perioadă destul de îndelungată. Au fost invocate numeroase cauze, drept pentru care a fost urmărit. Printre acestea se înscriu: activitatea sa politică, opera sa privitor la istoria Basarabiei și alte motive pe care le identificăm în documentele de arhivă. În contextul acestui subiect, urmează să prezentăm conținutul mai multor documente de arhivă pe care le-am consultat.

.....

**Personalitate marcantă a exilului greco-catolic.
Arhiepiscopul Traian Crișan (1918-1990)**

Florin GHEORGHIU,

Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca

Personalitate importantă a exilului românesc, Traian Crișan a desfășurat o bogată activitate în favoarea Bisericii Greco-Catolice, alături de Mons. Aloisie Ludovic Tăutu, Vasile Cristea, Octavian Bârlea, Pamfil Cârnațiu și alții. Datorită lui, dar nu numai a fost făcut cunoscut destinul tragic al Bisericii Greco-Catolice din România, dar și al celor care nu au renunțat la credința catolică și fidelitatea față de Sfântul Scaun. Rolul său cel mai important pentru Biserica Greco-Catolică din țară și din străinătate a fost acela de a sluji în Biserica Mântuitorului din Roma (biserica românească), fiind permanent preocupat de viața spirituală și materială a conașionalilor săi. Funcțiile importante în Dicasteriul Roman dar mai cu seamă poziția de secretar al Congregației pentru Cauzele Sfinților în perioada 1981-1990 și implicit hirotonirea arhiepiscopală îl așază în rândul figurilor greco-catolice marcante ale exilului românesc.

Intrat în vizorul Securității asemeni altor clerici greco-catolici din țară și străinătate lui Traian Crișan i s-a deschis un dosar de urmărire aflat în prezent în arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, fond SIE, dosar nr. 91. Deschis în anul 1951 dosarul lui Traian Crișan a fost închis în anul 1960, având în componența sa aproximativ 200 de file-microfilmate. Pe lângă aceste documente de urmărire, dosarul mai cuprinde copii ale unor scrisori trimise de Traian Crișan familiei și invers, fotografii personale și copia unui interviu acordat de Traian Crișan postului de radio Vocea Americii, în anul 1983 în Statele Unite ale Americii. Considerându-se a fi dominat de un accentuat fanatism religios, în anul 1960 s-a hotărât închiderea dosarului de studiu preliminar. Românii îi sunt recunoscători pentru faptul că s-a ocupat în mod particular de procesul de beatificare a Fericitului Ieremia Valahul, singurul român canonizat de la Vatican.

.....

**Profesorul Mihai Polocoșeriu (1891-1959), fost primar al Sucevei,
victimă a represiunii comuniste**

Alis NICULICĂ,

Biblioteca Bucovinei „I.G. Sbiera”, Suceava

Mihai Polocoșeriu, participant în campaniile din 1917 ale României, în cadrul Corpului voluntarilor români ardeleni-bucovineni, profesor (1919-1952) la Liceul „Ștefan cel Mare” din Suceava, devenit membru al Ligii Apărării Național Creștine, dar, paradoxal, în același timp, prieten apropiat al evreilor din Suceava, a acceptat în ianuarie 1938, în timpul guvernului Goga-Cuza, la rugămintea conducerii Comunității evreiești din oraș, să ocupe postul de primar, pentru fi garantul respectării drepturilor elementare ale evreilor din Suceava. Drept mulțumire, în 1945, mulți dintre evreii suceveni (foști elevi, prieteni sau simple cunoștințe), au dat declarații favorabile lui Mihai Polocoșeriu pentru ca acesta să își păstreze postul din învățământ. Însă aceste declarații nu au mai folosit la nimic în 1952, când a fost arestat și condamnat la 60 de luni cu executare în colonie de muncă, numai pentru vina de a fi fost primar, în perioada interbelică, timp de doar trei săptămâni.

Secțiunea: **Memorie, identitate și propagandă**

Organizatori secțiune: **Virgiliu BÎRLĂDEANU, Nicolae MIHAI**

.....

Cultura memoriei în Republica Moldova și Ucraina

Igor ȘAROV,

Universitatea de Stat din Moldova

Reevaluarea trecutului, în special a perioadei de ocupație, cooperare și rezistență din timpul celui de-al Doilea Război Mondial, este una dintre temele centrale ale discursului public din Republica Moldova și Ucraina. Există diferențe profunde în ceea ce privește narațiunile naționale. După prăbușirea Uniunii Sovietice, cultura memoriei în Republica Moldova și Ucraina, s-a diferențiat: o parte a societății trăiește cu narațiunile eroice sovietice, în timp ce o altă parte susține narațiunile naționale și „desovietizarea” trecutului. În ambele țări, dezbaterile actuale privind politica memoriei se referă în special la portretizarea celui de-al Doilea Război Mondial ceea ce stă la baza conflictelor dintre diferitele narațiuni ale memoriei. Această abordare a luat diverse forme: reabilitarea victimelor represiunii, deschiderea arhivelor serviciilor secrete, înființarea de comisii istorice internaționale și multilaterale, „legi ale memoriei” care interzic sau prescriu anumite lecturi ale trecutului, crearea de „instituții ale memoriei naționale” și glorificarea eroilor sovietici (în special în estul Ucrainei și în Transnistria). În ambele țări, sunt create noi memoriale, muzee și monumente pentru a reprezenta suferințele îndurate de popoare în timpul războiului și sub regimuri totalitare. În iulie 2021, Kremlinul a publicat eseuul lui Vladimir Putin, intitulat *Despre unitatea istorică a rușilor și ucrainenilor*. Putin a avansat teza provocatoare potrivit căreia rușii și ucrainenii sunt un singur popor legat de „unitatea spirituală”, cu aceeași memorie sovietică, moștenire istorică, lingvistică, religioasă și culturală. Această interpretare a moștenirii sovietice a fost folosită pentru a invada Rusia în Ucraina la 24 februarie 2022 și pentru a lansa un război perfid. Sunt utilizați termenii „teritorii istorice”, „unitate istorică” și „o singură națiune”, care nu numai că sunt incompatibile cu dreptul internațional, dar contrazic și cunoștințele istorice științifice profunde. Retorica istorică (sau, mai degrabă, pseudo-istorică) a Kremlinului, care vizează transformarea memoriei istorice și a spațiului simbolic, este concepută nu numai pentru a justifica agresiunea militară, ci este, de asemenea, unul dintre principalele argumente folosite pentru a distruge identitatea ucraineană în teritoriile ocupate și pentru a transforma memoria colectivă în conformitate cu narațiunile rusești.

.....

**Memoria victimelor regimului totalitar-comunist
în Republica Moldova: imperative și reactualizări
în contextul războiului din Ucraina**

Ludmila D. COJOCARU,
Muzeul Național de Istorie a Moldovei

Memoria victimelor regimului totalitar-comunist în Republica Moldova reprezintă un aspect complex și sensibil al istoriei naționale, având implicații profunde asupra politicilor de edificare a unei memorii europene comune. Aceste obiective devin și mai relevante în contextul războiului din Ucraina, demarat în 2014 și intensificat dramatic în 2022, care readuc în atenția cercetătorilor teme legate de imperialismul rusesc și impactul politicilor staliniste asupra societăților post-totalitare. Propaganda rusească modernă, similară celei sovietice, utilizează teme și tactici de dezinformare care pot influența percepțiile societății din Republica Moldova asupra trecutului, iar combaterea acestor narațiuni și promovarea unei înțelegeri corecte și nuanțate a istoriei devenind astăzi imperative și mai urgente.

Comunicarea își propune să elucideze transformările produse în cultura memoriei din Republica Moldova, oferind o analiză complexă a eforturilor de documentare și valorificare științifico-muzeală a mărturiilor referitoare la victimele regimului totalitar-comunist din R(A)SS Moldovenească. În contextul agresiunii rusești asupra Ucrainei, experiențele similare de represiune din timpul URSS pot crea solidarități și legături mai puternice între Republica Moldova și alte state afectate din fosta URSS, precum Ucraina și statele baltice. În viziunea autoarei, cercetarea complexă a relației cu trecutul sovietic și înțelegerea impactului acesteia asupra societății este pasibilă să identifice noi valențe constructive în transformarea memoriei victimelor regimului comunist într-un liant de solidaritate atât la nivel național, cât și regional.

.....

**Fotografie și context istoric. Pentru o teorie a vizibilului în istoria
comunismului românesc**

Silviu-Gabriel LOHON,
Institutul de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor”, Craiova

Astăzi, imaginile abundă! Pretutindeni! Niciodată nu s-a fotografiat și, pe cale de consecință, nu s-a privit mai mult ca în zilele noastre. În permanență aruncăm un ochi la cum arată cutare sau cutare lucru apoi, cu viteza luminii, procesăm și transmitem, mai departe, ceea ce vedem. Memoria, ca element de identitate urbană, definește orașul, arealul urban compunându-se din experiențe și istorii personale ce desenează și regândesc ideea de spațialitate colectivă. Întocmai unui palimpsest, peisajul urban comunist stochează informații despre experiențele spațiale citadine

și tipul de relații simbolice și ideologice în raport cu structura sistematizată a orașului și, deci, a spațiului public. De aceea, o analiză istorică prin intermediul imaginilor fotografice are și ea, la rândul ei, legitimitatea sa științifică.

.....

Identitate și continuitate în Bugeac: cazul Vișinești

Silviu-Onoriu BRĂDEANU,

Academia Tehnică Militară „Ferdinand I” din București

Didina ROGOJINĂ,

Republica Moldova

Propriu sau comun, tot ce există poartă un nume. Pentru că a numi înseamnă autoritate, rezolvarea problemelor patrimoniale are la bază principiul „spune-mi cum te cheamă ca să știu al cui ești!”. Dacă nu ne-am îndoi de intențiile numirii, am extinde enunțul și cu „să știu cine ești”. În sudul Republicii Moldova, numit Basarabia și/sau Bugeac, numele multor localități sunt rezultatul confruntării dintre interesele puterii autoritare și disponibilitatea „obiectului” numirii de a accepta sau nu identitatea impusă.

Numele localității Capaclia Nouă este menționat pentru prima dată în 1849, datorită contribuției moșierului romano-catolic Visinovski, venit, probabil, după 1823, cu suita guvernatorului Bahmetev. Clăcașii moșiei, descendenți ai locuitorilor din vecina Capaclia Răzeși, atestată în 1480, erau, conform actelor de împroprietărire din 1865, băștinași moldoveni. Realitățile guberniale au migrat la oraș familia nobiliară/boierească și au adus în loc, în 1906, noi proprietari, i.e. coloniști descendenți ai coloniștilor germani. Conform obiceiului, noii veniți, deveniți majoritari, și-au dorit și un nume nou – Vișiniovka, nume pe care l-au obținut în 1912. Odată atestat, brandu-l boieresc a prezervat autoritatea alogenă și a continuat lucrativitatea economiei agrare. Marea Unire a permis însă, în sfârșit, emanciparea deplină a foștilor clăcași. Astfel, legea organizării teritoriului din 1924 a consacrat o nouă denumire, și anume Vișinești, care a mediat realitatea impusă de coloniști într-o formă acceptabilă noii administrații. Ocupația sovietică s-a grăbit însă să revină la denumirea din 1912, menținută până la începutul anilor '90, cu excepția perioadei Guvernământului Basarabiei (1941-1944). În epoca Republicii Moldova, localitatea, amalgamată după mișcările masive de populație cauzate de război, a revenit spontan la denumirea Vișinești, schimbată apoi guvernamental, până azi, în Vișiniovca. Ca o simplă metamorfoză, parafrazându-l pe Al. Mateevici, doar istoria mai păstrează „al strămoșilor cuvânt”. Și noi, dacă o învățăm!

.....

Funcționari publici basarabeni refugiați în Oltenia anului 1940

Diana-Mihaela PĂUNOIU,

Institutul de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor”, Craiova

Cel de-al Doilea Război Mondial și aranjamentele politico-teritoriale ale marilor puteri au schimbat viața a milioane de oameni. Statele din Centrul și SE Europei, fiind în sfera de influență a Germaniei naziste și a U.R.S.S., au resimțit dramatic platurile (ne)secrete ale celor două puteri totalitare. Pentru statul român, anul 1940 a însemnat prăbușirea granițelor României Mari, creată la sfârșitul Primului Război Mondial: Basarabia și Bucovina de Nord au fost ocupate de Uniunea Sovietică, Transilvania de Nord-Est, de Ungaria și Cadrilaterul, de Bulgaria. Aceste evenimente au schimbat nu numai harta politică a României, dar mai ales au avut consecințe majore asupra populației din teritoriile ocupate, o bună parte fiind nevoită să își abandoneze universul cunoscut până atunci și să trăiască o nouă viață în refugiu. În acest context, subiectul nostru abordează situația funcționarilor basarabeni (și a familiilor lor) evacuați ori refugiați pe teritoriul statului român, care au ajuns în Oltenia în 1940. Utilizând surse documentare variate, majoritatea fiind documente păstrate în arhivele județene oltene, subiectul este abordat prin analiza a trei problematici. Prima vizează reacțiile populației oltene privind cedările teritoriale din vara anului 1940 și propaganda autorităților statului român efectuată cu scopul de a justifica evenimentele și de a păstra în memoria colectivă teritoriile pierdute. A doua are în centru o analiză a eforturilor autorităților române și a comunităților locale de a găsi și oferi soluții rapide pentru susținerea populației refugiate prin acordarea de ajutoare sociale (financiare, medicale, spațiu locativ etc.) și prin încadrarea funcționarilor publici refugiați în instituțiile statului (administrație publică, biserici, școli etc.). Ultima parte este axată pe analiza unor memorii sau cereri ale funcționarilor basarabeni privitoare la viața lor în refugiu. Cercetarea noastră poate oferi informații noi despre populația refugiată și situația funcționarilor basarabeni ajunși în Oltenia anului 1940.

.....

Integrarea comercianților basarabeni în activitatea economică a Craiovei în timpul celui de-al Doilea Război Mondial

Narcisa Maria MITU,

Institutul de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor”, Craiova

În anul vara anului 1940, în urma ultimatumului dat de URSS (26 iunie), a Dictatului de la Viena (30 august) și a Tratatului cu Bulgaria (7 septembrie), România pierdea o parte din teritoriile sale. O mare problemă generată de raptul teritorial din vara respectivă a constituit-o drama refugiaților din teritoriile vremelnice aflate sub stăpânire străină. În aceste condiții, foarte mulți basarabeni, conștienți de caracte-

rul antiromânesc al ocupanților sovietici, au luat calea pîrbeșiei, părăsind locurile natale, agoniseala și poate și pe cei dragi, și s-au refugiat în România, o parte dintre ei stabilindu-se la Craiova. Printre cei care s-au stabilit în capitala Băniei, s-au aflat și comercianți care au primit din partea statului dreptul de a-și înmatricula firme în orașele în care se stabileau, dar nefiind vorba de o mutare de sediu. Cei mai mulți au continuat să-și exercite comerțul practicat în Basarabia, alții au dezvoltat afaceri noi, dar cei mai mulți au ales să se întoarcă în locurile natale, imediat ce s-a încheiat conflictul militar.

.....

Organizarea punctelor alimentare în timpul foametei din RSS Moldovenească (1946-1947): între istorie și memorie

Lidia PĂDUREAC,

Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți

Foamea provocată de autoritățile sovietice în RSS Moldovenească (1946-1947) este reflectată în multiple surse documentare de arhivă și de istorie orală. Un subiect mai puțin cercetat în istoriografie se referă la organizarea și funcționarea punctelor alimentare, a cantinelor subvenționate de stat în acea perioadă. Oficialitățile comuniste de la Moscova au intervenit cu mare întârziere în vederea ameliorării situației alimentare dramatice din Basarabia. Mărturiile supraviețuitorilor păstrează informații referitoare la rolul acestor puncte alimentare, care nu erau în stare să scadă semnificativ mortalitatea catastrofală a populației din cauza foametei. Numărul persoanelor bolnave de distrofie era în creștere, astfel încât oamenii din cauza politicii statului erau condamnați la moarte prin înfometare. Documentele timpului indică pentru februarie 1947 circa 240 mii de cazuri înregistrate oficial de distrofie, în timp ce punctele alimentare puteau asigura doar circa 100 mii persoane. Statul sovietic în timpul foametei a avut o atitudine diferită față de populația din dreapta și din stînga Nistrului (unde colectivizarea deja se înfăptuise). În raioanele din stînga Nistrului la punctele alimentare se puteau hrăni mult mai multe persoane decât erau înregistrate ca fiind bolnave de distrofie (în raionul Tiraspol – 196%, în raionul Dubăsari – 404%), pe cînd în dreapta Nistrului acest procent era mult mai mic decât necesitățile (în orașul Chișinău – 15% din persoanele înregistrate bolnave de distrofie se puteau alimenta la aceste puncte, în județul Bălți – 30%). În pofida faptului că situația rămănea deosebit de gravă la 1 iulie 1947 punctele alimentare au fost închise.

Narațiunile supraviețuitorilor întregesc imaginea tragediei din RSS Moldovenească în anii foametei și transmit emoțiile și starea de neputință a basarabenilor din acele timpuri, insistînd asupra faptului că punctele alimentare deschise de puterea sovietică au fost organizate cu mare întârziere, nu acopereau nici pe departe necesitățile persoanelor bolnave de distrofie, ofereau cantități prea mici de alimente și erau procentual într-un număr mult mai mic în localitățile din stînga Nistrului, astfel intenționat sau din imprudență, rolul acestora în depășirea foametei a fost unul minimal.

.....

**De la „fânul cazacilor” la ciocoii corupți și ursul alb.
Prezența rusească și registrele sale emoționale în Oltenia (1830-1856)**

Nicolae MIHAI,

Institutul de Cercetări Socio-Umane „C.S. Nicolăescu-Plopșor”, Craiova

Subiectul comunicării noastre are în vedere percepția rușilor și a regimului regulamentar în societatea românească din Oltenia în perioada anilor 1830-1856. Sunt avute în vedere unghiuri de analiză centrate asupra unor reprezentări negative pornind de la realități ce depășeau simplul spațiu românesc. „Fânul cazacilor”, ciocoii corupți sau ursul alb sunt tot atâtea definiții pentru o sufocantă prezență rusească, percepută ca atare, prin obligațiile insuportabile pentru armată, proliferarea parșivuluiameleon social sau teroarea de o un exil și o pedeapsă terminată prin moarte în Siberia. Ele provoacă rumori, discuții, mărturii, mai mult mai puțin discrete, înregistrate în documentul administrativ din Dolj, Romanați sau în corespondența privată a elitei pașoptiste (familia Magheru), dezvăluind registrele emoționale ale coabitării cu un imperiu, asociat cu o prezență militară aparte, dezvoltarea unui anumit parvenitism intern și amenințarea cu un regim punitiv special pentru orice opozant.

.....

Avram Iancu în retorica unionistă a anului 1918

Victor Tudor ROȘU,

Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia

Apelul la istorie a fost omniprezent în logosul unirii Transilvaniei cu România. Nevoia legitimării impuse de proiectul național a făcut ca discursurile asociate legitimării unirii să își coordoneze conținuturile pe câteva teme comune: a eroilor fondatori, a suferințelor milenare îndurate de românii transilvăneni, precum și pe enunțarea și conjugarea unui panteon istoric. În cadrul acestuia, Avram Iancu a avut o poziție privilegiată, numele său fiind printre cele mai pronunțate în cursul lucrărilor Adunării Naționale de la 1 decembrie 1918 sau a cuvântărilor din cadrul adunării populare desfășurate în aceeași zi la Alba Iulia. Mai mult decât atât, în planul reprezentărilor, eroi ca Avram Iancu, Horea, Cloșca și Crișan sau chiar Mihai Viteazul par a fi percepuți la timpul prezent, reînviați cu ocazia mării sărbători naționale a lui 1918, de la care nu aveau voie să lipsească. În cazul lui Avram Iancu, imaginea sa era una proaspătă. Chiar dacă de la dispariția sa trecuseră 46 de ani, mai mulți prieteni ori camarazi de arme îi supraviețuiseră o lungă perioadă de timp, contribuind la generarea și întreținerea mitului „Crăișorului Munților”, sau mai degrabă a „Regelui Munților”, dacă e să urmărim mai fidel formulările predilecte ale epocii. De asemenea, limitările impuse până atunci de stăpânirea dualistă în planul reprezentărilor naționale nu au reușit să limiteze forța mitului, ci doar să îl replieze în

jurul unor istorii, narațiuni, povești, elemente și locuri ale memoriei ce au căpătat astfel un conținut simbolic uriaș. În acest sens, comunicarea de față analizează și notorietatea cazului soldat cu condamnarea de către statul maghiar, în 1900-1901, a studenților clujeni care depuseseră o coroană pe mormântul de la Țebea, sau ia în discuție cazul dinamitării așa-numitei „Cruci a lui Avram Iancu” de la Blaj, din 1908, ca elemente definitorii pentru întreținerea imaginii lui Avram Iancu între reperele generației unioniste.

.....

35 de ani de la căderea dictaturii comuniste. Amintiri conflictuale în memoria colectivă

Gino RADO,

Memorialul Revoluției; Universitatea de Vest din Timișoara

Astăzi, după 45 de ani de comunism și aproape 35 de ani după Revoluția din 1989, avem o situație regretabilă. Dacă am încerca să studiem cum este asimilată istoria noastră recentă în memoria colectivă, în special în rândul tinerei generații, observăm o moștenire disonantă care se adâncește odată cu trecerea timpului. Cercetările sociologice indică faptul că odată cu trecerea timpului percepția că în regimul comunist a fost mai bine, crește. În această comunicare voi încerca să răspund la două întrebări esențiale care se nasc din aceste cercetări sociologice și anume: De ce există aceste conflicte în memoria colectivă și care sunt cauzele deformării adevărului istoric? Ce instrumente pot fi folosite pentru ca istoria noastră recentă să fie prezentată într-un mod cât mai corect și vizibil, astfel încât formarea identității noii generații să fie cât mai puțin afectată de propagandă?

.....

Imaginarul „cetății asediate” și practicile memoriei în propaganda separatistă la est de Nistru în perioada anilor 1992-2022

Virgiliu BÎRLĂDEANU,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

În comunicare vor fi abordate și analizate componentele/metamorfozele imaginărilor și practicilor memoriale în propaganda separatistă la est de Nistru, în perioada anilor 1992-2022, fasonate pentru a corespunde strategiilor de legitimare și consolidare a regimului separatist.

Cercetărilor de teren realizate în această regiune continuă să ateste remanența unor structuri propagandistice de tip sovietic, iar locurile memoriei și colecțiile muzeale la est de râul Nistru, reprezintă o „panoplie” de tristă pomină a formelor de pedagogie pentru mase, menite să pună în evidență „veacuri de glorie” și sacrificiile „poporului purtător de Dumnezeu” (Народ Богоносец – rus.). Acest lucru

înseamnă că ideile, experiența și cunoștințele câtorva generații au fost prelucrate ideologic, ambalate și configurate corespunzător de propaganda separatistă în practicile memoriei, dobândind un statut al realității în sine, orientate să subordoneze experiența personală a indivizilor. Astfel, în conștiința colectivă imaginarul „cetăți asediate” a fost supus unui procedeu de actualizare și adaptare la noile agende, devenind un complex propagandistic de referință prin intermediul căruia sunt interpretate evenimentele de actualitate. Mitologia încercuirii dușmănoase nu doar a încununat, ci a tins să purifice și justifice discursul militarist, blocând încercările de a raționaliza laturile lui negative. De facto, mitologia „încercuirii dușmănoase”, în perioada anilor 1992-2022, a devenit un model mediatizat de propaganda separatistă, care a vehiculat imagini și stereotipuri antioccidentale, rituri de solidaritate, identități militarizate dispuse să mențină anclava separatistă în starea continuă de „cetate asediată”.

.....

**Propaganda comunistă versus asigurarea raționalizată
cu produse alimentare și mărfuri industriale de larg consum
în RSS Moldovenească (1944-1947)**

Adrian DOLGHI,

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău;
Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală

Un impact enorm asupra vieții cotidiene și nivelului de trai a populației RSSM în anii postbelici l-a avut distribuția raționalizată a produselor alimentare. Sistemul de cartele (mai 1944 - decembrie 1947) presupunea interzicerea comerțului liber cu produse alimentare și mărfuri industriale pentru dirijarea cererii în condițiile unei oferte scăzute. Cartelele au fost eliberate doar celor care lucrau în sectorul de stat al economiei (întreprinderi industriale, organizații și instituții de stat, sovhozuri) și persoanelor aflate la întreținere. Țăranilor nu li s-a eliberat cartele. În 1944, muncitorii erau asigurați cu 500 de grame de pâine pe zi, funcționarii – cu 400 grame, persoanele inapte de muncă, copiii și mamele de la oraș, care aveau copii de până la opt ani – cu 300 grame, însă normele au fost micșorate în anii 1946-1947. Au primit cartele locuitorii orașelor Chișinău, Bălți, Tighina, Orhei, Cahul, Soroca, Râbnita și Tiraspol. Cartelele erau eliberate de Birourile orașenești sau raionale de distribuție a cartelelor. Muncitorii erau întăriți să materializeze cartelele la anumite magazine, sau la întreprinderea unde muncea. Actele normative prevedeau o gamă vastă de mărfuri. În realitate în magazine se putea cumpăra doar produse de strictă necesitate și acelea nu ajungeau. Rațiile erau insuficiente și locuitorii orașelor sufereau de subnutriție, în căminele întreprinderilor erau bolnavi de distrofie, fiind și cazuri de deces. Implementarea sistemului de cartele a fost parte a politicilor totalitare implementate în RSSM alături de rechiziționarea forțată a cerealelor care a îngrădit și limitat accesul la produse alimentare pentru numeroase persoane, ceea ce a cauzat foametea din anii 1946-1947. Sistemul de propagandă pentru a justifica politicile a promovat ideea confruntării cu occidentul, necesitatea depășirii greutăților

temporare, și a implicării plene a întregii populații în procesul de producție prin întreceri socialiste, fixarea planurilor de producție, asumarea publică a responsabilităților de a împlini și supra împlini planurile.

.....

**Literatura, instrument al puterii politice în contextul instaurării
și consolidării regimului comunist în România**

Ana-Maria PLUMB,

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Literatura adaptată cerințelor ideologice a servit intereselor politice și a devenit un veritabil instrument de propagandă, preluând retorica de partid în universul artistic. Vom întâlni în creațiile literare realist-socialiste exprimări specifice „limbii de lemn”, parcă desprinse din discursurile liderilor politici, scriitorii amintind în numeroase rânduri de lupta pentru eliberare, de dușmanul de clasă, de necesitatea colectivizării, respectiv a naționalizării și a industrializării sau de comportamentul „exemplar” al comuniștilor. Dincolo de menirea sa de a expune unele dintre transformările marcante care au avut loc începând cu anul 1947, din perspectivă partinitoare, literaturii angajate ideologic i s-a atribuit un important rol în influențarea maselor pentru crearea Omului Nou.

Secțiunea: **România în timpul Războiului Rece**

.....

**Critici și polemici ale unei părți a delegației interparlamentare
britanice care a vizitat România (30 septembrie - 15 octombrie 1947)**

Marian-Alin DUDOI,
Școala Gimnazială Segarcea

O delegație de formată din șase parlamentari britanici, sub egida Uniunii Inter-Parlamentare, a vizitat România, la invitația Adunării Deputaților, parlamentul unicameral al României. Deși poziționate în tabere diferite ale Războiului Rece, ambele țări sperau la o dezvoltare a relațiilor bilaterale, deoarece încă mai existau conferințe internaționale ale Uniunii Sovietice cu marile puteri occidentale. Sursele utilizate se referă la rapoarte ale Serviciului Special de Informații, studiate la Arhivele Naționale Istorice Centrale din București, și cele ale Direcției Generale a Sigurenței Statului (serviciul de contraspionaj, n.n.), aflate la Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității din București.

Autoritățile de la București, aflate în mod real sub controlul comuniștilor, erau nemulțumite de faptul că în rândurile delegației nu se afla niciunul din puținii deputați care simpatizau Uniunea Sovietică. Cu finanțare bugetară română, guvernul Groza a impus ca deputaților să li se alăture unul din cei doi deputați comuniști britanici, Phillip Piratin, și ulterior, un deputat din Partidul Laburist, bănuț de britanici de simpatii sovietice, anume Leslie Solley. Walter Smiles, deputat unionist din Irlanda de Nord și fost conservator, a criticat cel mai mult autoritățile pro-sovietice din România, la care s-au adăugat conservatorul Geoffrey Benedict Clifton-Brown și liberalul Emrys Owen Roberts. Vizita s-a dovedit un eșec pentru guvernul Groza, deoarece în urma nemulțumirilor exprimate de majoritatea deputaților britanici, delegației britanice nu i s-a acordat recepția uzuală la guvern. Laburistul Hubert Beaumont, vicepreședinte al Camerei Comunelor și conducător al delegației, a afirmat la sfârșitul vizitei că aceasta a fost un eșec, deoarece delegației i s-a refuzat călătoria la Constanța, audiențele la miniștrii Justiției, Afacerilor Interne și Comunicații și atașarea la delegație a deputaților Piratin și Solley. Șase luni mai târziu, Ernest Bevin, ministrul de externe britanic, a protestat verbal în cursul audienței ce i-o acordase lui Mihail Macavei, primul ministru al Legației Republicii Populare Române în Marea Britanie, cu privire la răceala cu care a fost primită delegația, impunerea în delegație a deputaților Piratin și Solley pe cheltuiala guvernului român, precum și acordarea unor vizite suplimentare ultimilor doi.

.....

**Noi direcții ale politicii externe românești în timpul Războiului Rece.
Relațiile cu statele din Maghrebul francez (Maroc, Tunisia și Algeria)
în perioada 1956-1975**

Bogdan Iulian RANTEȘ,
cercetător independent

Prezentarea de față își propune analizarea relațiilor bilaterale ale României cu fostele colonii din Maghrebul francez din momentul obținerii independenței de către acestea (Maroc și Tunisia în 1956 și Algeria în 1962) până în anul 1975 atunci când a avut loc vizita lui Nicolae Ceaușescu în Tunisia. La început, aceste noi state se aflau sub influența SUA și a Franței, astfel încât relațiile lor cu România erau la un nivel minim. Situația s-a schimbat după adoptarea așa-numitei „Declarație de independență” în timpul Plenarei Lărgite a PMR în aprilie 1964 prin care erau stabilite principalele direcții ale politicii externe românești care au fost aplicate la început de Gheorghe Gheorghiu-Dej și continuate apoi de Ceaușescu. După aceea, relațiile României cu cele trei țări au crescut în intensitate, fiind stabilite relații diplomatice și fiind înființate primele ambasade române. De asemenea, tot atunci, s-au desfășurat primele vizite reciproce și s-au semnat primele acorduri de cooperare. Un alt moment important a fost poziționarea lui Ceaușescu față de Primăvara de la Praga din 1968, opoziția lui față de invadarea Cehoslovaciei de către statele membre ale Tratatului de la Varșovia deschizând noi perspective ale politicii externe românești, în special în relațiile cu statele democratice, dar și cu sateliții lor din lumea a treia. Din acel moment relațiile cu țările studiate au crescut în intensitate, mai ales cu Marocul și Tunisia, care se aflau în sfera de influență a SUA. În anul 1969 a avut loc un moment tensionat în cadrul relațiilor României cu țările arabe motivul fiind deschiderea unei ambasade în Israel ceea ce a cauzat ruperea relațiilor diplomatice cu multe dintre acestea. Cele trei au fost printre puținele care au decis să continue relațiile cu România, chiar dacă Algeria, spre exemplu, a decis limitarea acestora. În continuare vor fi analizate relațiile diplomatice ale României cu aceste state, accentul fiind pus pe vizitele la cel mai înalt nivel, cum ar fi cele ale lui Ceaușescu în cele trei țări și cea a președintelui tunisian Habib Bourguiba în România din anul 1968. În final vor fi prezentate celelalte tipuri de relații, în special cele economice, evidențindu-se scopurile urmărite de România în aceste țări și rezultatele avute în perioada studiată. Pentru realizarea acestei prezentări sunt folosite documente aflate în Arhivele Diplomatice din cadrul MAE și din fondul CC al PCR secțiile Cancelarie și Relații Externe aparținând Arhivelor Naționale.

.....

A fost România mediator între Est și Vest în timpul Războiului Rece?

Mihail DOBRE,
Universitatea din București

Conducerea României comuniste a fost foarte activă în plan diplomatic cu privire la câteva probleme de mare interes pentru relațiile internaționale din perioada Războiului Rece. Transmiterea de mesaje către conducerea R.P. Chineze din partea SUA în problema războiului din Vietnam, după cum și susținerea directă a schimbului de mesaje dintre Israel și Egipt în perioada premergătoare Acordurilor de la Camp David (1978) sunt cele mai cunoscute expresii ale activismului internațional al conducerii de la București. Măsura în care România a fost sau nu mediator între Est și Vest în raport cu teme sensibile de politică externă ale lumii bipolare poate fi pertinent analizată numai prin recurgerea la resursa de informații pe care o oferă arhivele diplomatice. În acest scop, vor fi abordate motivele, sensurile, dimensiunile și semnificațiile demersurilor de politică externă ale României comuniste.

.....

România și procesul de pace de la Helsinki – la 50 de ani

Dumitru PREDA,
Fundatia Europeană Titulescu, București

De-a lungul secolelor, continentul european a fost zguduit de numeroase războaie, ca să nu mai vorbim de cele două conflagrații mondiale din secolul al XX-lea, care au marcat punctul culminant al tragediei umane. Având în vedere experiența istoriei, statele europene, care sunt în mare parte state mici și mijlocii, au înțeles necesitatea creării unui climat de pace și bună vecinătate, indiferent de sistemul lor politic intern. Ideea de securitate și cooperare europeană a fost aproape de a fi pusă în practică la sfârșitul deceniului al șaptelea al secolului XX.

Intervenția mea, având la bază documentele cuprinse în noul volum consacrat acțiunii diplomatice a României, în curs de publicare în seria Eveniment, sub egida MAE, prezintă etapele și aspectele majore ale acestui proces complex și se concentrează în special pe inițiativele delegației române, atât pe regulamentul de procedură al conferinței (egalitatea perfectă în drepturi a statelor participante, fără discriminare, indiferent de mărimea statului, principiul rotației etc) și pe eforturile sale constante, împreună cu alte delegații atât din alianțele politico-militare existente, cât și din statele neutre, de a găsi soluții concrete capabile să întărească încrederea și o bază comună pentru o cooperare durabilă în Europa.

Este, de asemenea, un omagiu adus contribuției de mare valoare a unui diplomat de excepție: Valentin Lipatti.

**Secțiunea: Relațiile româno-sovietice în timpul Războiului Rece:
între cooperare și tensiuni**

Organizator secțiune: **Elena NEGRU**

.....
**RSS Moldovenească ca instrument de presiune în relațiile URSS
cu România (anii 1970)**

Elena NEGRU,
Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

În anii 1970, documentele oficiale din România și URSS consemnau o „adâncire continuă” și o „dezvoltare ascendentă” a relațiilor bilaterale. În realitate, lucrurile erau complet diferite de modul în care erau caracterizate de oficialii comuniști. Aceasta se reflectă în convorbirile dintre N. Ceaușescu și L. Brejnev cu ocazia întâlnirilor tradiționale din Crimeea, care aveau loc în fiecare an la sfârșitul lunii iulie- începutul lunii august. După cum arată documentele, în această perioadă, URSS a exercitat o presiune constantă asupra României, inclusiv prin intermediul RSS Moldovenești. Aceasta din urmă a lansat atacuri și critici virulente la adresa politicii interne și externe a liderilor români care erau acuzați de „anti-sovietism”, de promovarea unei politici orientate spre „influențarea” populației RSSM în spirit „naționalist”. Punctul culminant al acestei campanii a fost atins în 1978, în special în contextul vizitei lui Ceaușescu în SUA (12-17 aprilie), în China (15-20 mai), precum și a consfățuirii Comitetului Politic Consultativ al Tratatului de la Varșovia din 4 noiembrie 1978, care a avut loc la Moscova, unde România a făcut notă discordantă cu celelalte țări din blocul sovietic. În percepția sovietică, acest comportament al lui Ceaușescu era „separatist”, „revizionist”, o adevărată „trădare a internaționalismului socialist”. În consecință, la indicația Moscovei, CC al PCM a adoptat mai multe decizii menite să condamne comportamentul liderilor comuniști români, dar și să neutralizeze „influența” României asupra RSSM, prin limitarea schimburilor turistice și a contactelor între rudele de pe cele două maluri ale Prutului.

.....
**Activitatea și rolul lui Petre Gonțearuc în sovietizarea
și „anexarea” României**

Sorin APARASCHIVEI,
Revista „Enigmele Istoriei”

Petre (Petea) Gonțearuc, conspirativ Gh./Petre Petrescu, s-a născut la 23 decembrie 1911, la Cetatea Albă (Bolgrad), fiul lui Gherasim și Ina (Irina), de naționalitate

ucraineană, cetățenie română. Avea ca studii școala primară, dar susținea că după 23 august 1944 a absolvit Academia Militară în URSS. A fost recrutat în anul 1931 de organele de informații sovietice, pregătit într-o școală specială, iar în perioada 1932-1936 a desfășurat activitate informativă contra României, fiind rezident-șef al Serviciului sovietic de spionaj la Chișinău. A fost arestat și condamnat la 15 ani muncă silnică, pedeapsă ce a executat-o până la 23 august 1944, când a fost eliberat din închisoarea Doftana. Avea o soră, Olga, „agentă sovietică” care lucrase la Ministerul Agriculturii, căsătorită în anul 1941 cu un anume Teodorescu, „comisar de Siguranță”. Olga a făcut parte din „rețeaua” col. Zudov, iar în anul 1949 s-a recăsătorit cu Vladimir Gribici, recrutat de GRU și plasat apoi la SSI și MAI al României. După 23 august 1944, Petre Gonciaruc a continuat să desfășoare activitate informativă în favoarea organelor sovietice în calitate de rezident până în ianuarie 1947, când a fost numit șeful Direcției de Contraspionaj din SSI și apoi la MAI (când SSI a fost desființat), de unde în toamna anului 1952 a fost demis și trecut în rezervă. Era bănuțit că a fost recrutat de British Intelligence Service, prin agentul Antony Walton. A fost „iertat”, ceea ce confirmă faptul că Gonciaruc a continuat să lucreze cu sovietici în toată acea perioadă fără știrea autorităților comuniste române. În perioada 1953-1957 a lucrat (acoperit) ca șef serviciu în Ministerul Transporturilor Rutiere, Navale și Aeriene, iar în anul 1957 a fost încadrat în MFA al României, ca șef al Serviciului de Informații al Armatei, calitate în care era și șef al Secției de cercetări strategice pentru munca ilegală în străinătate (adică șeful spionajului militar tehnico-științific în contul sovieticilor/GRU, n.n.), unde a răspuns de crearea și plasarea unor ilegali, inclusiv atașați militari români în străinătate (de regulă agenți sovietici acoperiți ca români), în special în: SUA, Marea Britanie, Franța, RFG, Italia, Turcia. În perioada iunie-iulie 1962 Gonciaruc a intrat din nou în scandal, când fiind în misiune acoperită la Londra a fost recunoscut și s-a încercat de către serviciul englez de informații recrutarea sa (probabil reînnoirea angajamentului). Ca urmare, în iulie 1962 Petre Gonciaruc a fost pensionat.

.....

Încercări de colaborare româno-sovietice în industria aeronautică în anii 1980

Viorel GHEORGHE,
cercetător independent

În anii 1980 au fost o serie de încercări de colaborare între România și Uniunea Sovietică în industria aeronautică. Unele au avut succes și aici ne referim fabricarea avioanelor de școală YAK-52 și a motoarelor M-14, altele au fost demarate cu mare greutate, precum producția elicopterului Kamov Ka-126 și a motorului aferent, altele au rămas doar în intenție, din motive diverse. Uniunea Sovietică nu a dorit la sfârșitul anilor 1960 să ajute nou renăscuta industrie de aviație din România, dar a avut neplăcerea să constate că aceasta a reușit să dezvolte proiecte proprii și colaborări cu firme mari din Occident. Practic, industria românească a devenit una foarte modernă. În această situație, Uniunea Sovietică a decis, sub forma unei colaborări

să blocheze dezvoltarea acestei industrii. Un exemplu este proiectul elicopterului Ka-126, la care sovieticii, intenționat au trimis planurile de execuție cu mari erori, pentru a testa capacitatea inginerilor proiectanți din industria aeronautică românească. Ce nu au reușit în anii 1980 au reușit după 1990, când industria românească de aviație a fost pusă pe butuci.

.....

Profilul „culacului” în RSS Moldovenească

Ion ȘIȘCANU,

Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Cuvântul „culac/кулак” a apărut în satele din Rusia înainte de reforma din 1861 privind abolirea iobăgiei. În satele din Imperiul Rus era numit „culac” țăranul care adunase avere prin aservirea consătenilor și care ținea „strâns în pumn” întreaga comunitate țărănească (selskaia obșcina/сельская община), aceasta fiind dependentă de el. Eticheta disprețuitoare de „culac” era atribuită țăranilor care, în opinia consătenilor, aveau venituri necinstite, neprovenite din muncă – cămătari, precupeți și comercianți. În cuvântul „culac” țăranii puneau, în primul rând, conținut moral, în sens injurios, corespondent al cuvintelor „necinstit”, „ticălos”, „nemernic”. V.I. Lenin a reînnoit calificativul „culac”, extinzându-l asupra producătorilor de mărfuri din agricultură – burghezia sătească. După instalarea bolșevicilor la putere în Rusia, termenul culac avea o nuanță semantică diversă. Atitudinea guvernului sovietic față de „culacii” din Rusia se schimbă de la cursul inițial al depozitării de pământ la „cursul spre încurajarea culacului”, după care urmează cel mai crunt curs de eliminare a culăcimii ca clasă, unde culacul devine, în cele din urmă, un inamic de clasă și adversar al guvernului sovietic. În Basarabia, ocupată în 1940, deși nu exista un document oficial care ar fi indicat criteriile de evidențiere a „gospodăriilor culăcești”, KGB-ul, pe baza propriilor informații, întocmea listele vizând atitudinea țăranilor față de regimul puterii sovietice. Semnele caracteristice, în baza cărora gospodăriile țărănești au fost incluse în listele „culacilor”, erau total diferite de cele utilizate în Rusia/URSS. Acestea erau următoarele: „gospodării ai căror capi au fost membri activi ori conducători ai partidelor politice antisovietice (românești); gospodării ai căror capi au fost supuși represiunilor de către puterea sovietică pentru activitate dușmănoasă; gospodării ai căror membri au fost reprimăți de puterea sovietică pentru activitate dușmănoasă; gospodării ai căror capi ori membri au colaborat cu organele puterii de ocupație (românești); gospodării ai căror capi ori membri au avut relații cu puterea de ocupație (românească); gospodării ai căror capi sau membri au emigrat în România. Astfel, acuzația de românism devenea ce mai stigmatizată formulare a definiției „culac” – dușman de clasă”. Criteriile elaborate în cabinetele KGB, pentru „uz intern”, au fost codificate în conceptul „culac”, fiind inoculat în conștiința de masă în RSS Moldovenească. Conceptul „culac”, utilizat de regimul bolșevic în Basarabia, avea doar pretenția, deloc justificată, că se potrivea etichetei de „culac”, în sens injurios, „necinstit”, „ticălos”, „nemernic”, utilizat în Rusia.

**Secțiunea: Controlul presei, publicațiilor și
instituțiilor de cultură (muzee, teatre, biblioteci, cinematografe)
în anii regimului comunist**

.....

**Aspecte ale cenzurii în bibliotecile universitare
din România în perioada comunistă**

Roxana BĂLĂUCĂ,

Biblioteca Centrala Universitară „Lucian Blaga” Cluj-Napoca

Lucrarea de față readuce în atenția cercetătorilor problema delicată a epurării fondurilor de cărți din bibliotecile din România în contextul mai larg al acțiunilor de ideologizare și instrumentalizare a culturii românești de către regimul comunist. Cercetarea se înscrie într-un curent mai larg, apărut după 1989, de reevaluare și reinterpretare a practicilor comuniste în România. Studiul vizează problematica cenzurii în România comunistă urmărind în mod special practicile acestora în cele trei biblioteci centrale universitare din Cluj-Napoca, Iași și București. Din punct de vedere cronologic, se axează pe perioada cuprinsă între 1948-1989, urmărind însă și primele măsuri de restrângere a circulației informațiilor luate imediat după evenimentele din 23 august 1944. Problemele pe care le ridică acest subiect vizează contextul istoric, motivele care au dus la instaurarea cenzurii și mecanismele cenzurii în biblioteci. Având în vedere faptul că tema de cercetare studiază eliminarea publicațiilor din circuitul lecturii publice din mediul universitar nu putem să nu ne întrebăm cine sunt cei care doresc restricționarea accesului la informație, care au fost motivele care i-au determinat să ia această decizie, cine hotărăște care texte pot fi consultate de către utilizatorii bibliotecilor și care sunt condițiile de acces la publicațiile circulație restrânsă. Așadar, problema cenzurii în România ridică o serie de întrebări la care lucrarea de față încearcă să răspundă: Care sunt condițiile istorice care au permis instaurarea și dezvoltarea cenzurii în România? Practicile din România sunt singulare sau se încadrează într-o tendință mai mare, răspândită la nivel european? Care este cadrul legal pentru aplicarea măsurilor restrictive și cine sunt cei care le aplică? Care sunt subiectele sensibile și cum se restricționează accesul la ele? Care sunt mecanismele cenzurii aplicate în bibliotecile universitare și cum este umplut golul creat de cenzură? Cum este influențată dezvoltarea colecțiilor de practicile cenzurii (achiziția și schimbul cu străinătatea)?

.....

**Organizarea și funcționarea Muzeului Regional al Dobrogei
în primul deceniu al regimului comunist (1948-1958),
reflectate în documentele și presa de epocă**

Delia Roxana CORNEA,

Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța

Antichitățile dobrogene și, în mod deosebit, vestigiile cetăți milesiene Tomis, au reprezentat un deosebit punct de interes pentru autoritățile române încă de la începutul instaurării administrației românești în Dobrogea. Au existat, așadar, începând cu 1879, o serie de inițiative locale sau centrale de a crea și organiza un muzeu local/regional, inițiative care au coincis cu diferitele etape de funcționare a muzeului constănțean. După încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, muzeul constănțean a intrat în atenția autorităților comuniste, care vedeau în instituțiile de cultură, precum bibliotecile sau muzeele, un mijloc eficient de propagandă în rândul maselor populare, idee care se plia perfect pe ideologia noii Republici. Pe această linie, începând cu 1950 s-au luat primele măsuri de reorganizare a bibliotecii municipale și a muzeului constănțean, de atunci datând și primul Regulament de funcționare a Muzeului Regional al Dobrogei. În toată această perioadă, interferențele ideologice cu activitatea științifică au fost permanente, chiar dacă la nivel arheologic acestea erau resimțite mai slab; astfel, atunci când regimul comunist a fost nemulțumit, nu a ezitat să aresteze și să condamne politic un director de muzeu – cazul Nubar Hampartumian – , la fel cum atunci când a fost cazul, apartenența la ideologia comunistă sau la unele cercuri comuniste a reprezentat un punct forte în promovarea la conducerea instituției a lui Vasile Canarache. Totuși, trebuie să subliniem investițiile financiare foarte mari care au fost realizate în această perioadă în organizarea și dezvoltarea muzeului constănțean, perioadă care a rămasă ca reper în istoria instituției noastre.

.....

Cinematografia indiană în perioada comunistă din România

Alexandra-Iulia NUC-ROȘU,

Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca

România, în perioada comunistă, a cunoscut un fenomen interesant, importul de filme indiene, privite cu plăcere, dar și stupoare de către poporul român. Importul filmelor indiene pe piața filmului din România a fost o consecință a evoluției cinematografului, a tehnicilor de proiecție, a tacticilor de distribuție și a globalizării survenite la sfârșitul secolului XX și începutul secolului XXI. Filmele indiene au oferit acces la cultura, limba, rituri, obiceiuri indiene. Cinema-ul era cel mai ieftin divertisment și nu avea nevoie de un anumit nivel de educație, pentru că imaginile în mișcare, împreună cu subtitrările potrivite, ofereau o înțelegere aproape perfectă a subiectului din film. În perioada comunistă se intensifică interesul românilor pentru India

prin prezența solidă a publicului român la proiecțiile și emisiunile TV ale filmelor indiene (dintre filmele care au fost difuzate la televizor cea mai mare audiență a deceniului a fost pentru Vandana (în 1976): 92% din totalul public potențial.). Desigur, toată România a auzit de vagabondul Raj Kapoor (prima referință a unei premiere de film indian în cinematografele românești a avut loc în anul 1957, la premiera filmului Awaara – 1951). Câte filme indiene au fost importate în R.P.R.?: de ce a fost cinematografia indiană atât de populară în România comunistă?: ce filme indiene erau populare și ce transmiteau acestea? sunt întrebări la care voi încerca să răspund.

.....

Indicele bibliografic „Critica și știința literară în Moldova”: de la critica cu tendință la tendința estetică

Natalia HARITON,

Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu Hasdeu”
al Universității de Stat din Moldova

O reușită contraproductivă a criticii oficiale este indicele bibliografic „Critica și știința literară în Moldova”. Începând cu 1971 și până în 1989, în RSSM se elaborează 5 indici bibliografici care oglindesc perioada 1924-1985. În 1988 și 1989, în plin proces de tranziție, apar 2 ediții care inventariază textele de critică literară pe segmentul 1980-1985 (ediția din 1988) și segmentul 1924-1965 (ediția din 1989) după aceleași criterii ca și edițiile precedente. Astfel, indicele din 1989 are o miză ideologică asumată, impunând ignorarea publicațiilor din presa basarabeană a anilor '20-'30, deoarece acestea nu reflectă ideologemele criticii oficiale.

.....

Presa din RSSM, la răspântie de vremi (anii `80-`90 ai secolului XX)

Georgeta STEPANOV,

Universitatea de Stat din Moldova

Jurnalismul din RSSM aborda realitatea curentă în exclusivitate prin prisma ideologiei sovietice, informația ideologică prevalând cantitativ asupra oricărui alt tip de informație. Ziarele, revistele, emisiunile radio și TV specializate pe diverse domenii, cele destinate diferitor categorii sociale și chiar presa pentru copii și adolescenți își concepeau mesajul jurnalistic doar prin prisma directivelor Partidului Comunist, or, instituțiile mass-mediei din perioada sovietică făceau, în primul rând, agitație și propagandă. Sistemul sovietic, într-o asigurare și menținere în timp a ideologiei și existenței sale, a folosit la maximum potențialul presei, investind în dezvoltarea ei resurse materiale și umane considerabile. Dar din cauza controlului excesiv și a gestiunii infecte a industriei media, dezvoltarea firească a instituțiilor de presă și a energiilor umane a fost blocată, efectele aceluia blocaj fiind resimțite și în prezent.

Secțiunea: Deși am trăit-o, ne place să o negăm. Cum și-au pierdut românii încrederea în propria revoluție din 89 – și mai ales de ce?

Organizator secțiune: **Gheorghe ONIȘORU**

.....

Revoluția Română: delimitări conceptuale

Gheorghe ONIȘORU,
Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava

La 35 de ani de la evenimentele din decembrie 1989 putem să afirmăm că acestea fac deja parte din istoria noastră contemporană. Problematika ridicată de Revoluție este însă una complicată, iar abordările sunt dintre cele mai diferite. Întrebări precum Revoluție sau lovitură de stat, cine au fost teroriștii, rolul Armatei și al Securității, implicarea și rolul factorului extern etc., generează și vor genera încă mult timp controverse. Cu toate acestea, credem că a sosit timpul ca istoricii să-și spună cuvântul, cu onestitate și fără abordări subiective, acceptând că sunt deja adevăruri ce nu pot fi contestate, dar și enigme care își vor aștepta încă mult timp rezolvarea.

.....

**Statutul extern al României post-comuniste
și interesele cetățeanului român**

Mihail DOBRE,
Universitatea din București

După 1989 statutul politic internațional al României a cunoscut evoluții semnificative. Dintr-un stat comunist angajat față de Tratatul de la Varșovia, cu comportamente care erau apropiate de modelul stalinist, România a reușit o remarcabilă re poziționare strategică în decurs de numai 15 ani, odată cu aderarea la NATO în 2004. Tot într-un interval scurt de timp, statul român a obținut, prin aderarea la Uniunea Europeană în 2007, includerea în clubul select de state care și-au angajat propria dezvoltare în forma specifică a integrării europene. Cele două mari ancorae strategice au fost precedate (și condiționate) de angajarea democratică presupusă de aderarea la Consiliul Europei (în 1993). Toate acestea au presupus o relaționare directă a statului cu interesele cetățeanului român, interese economice, de securitate sau de apartenență democratică. Pe de altă parte, interese ale cetățeanului român au fost implicate și în evoluția relației României cu ONU și cu alte instituții internaționale, după cum și de variatele forme de dezvoltare a relațiilor bilaterale cu alte state. Perioada post-1989 a condus, astfel, la un statut internațional complex al statului român, care a fost (și trebuie să fie) într-o relație nemijlocită cu

așteptările cetățenilor săi. Analiza cu privire la evoluția statutului internațional și la relația stat-cetățean în acțiunea externă a României – aspect, de altfel, fundamental pentru abordarea construcției democratice a statului român – va fi întemeiată pe diverse documente, interne și externe, care sunt relevante pentru perioada avută în vedere.

.....

Revoluția din decembrie 1989 din România văzută de la Moscova. O lectură a presei sovietice după 30 de ani

Aurelia FELEA,

Agencia Națională a Arhivelor

În cercetarea de față ne propunem o trecere în revistă cu elemente de analiză a textelor despre România și despre revoluția română, publicate în ziarele și în revistele din Uniunea Sovietică – „Pravda”, „Izvestija”, „Komsomoliskaja pravda”, „Novoe vremja”, „Argumenty i fakty”, „Echo Planety”, „Krasnaja zvezda” ș.a. – la sfârșitul anului 1989 și în primele luni ale anului 1990. Vom avea în atenție aria tematică cu privire la România, cuprinsă în publicațiile periodice sovietice, în cursul anului 1989, frecvența și contextul prezentării informațiilor despre viața politică și social-economică a României pre-decembriste; primele reacții ale liderilor de partid și de stat sovietici și ale unor instituții din „prima țară a socialismului” pe marginea revoltelor populare izbucnite în decembrie 1989, în România; modificările intervenite în discursurile actanților sovietici în cursul revoluției, dar și motivele persistente și redundante înglobate de acestea; modul în care au fost prezentate publicului larg mișcările de pe scena politică românească în condițiile pluralismului politic ș. a. Prin acest efort, urmărim un dublu scop, acela al contribuției faptice la reconstrucția evenimentelor și, în același timp, al discernerii, la o distanță temporală apreciabilă, a liniilor principale ale poziției luate în raport cu Revoluția Română de conducerea de la Moscova.

.....

Revoluția Română din Decembrie 1989 și memorialistica fostei Securități

Constantin CORNEANU,

Institutul Revoluției Române din Decembrie 1989

Explozia mass-media, de după 22 decembrie 1989, a generat o multitudine de subiecte, o „foame” după senzațional a opiniei publice astfel încât denigrarea și răstălmăcirea Revoluției Române din Decembrie 1989 a fost ușor de realizat. Mass-media a încercat să dezlege unele dintre cele întâmplate în decembrie 1989 în România lui Nicolae Ceaușescu, însă rămasă în seama mass-media, aflată în cău-

tare de senzațional și a impunerii unor adevăruri parțiale, revanșa celor înfrânți în decembrie 1989 nu a întârziat în a se produce, astfel încât Revoluția Română din Decembrie 1989 a devenit o „lovitură de stat” dată de către forțe antiromânești, cu sprijinul direct al fostei Uniuni Sovietice și nu numai. Pe măsură ce tranziția către un regim democratic și o economie de piață se dovedea aducătoare de mari suferințe și sacrificii, Revoluția Română din Decembrie 1989 a devenit, sub impulsul unor teorii precum cea a „loviturii de stat”, vinovată de eșecul unei societăți și a unui sistem politic. Memorialistica foștilor șefi ai Securității române, destăinuirile lor și ale unora dintre subordonați, încredințate mass-media, încearcă să construiască imaginea unui serviciu secret de informații modern și performant, pentru DSS-ul din decembrie 1989, precum și a unei conduceri care a înțeles că trebuie să „protejeze instituția” prin inactivitate, prin retragere în interiorul legii și doar informarea șefului statului român de atunci. Numeroase mărturii și analize istoriografice creionează imaginea unui serviciu român secret de informații penetrat informativ în foarte puțină măsură, ba chiar deloc, de către KGB și care a ales, prin anumiți ofițeri superiori cu drept de comandă, să orienteze evoluția României către o schimbare și către Occident, prin neîndeplinirea sarcinilor de serviciu sau îndeplinirea lor în mod satisfăcător.

.....

**Nicolae Ceaușescu, maghiarii și revoluția română.
Evenimentele din Târgu Mureș
în perioada decembrie 1989 - martie 1990**

Cristian DUMITRESCU,

Institutul Revoluției Române din Decembrie 1989

Chiar dacă la nivel declarativ relațiile dintre România și Ungaria s-au menținut la cote bune de-a lungul întregii perioade comuniste, statutul minorității maghiare din România a stârnit numeroase proteste în rândul cetățenilor Ungariei începând cu a doua jumătate a anilor '70. Publicarea unei istorii a Transilvaniei sub egida Academiei Ungare de Științe, în 1986, a reprezentat un moment de cotitură și a contribuit la tensionarea relațiilor dintre cele două state. Folosindu-se de acest context, în momentul în care evenimentele din decembrie 1989 de la Timișoara au căpătat o amploare nemaîntâlnită până atunci, Nicolae Ceaușescu a calificat revolta timișorenilor, în cadrul cuvântării transmise de posturile de radio și de televiziune în seara zilei de 20 decembrie, drept încercări ale cercurilor iredentiste, șoviniste, de a dezmembra teritoriul României. Istoriografia românească s-a concentrat mai puțin pe abordarea desfășurării Revoluției Române din decembrie 1989 în Târgu Mureș și a acordat o mai mare atenție evenimentelor desfășurate între 16-21 martie 1990, pe care istoricii le-au catalogat sub diferite forme: o încercare a Securității de a se reînființa sub o altă formă instituțională, ca pe un conflict interetnic spontan sau ca pe o încercare de separatism a populației maghiare din Târgu Mureș. Folosind conceptele de „dușman intern” și „dușman extern”, teoretizate de Umberto Eco în lucrarea Cum ne construim dușmanul și alte scrieri ocazionale, studiul analizează

atât premisele, desfășurarea și consecințele Revoluției Române din decembrie 1989 în Târgu Mureș, oraș care avea o populație majoritar maghiară în anul 1989, cât și evenimentele petrecute în perioada 16-21 martie 1990.

.....

Paradigme ale cercetării unui moment istoric – Decembrie 1989

Mihai DODU,

Universitatea din București

Ceea ce caracterizează anul 1989 nu sunt doar întâmplări nefericite în care au murit oameni, ci și bucurii și chiar victorii. La Varșovia, la Budapesta, la Praga sau la Sofia, la Berlin sau la București, toate revoluțiile europene ale anului 1989 au marcat prăbușirea regimurilor socialist-totalitare, înlăturarea vechilor structuri politice, sociale, culturale, economice și, respectiv, victoria democrației asupra dictaturii, intrarea statelor din zona centrală și sud-est europeană într-o nouă fază a evoluției lor istorice. Spre deosebire de celelalte state, în care înlăturarea de la putere a liderilor comuniști s-a produs în mod pașnic, în România dărâmarea regimului comunist s-a făcut prin violență, conflictele dintre forțele de ordine și manifestanți au provocat numeroase victime, pierderi materiale, dar și spirituale în Timisoara, București, Cluj, Brașov, Sibiu etc.

Am observat că, pentru anul 1989 s-a impus rapid aplicarea termenului de revoluție evenimentelor recente luate în ansamblu, ca și răsturnărilor pe care le antrenau. Tot în 1989 s-a putut vedea, inclusiv în România, cum regimurile brutale, crude și „aparent eterne” din Europa de Est au fost înlăturate și demantelate prin demonstrații de stradă gigantice, deși prea puțin organizate (ca în România din ziua ultimului discurs al lui Nicolae Ceaușescu!) și non-violente (cu excepția singulară a României, cea mai sângeroasă revoluție din 1989). Dincolo de diferitele analize și interpretări ale revoluției din 1989, inclusiv de abordările pro sau contra implicării externe în revoluție, conform numeroșilor istorici, originea revoluției române din 1989 a fost plantată încă spre sfârșitul anului 1986, pe măsură ce muncitorii români au început să se mobilizeze împotriva politicilor economice eronate ale liderului comunist Nicolae Ceaușescu. În urma cercetărilor am observat că în mentalul colectiv românesc există mai multe perspective asupra lui decembrie 1989, numim aici ideea de: Revoluție, Lovitură de stat și Revoltă. Perspectiva pe care vreau să o scot la lumină prin lucrarea mea este legată de momentul lui decembrie ca fiind o mișcare revoluționară anticomunistă, specifică istoric și cultural spațiului românesc, un proces ce a continuat mai mulți ani printr-o tranziție lungă și anevoioasă pentru România.

**Secțiunea: Surse pentru o istorie comună a României
și Republicii Moldova în secolul XX: producere, conservare,
distrugere, limite ale utilizării**

Organizator secțiune: **Florin ABRAHAM**

.....
**Istorisirea demersurilor întreprinse pentru
găsirea arhivelor armatei Republicii Democratice Moldovenești,
după un deceniu de la Unire**

Iulian Stelian BOȚOGHINĂ,
Arhivele Militare Naționale Române

Este cunoscut faptul că izbânda Revoluției din Februarie a catalizat și a dinamizat procesul de eliberare națională și socială de pe întreg cuprinsul Imperiului rus, fenomen care a luat amploare după Revoluția bolșevică. Evenimentele au cuprins și Basarabia, unde spre sfârșitul anului 1917 au luat amploare, astfel că la 2 decembrie 1917 a fost proclamată Republica Democratică Moldovenească. Act politic la care ostașii moldoveni au avut o contribuție determinantă, mulți dintre ai angajându-se combatanți în unitățile regulate ale armatei Sfatului Țării, participând eroic la mișcarea de eliberare națională și lupta împotriva bolșevizării Basarabiei. În scurta perioadă de activitate, unitățile regulate ale armatei Sfatului Țării au reușit să mențină spiritul național și ordinea de drept împotriva anarhiei, participând la înfăptuirea Unirii din 27 martie 1918. După mai bine de un deceniu de la Unire și la doi ani de la întronare, Carol al II-lea a decis ca printre ofițerii care aveau să fie decorați pe 10 mai 1932 să se regăsească și ofițerii basarabeni din unitățile armatei Sfatului Țării. Însă, autoritățile militare au constatat că nu aveau asemenea evidențe, așa că s-a impus identificarea acestora în arhivele unităților militare ale armatei Republicii Democratice Moldovenești. Arhive despre care nu se deținea prea multe informații, cumva că ar fi la Arhivele Statului în Chișinău. Și astfel au început căutările pentru găsierea arhivelor unităților armatei moldovenești, demers și rezultat istorisit în prezenta expunere, pe care autorul l-a reconstituit având ca surse documente inedite din arhivele militare.

.....

Privind peste Nistru. Mișcări religioase transfrontaliere și politici antisectare în documentele de arhivă sovietice și românești din anii 1920

Dumitru LISNIC,

Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți

Subiectul tratează chestiunea persecuțiilor împotriva comunităților Inochentiste din Basarabia românească și din teritoriile Sovietice din stânga Nistrului în anii 1920, identificând modul în care campaniile anti-sectare din România și Uniunea Sovietică s-au influențat reciproc. Cercetarea are la bază o serie de dosare produse de poliția politică sovietică în anii 1920, care atestă faptul că ofițerii securității de stat sovietice au manifestat un interes constant privind activitatea comunităților inochentiste în Basarabia, frecvența cu care acestea transgresau granița, și operațiunile anti-sectare ale poliției secrete române.

Inochentismul a reprezentat o mișcare religioasă a cărei membri au fost prezenți în numeroase comunități rurale basarabene, în timp ce locurile sacre inochentiste se află în teritoriile de nord ale regiunii Odessa. Drept urmare, în perioada interbelică, pelerinajele inochentiste aveau caracterul unor acte de transgresiune în masă a graniței româno-sovietice. În contextul relațiilor tensionate dintre cele două state, reprezentanții acestei comunități religioase au fost percepuți drept element subversiv pe ambele maluri ale Nistrului, fiind adesea acuzați de „acțiuni subversive bolșevice” de către autoritățile române, și au fost persecutați de către regimul sovietic drept „mediu social propice infiltrării de spioni”.

.....

Surse inedite din arhivele Republicii Moldova privind relațiile cu România în perioada 1965-1989

Gheorghe ONIȘORU,

Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava

Intervenția noastră pornește de la experiența conducerii de lucrări de doctorat cu studioși din Republica Moldova, care au ales să elaboreze aceste teze la Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava. În principal, intervenția noastră se va axa pe o sursă mai puțin cunoscută, legată de rapoartele privind supravegherea turiștilor români care au vizitat Basarabia în timpul regimului Brejnev din Uniunea Sovietică.

.....

**Amintire și sti(g)mă de sine la un basarabean din România Mare.
Amintirile lui Nicolae Moscăuțeanu**

Dragoș SDROBIȘ,

Universitatea de Artă și Design din Cluj-Napoca

Biografia lui Nicolae Moscăuțeanu, figură secundară a mișcării socialiste din România interbelică, reprezintă o sursă fertilă pentru o istorie comună a interbelicului româno-basarabean. În primul rând, memoriile sale oferă o perspectivă la firul ierbii a vieții de la răsărit de Prut în România Mare. Încărcate de un subiectivism inerent, „Amintirile” lui Moscăuțeanu narează aspecte din viața educațională; surprind mecanisme de promovare socială și rețelele politice dintr-un orașel de provincie; și prezintă modul de funcționare al justiției împotriva curentelor subversive. În al doilea rând, biografia lui Moscăuțeanu are propria sa „istorie”. După o perioadă îndelungată de captivitate în URSS, Moscăuțeanu se „repatriază” în 1959. La câțiva ani, își repovestește firul vieții cu un scop precis: recunoașterea „stagiului de ilegalitate” și, implicit, un câștig financiar. Nu în ultimul rând, memoriile sale abordează un subiect sensibil în societatea românească a anilor 1960: destinul Basarabiei în cadrul României Mari. Toate aceste trei avantaje relevă în subsidiar și limitele acestui tip de sursă istorică. Există „instrumente” prin care pot fi verificate episoadele biografice ale unui astfel de personaj secundar? A fost cazul lui Moscăuțeanu unul reprezentativ pentru epocă sau doar un destin izolat? Este această biografie „contaminată” ireversibil de exigențele specifice autobiografiilor de partid?

Secțiunea: Probleme actuale ale științei istorice din România și Republica Moldova – între abordările tradiționale și noile direcții de cercetare

Organizator secțiune: **Igor ȘAROV**

.....

Chilia și Licostomo în izvoarele cartografice din secolele XIV-XVI

Alexandru BEJENARU,
Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

În cadrul comunicării de față vor fi analizate mențiunile localităților Chilia și Licostomo în izvoarele cartografice din secolele XIV-XVI. Scopul acestei comunicări reprezintă sistematizarea informațiilor cunoscute din hărțile întocmite pe parcursul intervalului cronologic sus-menționat, ceea ce ar putea permite formularea unor observații cu privire la raporturile dintre cele două toponime și localizării geografice a Licostomului în cazul identității sale deosebite de cea a Chilei – subiecte care rămân activ discutate în cadrul istoriografiei române. Atenția principală va fi acordată grupării mențiunilor cartografice a celor două așezări în funcție de amplasarea lor pe malul drept sau stâng al Dunării și de menționarea lor individuală sau dublă în cadrul aceluiași izvor.

.....

„Aventurile” politice ale șleahței poloneze în Țara Moldovei din sec. al XVI-lea: expresie identitară a sarmatismului polonez

Ion CHEPTENE,
Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Comunicarea respectivă are scopul de a analiza repercusiunile identității sarmatice ale șleahței poloneze asupra apariției și manifestărilor politice ale magnaților polonezi „aventurieri” în Țara Moldovei din sec. al XVI-lea. Sarmatismul a fost de-a lungul timpului o ideologie care permitea polonezilor să contureze conceptul unui pământ unic ideal pentru națiune. În contextul formării identității proprii, ideologia a cuprins masele largi ale nobilimii poloneze și a permis acestora să-și creeze propria mitologie identitară care ar fi deosebit-o de cercurile feudale occidentale. Aceasta, la rândul său, a marcat o relativă libertate a anumitor magnați în ceea ce vizează acțiunile politice, pe cont propriu, în direcția Țării Moldovei, chiar la o anumită etapă să pretindă ocuparea sau punerea în tron a domnilor.

.....

Călătorii străini în spațiul românesc și simbolistica frontierei (1710-1810). Metodologia cercetării

Sorin ȘIPOȘ,

Universitatea din Oradea; Muzeul Țării Crișurilor, Oradea

În lucrarea de față ne-am propus să analizăm critic relatările călătorilor străini despre Țările Române în perioada de dominație maximă a Imperiului Otoman. Transilvania, se găsea, la momentul respectiv, sub dominația Imperiului Habsburgic, fiind supusă unui experiment reformist și de modernizare cu consecințe pozitive pentru români în durată lungă. Este așadar firesc ca însemnările călătorilor străini să semnaleze diferențele majore dintre cele trei provincii descrise. Aceste discrepante păreau mari în ochii lor din pricina mesajului și atitudinii filoorientale și filoottomane a elitelor din Principatele extracarpătice, prin formația, educația și originea acestora, spre deosebire de Transilvania, dominată de o putere catolică. Unele remarci ale călătorilor, exagerate și neconforme cu realitatea politico-juridică din epocă, mergeau atât de departe încât să afirme că cele două țări românești ar fi provincii otomane. Dincolo de realitățile politico-juridice, însă, impresiile călătorilor străini s-au dovedit cele mai relevante. Aproape de fiecare dată când părăseau Transilvania și intrau în Țara Românească sau în Moldova, aceștia consemnau că se află în Imperiul Otoman.

Acest lucru ne îndreptățește să punem în discuție atât calitatea relatărilor de călătorie, baza documentară a lucrării noastre, cât și veridicitatea datelor difuzate prin articole și cărți către opinia publică din Vestul Europei, aspecte clarificate în continuare de metodologia cercetării. Primul pas a fost identificarea călătorilor care au străbătut spațiul românesc și ne-au lăsat consemnări documentare. Sub noțiunea de călători, îi avem în vedere atât pe cei care au avut ca punct final al călătoriei lor Țările Române, cât și pe aceia care doar au tranzitat spațiul românesc, dar ne-au lăsat consemnări despre el. Următorul pas a constat în stabilirea formației călătorilor, a rațiunilor călătoriei sale și direcției de intrare în Țările Române. Formația intelectuală a călătorilor este importantă pentru evaluarea valorii surselor documentare. Un călător instruit poate face observații temeinice și critice asupra realităților din Principate. De asemenea, pregătirea sa îi oferă șansa, cel puțin teoretic, să obțină informații din lucrările publicate și să se informeze cât mai bine de la elita politică din Principate.

Rațiunile călătoriei sunt și ele importante pentru calitatea informațiilor culese. Un călător grăbit să ajungă la destinație are mai puțin timp și interes să descrie locurile străbătute și oamenii întâlniți. În schimb, vizitatorii sosiți cu misiuni politice și economice, dar și cei animați de curiozități intelectuale vor redacta memorii mult mai documentate. Pentru istoric este importantă stabilirea gradului de obiectivitate al consemnărilor, știut fiind faptul că relatările reprezentanților diverselor state aflați în Țările Române conțin un mare grad de subiectivitate. Principatele Române au fost tranzitate îndeosebi de voiajori care își reprezentau țările din care proveneau și care își datorau funcția regatului sau imperiului care i-a trimis în misiune. Numărul voiajorilor ce aveau profesii liberale și umaniste care ajung în spațiul dunărean este mic, în comparație cu realitățile existente lumea Occidentală, fapt care se repercutează și asupra originalității surselor păstrate.

.....

Colonizarea românească în Serbia Nouă (1752-1764)

Ion EREMIĂ,

Universitatea de Stat din Moldova

Comunicarea prezintă procesul de colonizare promovat de Imperiului Rus în anii 50-60 a secolului al XVIII pe teritoriile nou anexate în rezultatul războiului cu Imperiul Otoman din anii 1735-1739 și a semnării păcii de la Belgrad. Este vorba de o parte din teritoriile pe care a fost înființată autonomia militar – teritorială numită Serbia Nouă (Новая Сербия), situată în partea centrală a Ucrainei, regiunile actuale Kirovograd, Cerkask, Poltava și Dnibr. Acțiunea de atragere a noilor coloniști sârbi s-a început în anul 1750, iar în anul următor pe 13 iulie 1751 rescriptul țarinei Elizaveta anunța formarea regiunii Serbia Nouă, după exemplul așezărilor militare sârbe din Imperiul Austriac. Pe 4 ianuarie 1752 Senatul a decis ca teritoriul dat „sărbilor și altor popoare” să fie numit Serbia Nouă. Senatul a indicat ca locul de colonizare a noilor veniți să fie la hotarul cu Polonia și tătari cu orașul principal Novomirgorod și cetatea Sfânta Elisaveta. În fruntea acestei autonomii militar teritoriale a fost numit sârbul Ivan Horvat. Sursele examinate atestă că majoritatea dintre coloniștii veniți pe aceste teritorii erau români din Moldova, Țara Românească, Transilvania, dar și de la sud de Dunăre, care un timp au slujit în regimentele de grăniceri de la Granița Militară, creată de Imperiul Habsburgilor. Sursele istorice de epocă îi amintesc cu termenii români, volohi, moldoveni, valahi, vlahi, munteni. Serbia Nouă a existat o perioadă scurtă de timp, între anii 1752-1764, populația satelor întemeiate de români, treptat s-a ucrainizat, cu toate că, în unele locuri, ea s-a menținut până în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, dar și mai târziu.

.....

**Unitățile administrativ-teritoriale otomane
de pe teritoriul Țării Moldovei:
perspective în contextul relațiilor internaționale
(sfârșitul sec. al XVIII-lea - începutul sec. al XIX-lea)**

Igor BERCU,

Universitatea de Stat din Moldova

Kâza-lele otomane, înființate pe parcursul secolelor pe teritoriul Țării Moldovei, au fost implicate activ în procesele complexe care au influențat regiunea nord-estică pontică în perioada de tranziție de la sfârșitul secolului al XVIII-lea - începutul secolului al XIX-lea. Influențele externe, precum alianțele și conflictele internaționale, au modelat structurile administrative și teritoriale din Țara Moldova. Înțelegerea dinamicii acestor unități administrativ-teritoriale aduce lumină asupra proceselor complexe și interconectate care au vizat atât istoria Țării Moldovei, cât și a Europei de Est în această perioadă crucială. Într-o eră în care se accentuează

globalizarea și interconectivitatea, înțelegerea istoriei și a dinamicii geopolitice a spațiului pruto-nistean poate oferi perspective valoroase asupra problemelor actuale. Războiul ruso-otoman din 1787-1791 s-a încheiat prin semnarea păcii de la Șiștov, la 4 august 1791. Conform acestei înțelegeri, kâza-tele înființate pe teritoriul Țării Moldovei urmau să revină sub controlul Imperiului Otoman, cu excepția circumscripției Hotin, care rămânea sub gestionarea habsburgilor ca gaj până la finalizarea păcii dintre Sublima Poartă și Imperiul Rus. Tratatul de pace semnat la Iași, la 9 ianuarie 1792, stipula restituirea tuturor cetăților și teritoriilor ocupate de armata țaristă Porții Otomane. Prin ordinul din 30 ianuarie 1793, curtea de la Viena retroceda cetatea și ținutul Hotin foștilor stăpâni. Astfel, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, în ceea ce privește teritoriul pruto-nistean controlat de otomani, schimbările nu au fost radicale. Iar semnarea tratatului de pace la 16/28 mai 1812 în București a dus la anexarea întregului teritoriu dintre râurile Prut și Nistru de către Imperiul Țarist. „Re,â-yâ-le” otomane au fost desființate în primăvara anului 1807, fiind inițial plasate sub autoritatea unui boier original din Țara Moldovei, apoi sub conducerea Divanului țării. Odată cu anexarea Basarabiei la Imperiul Rus, administrația rusească a fost instaurată în fostele „re,â-yâ-le” otomane.

.....

Reflectarea cedării Basarabiei și Bucovinei de nord în presa ardeleană: cronica unei crize naționale din 1940

Maftai-Viorel LĂCĂTUȘ,

Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca

În vara anului 1940, presa din Ardeal a reflectat cu intensitate și îngrijorare cedarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord către Uniunea Sovietică, un eveniment ce a marcat profund conștiința națională și a generat ample discuții și analize în spațiul public. Ultimatumurile sovietice din 26-27 iunie, care au impus evacuarea imediată a forțelor armate și a administrației românești din aceste teritorii, au constituit subiecte centrale în relatările ziarelor ardelene, care au evidențiat presiunile exercitate asupra României și amenințările implicite de intervenție militară. Articolele de presă din această perioadă au subliniat sentimentul de neputință și frustrare resimțit de populația românească, reflectând îngrijorările legate de integritatea teritorială și suveranitatea națională. Retragerea dezorganizată a armatei și administrației a fost descrisă în termeni dramatici, accentuând imaginea haosului și a suferinței generate de acest proces abrupt. Relatările despre valurile de refugiați, despărțirea familiilor și pierderile materiale au fost frecvente, consolidând un sentiment de solidaritate și compasiune în rândul cititorilor. Editorialele și analizele publicate în presa ardeleană au fost critice față de modul în care autoritățile de la București au gestionat criza, evidențiind lipsa de pregătire și coordonare în fața unei amenințări externe majore. Comentarii au subliniat consecințele strategice și geopolitice ale pierderii Basarabiei și Bucovinei de Nord, anticipând impactul pe termen lung asupra securității și stabilității României. În concluzie, presa din Ardeal a jucat un rol esențial în documentarea și interpretarea evenimentelor dramatice din iunie 1940,

oferind atât informații cruciale, cât și un forum pentru exprimarea durerii și revoltei colective. Reflectarea acestor evenimente în ziarele ardelenne a constituit o cronică detaliată a faptelor și un spațiu pentru dezbaterile publice, contribuind la formarea unei conștiințe naționale consolidate în fața provocărilor externe.

.....

Ocuparea Cadrilaterului de către autoritățile bulgare (septembrie 1940)

Cătălin NEGOIȚĂ,

Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați

Încă de la 12 august 1940, autoritățile de la București au încunoștințat partea bulgară despre faptul că guvernul român consideră sudul Dobrogei „deja retrocedat Bulgariei”. Au urmat negocieri între cele două părți, care s-au soldat cu încheierea unui document intrat în istorie cu numele „Tratatul de la Craiova”, prin care Bucureștiul și Sofia fixau limitele noii linii de frontieră și rezolvau problemele generate de schimbul de teritoriu, dar și de schimbul obligatoriu de populație, solicitat de partea română.

La 21 septembrie, primii soldați bulgari au intrat pe teritoriul Dobrogei de Sud, care fusese părăsit de către armata română, iar la 28 septembrie, trupele bulgare au ajuns și chiar trecut linia de frontieră, în punctul Caraomer, având loc și un scurt schimb de focuri între cele două tabere. Noua administrație bulgară a luat măsuri rapide pentru reorganizarea provinciei, numind oameni de încredere în toate sectoarele de activitate. Aceasta a fost primită cu entuziasm de către populație, dar, curând, au apărut și nemulțumiri, mai ales printre bulgarii ce veniseră din Dobrogea de Nord.

.....

Emigrarea evreilor prin portul Constanța în timpul lui Antonescu

Emanuel BĂLAN,

Liceul „Vasile Conta”, Târgu Neamț

Din primele zile ale regimului Antonescu, evreii au ales calea Palestinei. Majoritatea emigrației a avut loc în 1942 și 1944, evident cu acordul autorităților române. Emigrarea în Israel din România în timpul celui de-al Doilea Război Mondial a fost marcată și de momente tragice. În ciuda scufundării navelor Struma și Mefkure în 1942, respectiv 1944, mișcarea „Aliá” a continuat, chiar dacă drumul era plin de multe obstacole și pericole. Prezenta comunicare își propune să abordeze o pagină a acestei mișcări, cea a emigrării prin intermediul mail multor vase care au plecat din portul Constanța spre Eretz Israel. Studiul se bazează pe documente din arhiva CNSAS.

.....

Foamea din 1946-1947 în România și Republica Sovietică Socialistă Moldovenească – privire comparativă

Ștefan PLUGARU,
Vaslui

Foamea reprezintă o lipsă mare, generală și prelungită de alimente, apărută ca urmare a distrugerii producției agricole și determinată de calamități naturale (secete, inundații, ierni aspre etc.), care duc la inaniția populației și la deces. Moartea prin înfometare este oribilă, degradantă pentru ființa umană. Cu ea s-au confruntat românii de pe cele două maluri ale Prutului între anii 1946-1947, cuprinși însă în două state: Regatul României și Republica Sovietică Socialistă Moldovenească, parte a Uniunii Sovietice. Cauzele au fost multiple: distrugerile provocate de război, seceta prelungită din anii 1945-1946, colectările obligatorii și confiscările de cereale, la care s-au adăugat pentru spațiul pruto-nistean lipsa unor măsuri coerente de aprovizionare a populației, o indolență dusă până la cinism, văzută ca o manieră de pedepsire a populației românești de către autoritățile sovietice pentru fidelitatea și suprotul acordat României în perioada interbelică și în anii războiului mondial. În România, guvernarea Petru Groza, procomunistă, a acționat ezitant la început, dar după înregistrarea unui număr tot mai mare de decese în rândul populației, s-a creat în septembrie 1946 Comitetul pentru Ajutorarea Regiunilor Secetoase (CARS), care a luat măsuri pentru achiziția de piața mondială a unor cantități însemnate de grâu și porumb pentru hrănirea populației prin cantine școlare și sociale. În vreme ce sprijinul alimentară în RSSM venea doar de pe cuprinsul URSS, în România au fost primite ajutoare alimentare internaționale, atât din statele vecine (Bulgaria, Cehoslovacia), dar și din Suedia, Marea Britanie, Statele Unite ale Americii. Din regiunile istorice neafectate de secetă (Oltenia, Banat, Transilvania, Crișana), au fost colectate și expediate tone de cereale, alimente, articole de îmbrăcăminte, încălțăminte și bani pentru ajutorarea populației din județele înfometate ale Moldovei românești. Zeci de mii de copii au fost evacuați din și plasați pentru perioade cuprinse între 3 luni și chiar un an în familiile din zonele mai sus menționate. Dacă în spațiul Republicii Moldova amintirea foamei este una dureroasă și astăzi, în România memoria colectivă mai păstrează doar a vagă amintire a evenimentelor tragice de la mijlocul secolului al XX-lea.

.....

Pelicula cinematografică – sursă pentru reconstituirea istoriei contemporane

Gabriel MOISA,

Universitatea Oradea; Muzeul Țării Crișurilor, Oradea

Preocupat fiind de mai multă vreme de instrumentalizarea scrisului istoric în anii regimului comunist, cu precădere în perioada lui Nicolae Ceaușescu, în timp am identificat o oportunitate clară de dezvoltare a cercetării și în direcția instrumentalizării istoriei prin intermediul cinematografiei, a filmului de ficțiune în mod special. Pe măsura identificării mecanismelor ideologice din ce în ce mai rafinate ale vechiului regim în raport cu utilizarea istoriei în folosul prezentului comunist, am descoperit și în domeniul cinematografiei un teren de desfășurare extrem de fertil din această perspectivă. Tocmai de aceea, am început să reflectez tot mai mult la abordarea unui subiect referitor la decriptarea modului în care trecutul istoric a fost instrumentalizat în folosul regimului totalitar în paralel cu urmărirea felului în care cinematografia a fost subordonată și utilizată ca instrument de propagandă extrem de util și eficace. Lungmetrajul de ficțiune, acesta fiind aproape exclusiv în atenția studiului de față și nicidecum alte genuri precum documentarele, filmele de animație etc., a fost una dintre uneltele cele mai eficace de modelare a societății conform canoanelor ideologice ale epocii. Practic, asemeni istoriografiei, după venirea la putere a comuniștilor cinematografia a avut de transpus în practică un program ambițios de scriere, rescriere și re-rescriere vizuală a istoriei, invocându-se faptul că, odată urmărite filmele de către tineri, acestea puteau chiar să devină chiar bibliografie obligatorie pentru admiterea la facultățile de istorie din țară.

Istoria oficială devenea tot mai mult cea prezentată în cinematografe, în concordanță cu manualele de istorie triumfalistă după care învățau în școală aspiranții la un loc de student la istorie. Fenomenul a fost vizibil în cea mai mare parte a anilor regimului trecut. Filmul istoric de ficțiune, în diversele sale variante, a avut un potențial ideologic și propagandistic uriaș din acest punct de vedere. Trecutul era mult mai facil de asimilat prin intermediul filmului decât prin cel al lecturii. Informația transmisă prin mijlocirea peliculei, cuplată cu imagine, muzică, costume și în general cu ambianta creată în cinematograful era mai ușor de acceptat și de înțeles de omul educat la nivel mediu și mai jos. Printre scopurile urmărite enumerăm dorința regimului de a controla, supraveghea și manipula mult mai ușor o societate precum cea românească aflată într-un ansamblu totalitar ce părea bine structurat în a doua parte a secolului trecut. Efectele au fost teribile. Astăzi, o bună parte a generațiilor mature ale României cunosc marile momente ale istorie noastre naționale prin intermediul cinematografiei, nicidecum al vreunei cărți citite în acest sens. Printre cei care au înțeles rosturile utilizării cinematografiei ca utilaj propagandistic în scopul manipulării s-a numărat scriitorul și scenaristul Titus Popovici, poate cel mai fin șlefuitor al mesajelor din această perspectivă. Excelent mânuitor al ideilor și textelor, Titus Popovici a fost poate principalul responsabil al descoperirii soluțiilor ingenioase pentru a explica și distorsiona orice evidență într-un mod cât mai credibil cu putință. Scopul final, repet, era manipularea publicului prin intermediul propagandei și ideologiei.

.....

**Filmul artistic din RSS Moldovenească
ca instrument de studiere a istoriei locale**

Sorin ȘCLEARUC,
Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

Această comunicare explorează rolul și importanța filmului artistic produs în RSS Moldovenească în perioada sovietică ca instrument de studiere a istoriei locale. Prin analiza filmelor și a contextului lor socio-politic, se evidențiază modul în care aceste producții cinematografice au reflectat și interpretat aspecte ale istoriei, culturii și identităților locale. De asemenea, se examinează felul în care regizorii și scenariștii au abordat subiecte precum colectivizarea agriculturii, industrializarea, diversitatea etnică și culturală, sau rezistența locală față de politica sovietică. Prin intermediul filmului artistic, se poate înțelege mai bine evoluția și transformările sociale, economice și culturale din perioada respectivă, oferind o perspectivă nouă, amplă și originală asupra istoriei RSS Moldovenești.

.....

**Strania fragilitate a monumentului de for public. Istoric și considerații
actuale - de la monumentul Apostolii Basarabeni de la Chișinău
(Ionescu Varo) la monumentul Părintele Lucaciu de la Satu Mare
(Cornel Medrea) până la monumentul Ostașului Sovietic**

Felicia RAETȚCHI,
Muzeul Municipiului București; Universitatea din București

Monumentul de for public îndeplinește cel puțin trei funcții, având rol: decorativ, comemorativ și politic. Distrugerea și vandalizarea sculpturilor publice în România și Republica Moldova au o semnificație istorică profundă, reflectând tensiuni sociale, tulburări politice și valori culturale aflate în continuă schimbare din secolul XX până în prezent. Aceste acte reprobabile sau justificate, după caz, servesc adesea drept gesturi simbolice puternice care comunică disidență, protest sau ștergere a istoriei, după caz. În secolul XX, sculpturile publice din România și Republica Moldova au devenit ținte proeminente în timpul perioadelor de schimbare de regim ideologic. Un astfel de caz sunt istoriile zburzuite ale monumentului Apostolii Basarabeni de la Chișinău realizat de Vasile Ionescu-Varo în 1923 sau cea a monumentului Părintele Vasile Lucaciu de la Satu Mare realizat de Cornel Medrea, ambele demontate în 1940, iar Muzeul Municipiului București păstrează informații inedite despre istoria acestor monumente. O altă istorie relevantă este cea a ecvestrei Regelui Carol I din București, realizată de Ivan Meštrović în 1936, demontată de comuniști în 1947, și repusă pe soclu în 2010 sub semnătura lui Florin Codre. Analizând căderea regimurilor comuniste, în special în România, cu Revoluția din 1989, se observă și dărâmarea statuilor, acest act simbolizând respingerea ideologiilor opresive și dorința de libertate politică.

Aceste acte nu au fost simple instanțe de vandalism, ci au fost profund înrădăcinate în transformările socio-politice ale timpului, marcând sfârșitul unor epoci și începutul unor noi identități naționale. Îndepărtarea statuiilor liderilor totalitari precum Lenin și Stalin a semnat prăbușirea influenței sovietice și adoptarea valorilor democratice și a suveranității. În România, răsturnarea lui Nicolae Ceaușescu a fost un moment pivotal marcat de demontarea statuiilor sale și a altor simboluri comuniste. Acesta a fost un act puternic de revendicare, pe măsură ce poporul român căuta să ștergă vestigiile unei dictaturi brutale și să se îndrepte către un viitor democratic. În mod similar, în Republica Moldova, mișcarea de independență de la începutul anilor 1990 a dus la îndepărtarea unor monumente din perioada sovietică, reflectând o conștiință națională în creștere și dorința de a forța o identitate moldovenească distinctă, separată de trecutul sovietic. Dezbaterile asupra monumentelor publice, în special cele care onorează figuri controversate din era comunistă sau din perioade istorice anterioare, au declanșat discuții despre memoria istorică, patrimoniu și impactul continuu al nedreptăților trecute asupra societății contemporane, cele mai recente fiind declanșate de războiul din Ucraina având ca element central Monumentul Ostașului Sovietic.

.....

Studierea fenomenului corupției în comunism după 1991: surse, istoriografie, concepte

Alexandru ANTOCIAN,

Universitatea de Stat din Moldova

Subiectul corupției în comunism este un subiect important, atât din punct de vedere epistemic, cât și din perspectiva unei înțelegeri mai bune a prezentului și trecutului deopotrivă. După anul 1991, istoricii au obținut acces mai extins la arhive și au avut posibilitatea să pună în discuție noi fațete ale regimului comunist, puțin cunoscute la momentul prăbușirii Uniunii Sovietice și dispariției lagărului socialist. Una dintre aceste fațete se referă la omniprezența fenomenului corupției în URSS în general și-n statele socialiste, în particular. Formele pe care le-a îmbrăcat corupția în cadrul economiilor planificate de stat implică multiple interpretări, oferite nu doar de istorici ci și de sociologi, antropologi, economiști, politologi etc, cercetarea interdisciplinară fiind o metodă doar binevenită. În acest sens, se evidențiază trei școli de studiere a corupției și practicilor economice subterane: școala occidentală, sovietică și rusă. Prima se referă la școlile istorice din Occident care se caracterizează printr-un instrumentar metodologic de cercetare amplu și coerent, cu utilizarea diferitelor surse istorice și evitând ideologizarea subiectului. Școala sovietică se deosebește printr-un grad avansat de ideologizare și politizare a subiectului corupției, interpretând-o ca o reminiscență a societății burgheze, care trebuie extirpată. Școala rusă contemporană se axează mai mult pe metodologia de cercetare specifică școlilor istorice occidentale în tentativa de a reevalua ceea ce s-a scris în perioada sovietică. În esență, istoriografia națională de studiere a corupției este puțin dezvoltată la moment, dar corelează strâns cu școala occidentală, fiind aduse mai multe contribuții la elucidarea acestui fenomen pe ambele maluri ale Prutului, în România și Republica Moldova.

.....

**Direcții noi de cercetare în realizarea monografiilor istorice
de localități din Nord-Vestul României**

Cosmin PATCA,

Universitatea din Oradea

Laura ARDELEAN,

Universitatea din Oradea

Cercetările monografice de localități au o veche tradiție istoriografică, dar au rămas de cele mai multe ori în seama intelectualilor mai puțin familiarizați cu scrierea științifică a istoriei. Studiile monografice din perspectivă istorică sunt necesare în prezent pentru înțelegerea corectă a realităților istorice din spațiul românesc. Pornind de la cazuri particulare, monografiile ale satelor, comunelor, orașelor, cnezatelor sau voievodatelor, pot fi realizate monografiile regiunilor și a țării. Studiul localului printr-o observație plină și limitată se bazează pe procedee și metode specifice: cercetarea arhivelor, exploatarea întregii documentații, observarea modului de viață, anchete statistice, anchete de istorie orală. Fiind cercetări complexe, monografiile istorice de localități implică recurgerea la transdisciplinaritate și interdisciplinaritate. În mod general, interdisciplinaritatea științifică presupune raporturi de unitate, interacțiune și întrepătrundere a mai multor discipline științifice, ce converg spre un scop comun. Studiile de istorie locală au avut o evoluție distinctă de-a lungul timpului, cu particularități specifice diferitelor perioade istorice. După 1989, s-a constatat o creștere spectaculoasă a numărului de studii dedicate istoriei locale din România. Creșterea cantitativă nu a fost însă însoțită de o creștere calitativă pe măsură. Multe studii suferă de lipsă de metodă și de un număr redus de surse documentare. În ultimii ani, în realizarea monografiilor istorice de localități (comune, microregiuni) din partea de nord-vest a României se remarcă noi direcții de cercetare care pot determina o creștere calitativă a acestor studii.

.....

Istoricul Ioan Scurtu despre personalitatea Regelui Mihai I

Crina HAREA,

Universitatea de Stat din Moldova

Prezentul studiu și-a propus să urmărească modalitatea de apreciere a personalității Regelui Mihai I în lucrările prof. univ. dr. Ioan Scurtu, unul dintre cei mai de vază exponenți ai elitei istoricilor români din ultima jumătate de secol. Așa cum menționează distinsul istoric, dintre cei patru regi, Mihai I a avut soarta cea mai ingrată. Devenind rege la 6 ani, a fost detronat la 9 ani; a revenit la domnie când avea 19 ani și a abdicat la 26 ani. Singurul act notabil de care și-a legat numele a fost cel de la 23 august 1944, dar valoarea lui este controversată. A avut ghinionul să fie

rege în timpul unei dictaturi vivace (Ion Antonescu) și apoi a ocupației sovietice. În aceste condiții, nu și-a putut manifesta calitățile de conducător, astfel că a intrat în istorie ca o victimă și a oamenilor și a vremurilor. Dacă în primul său mandat nu s-a putut manifesta din cauza vârstei fragede, în cel de-al doilea s-a confruntat, din chiar prima zi, atât cu greșelile comise de tatăl său, cât și cu veleitățile autoritariste ale conducătorului statului, care încerca pe toate căile să-i diminueze prerogativele.

Cu referire la actul din 23 August 1944 – cel mai important act istoric înfăptuit de regele Mihai, prof. Ioan Scurtu constată că, așa cum se întâmplă adesea în istorie, și în această privință a existat o serioasă discrepanță între speranțe și realitatea acelor zile. Făptuitorii lui, în frunte cu regele Mihai I, au dorit să scoată țara dintr-un război distrugător, să încheie armistițiul cu Națiunile Unite și să se revină la regimul democratic. În realitate, însă, după acest act a urmat ocuparea României de către Armata Roșie și impunerea unui regim de tip bolșevic. Evoluția istorică a României, ca și a celorlalte state din zona centrală și sud-est europeană, a fost determinată nu de factori interni, ci de acordurile dintre Marile Puteri – URSS, SUA și Marea Britanie – care au constituit Coaliția Națiunilor Unite. Pe plan intern, 23 august 1944 a marcat revenirea României, pentru scurtă vreme, la un regim democratic, care avea însă să sfârșească la 30 decembrie 1947, când Mihai I a fost nevoit să abdice.

.....

Istoria Basarabiei în evoluția scrisului istoric românesc, de după revigorarea națională

Nadia CRISTEA,

Liceul Teoretic „Pro Succes”, Chișinău

Istoriografia/Scrisul istoric despre trecutul Basarabiei însumează o multitudine de reflecții dezvoltate/generate de nenumărate monografii publicate, în spațiu și timp, de către istoricii din RM și cei din România, după anul 1989, dar și de multe contribuții elaborate de publiciști, scriitori, de profesori, demnitari, preoți, cu toții dornici de a-și împărtăși ideile/opiniile. Prezentul articol își propune să urmărească felul în care se reflectă în istoriografie câteva teme centrale ale istoriei Basarabiei, și anume: • identitatea națională accentuată prin originea, limbă, aria răspândirii românilor basarabeni; • sorgintea denumirii de Basarabia; • administrația țaristă în Basarabia; • aspectul colonizării în perioada țaristă; • ființarea și menirea bisericii ortodoxe; • destinul educației și a culturii; • redefinirea ideii unității naționale în anii 1917-1918. Subiectele amintite ne oferă posibilitatea formării, atât a unei imagini complexe despre Basarabia secolului al XIX-lea, cât revenirea la adevărul istoric în scrierile autorilor contemporani. În ansamblu, aceste surse reușesc să restabilească vidul informațional și didactic despre această perioadă, cunoscută de noi sub aspect politic propagandistic, în speță. Istoriografia acestei perioade descoperă nume noi de istorici, tineri cercetători, care reușesc să scoată de sub tipar monografii, studii, culegeri de documente importante pentru studiul istoriei noastre. Aceasta reflectă interesul manifestat pentru istoria spațiului românesc atât în istoriografia națională, cât și cea străină.

Secțiunea: Sistemul universitar din România – de la contracție la expansiune (1980-2000)

Organizator secțiune: **Matei GHEBOIANU**

.....

De la contracția sistemului universitar românesc la expansiunea post-decembristă. Abordări statistice

Matei GHEBOIANU,
Universitatea din București

Învățământul superior românesc a trecut în ultimii ani ai regimului comunist printr-o perioadă de contracție, specifică întregii țări. Limitările impuse de către conducerea de partid au făcut ca România să fie printre ultimele țări la nivel european în ceea ce privește accesul la învățământ superior. Căderea regimului comunist a adus o deschidere a acestui domeniu, iar lipsa reglementărilor legislative a dat posibilitatea unei explozii a universităților private. Astfel, avem o perioadă în care putem observa trecerea într-o nouă etapă, aceea a masificării învățământului superior. În această prezentare îmi propun o analiză statistică a acestei perioade, prin compararea celor două decenii, dar și prin reflectarea evoluției domeniilor de studii, a formelor de învățământ și a concurenței. Analiza de față se bazează pe date colectate din arhivele Ministerului Educației și Institutului Național pentru Statistică.

.....

Învățământul istoric în România, de la contracția impusă politic la expansiunea post-socialistă (1980-2000)

Ionuț-Mircea MARCU,
Universitatea din București

Cercetarea își propune să investigheze evoluțiile cantitative ale învățământului istoric în România, în ultima decadă a regimului socialist și în prima decadă a tranziției post-comuniste. Abordarea lucrării se va concentra asupra dimensiunii numerice a corpului profesoral, inclusiv din perspectiva distribuției gradelor academice și a posibilităților de promovare în carieră, având ca obiectiv analiza relației complexe dintre evoluțiile politice și economice exterioare câmpului istoriografic, pe de-o parte, și, de cealaltă parte, reverberațiile acestora asupra carierelor istoricilor profesioniști. În concret, pentru anii 1980 se vor avea în vedere modalitățile în care constrângerile și contracțiile impuse politic de regimul comunist au generat alterări ale strategiilor profesionale ale istoricilor. În ceea ce privește anii 1990, vor fi analizate consecințele unor fenomene precum liberalizarea politică sau tranziția către economia de piață.

Sursele cercetării vor fi incluse documentele de arhivă, inclusiv arhive ale instituțiilor de învățământ și cercetare istorică, precum și volumele memorialistice sau presa. Din punct de vedere metodologic, lucrarea va propune o abordare sociologică, fiind utilizate concepte consacrate din literatura de specialitate inspirată de sociologul francez Pierre Bourdieu. De asemenea, vor fi utilizate metode și concepte din istoria și sociologia producției științifice, precum și din istoriografia istoriei ideilor.

.....

Porți larg deschise? Relevanța socială a expansiunii cantitative a învățământului universitar în România postcomunistă (1990-1995)

Ștefan-Marius DEACONU,
Universitatea din București

Învățământul superior din România a suferit o contracție semnificativă în ultima decadă a regimului comunist. În ciuda unor creșteri modeste ale cifrei de școlarizare, pe fondul presiunii sociale generată de absolvenții de Bacalaureat din generația „decreștelor”, accesul la învățământul universitar a fost unul redus, chiar și prin comparație cu alte state central est europene. Tranziția către un regim democratic a presupus o creștere semnificativă a numărului de locuri de studiu în universități, apariția și dezvoltarea învățământului superior privat, respectiv extinderea geografică a numărului de centre universitare. În acest context, propunem o analiză statistică a unor variabile de referință pentru învățământul superior, precum distribuția studenților în funcție de gen, domeniu și formă de învățământ. Este analizată rata de creștere anuală a numărului de studenți în funcție de variabilele indicate, aceasta fiind contextualizată în raport cu alte elemente privitoare la evoluția populației școlare (inclusiv a absolvenților de Bacalaureat). Analiza tendințelor înregistrate presupune corelarea cu evoluția din punct de vedere geografic, inclusiv prin raportare la numărul de universități, personalul academic și distribuția studenților în funcție de județe sau regiuni. Utilizând surse din Arhiva Ministerului Educației și date colectate de Institutul Național de Statistică, prezentarea oferă un cadru de analiză a tranziției la economia de piață și o serie de elemente privitoare la impactul social expansiunii cantitative a învățământului superior.

.....

Transformările nomenclatorului de specializări din învățământul superior românesc

Valentin MAIER,
Universitatea din București

Din a doua jumătate a anilor 1970, politehnizarea învățământului superior românesc s-a accentuat, de exemplu prin comasările structurale, eliminările de specializări și reducerea progresivă a cifrelor de școlarizare pentru învățământul care

nu era tehnic. Măsurile amintite au fost continuate și în anii 1980, când treptat nici măcar învățământul tehnic nu a mai putut fi ocolit de efectele lor cauzate de reducerile bugetare și mai ales de viziunea politică. De la o situație generală precară la sfârșitul anilor 1980, s-a început în anii 1990 o reconstrucție a sistemului de învățământ superior sub auspiciile unui nou regim politic. Adaptarea la contextul internațional, refacerea economică, modernizarea societății și reluarea vechilor tradiții academice românești, a făcut ca învățământul superior să fie nevoit să treacă prin schimbări rapide. Educarea cetățenilor în spiritul noilor valori democratice și pregătirea unei forțe de muncă specializată după ultimele tendințe nu au fost însă nici ele obiective ușor de urmat. Ne propunem să prezentăm o analiză a transformărilor petrecute în nomenclatorul de specializări ca modalitate de a cunoaște și înțelege direcțiile principale ale evoluției învățământului superior în această perioadă.

.....

Impactul Programului TEMPUS asupra Învățământului Superior din România: relansarea discuțiilor

Margareta-Gabriela BILIGA-NISIPEANU,
Universitatea din București

Lansat în contextul schimbărilor de regim din Europa Centrală și de Est, complementar programului PHARE, TEMPUS a jucat un rol important în reformarea sistemelor de învățământ superior din fostele țări comuniste. Timp de aproape 10 ani, acesta a facilitat cooperarea și a diminuat diferențele dintre statele membre ale Comunității Europene și statele beneficiare, crescând gradul de compatibilitate între diversele sisteme de învățământ superior astfel încât acestea să poată fi ulterior integrate în celelalte programe educaționale ale Uniunii Europene. Cu toate acestea, odată cu integrarea acestor țări în Programul Socrates și mai târziu în Uniunea Europeană, rolul Programului TEMPUS pare să fi fost uitat. Literatura existentă este limitată. În acest context, acest articol reprezintă un pas important în oferirea unei perspective asupra implementării Programului TEMPUS în România, nu doar prin recuperarea unor date cantitative care să susțină o discuție privind performanța țării în atragerea acestor fonduri, dar mai ales cu privire la identificarea unor premise privind rolul pe care acesta l-a avut în transformarea sistemului de învățământ superior. În vederea realizării acestei analize, ne vom baza în primul rând pe date statistice extrase din rapoartele anuale de implementarea TEMPUS.

Secțiunea: **Abordări actuale, direcții și tendințe în didactica istoriei**

Organizatori secțiune: **Silvia CORLĂTEANU-GRANCIUC, Rodica SOLOVEI**

.....

Extensiile curriculare, oportunități de valorificare a creativității

Daniela VACARCIUC,
Liceul Teoretic „Vasile Alecsandri” din Chișinău

În condițiile expansiunii uzanței educaționale este posibil ca unele elemente de conținut să rămână la latitudinea profesorului, adică să fie identificate operativ de către fiecare actor în parte, prin utilizarea unor extensii, resurse educaționale deschise etc.; de aceea, perspectiva stipulării în programele școlare, care devine din ce în ce mai fiabilă presupune un plus de competență și responsabilitate a cadrului didactic în a deveni evaluator sau co-generator de elemente de conținut relevante, dincolo sau în complementaritate cu cele oferite prin suporturile curriculare clasice.

.....

Pedagogia digitală orientată spre o transformare curriculară la disciplina „Istorie”

Pavel CERBUȘCĂ,
Liceul Teoretic Republican „Aristotel” din Chișinău

Gândirea umană ar trebui orientată spre o transformare curriculară de calitate, utilizând elementele pedagogiei digitale, care poate influența și alte elemente ale sistemului educațional. Pedagogia digitală promovează o educație deschisă și este o componentă esențială care aduce plus valoare eficientizării procesului educațional. Este o oportunitate pentru instituțiile de învățământ de a dezvolta și adopta o strategie de transformare pedagogică curriculară printr-o abordare sistemică. În implementarea acestui concept, este necesar de identificat raportul între *competențele cognitive* (gândire critică, gândire creativă, gândire constructivă) și cele *meta-cognitive* (a învăța să înveți, gândire reflexivă, autoevaluare). De regulă, în școală profesorii se axează pe dezvoltarea competențelor cognitive și mai puțin pe cele meta cognitive.

Alături de *domeniul cognitiv*, un domeniu mai puțin valorificat în pedagogie, căruia ar trebui să i se acorde o atenție sporită este *domeniul afectiv*, care se concentrează pe dezvoltarea culturii emoționale, în special dezvoltarea *inteligenței sociale*, printre care *empatia, auto-eficacitate, comunicare eficientă, auto conștientizarea de sine și conștientizarea socială, colaborarea, automanagementul, asumarea unor decizii responsabile* etc.).

Pentru eficientizarea învățării sunt necesare implicații pentru a valorifica câteva criterii ce țin de: *valorificarea învățării digitale, a experienței de învățare și a mediului de învățare*. În procesul de învățare a istoriei sunt foarte utile **experiențele elevilor**, cum ar fi: *interacțiunea între ei, comunicarea eficientă, gândirea critică, stabilirea de relații, valorificarea multiplelor inteligente, motivația, metacogniția, auto afirmarea, luarea de decizii, rezolvarea conflictelor prin mediere; gândirea constructivă, colaborarea în echipă; creativitatea, inovația, curiozitatea conștientă (epistemică); asumarea de riscuri; proiectarea/ planificarea acțiunilor, managementul timpului și a resurselor, participarea la soluționarea problemelor comunității prin proiecte de voluntariat etc.*

Astfel, transformarea curriculară în instituție, centrată pe dezvoltarea de competențe (inclusiv, cele digitale), va deveni o schimbare dorită de toți actorii educaționali, care va aduce rezultate, atât pe termen scurt, cât și pe termen lung, contribuind la consolidarea imaginii cadrului didactic și a instituției în comunitate.

.....

Valorificarea surselor istorice în studierea problemelor controversate ale istoriei (treapta liceală)

Rodica NEAGA,

Liceul Teoretic „Orizont”, Chișinău

Educația istorică prin disciplina școlară *Istoria românilor și universală* are un rol definitoriu în formarea / dezvoltarea personalității elevilor, competențelor necesare acestuia pentru învățare pe tot parcursul vieții, integrare într-o societate bazată pe o permanentă schimbare, care implică membri a unor culturi și mentalități diferite, formarea capacităților individuale ale elevilor, de a înțelege și aborda cu gândirea proprie trecutul umanității la nivel local, național, general și universal, de a efectua comparații, de a analiza surse și elabora păreri proprii, inclusiv despre cum trecutul influențează prezentul, despre lumea în care ei traiesc. În vederea formării gândirii critice, propriei păreri la elevi, profesorul de istorie, peste tot în lume se confruntă cu câteva întrebări: *cum abordează problemele sensibile și controversate ale istoriei? pune sau nu pune în discuție subiecte «incomode»? poate evita presiunile politice abordând probleme controversate? va fi « pedepsit » profesorul? va reuși să evite ostilitățile între elevi? vor înțelege elevii, ca întotdeauna există mai multe interpretări? care interpretare va fi acceptată de elevi, dar de părinții acestora? etc.*

În această ordine de idei, sursele istorice, primare și secundare sunt principalul instrument de lucru, atât pentru profesor, cât și pentru elev. Diversitatea surselor, timpul când au apărut acestea, contextul istoric, racordarea la subiectul lectiei și la obiectivele acestuia sunt de importanță majoră, dar pentru subiectele controversate, care mai persistă în memoria colectivă și sunt sensibile, selectarea surselor necesită o atenție sporită. Sursele pot duce în eroare elevii, crea confuzii, deaceia profesorul va cerceta sursele în întregime, va selecta minuțios sarcinile și tehnicile de lucru cu acestea. Se va pune accent pe cercetare, documentare, lectură activă, critică, paralelă pentru ca elevii să fie capabili să determine gradul de relevanță, veridicitate și autenticitate a informațiilor din surse, să le compare, să înțeleagă că

unele păreri sunt provizorii, sau ca una și aceeași informație poate fi înțeleasă diferit de oameni. Aceasta va contribui la înțelegerea de către elevii treptii liceale, a ideii de ce în istoriografie există mai multe păreri despre aceleași evenimente/procese istorice, de ce sursele sunt influențate de perioada și regimul politic în care a trait, și scris autorul sursei, dacă e posibil să ajungă la cunoaștere imparțială, și să nu fie influențați de ideologii. Cel mai important, că lumea în care trăiesc este o consecință a istoriei secolelor anterioare, de atitudinea lor, poziția față de vicisitudinile istoriei va depinde cum va arăta această lume mâine.

.....

Predarea istoriei în era Inteligenței Artificiale

Natalia SÎNCU,

Gimnaziul nr. 2, Drochia; eTwinning, Clasa Viitorului

Elevii de astăzi vor deveni liderii de mâine și profesioniști în diverse domenii. De aceea, este esențial să le dezvoltăm abilitatea de a integra tehnologia în studiul disciplinei pe care o predăm. Aceste competențe le vor permite să fie pregătiți pentru viitor. AI deseori este comparată cu duhul din lampa lui Aladin cu deosebirea că ne arată calea, iar noi trebuie să o urmăm. Explorând noi modalități de predare a istoriei în era digitală constatăm că tehnologia permite profesorilor să exploreze modalități inovatoare de a preda istoria prin interacțiunea cu ea. Deși mulți încă sunt sceptici, AI poate deveni un instrument eficient în mâinile unui profesor. Astfel, Inteligența Artificială poate ajuta la crearea de scenarii interactive, jocuri și alte materiale educaționale, monitorizarea și evaluarea progresului elevilor în materia de istorie și permite profesorilor să ofere feedback individualizat fiecărui elev.

Cum poate tehnologia îmbunătăți modul în care predăm istoria? Personalizarea învățării, crearea de conținut educațional, analizarea textelor istorice, oferirea traducerii și accesibilității, recomandarea resurselor, analizarea sentimentelor și percepțiilor. Digitalizarea predării ar putea să contribuie la o predare mai bună și mai interesantă a istoriei: poate prelucra date istorice, poate oferi informații și perspective noi și poate fi folosită pentru a facilita procesele de învățare.

Propunem câteva aplicații practice cum predăm istoria cu ajutorul tehnologiei (ChatGPT, Curipod), resurse (MozaWeb), crearea cărți digitale (BookCreator) și animații (Plotagon), „voce” personalităților istorice (Blabberise, FaceGen), dar și proiecte de succes, în care am utilizat și tehnologia (proiecte recunoscute cu certificate europene de calitate și proiectul cu care am câștigat recent concursul național organizat de Clasa Viitorului „Profesorul – ambasador digital”).

.....

Aspecte din istoria minorităților etnice din Republica Moldova în manualele școlare de istorie

Angela CIORICI-FREI,

Liceul Teoretic Republican „Aristotel” din Chișinău

Conceptul european de studiere a istoriei pune accent prioritar pe studierea istoriei naționale în context universal, concept respectat în manualele de istorie din Republica Moldova. De la obținerea independenței Republicii Moldova dreptul de a studia istoria românilor în context european și universal a avut un parcurs complicat, în prezent bucurându-ne de posibilitatea de a ne cunoaște istoria poporului din care facem parte. Un subiect aparte îl reprezintă istoria comunităților etnice minoritare care au parcurs un trecut istoric complex și un trecut comun, după 1812, cu populația română din stânga Prutului. În manualele contemporane din Republica Moldova aceasta tematică este abordată cu prudență. Studiul face referință la abordarea chestiunii comunităților etnice minoritare în Curriculum național la istorie și manualele de istorie din perioada 1991-2024.

.....

Cercetarea istorică prin prisma proiectului transfrontalier – Porți deschise către Prut

Nadia DIGOR,

Liceul Teoretic „Ion Luca Caragiale” din Orhei

Proiectul Transfrontalier „Porți Deschise către Prut” un demers interesant în domeniul cercetării istorice, concentrându-se pe regiunea transfrontalieră dintre România și Republica Moldova, traversată de râul Prut. Această zonă are o importanță istorică și culturală semnificativă, având în vedere că a fost martoră la numeroase evenimente și schimburi culturale de-a lungul secolelor. În plus, proiectul are și un impact pozitiv atât asupra elevilor din școlile partenere cât și asupra comunităților locale, oferindu-le posibilitatea să-și descopere și să-și valorifice moștenirea culturală și istorică comună, în beneficiul dezvoltării durabile a regiunii transfrontaliere. Prin intermediul acestui proiect, profesorii și elevii, pot explora și analiza diverse aspecte ale istoriei și culturii locale și valorifica patrimoniul istorico-cultural material și imaterial.

.....

Predarea integrată a limbii și a conținutului disciplinei ISTORIE pe baza metodologiei CLIL

Gina Aurora NECULA,
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați

Contextul multilingvistic și multicultural din Republica Moldova determină specialiștii în domeniu să caute neîncetat formule care să vină în sprijinul profesorilor pentru o mai bună motivare, pregătire și specializare a elevilor. Pentru profesorii din școlile alolingve provocările sunt cu atât mai mari cu cât concurența limbii ruse reprezintă o barieră în procesul de învățare a limbii române, motiv pentru care atenția lor trebuie să fie îndreptată primordial către construirea motivației elevilor de a comunica în limba română și către crearea contextelor multiple în care elevii să își actualizeze competențele de comunicare în această limbă. Articolul de față se dorește a fi o sursă de inspirație pentru profesorii de istorie din Republica Moldova care pot apela la strategii moderne de transmitere a cunoștințelor, motivând totodată elevii să comunice în limba română. Așadar, obiectul nostru de interes aici este una dintre strategiile moderne de abordare a procesului de predare-învățare: predarea integrată a conținutului și a limbii sau CLIL (Content and Language Integrated Learning), care constă în abordarea unui obiect de studiu în limba țintă, care, în cele mai multe cazuri este limba a doua sau treia a cursanților. În acest scop, materialele didactice realizate prin metoda CLIL sunt adesea caracterizate de mult suport vizual și auditiv pentru facilitarea transmiterii conținutului științific către elevi și a forma totodată motivația de a cunoaște și utiliza în comunicare limba română. Beneficiile CLIL pot fi văzute în termeni de conștientizare culturală, internaționalizare, competență lingvistică, pregătire atât pentru studiu, cât și pentru viața profesională și motivație sporită. O lecție CLIL analizează conținutul și limba în egală măsură și urmează adesea un cadru în mai multe etape, demonstrație pe care urmează să o facem prin acest studiu.

.....

Albumul de fotografie – sursă documentară pentru re/cunoașterea trecutului comunist al familiei

Eugenia NEGRU,
Liceul de Creativitate și Inventică „Prometeu-Protalent” din Chișinău

Comunicarea relatează experiența didactică a lucrului cu elevii – recunoașterea, cunoașterea trecutului familiei prin prisma fotografiilor din album, memorii, locuri (comune) importante pentru familie (cimitir, biserică, școală), amintiri colective care vin din perioada comunistă a țării (RSSM/URSS 1944-1991). Proiectul a fost destinat elevilor de liceu, capabili să discearnă critic informațiile la care au acces, memorii atitudinii și opinii. Pot formula întrebări pentru membrii mari ai familiei, pornind de la propria cunoaștere, învățare, experiență, percepție a evenimentelor.

Sarcina a cerut să investigheze albumele de familie pentru a descoperi urme ale regimului politic comunist în care a trăit familia: simboluri, evenimente, vestimentație, cadru al vieții cotidiene, instituții. De asemenea, profitând de sărbătorile de Paști, timp în care familiile se reunesc, să poarte discuții, să întrebe despre evenimentele (sociale, politice) în care a fost implicați membrii familiei. Elevii s-au putut conecta, astfel, la istoria recentă a familiei din 2-3 generații, au putut corela amintirile colective ale înaintașilor cu evenimente istorice studiate la școală. Deosebit de important este prezentarea temei colegilor de clasă, în special comentariile elevilor: ce aspecte decid să comenteze, anumite detalii pe care doresc să le scoată în evidență, anumite persoane cu destin aparte prezentate ca mândria familiei, asumarea unor emoții ale membrilor familiei (de exemplu a bunelului deportat) pe care doresc neapărat să le transmită. Produsul final a fost realizat în diferite forme grafice: video, ppt.

.....

Studierea istoriei locale prin intermediul proiectului comunitar

Liuba STRUȚ,

I. P. Centrul de Excelență în Energetică și Electronică, Chișinău

Istoria, fiind o disciplină școlară obligatorie din aria Educație socio-umanistă, este orientată prioritar spre înțelegerea trecutului propriului popor și a diversității tradițiilor culturale și istorice ale popoarelor lumii pentru a evita prejudecățile și a încuraja toleranța și comunicarea, colaborarea eficientă între oameni. Educația istorică reprezintă unul dintre cele mai importante și actuale aspecte, care contribuie la dezvoltarea calităților cetățeanului activ și responsabil. Lucrarea prezintă experiența inițierii, organizării și derulării proiectului comunitar „OAMENII DE LÂNGĂ NOI”, subtitlu „Personalitățile – făuritorii istoriei”. Partenerii proiectului și-au propus să dezvolte diverse abilități la elevi prin activitățile desfășurate și să-i implice în studierea istoriei localităților de unde provin. Diversitatea formelor și metodelor de cercetare, informare și documentare valorizează trecutul istoric, patrimoniul cultural și personalitățile locale, concomitent dezvoltă activismul civic și responsabilitatea pentru localitatea de baștină la tineri. Comunicarea abordează două subiecte: istoria locală ca parte componentă a disciplinei Istoria Românilor și Universală și Proiectul comunitar ca strategie eficientă în dezvoltarea abilităților elevilor.

.....

Disidența anticomunistă din România în manualele școlare de Istorie

Simona IUȘCĂ,

Colegiul Național de Artă „Octav Băncilă”, Iași

Abordată cu precădere în manualele de Istorie, din clasa a XII-a, disidența anticomunistă în România este tratată succint, în cele șapte manuale alternative,

cuprinzând, în fiecare manual, aproximativ o pagină. Abordarea acestei teme se rezumă la menționarea unor evenimente și personalități: Paul Goma, Doina Cornea, Ana Blandiana, Gheorghe Ursu, greva minerilor din Valea Jiului (1977), manifestația muncitorilor din Brașov (1985), „scrisoarea celor șase” și, după caz, considerațiile autorilor, îmbinate cu elemente ale istoriei orale, specifice perioadei. Aceste aspecte nu reflectă nici pe departe realitatea din perioada regimului comunist în România, când numeroase persoane, provenind din medii socio-profesionale diverse, (intelectuali, muncitori, tineri elevi sau studenți) intrau în vizorul poliției politice, erau supravegheați, anchetati, în unele cazuri arestați și condamnați, pentru că au îndrăznit să își exprime liber opiniile anti-sistem sau pentru că au dorit să plece din țară. Desigur, numele lor nu au fost făcute publice în perioada respectivă, iar tratamentul ce le-a fost aplicat a fost cel similar cu al unor infractori, care încălcau legile statului, pentru că libertatea, într-un regim totalitar este limitată la ceea ce autoritățile statului sunt dispuse să permită.

Un exemplu de disidență îl reprezintă Mișcarea studenților timișoreni din 1956, reprimată brutal de către autoritățile comuniste, care au recurs la arestarea și la condamnarea tuturor celor implicați în organizarea și desfășurarea adunărilor studențești. Relevant este și cazul elevului Mugur Călinescu (Botoșani), din anul 1981, anchetat de securitate pentru că era autorul unor manifeste care revendicau drepturi și libertăți democratice. În 1982, Gheorghe Năstăsescu, maistru constructor din Iași a luat decizia de a protesta liber și de a încerca să își facă cunoscute ideile sale cât mai multor oameni. Folosindu-se de mașina de scris de la serviciu a redactat, în secret, un Manifest cu un conținut critic la adresa regimului comunist din România și a plecat spre capitala țării, pentru a încerca să se facă auzit de cât mai mulți concetățeni, suportând ulterior consecințele legislației comuniste.

Concluzia este că disidența anticomunistă în România este insuficient și irelevant tratată, în manualele școlare, care se limitează la o abordare succintă și convențională a acestei teme. Prin urmare, este necesară o altă perspectivă istorică, didactică și educativă, asupra acestui aspect important din istoria recentă a României.

.....

Predarea disciplinei istoria românilor și universală în școlile din stânga Nistrului

Veronica POZNEAC,

I. P. Liceul Teoretic „Lucian Blaga” din Tiraspol

Mișcarea de eliberare națională și obținerea independenței Republicii Moldova a creat condiții favorabile de a obține dreptul de a studia disciplina Istoria românilor, istoria poporului din care face parte populația din stânga Prutului și stânga Nistrului. Războiul provocat în 1992 de către Federația Rusă asupra Republicii Moldova a schimbat situația radical, inclusiv în școlile din regiunea transnistreană. Astăzi, în estul Republicii Moldova, teritoriul necontrolat de autoritățile constituționale, doar 8 școli activează conform curriculei naționale și a manualelor aprobate de către Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova. În celelalte instituții

de învățământ se studiază conform programelor conducerii de la Tiraspol, de facto prorus. Comunicarea reflectă situația generală cu referire la predarea istoriei în localitățile din stânga Nistrului, teritoriul constituțional al Republicii Moldova.

.....

Adaptarea învățământului populației găgăuze la provocări sociale: trecut și prezent

Maria IANIOGLO,

Universitatea de Stat din Comrat

Perioada istorică a Regatul României Mari (1918-1940) se consideră o perioadă fastă pentru minoritatea găgăuză, pentru că atunci s-au ridicat numeroase personalități în viața politică, socială și culturală a României. Găgăuzii erau recunoscuți ca fiind în acea perioadă minoritatea care învăța cel mai ușor limba română, conviețuirea acestora îndelungată alături de români ușurând destul de mult accesul la alfabetizare și integrarea acestora în viața socială și culturală a României. În timpuri cât găgăuzii s-au găsit pe teritoriul României, aceștia au fost loiali statului român. În trecut era o înțelegere perfectă între români și găgăuzi, iar găgăuzii erau considerați o minoritate loială statului român, ei dând societății, politicii și culturii române mai multe personalități.

În literatura de specialitate se menționează că găgăuzii au fost supuși unei rusificări (după anul 1944), astfel, încât la sfârșitul secolului XX-lea ei deja nu numai că nu cunosc bine limba română, dar nu cunosc și nu utilizează limbă maternă – găgăuza. În prezent, în 30 de școli din – 45 (numărul total) din Găgăuzia are loc integrarea educației multilingve care oferă instruire în limbile minoritare și poate spori accesul la dezvoltarea competențelor în toate limbile definite în Codul Educației și în Planul național de studiu. Disponibilitatea programelor profesionale ale profesorilor (și a materialelor didactice) creează cele mai favorabile condiții pentru difuzarea programelor de educație bilingvă/multilingvă la nivel preșcolar, primar, gimnazial și liceal.

.....

Război și Pace în manualele școlare de istorie din Republica Moldova și România (studiu de caz: ciclul gimnazial)

Sergiu SUVAC,

I. P. Gimnaziul Cișmea, raionul Orhei

Război și pace în manualele școlare de istorie din Republica Moldova și România (ciclul gimnazial), reprezintă un subiect actual în contextul educației elevilor pentru un cult al păcii. Ani în șir au fost întinși pe hârtie pentru ca azi să devină istorie predată în manuale. Instituții întregi au activat în domeniul redactării manu-

alelor, astfel pentru a asigura materia informativă a copiilor de vârstă școlară. Conceptele de război și pace sunt discutate încă din antichitate ca două componente ale creării și destrămării imperiilor, statelor și polisurilor, totodată acestea în manuale sunt depășite după interpretare și abordare care necesită în permanență revăzute și reconceptualizate pentru a răspunde nevoilor sociale. Aceste erupții filosofice, nu sunt noi, dar sunt actuale, importante, iar corelarea lor adecvată este vitală în era globalizării și polarizării istoriei. Programa școlară, curriculumul la istorie este actul dozat cu teorii și practici raportate la timp și spațiu, care stă la baza editării manualelor de istorie, a procesului și parcursului educațional, al ghidării și organizării unei lecții. Edițiile diverse reformate și restructurate din ambele state pun în comparație un set de caracteristici definitorii ale sistemului educațional istoric dintr-un stat și altul. Acestea au obligația de a include dimensiuni evolutive ale societăților conform epocilor istorice utilizând și conceptele de război și pace.

.....

Eficiențizarea procesului educațional la istorie prin intermediul instruirii problematizate

Lilian ȘONȚU,

I. P. Liceul Teoretic „Bogdan Petriceicu Hasdeu”, or. Drochia

Comunicarea noastră este dedicată conceptului de instruire problematizată în cadrul orelor de istorie. Considerăm că este un subiect actual, deoarece în cadrul acestei metode se regăsesc toate componentele demersului cogniscibil, iar știința istorică, prin conținutul ei, prin expunerea sistematică, prin confruntarea de idei, ipoteze, incertitudini, spații albe oferă cele mai bune oportunități pentru aplicarea ei. Or, pentru tânăra generație lecția de istorie trebuie să rămână un suport serios în pregătirea pentru a face față provocărilor, problemelor lumii contemporane. Problematizarea este una din cele mai eficiente metode în formarea competențelor la istorie, ce determină un comportament activ, un demers cogniscibil creativ și o motivație superioară. Un element indispensabil al problematizării este gândirea critică, problematizarea stimulând la elevi o gândire flexibilă și reflexivă.

.....

Valorizarea patrimoniului local în educația istorică a tinerei generații. Studiu de caz: satul Cărbuna, raionul Ialoveni

Lidia DOMENȚI,

I. P. Gimnaziul Cărbuna, raionul Ialoveni

Prin prezenta comunicare ne propunem să evidențiem importanța valorificării în cadrul orelor de istorie a patrimoniului local. Iar una din localitățile Republicii Moldova, care dispune de un variat patrimoniu și care ne poate servi drept exemplu

de promovare și salvagardare a patrimoniului, de educație pentru patrimoniu atât a elevilor, cât și a membrilor comunității este satul Cărbuna, r-nul Ialoveni.

Realizând importanța și necesitatea prezervării obiceiurilor și a artefactelor tradiționale, în calitate de profesoară de istorie la gimnaziul din localitate, am implicat elevii în colectarea obiectelor vechi cu încărcătură istorică de la locuitorii satului, a materialelor de folclor și mărturii, acestea găsindu-și ulterior reflectare în monografia localității, elaborată de subsemnata, Cărbuna: valoarea vieții rurale, monografie care reprezintă o sursă importantă de educație istorică a tinerii generații. Menționăm, de asemenea, că în contextul orelor de istorie locală, realizăm cu elevii excursii didactice în împrejurimile satului: La Brazi; La Nemți etc., iar echipele de arheologi care sosesc în localitate implică elevii în efectuarea săpăturilor arheologice.

Acestea, dar și alte veritabile exerciții de explorare a trecutului localității natale, oferă elevilor oportunități reale pentru a-și cunoaște rădăcinile și a învața istoria într-o manieră autentică și captivantă.

.....

Valorificarea dimensiunii afective în cadrul procesului educațional la istorie: aspecte teoretice și aplicative

Rodica SOLOVEI,

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău;
Universitatea de Stat din Moldova

Comunicarea noastră are drept scop elucidarea importanței valorizării în cadrul procesului educațional la istorie a dimensiunii afective. Or, realizarea obiectivelor specifice domeniului afectiv contribuie, în mod special, la formarea și dezvoltarea la elevi a aptitudinilor și convingerilor morale, a trăsăturilor de voință și caracter și la educarea acestora în spiritul valorilor general-umane, naționale și democratice.

În acest context, considerăm că una din sarcinile primordiale ale profesorului de istorie constă în echilibrarea, în cadrul procesului educațional la istorie, a cognitivului și psihomoralului cu afectivul, moralul și volitivul. În procesul de formare/ dezvoltare a competențelor specifice disciplinei este imperios necesar să valorificăm, în egală măsură, toate elementele structurale ale acesteia: cunoștințe, abilități, atitudini, valori.

Pentru realizarea dezideratelor susmenționate, profesorul urmează să exploreze întreaga gamă de resurse de educație axiologică specifice disciplinei Istoria românilor și universală: valorile bazei conceptuale (epistemologiei) a disciplinei școlare; valorile sistemelor de obiective (ale teleologiei); valorile conținuturilor educaționale; valorile tehnologiilor educaționale; valorile evaluării succesului școlar.

.....

Utilizarea platformelor digitale în cadrul procesului educațional la istorie

Rodica ANTOCICA,

Liceul Teoretic Mălăiești, raionul Criuleni

Utilizarea tehnologiilor digitale și a platformelor educaționale în cadrul lecțiilor de istorie reprezintă un aspect esențial al îmbunătățirii calității învățământului. Procesul de învățare a suportat schimbări majore, permițând atragerea elevilor ca parteneri egali, învățarea devenind mult mai atractivă. Tehnologiile au deschis căile spre noi orizonturi, iar combinarea lor cu procesul educațional ne oferă posibilitatea de a cerceta, investiga, crea produse deosebite.

Profesorii beneficiază de resurse variate, interactive, care îi ajută să ofere o educație captivantă și relevantă, importantă fiind selectarea corectă a platformelor, astfel ca ele să fie cu impact asupra procesului educațional. În același timp, aceste aplicații să sprijine elevii în dezvoltarea competențelor cheie, necesare în societatea actuală. Elevii, deschiși la metode de învățare dinamice și interactive, răspund noilor cerințe prin implicare fiind motivați de a-și aduce aportul la evoluția procesului educațional.

Prin utilizarea tehnologiilor, calitatea predării și a învățării în cadrul lecțiilor de istorie este îmbunătățită, facilitând o mai bună înțelegere și reținere a conținutului. Astfel, integrarea acestor instrumente în procesul educațional este esențială pentru pregătirea elevilor în contextul cerințelor societății contemporane.

Tehnologiile oferă posibilitatea nu doar de a cunoaște lucruri noi, dar și de a crea produse proprii, elevii devenind adevărați cercetători și creatori de conținut digital, lucru atât de important la momentul actual. Produse create de elevii mei precum „Români de poveste”, „istoria comunității locale”, „Concurs de lucrări digitale” și multe altele au demonstrat că integrarea corectă a tehnologiilor în procesul instructiv-educativ aduce roade frumoase și satisfacție de la munca depusă.

„Fă o pasiune din a învăța. Astfel, niciodată nu te vei opri din a crește” – Anthony J. Angelo.

.....

Modalități de folosire responsabilă și competență a surselor la lecția de istorie

Rodica EȘANU,

Liceul de Creativitate și Inventică „Prometeu-Prim”, Chișinău

Predarea istoriei în secolul XXI, aduce multiple implicații pentru profesorii de istorie privind modul de valorificare a surselor istorice în demersul didactic. Utilizarea calitativă a surselor în oră reclamă crearea de ocazii pentru studiul în profunzime a unor teme speciale. Or, aceste intenții pot fi foarte dificile, având în vedere

constrângerile impuse de un curriculum, încă, prea mult axat pe o prezentare cronologică și bogată în evenimente a istoriei. Cum selectăm sursele istorice? Cum implicăm elevul în analiza surselor? Cum adaptăm demersul didactic pentru a valorifica calitativ sursele istorice? Lucrarea se vrea un schimb de experiență privind regândirea abordărilor didactice pentru folosirea în mod responsabil și competent a surselor la lecția de istorie.

.....

Valorificarea rolului personalităților istorice în cadrul procesului educațional. Studiu de caz: făuritorii Marii Uniri

Elena ZAPOROJAN,

Gimnaziul „Nicolae H. Costin”, Chișinău

Lucrarea cu titlul „Valorificarea rolului personalităților istorice în cadrul procesului educațional. Studiu de caz: făuritorii Marii Uniri” reprezintă o experiență didactică personală cu referință la bunele practici de valorificare a surselor istorice vizuale în cadrul disciplinei școlare Istoria românilor și universală la treapta gimnazială.

În scopul dezvoltării competențelor specifice: „Analiza critică a informației din diferite surse, pornind de la cultura istorică, manifestând poziție a cetățeanului activ și responsabil” și „Valorificarea trecutului istoric și a patrimoniului cultural, manifestând respect față de țară și de neam”, am optat pentru produse de conservare și promovare a patrimoniului național.

Elevii clasei a IX-a, au comparat informațiile din diferite surse pentru stabilirea asemănarilor și deosebirilor în abordarea problemelor din istoria contemporană și au elaborat proiecte de conservare și promovare a obiectelor de patrimoniu local, național și universal, recomandat de curriculum de la disciplină.

Produsul elaborat de elevi: vernisarea unei expoziții tematice inedite de fotografii de epocă dedicată Marii Uniri: fotografii ale Marii Adunări Naționale de la Alba-Iulia din 1 decembrie 1918, ai făuritorilor Marii Uniri, ale regelui Ferdinand I (1914-1927) și a reginei Maria, toate pentru a evoca importanța realizării visului de veacuri – visul de a reîntregi tot neamul românesc.

Recunoscând evenimentele istorice în baza surselor de epocă, evocând rolul personalităților istorice – făuritoare a Marii Uniri, s-au creat condiții propice de atingere a finalităților propuse de către elevii claselor a IX-a: aprecierea nivelului de manifestare a responsabilităților cetățenești în societatea contemporană, demonstrând cultură civică.

.....

**Aplicarea cunoștințelor și materialelor referitoare la viața cotidiană
în RSS Moldovenească în predarea/învățarea istoriei în ciclul
gimnazial și liceal: aspecte teoretice și practice**

Adrian DOLGHI,

Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală;
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Istoria vieții cotidiene reprezintă un domeniu științific de cercetare ce a căpătat amploare în numeroase țări ale lumii și se află în proces de dezvoltare în Republica Moldova. Cu toate acestea, se acordă o atenție mai mică în procesul de predare/învățare din cauze, considerăm, obiective ce țin de timpul limitat și numărul mare de conținuturi planificate. Studiarea aspectelor vieții cotidiene sau impactului evenimentelor/proceselor politice, economice și culturale asupra vieții cotidiene contribuie la personalizarea și umanizarea istoriei în viziunea elevilor, prin urmare la apropierea istoriei ca disciplină de studiu de necesitățile vieții, ceea ce conduce de asemenea la empatizarea cu personajele istorice pozitive, dar și la o mai bună înțelegere a efectelor regimurilor totalitare asupra societăților.

În ceea ce privește studiarea vieții cotidiene din RSS Moldovenească în manualul „Istoria Românilor și Universală” pentru clasa a IX-a (ediția 2023) și „Istoria Românilor și Universală” pentru clasa a XII-a (ediția 2024), sunt propuse un șir de informații, imagini, documente, precum și activități de învățare ce contribuie la înțelegerea impactului proceselor istorice asupra vieții omului de rând. Imaginile ce ilustrează viața politică, economică și socială dezvăluie în același timp aspecte ale vieții cotidiene: vestimentația, nivelul de trai, activitățile cotidiene etc. Documentele sau studiile de caz ilustrează copilăria în Moldova Sovietică, organizațiile de copii în regimurile totalitare, impactul politicilor totalitare asupra vieții cotidiene și formării identităților culturale și sociale.

Aparatul metodic valorifică cunoștințele teoretice, sursele vizuale și scrise în formarea competențelor prin activități de învățare relevante, individuale și în echipă. De asemenea, importante în studiarea vieții cotidiene în contextul proceselor istorice din RSS Moldovenească o constituie posibilitatea aplicării învățării în bază de proiect, prin interviewarea membrilor familiei sau ai comunității care au trăit experiența vieții în RSS Moldovenească, analiza albumelor fotografice de familie, vizitarea muzeelor care conțin materiale despre regimul totalitar din RSSM.

.....

**Dezvoltarea competențelor elevilor
prin intermediul proiectelor eTwinning**

Victoria LESNIC,

I. P. Liceul Teoretic „Alexei Mateevici”, Șoldănești

Comunicarea noastră evidențiază importanța valorificării în cadrul procesului educațional a proiectelor eTwinning, acestea contribuind la formarea competențelor pe termen lung ale elevilor, facilitând, totodată, colaborarea și comunicarea între participanți din diferite state. Punem în valoare două exemple de proiecte eTwinning, pentru care subsemnatei i s-au acordat Certificatul național de calitate și Certificatul european de calitate: Suntem români și punctum și România și teritoriile românești înstrăinate în anii 1917-1918. De asemenea, sunt descrise etapele organizării acestor proiecte: identificarea partenerilor; planificarea și desfășurarea activităților și evaluarea rezultatelor obținute.

Ca urmare a realizării cu echipele de elevi și profesori a celor două proiecte eTwinning, relatăm despre experiența noastră de a valoriza conținuturile curriculare la istorie „altfel”, despre oportunitatea oferită elevilor de a-și dezvolta competențele specifice disciplinei printr-o valorificare mai eficientă a conținuturilor istorice, fapt care le-a permis ulterior să iasă învingători la concursurile consacrate Marii Uniri, organizate la nivel de școală, raion, republică și să obțină rezultate excelente la examenul de Bacalaureat la disciplina Istoria românilor și universală. De asemenea, elevii noștri s-au împrietenit cu semenii de-ai lor de peste Prut cu care continuă să interacționeze, fiind la studii în România. Grație proiectului, participanții și-au dezvoltat, inclusiv, competențele digitale, competențele de comportament democratic etc.

.....

**Valorizarea patrimoniului național prin formarea inițială la elevi
a competenței de cercetare și comunicare științifică**

Galina CERETEU,

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Moștenirea culturală națională este o valoare istorică, care reprezintă legătura dintre generații, dintre trecut și prezent. Creația materială și spirituală lăsată de generații este un element important al culturii și formează conștiința socială și națională. În această comunicare am înaintat drept scop o abordare metodologică din perspectiva didactică a procesului de formare inițială a competenței de cercetare, care dezvoltă principiul centrării pe elev în procesul de predare-învățare-evaluare. Implicarea elevilor în cercetarea trecutului material și spiritual asigură o cunoaștere și înțelegere mai bună a conținutului și a valorii creației umane. Asemenea activități facilitează dezvoltarea limbajului istoric, utilizarea și promovarea informației în contexte noi.

Formarea inițială a competenței de cercetare și de comunicare științifică la elevi asigură o educație de calitate, inițierea elevilor în tehnicile de muncă intelectuală, cultivarea interesului de cunoaștere, formarea propriei concepții despre lume și viață. Competența de cercetare întrunește operațiunile mentale ale procesului de învățare, cantitatea și calitatea experienței de cunoaștere și de acțiune a individului, și posibilitățile de a opera mental cu aceste conținuturi.

.....

Motivarea învățării istoriei cu ajutorul extensiei *educatieinteractivă.md*

Maria CHIȚUL,

Liceul Teoretic „Alexandru Ioan Cuza”, Chișinău

În comunicarea noastră ne propunem să analizăm posibilitățile didacticii moderne pentru ca Istoria, ca disciplină școlară, să captiveze elevii și să le stârnească curiozitatea despre lumi apuse, evenimente marcante și personalități fascinante. Cu toate acestea, transformarea cu succes a lecțiilor de istorie în experiențe de învățare captivante este o provocare pentru profesori. Unul dintre aspectele cheie în atingerea acestui obiectiv este motivarea elevilor pentru a se implica activ în procesul de învățare. Există o serie de factori care pot influențează motivația elevilor la orele de istorie. Unii elevi sunt descurajați de cantitatea mare de informații care trebuie memorate, în timp ce alții consideră disciplina lipsită de relevanță pentru viața lor de zi cu zi. De asemenea, metodele tradiționale de predare, bazate pe expuneri lungi și memorare, sunt plictisitoare și ineficiente pentru elevii din generația actuală.

Aplicația *educatieinteractivă.md* oferă o serie de instrumente și resurse care pot contribui semnificativ la motivarea elevilor la orele de istorie. Platforma pune la dispoziție o gamă largă de activități interactive, cum ar fi jocuri, teste, puzzle-uri și simulări, care pot face învățarea mai captivantă și mai distractivă. Elevii pot explora diverse subiecte istorice în mod interactiv, ceea ce poate duce la o mai bună înțelegere și retenție a informațiilor. Aplicația permite profesorilor să personalizeze experiența de învățare pentru fiecare elev, alegând activități și resurse potrivite nivelului lor de cunoștințe și intereselor lor. Acest lucru poate ajuta la menținerea elevilor motivați și implicați în procesul de învățare.

Motivarea elevilor pentru implicare activă la orele de istorie este un proces continuu care necesită creativitate, dedicare și adaptare din partea profesorilor. Implementarea strategiilor motivaționale eficiente poate transforma semnificativ experiența de învățare a elevilor, făcând din studiul istoriei o călătorie fascinantă și plină de satisfacții.

.....
**Arta de a spune povești –
metodă nonformală de învățare inclusiv a istoriei**

Liliana JUC,
Biblioteca „Târgoviște”, Chișinău

În prezent, există foarte multe modalități de a spune povești pentru copii, așa încât este dificil să ne decidem pe care dintre ele să o alegem. Studiile, cercetările în domeniu au demonstrat-o – cele mai eficiente și de randament povești sunt cele lecturate și nu în desen animat sau audio. De aceea, vom opta pentru povești care ne permit să depășim învățarea lineară și să accesăm întreaga capacitate cerebrală. Storytelling-ul, suport sigur în procesul educativ, în formarea personalității umane, poate fi folosit la orice vârstă și pentru dezvoltarea tuturor abilităților. În era tehnologizată, arta de a spune povești, metodă nonformală de învățare, ne demonstrează puterea irevocabilă a cuvântului. Aceeași metodă poate fi folosită, cu prudență, în studierea istoriei.

Masa rotundă: **Muzeul universitar în dialog cu memoria instituțională și comunitatea. Strategii, proiecte, rezultate**

Organizator masă rotundă: **Florentina NIȚU**

.....

**Muzeul Universității George Emil Palade din Târgu Mureș,
între universitate și comunitate**

Georgeta FODOR,

Universitatea de Medicină, Farmacie, Științe și Tehnologie
„George Emil Palade” din Târgu Mureș

Intervenția noastră își propune să invite la dialog privind rolul pe care un muzeu universitar îl are sau îl poate avea ca centru intermediar, facilitator al cunoașterii istoriei unei instituții de învățământ superior de către comunitatea locală. Argumentarea se întemeiază pe prezentarea colecției permanente și a programele educative și inițiativele de implicare a comunității pe care Muzeul universității le-a derulat până în prezent și care atestă faptul că un muzeu universitar nu este doar „custode” al patrimoniului științific și cultural, ci și un agent activ în promovarea schimbului de cunoștințe și experiențe între universitate și comunitatea din Târgu Mureș.

.....

Fragilitatea patrimoniului muzeal universitar

Ana-Maria STAN,

Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca

Intervenția noastră dorește să ia în discuție câteva dintre provocările întâmpinate de muzeele universitare în procesul de constituire, valorificare, păstrare și transmitere mai departe a patrimoniului muzeal propriu. Printr-o abordare comparativă (România versus restul Europei) vom încerca să identificăm și câteva soluții de bune practici în domeniu.

.....

Vocea muzeului universitar în relația cu memoria instituțională și comunitatea. Studiu de caz: Muzeul Universității din București

Florentina NIȚU,
Universitatea din București

Tot mai mult și mai apăsător, muzeele au fost provocate în ultimele decenii să reflecte dinamismul și diversitatea de acțiune a societății, cu aspectele pozitive precum inovarea, preocuparea pentru sustenabilitate, reprezentarea corectă a identităților, genurilor, memoriei, dar și cu aspectele negative, precum războiul și conflictele în general, sărăcia, inegalitatea și să se implice în campaniile de conștientizare privind schimbările climatice ori distrugerea mediului, nu doar în cele care privesc prezervarea patrimoniului. Rezultă din aceste direcții o mare responsabilitate pentru muzee, fie că sunt ele de istorie, artă, etnografie, știință și tehnică, situri arheologice și naturale ori muzee universitare. Muzeele universitare pot contribui la reziliența comunităților mai mari sau mai mici, la coerența acțiunilor pe timp de criză, prin rolul lor de păstrător al memoriei, dar și prin discutarea onestă a problemelor și prin participarea la găsirea de soluții. În acest sens, este nevoie de o strategie comună, de conturarea unor proiecte coerente și aplicate, așadar este nevoie ca vocile și expertiza celor care lucrează cu patrimoniul universitar să fie reunite într-o rețea, care să devină vizibilă și reprezentativă pe plan național și internațional. Prezentarea mea are în vedere aspectele mai sus menționate, precum și modul în care Muzeul Universității din București se poate implica într-un astfel de proces.

.....

Direcții de cercetare și valorificarea cercetării la Muzeul Universității din București

Valentin MAIER,
Universitatea din București

În ultimii ani la Muzeul Universității din București a început o cercetare asupra facultăților care la un moment dat au făcut parte din Universitatea din București, dar care nu se mai regăsesc în prezent în structura ei (Medicină, Medicină Veterinară și Farmacie), asupra învățământului de Științe (1863-1948) și multiplelor direcții în care s-a dezvoltat, asupra patrimoniului important pentru istoria universitară. Pe de altă parte, cercetarea derulată în biblioteci, arhive și muzee a deschis mult mai multe câmpuri de cercetare, de cât pot fi gestionate fără un personal specializat numeros (momentele fondatoare ale Universității din București, Universitatea din București în timpul războaielor mondiale, învățământul de limbi străine, internaționalizarea învățământului superior, situația diferitelor tipuri de învățământ superior, periodicile învățământului superior). O parte dintre proiectele de valorificare a patrimoniului Muzeului Universității din București (Arhiva și Fototeca Digitală) au pus accent pe importanța acestui gen de patrimoniu și pe necesitatea deschiderii sale către publicul larg și specialiști, dar sunt și alte forme de valorificare a cercetării care sunt necesare pentru creșterea gradului de conștientizare asupra importanței istoriei universitare și muzeului universitar

Secțiunea: **Istoricii și fenomenul colecționismului**

Organizatori secțiune: **Alin CIUPALĂ, Radu MĂRZA**

.....

Colecția de carte medicală veche a doctorului Carol Davila (1828-1884)

Lidia TRĂUȘAN-MATU,

Universitatea de Medicină și Farmacie „Carol Davila”, București

În 1945, Elena Perticari-Davila, fiica cea mare a doctorului Carol Davila, căsătorită cu generalul Ioan Perticari, a donat Facultății de Medicină din București o ladă din lemn care conținea o colecție diversă de obiecte, inclusiv mai multe cărți de medicină. Donația venea în continuarea unei donațiuni mai vechi, făcută de Carol Davila în timpul vieții. Etnic francez și naturalizat român, Davila este renumit mai ales pentru organizarea serviciului medical militar și civil și întemeierea învățământului medical modern la noi. A fost Inspectorul general al Serviciului sanitar al României, profesor la Facultatea de Medicină din București și epitrop al Eforiei spitalelor civile. Între însușiri o avea și pe cea de colecționar pasionat. Multe din obiectele lăsate moștenire facultății au fost achiziționate de doctorul Carol Davila ca suport pentru cursul și laboratorul său de chimie de la facultate. Bazată în principal pe surse de arhivă (acte de donație și inventare), prezentare noastră urmărește istoria donației către Facultatea de Medicină și dovedește că doctorul colecționa obiecte foarte diferite (cărți, monede, medalii, decorații, picturi, minerale și specimene anatomiche și de istorie naturală).

.....

Încercuirea de la Stalingrad, reflectată în corespondența poștală militară română (decembrie 1942 - ianuarie 1943)

Dan Simion GRECU,

colecționar avansat istorie poștală

Lucrarea descrie pentru început sistemul poștal al Armatei a 6-a germane în încercuirea de la Stalingrad cu legăturile între divizii, aeroporturi folosite, poșta germană reprezentând singura posibilitate de comunicare a trupelor române cu exteriorul. Apoi detaliază caracteristicile de istorie poștală a puținelor corespondențe expediate cu restricții prin poșta aeriană germană de către militarii români din cele două divizii captive, fiecare fiind ilustrată individual.

.....

**Artiști fotografi creatori de cărți poștale ilustrate
în România anilor 1960**

Alin CIUPALĂ,
Universitatea din București

Comunicarea își propune să discute despre artiștii fotografi din România anilor 1960 care s-au afirmat drept creatori de cărți poștale ilustrate, fie topografice, fie tematice. Ei, bărbați și femei deopotrivă, români și de origine evreiască, erau artiști fotografi profesioniști, unii consacrați și vizibili în spațiul public al epocii, alții aflați la început de drum. Piese realizate de ei, tipărite în condiții grafice de foarte bună calitate, sunt redescoperite astăzi și resemantizate din punct de vedere al fenomenului colecționismului. De asemenea, comunicarea dorește să propună un model de clasificare a acestor piese.

.....

Documentarea colecțiilor: simboluri istorice și ideologii pe bancnote

Radu MÂRZA,
Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca

Una dintre activitățile cele mai importante pe care le desfășoară colecționarul aflat în fața colecției sale este documentarea pieselor care o compun. Pe lângă identificarea pieselor, clasarea lor, ordonarea lor după anumite criterii, merită semnalată activitatea de analizare a unor aspecte exterioare ale acestor piese. În cazul bancnotelor, este vorba de simbolurile politice și istorice care sunt imprimate pe ambele fețe. Comunicarea noastră va lua în considerare bancnote emise de Imperiul Austro-Ungar, Imperiul German, precum și din România, Ungaria, Republica Cehoslovacă, Iugoslavia (acestea din urmă din perioada interbelică și comunistă) și va analiza elementele istorice imprimate, căutând să deslușească intenții ideologice și simbolistica promovate de statele emitente.

.....

Colecționismul ca stare de bine

Elena PREDA,
Colegiul Național „Ștefan cel Mare”, Târgu-Neamț

Pe parcursul vieții, oamenii colecționează diferite obiecte. Acest obicei poate interfera cu o anumită stare de normalitate, dacă avem în vedere un anumit tip de atașament față de obiectele din colecții. Simpla lor așezare într-un raft poate aduce

satisfacții vizuale și o anumită stare de continuă căutare și completare a colecției personale. Colecționarea de obiecte, cunoscută sub denumirea de hoarding, în terminologia de specialitate, poate deveni un apanaj al unei compulsii, uneori greu de gestionat. La un nivel superior se consideră a fi colecționismul, care aprofundează studiul asupra obiectului, necesită o ordonare a obiectelor, după tema pe care decide istoricul sau orice alt colecționar. Această diferențiere se cuvine a fi cunoscută pe îndelete și valorizată în cel mai bun mod cu putință. Dacă pentru un colecționar numărul obiectelor contează, pentru istoricul – colecționist nu contează numărul, ci valoarea obiectului, autenticitatea, vechimea și raritatea apariției obiectului colecționat. Colecționistul – istoric se apleacă asupra „tezaurului” său, îl cercetează cu atenție, investește timp în scrierea „poveștii” sale, creează conexiuni cu alte studii și, adesea, simte nevoie să îl prezinte celor interesați, fie sub formă concretă, fie sub forma unor comunicări științifice.

Scopul cercetării lui nu este vânzarea sau promovarea produsului, dimpotrivă, colecționistul va încerca să „vândă” informație, cunoaștere, noutate. Nici colecționistului nu îi lipsește emoția, însă aceasta apare ca o consecință a cercetării, nu a înmulțirii obiectelor. O colecție de documente îl obligă pe colecționist să citească tot ce are legătură cu acestea, să îi găsească contextul istoric, să „citească” ce este în spatele acestei colecții și printre rândurile documentelor. Astfel, colecționismul poate deveni un stil de viață, o ocupație, o pasiune, fără a cunoaște o limită de timp. Casa colecționistului, biroul acestuia, devin adesea „cărți de vizită” ale acestuia, oferind un refugiu căutat și apreciat. Obiectele colecționistului – istoric creează o punte între trecut și prezent, o conectare la o lume dispărută, ajustează cercul de prieteni neinteresați, lăsând o ușă deschisă celor care apreciază munca sa. O continuă stare de evocare a trecutului însoțește pasiunea colecționistului, un atașament și o stare continuă de căutare. Psihanalistul istoric și colecționarul de artă africană Werner Muensterberger afirma, din experiența sa, despre colecționism, că acesta ar fi un comportament condus de o nevoie care poate genera, prin fiecare obiect posedat, o noțiune de omnipotență fantezistă. Primitivismul colecționismului transpare din dorințele ancestrale de „a avea” în preajmă obiectele dorite, oricare formă ar putea să o ia acestea, de la ace cu gămălie și nasturi, la acte de cancelarie, brevete, tablouri, case și multe altele. Cel mai adesea întâlnim colecționismul de artă care înseamnă mai mult decât o simplă achiziție de obiecte frumoase, declarate ca fiind obiecte de artă de către critici. Înseamnă determinarea de a scrie povestea obiectului colecționat, de a fi o parte din istoria ei. Istoricul colecționist trăiește o stare de bine atunci când reușește să salveze obiecte vechi, le cercetează, scrie povestea și o împărtășește celor care sunt interesați. Cu cât mai mulți istorici – colecționiști, cu atât vom avea un patrimoniu mai bogat și un popor mai educat.

În cadrul Conferinței istoricilor voi prezenta o colecție de certificate și brevete militare, din secolele XIX și XX, cu un studiu aprofundat asupra acestora.

.....

Gânduri și fapte de pe frontul Marelui Război împărtășite celor de acasă. Scrisorile unui soldat din Aita Mare

Iulian Stelian BOȚOGHINĂ,
Arhivele Militare Naționale Române

Despre Marele Război s-a scris și cu certitudine multe vor mai fi de scris. S-a scris despre marile bătălii, despre entuziasmul belicos al popoarelor, despre dramele oamenilor, personalități de seamă sau despre cei mulți și văzuți ca mai puțin însemnați, nu de puține ori marginalizați și alungați la periferia societății, acolo unde avea să germineze și de unde să erupă revoluția. Cu voie sau fără voie, acei anonimi ai istoriei au fost prinși în anele vremurilor, răspunzând la chemarea patriei, destinul fiindu-le bulversat ireversibil de gloanțele, bombele, molimele din tranșee sau din spatele frontului, din orașele și satele depopulate. Ani de-a rândul, istoria Marelui Război a fost scrisă explorând și valorificând monopolul documentelor păstrate în arhivele oficiale, împănat cu memoriile și amintirile scrise de combatanți în tihna anilor postbelici, menite să mobilizeze energiile patriotice ale societății. Cu trecerea anilor, sursele private au fost reevaluate și creditate ca documente la fel de valoroase, menite să deslușească profunzimea dramelor din Primul Război Mondial. Scrisorile și cărțile poștale expediate de pe front și primite de militari în linia întâi au marele atribut de a explora și dezvălui sufletul militarului. Cu atât mai mult cu cât scrisorile sau cărțile poștale au fost scrise pe front reflectând starea psihică, mentală a momentului, devenind astfel un document brut al clipei. În acest context, am considerat necesară prezentarea corespondenței purtată cu cei de acasă în Aita Mare de către unul din sutele de mii de militari al armatei austro-ungare, din care s-au păstrat 47 de cărți poștale din perioada 1914-1918, acum aflate în colecția personală.

.....

Actele medicale în colecția de documente a Muzeului Golești

Cristina BOȚOGHINĂ,
Muzeul Viticulturii și Pomiculturii Golești

A aduce în circuitul științific informații inedite reprezintă o datorie profesională a oricărui cercetător. În comunicare voi prezenta documente inedite constituite din actele medicale ale membrilor familiei Golescu, aflate în fondul documentar al Muzeului Viticulturii și Pomiculturii Golești. Aceste documente au menirea să îmbogățească informațiile despre neamul Goleștilor boieri al cărui început a fost atestat acum mai bine de jumătate de mileniu.

.....

**Colecția bibliofilului basarabean Manuil Poleac:
conținut și valoare documentară**

Aurelia FELEA,
Agenția Națională a Arhivelor

Comunicarea este consacrată activității de colecționare a lui Manuil Poleac (cca 1890-1941), nume înserat în circuitul istorico-bibliografic în ultimele decenii. Din faimoasa colecție de manuscrise, cărți, publicații periodice, tablouri, despre care se știe că au aparținut lui Manuil Poleac, s-au păstrat doar câteva zeci de mape-caiete și, în câteva biblioteci din Republica Moldova, o mică parte a cărților. Mapele-caiete, care se află în prezent în custodia Agenției Naționale a Arhivelor, conțin notițe cu privire la volume, articole din ziare și din reviste despre istoria, geografia, viața economică și culturală a Basarabiei, decupaje din tipărituri și coperti originale de cărți, reviste și calendare. În mape, materialele au fost ordonate astfel încât să constituie în viitor fundamentul unei publicații cu caracter enciclopedic. Mapele-caiete cuprind reproduceri de gravuri, vederi ale unor construcții rurale și urbane, ale unor monumente de for public și ale unor proiecte de monumente, cărți poștale, timbre, cărți de vizită, toate legate într-un fel sau altul de Basarabia. De asemenea, ele înglobează fotografii originale, portrete individuale și de grup prezentând persoane din toate categoriile sociale: politicieni, clerici, oameni de știință, scriitori, medici, avocați, pedagogi, mecenai, cântăreți, pictori, sportivi, dar și personaje dubioase, aventurieri, criminali ș. a. Este de remarcat diversitatea informației reperate de bibliofil, de la descoperiri științifice, școli de artă, evenimente politice până la curiozități precum bolile rar întâlnite, evenimente de viață mondenă, crime și procese de mare răsunet în justiție. Partea cea mai valoroasă a caietelor este legată de faptul că personalități cunoscute din diferite domenii de activitate socială au lăsat propriile informații autobiografice.

**Secțiunea: Digitalizarea, gestionarea documentelor
electronice și punerea acestora la dispoziția publicului.
O provocare a arhivisticii contemporane**

Organizator secțiune: **Victor-Claudiu TURCITU**

.....

**Între Europa de Est și Orientul Mijlociu.
Inițiativa de digitalizare a documentelor din Arhivele Naționale
referitoare la relațiile dintre România și țările arabe din Africa de Nord
și Peninsula Arabă în perioada comunistă**

Cristian ANIȚA,
Arhivele Naționale ale României

Țările arabe (Emiratele Arabe Unite, Iordania, Kuweit, dar și altele precum Libia și Egiptul) sunt cunoscute ca centre de cultură și comerț care au dezvoltat de-a lungul timpului relații de durată cu România, spațiu geografic ce constituie astfel o punte de legătură între Europa și țările din Peninsula Arabă și Africa de Nord. Aceste relații cuprind diverse aspecte, de la alianțe politice la parteneriate economice și schimburi culturale.

Digitalizarea documentelor referitoare la relațiile dintre România și țările arabe, păstrate în diferite fonduri și colecții din Arhivele Naționale ale României, constituie obiectivul principal al unui proiect al Arhivelor Naționale ale României și marchează un progres semnificativ în păstrarea documentelor istorice și încurajarea cooperării internaționale. Prin conversia acestor arhive istorice și înregistrări diplomatice în format digital, cercetătorii, istoricii și publicul larg vor beneficia de un acces facil la surse primare, favorizând o înțelegere mai profundă a legăturilor istorice dintre România și țările arabe, contribuind totodată la intensificarea colaborărilor academice.

Prezentul demers va avea drept focus prezentarea obiectivelor acestui proiect aflat în derulare al Arhivelor Naționale, precum și a aspecte referitoare la selecția materialului arhivistic și integrarea acestuia în baza de date din portalul extern al Arhivelor Naționale.

.....

Digitizarea fondurilor de arhivă din cadrul Agenției Naționale a Arhivelor: realizări și perspective

Alexandru CERBU,
Agenția Națională a Arhivelor

Una din principalele priorități a sistemului arhivistic, începând cu sec. XXI, rămâne a fi digitizarea documentelor de arhivă. În Republica Moldova această sarcină i-a fost atribuită Serviciului de Stat de Arhivă, în prezent Agenției Naționale a Arhivelor. Subiectul cercetării vine să completeze istoria procesului de demarare a digitizării documentelor păstrate în fondurile Arhivei, asistența partenerilor de dezvoltare în acest domeniu (Guvernul Estoniei, Ministerul de Externe al României și Agenției de Cooperare Internațională pentru Dezvoltare), resursele alocate, continuitatea procesului și perspectivele acestui domeniu.

Digitizarea documentelor de arhivă se realizează în următoarele scopuri: accesul rapid și de la distanță la documentele păstrate în fondurile arhivei, valorificarea documentelor pentru eliberarea de către Arhivă a copiilor, certificatelor și extraselor din documentele de arhivă și asigurarea fondului arhivistic de rezervă cu copii digitale.

În acest context vor fi examinate aspectele precum legislația în domeniu, tipul tehnicii utilizate în procesul digitizării documentelor de arhivă, platforma pentru stocarea copiilor digitale, spațiul de stocare și modalitățile de accesare a copiilor digitale din sala de studiu de către cercetători și prin intermediul platformei web a Arhivei de către persoanele fizice din țară și de peste hotare. Limita cronologică: sfârșitul anilor '90 ai sec. XX - anul 2023.

.....

Digital Humanities: practici internaționale și realități naționale

Igor CAȘU,
Agenția Națională a Arhivelor

Digitizarea arhivelor și, mai ales, utilizarea documentelor digitizate constituie cea mai promițătoare direcție de dezvoltare a arhivelor. În calea acesteia stau o serie de provocări, de ordin tehnic, dar și moral, etc. Programe bazate pe inteligența artificială (Artificial intelligence, AI) facilitează identificarea în timp record a informației și, prin urmare, utilizarea ei imediată, element esențial pentru a răspunde instantaneu în fața unei crize politice, de exemplu, sau a unei calamități naturale. Totodată, creează probleme noi, precum acelea legate de folosirea de către studenți și cercetători a inteligenței artificiale de o manieră care face greu detectabilă ponderea inteligenței umane în crearea unui produs final. Inițial numit humanities computing, digital humanities este un domeniu prin excelență interdisciplinar și transdisciplinar, dezvoltat în Occident. În Republica Moldova, domeniul este abia

la început. Agenția Națională a Arhivelor a purces recent la digitizarea și postarea online a tuturor inventarelor, la ora actuală peste 5 mii fiind disponibile pe site-ul instituției pentru toți cei interesați. În paralel, au fost digitizate integral câteva fonduri de arhivă. Provocarea care stă la ordinea zilei este cum folosim informația digitizată? Găsirea informației din dosarele în format electronic pe baza cuvintelor-cheie este un pas înainte în raport cu căutarea în versiunea tipărită a documentelor. Dar cum utilizăm informația digitizată la un nivel mai sofisticat? Există deja câteva aplicații care oferă asemenea servicii. Dar informația de arhivă are un specific aparte, care necesită funcționalități suplimentare, cum ar fi cea de reproducere a unor texte greu lizibile, dar și multe altele. Identificarea unor soluții la acest capitol ar schimba esențial modul în care se face cercetarea, dar și predarea la nivelul tuturor instituțiilor de învățământ, atât din R. Moldova, cât și România. Soluții dezvoltate deja în Occident, nici pe departe perfecte, pot fi folosite la nivel național, dar au nevoie de a fi ajustate de către IT-iștii locali la provocările locale.

.....

Provocările și oportunitățile digitalizării în învățământul superior militar

Oana-Mihaela VLADU,

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Lucrarea „Provocările și oportunitățile digitalizării în învățământul superior militar privind impactul, infrastructura și integrarea tehnologiilor digitale” analizează impactul digitalizării în domeniul educației superioare militare, evidențiind pe de o parte provocările semnificative și, pe de altă parte, numeroasele beneficii aduse de integrarea tehnologiilor digitale în procesul de învățământ superior militar. Cum avansul tehnologic continuă să redefinească tot mai mult peisajul educațional, este esențial să înțelegem și să evaluăm modul în care aceste schimbări influențează educația militară, precum și să identificăm avantajele și riscurile asociate acestui fenomen în creștere. Studiul exhaustiv abordează și analizează deopotrivă aspecte esențiale legate de infrastructura digitală necesară, securitatea cibernetică critică, metodele digitale inovatoare de predare-învățare și rolurile fundamentale ale cadrelor didactice și al studenților în adoptarea și implementarea noilor tehnologii în cadrul învățământului militar. În plus, se pune un accent deosebit pe necesitatea dezvoltării abilităților digitale în rândul personalului militar, pentru a face față provocărilor și oportunităților în era digitală. Acționând ca o resursă valoroasă pentru profesioniștii din domeniul învățământului militar și pentru decidenții în politică educațională, lucrarea furnizează recomandări practice și strategii fundamentate, cu scopul de a facilita o implementare eficientă și de succes a digitalizării în învățământul superior militar. Aceste recomandări includ promovarea colaborării între instituțiile de învățământ superior militar, investiții în infrastructura digitală, formare continuă pentru cadrele didactice și studenți, și promovarea unui mediu educațional sigur și securizat din punct de vedere cibernetic. În final, relevanța și impactul acestei lucrări contribuie în mod semnificativ la dezvoltarea continuă a

educației militare într-o eră digitală în continuă schimbare și de evoluție rapidă, asigurând astfel pregătirea optimă a personalului civil și militar pentru provocările viitorului.

.....

Accesul la colecțiile digitalizate din Arhivele Naționale. Realități și perspective

Victor Claudiu TURCITU,
Arhivele Naționale, Serviciul Arhive Naționale Istorice Centrale

Accesul la conținutul informațional oferit de materialul arhivistic digitalizat constituie o prioritate cheie a Arhivelor Naționale. Pornind de la analiza răspunsurilor utilizatorilor externi ai serviciilor oferite de Arhivele Naționale la chestionarele adresate în cadrul proiectului eVitala, vor fi evidențiate principalele obstacole în cale digitalizării documentelor de arhivă. Totodată vor fi expuse și unele posibile soluții pentru creșterea accesului la colecțiile digitalizate, aspect ce constituie o problemă complexă și provocatoare.

Obstacolele identificate în calea accesului includ drepturile de autor și permisiunile de acces, protecția datelor materialelor sensibile, dar și aspecte ale decalajului tehnologic și lipsa abilităților tehnice. Strategiile de creștere a accesului includ colecții îmbunătățite, legislație mai puțin restrictivă, noi interfețe de acces, inclusiv software pentru sala de lectură virtuală, utilizarea inteligenței artificiale pentru a crește capacitatea de căutare și regăsire a datelor solicitate. Pentru a rezolva problema accesului la arhivele digitale, alături de utilizarea etică a Inteligenței Artificiale, colaborările inter și transdisciplinare sunt absolut esențiale.

.....

Digitalizarea serviciilor de arhivă prestate cetățenilor și gestionarea documentului electronic

Alexandru ARGINT,
Agenția Națională a Arhivelor

În prezent arhivele prestează servicii de arhivă moderne pentru persoane fizice și juridice. În strategia de dezvoltare a Republicii Moldova și caietul de sarcini privind integrarea în Uniunea Europeană, un rol prioritar îl ocupă digitalizarea serviciilor prestate de către instituțiile publice pentru cetățeni, inclusiv cei din diasporă. În această cercetare va fi abordată istoria procesului de digitalizare a serviciilor publice prestate de către Agenția Națională a Arhivelor, pentru cetățenii aflați în țară, diasporă și pentru cetățenii străini, cu o incursiune în perioada pre-digitalizare. ANA dispune de următoarele servicii digitalizate: programările online pentru depunerea solicitărilor la ghișeul unic al ANA, programările online pentru a

cerceta documentele în sala de studiu a ANA, depunerea solicitărilor online pentru obținerea certificatelor, copiilor și extraselor din documentele de arhivă, expedierea online a buletinelor de comandă pentru cercetarea dosarelor în sala de studiu a ANA. Va fi prezentată o analiză a cadrului normativ național (inclusiv semnarea solicitărilor cu semnătura digitală), etapele de implementare a digitalizării serviciilor, partenerii care au contribuit la digitalizarea serviciilor, platformele prin intermediul cărora interacționează cetățenii, aspecte statistice și perspectivele de dezvoltare (eliminarea obligativității semnării digitale a solicitărilor). Un aspect important pentru managementul documentelor, reieșind din dezvoltarea domeniului e-documente, îl reprezintă arhivarea documentelor electronice. În acest context va fi examinată abordarea ANA în domeniul gestionării și arhivării documentelor electronice, perspective și realizări. Limita cronologică: perioada anilor 2020-2024.

Secțiunea: **Arhivele și societatea contemporană.** **Noi provocări arhivistice**

Organizator secțiune: **Victor-Claudiu TURCITU**

.....

O istorie a arhivelor ardeleni prin biografii - un proiect inedit al arhiviștilor mureșeni

Liviu BOAR,

Universitatea de Medicină, Farmacie Științe și Tehnologie
„George Emil Palade” din Târgu Mureș

În anul 1971, cu ocazia aniversării a 140 de ani de la înființarea instituției Arhivelor Statului, în baza prevederilor Regulamentului Organic al Țării Românești, intrat în vigoare la 1 mai 1831, care punea bazele instituționale ale statului modern român, Direcția Generală a Arhivelor Statului publica un volum intitulat *Figuri de arhiviști*, sub îngrijirea lui Mihail Fănescu, arhivist principal la Direcția Generală a Arhivelor Statului în care erau prezentate viața și activitatea unor personalități ale vieții științifice și culturale românești, care prin activitatea lor au marcat evoluția instituției arhivelor, precum Ion Eliade Rădulescu, Vasile Alecsandri, Bogdan Petriceicu Hașdeu, Albert Berger, Iuliu și Constantin Moisil. Ulterior, în „Revista Arhivelor” au apărut o serie de note biografice dedicate unor arhiviști la momente aniversare sau la plecarea lor pe alte tărâmuri. În volumul dedicat aniversării a 75 de ani de la înființarea Arhivelor Statului din Cluj, prima instituție românească de profil din Transilvania, au fost publicate note biografice ale tuturor arhiviștilor clujeni care au activat între 1920-1995. Cele patru numere din „Revista de arhivistică”, apărute între 1995-1998 sub egida Asociației Arhiviștilor „David Prodan”, au cuprins de asemenea biografii de arhiviști ardeleni la rubrica „Restituiri”.

În anul 2014 a apărut la Editura „Petru Maior” Univesity Press din Târgu Mureș, lucrarea *Arhiviști ardeleni, Dicționar biobibliografic*, coordonator și coautor, în care am publicat biografiile a 45 de arhiviști ardeleni care nu mai sunt printre noi. Au urmat încă două ediții, adăugate și revizuite, publicate la Editura Univesity Press din Târgu Mureș, în anii 2019, respectiv 2024. Ultima ediție cuprinde 63 de biografii, scrise de subsemnatul precum și de colegii arhiviști, care însumate constituie o adevărată istorie a arhivelor ardeleni, parte componentă a istoriei arhivelor românești. Arhiviștii din Transilvania au fost și sunt profesioniști complecși și merituoși, cărora le sunt profund îndatorate culturile și istoriografiile română, maghiară și germană. Ei au slujit cu pasiune și devotament instituții de arhive ale statului, ale diferitelor administrații și instituții publice, societăți savante. Fapta lor profesională, mai proeminentă sau mai puțin vizibilă, se cuvine să fie cunoscută de mediul arhivistic și științific, ca și de către marele public, ca faptă de cultură și de civilizație. Cu sacrificiul lor ei au salvat un patrimoniu unic, temelie sigură pe care se clădesc zi de zi edificiile științei, culturii și conștiinței naționale – scria Dr. Ioan Drăgan, directorul general al

Arhivelor Naționale ale României, în *Cuvântul înainte* la cea de a II-a ediție a Dicționarului din 2019. Comunicarea de față aduce un pios omagiu slujitorilor arhivelor românești, care prin activitatea lor au pus la dispoziția cercetătorilor, izvoarele arhiviste, salvate de multe ori de la distrugere.

.....

Arhivele Militare, față în față cu provocările secolului XXI

Cătălin NICHITA,

Arhivele Militare Naționale Române

Secolul XXI reprezintă el însuși o provocare, căreia trebuie să îi facem față cu toții, instituții sau simpli cetățeni. Viteza amețitoare cu care se produc schimbările tehnologice, în toate domeniile de activitate, în special în domeniul tehnologiei informației, impune societății moderne o adaptare rapidă la elementele nou apărute și, în același timp, necesită o previziune, o atentă pregătire pentru ceea ce se prefigurează în viitor.

Arhivele, în esența lor, datorită unei subiective asocieri între obiectul lor de activitate și capacitatea de reacție la solicitări, sunt considerate a fi structuri cu un grad ridicat de inerție instituțională. Dacă adăugăm și faptul că Arhivele Militare fac parte dintr-un sistem cu o ierarhie și reguli stricte, este de la sine înțeles că mulți privesc cu scepticism ideea transformării acestora, astfel încât să se integreze într-o societate în continuă schimbare.

Eficientizarea utilizării spațiilor de depozitare existente prin dotarea cu sisteme de depozitare cu rafturi mobile; creșterea gradului de protecție a documentelor gestionate prin dotarea depozitelor de arhivă cu sisteme automate de avertizare și stingere a incendiilor cu gaz inert; creșterea capacității de depozitare existente prin construirea unor pavilioane moderne cu destinație depozit de arhivă/multifuncționale; accesarea unor programe de finanțare, prin fonduri nerambursabile, a proceselor de digitalizare a arhivei; adoptarea unor noi programe de evidență informatizată a arhivei, până la nivel unitate arhivistică; transpunerea în format digitală a documentelor gestionate și simplificarea accesului cercetătorilor la acestea; valorificarea, la un nivel superior, a patrimoniului arhivistic deținut, prin încheierea de parteneriate cu instituții reprezentative de învățământ și cultură; creșterea interoperabilității proceselor specifice, prin stabilirea de relații permanente de colaborare cu instituții similare din Franța, Italia, Republica Moldova etc., sunt doar o parte din soluțiile identificate și pentru a căror implementare sunt întreprinse măsuri la nivelul Arhivelor Militare.

.....

Utilizarea documentelor de arhivă digitalizate în cercetarea științifică

Alexandra-Corina RĂILEANU (BRUTARU),

Universitatea „Ovidius” din Constanța

Scopul acestei lucrări este de a explora și dezvolta o serie de observații preliminare cu privire la utilizarea documentelor de arhivă digitalizate în cercetarea științifică, o abordare din punct de vedere al cercetătorului care realizează un studiu multidisciplinar care implică abordări inovative. Plecând de la dilemele izvorâte dintr-o astfel de situație am încercat să definesc nevoile de studiu care pot fi traduse în cerințe informatice ale unei ipotetice baze de date. Lucrarea se va concentra pe exemple de documente medievale relevante pentru un astfel de studiu atât din punct de vedere al conținutului cât și al formei și de aici necesitatea încadrării informațiilor cu care un document este descris într-o bază de date în urma digitalizării, astfel încât să poată fi utilizat în susținerea unor ipoteze din domeniul imaginarului colectiv. În acest cadru domeniul istoriei sociale ar fi cea mai evidentă valorificare, dar nu unicul și cu siguranță poate nu cel mai important. Calitatea informației regăsite în document și puse la dispoziție de arhive care va determina calitatea concluziilor istorice făcute pe baza ei. Lucrarea va reprezenta un studiu de caz pe câteva documente din arhiva de documente de cancelarie emise în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu (1688-1714) care prezintă o largă diversitate de problematici din punct de vedere al conținutului și a variației temporal a formei estetice.

Agregarea contextelor în care poate fi folosit documentul medieval poate constitui o bază de plecare pentru studii diverse din care amintim numai câteva: antropologia culturală, genealogia, studiul evoluției teritoriului prin studierea toponimelor, studiul lingvistic, studiul evoluției jurisprudenței în domeniul proprietății.

.....

Instituțiile spitalicești creatoare de documente istorice

Angela OANEA,

Serviciul Județean Bacău al Arhivelor Naționale

Prezentarea își propune să arate cum este reflectată activitatea instituțiilor spitalicești în documentele pe care le creează. Care sunt criteriile și principiile pentru delimitarea documentelor cu valoare documentar-istorică față de cele cu valoare practică. Rolul arhivistului în pregătirea documentelor istorice pentru generațiile viitoare. Adaptarea la noile cerințe ale societății: digitalizarea documentelor spitalicești.

Secțiunea: **Turcia – actor important în sistemul de relații internaționale**

Organizator secțiune: **Ionuț COJOCARU**

Contribuții la analiza relațiilor politico-diplomatice între România și Turcia în perioada regimului lui Nicolae Ceaușescu

Anamaria-Ancuța TRIF,

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

În contextul schimbării continue a scenei internaționale cu actorii săi, această temă este relevantă pentru a individualiza acest creuzet de filozofii ale gândirii externe. Ne propunem să menționăm principalele orientări ale politicii externe ale Turciei și să prezentăm factorii care au contribuit la evoluția relației bilaterale. Considerăm necesară expunerea contextului istoric pentru a înțelege comportamentul extern al celor doi actori statali de la Marea Neagră. Acest demers încearcă să demonstreze existența asemănarilor, deosebirilor și a logicii proximității dintre cele două state plecând de la această ipoteză a cooperării prin obiective comune. Vom avea în vedere evidențierea legăturilor diplomatice și strategice, din perspectiva României. De asemenea este prezentată o (scurtă) radiografie a cooperării, evaluarea activității misiunilor diplomatice, a personalului diplomatic și impactul dialogului liderului român cu președinții de la Ankara.

Turcia - România. Relații diplomatice 1938-1944

Dumitru PREDA,

Fundația Europeană Titulescu

România și Turcia, ale căror relații fuseseră consolidate prin semnarea *Tratatului de amicitie, neagresiune, arbitraj și conciliațiune* din 17 octombrie 1933 și a *Pactului Înțelegerii Balcanice* la 9 februarie 1934 (împreună cu Grecia și Iugoslavia) – iar încheierea Convenției de la Montreux (1936) le sporise încrederea reciprocă, au traversat anii de război într-o ingenioasă și permanentă comunicare și colaborare, rareori tulburată. Și aceasta chiar dacă poziția și statutul lor față de taberele beligerante s-au modificat din vara lui 1941.

Având la bază documentele din Arhiva istorică a Arhivelor MAE român, recent publicate de noi, intervenția de față pune în lumină evoluția raporturilor bilaterale în contextul traversării unor etape asemănătoare: dacă România, într-o primă fază (septembrie 1939 - iunie 1941), a adoptat o linie politico-diplomatică suplă, de neu-

tralitate, situația sa geo-strategică avea să devină tot mai dificilă: aflată între două Puteri totalitare, Germania nazistă și Uniunea Sovietică, ea fost obligată în vara lui 1940 la severe cesiuni teritoriale, fără puțința de a reacționa militar, riscând desființarea ca stat, ca subiect de drept internațional, după pilda recentă a Poloniei din septembrie 1939. În aceste condiții tragice complexe, România nu a mai putut evita participarea la război, între 22 iunie 1941 - 23 august 1944, alături de cel de-al Treilea Reich împotriva URSS, în scopul recuperării teritoriilor ocupate, iar apoi, după lovitură de stat din 23 august 1944 până în 9 mai 1945, alături de Națiunile Unite, practic sub comandamentul forțelor armate sovietice, împotriva Germaniei hitleriste.

În tot acest interval de timp, Republica Turcia, rezistând presiunilor externe, din partea ambelor coaliții, și având ca obiectiv central susținerea intereselor sale strategice (integritatea teritorială, în primul rând) și economice, va păstra o atitudine prudentă, dar activă, de neutralitate; ulterior, întreruperea relațiilor diplomatice (2 august 1944) și apoi declarația de război adresată Germaniei, în februarie 1945, aveau să fie, totuși, mai mult formale. Intrarea SUA în marele conflict mondial, la 7 decembrie 1941, avea să influențeze sensibil deciziile de la Ankara, dar nu însă și menținerea poziției sale de neutralitate; conducerea turcă a demonstrat, în acel veritabil „război al nervilor”, o abilitate deosebită în prezervarea și apărarea intereselor țării sale, pentru asigurarea unui anumit echilibru de putere în Europa de Sud-Est între cel de-al Treilea Reich și URSS, prin manevre subtile și consecvente în raporturile cu Alianții occidentali, folosindu-se în acest scop și de existența relațiilor divergente produse la nivelul coaliției Națiunilor Unite.

România – angajată în război cu toate forțele sale și având întrerupte raporturile cu SUA și Marea Britanie, aflată sub bombardamentele forțelor aeriene ale acestora – a căutat să mențină dialogul firesc și de încredere cu partenerul său din alianța balcanică, inclusiv în plan economic; Istanbulul și Ankara au fost, totodată, păstrate drept canale de sondare și comunicare cu capitalele statelor temporar inamice, în vederea găsirii de soluții constructive la terminarea uriașului cataclism mondial și pentru Conferința de Pace.

Secțiunea: **Memorie și uitare în spațiul românesc medieval**

Organizatori secțiune:

Ioan-Aurel POP, Sergiu MUSTEATĂ, Alexandru SIMON

.....

**Înainte și după Bucovina: memoria relațiilor medievale dintre
Moldova și Casa de Habsburg**

Alexandru SIMON,

Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca

Instalarea – abuzivă (trebuie adăugat) – a administrației Casei de Habsburg a schimbat pentru totdeauna – și nu în rău (trebuie de asemenea adăugat) – fața pământurilor din *hinterland*-ul vechii capitale a Moldovei din vremea lui Ștefan al III-lea cel Mare. Despre relațiile dintre acestea și vechii Habsburgi nu s-a spus aproape nimic, de la 1774 la 1918. Doar la finalul Revoluției de la 1848-1849, aceste raporturi, mai mult decât strânse, au fost amintite, dar din rațiuni ungare (*id est* transilvane), nu românești (bucovinene să zicem).

.....

**Transilvania secolului al XVI-lea
în memoria venețienilor**

Florina CIURE,

Muzeul Țării Crișurilor, Oradea

Comunicarea se va axa pe prezentarea informațiilor legate de evenimentele politice, bogățiile solului și subsolului, limba și ocupațiilor locuitorilor Transilvaniei, conținute în relatările călătorilor venețieni, în rapoartele ambasadorilor Serenissimei sau în cărțile tipărite în orașul lagunar în sec. XVI-XVII. Vor fi analizate informațiile conținute în lucrări precum *L'Ungheria spiegata da Gio. Nicolo Doglioni* (Veneția, 1595) sau Casimir Freschot, *Idea Generale del Regno D'Ungheria* (Veneția, 1684), cât și documente inedite din arhivele și bibliotecile venețiene.

.....

Istoria mai puțin cunoscută a castelului Soroca

Sergiu MUSTEAȚĂ,

Universitatea „Valahia” din Târgoviște

Castelul Soroca reprezintă unul din cele mai reprezentative monumente istorice din Republica Moldova și cel mai bine păstrat din toate citadelele de piatră din evul mediu. Interesul istoricilor și arheologilor s-a manifestat sporadic de-al lungul secolului XX, iar în contextul inițiativelor recente de conservare și restaurare castelul a atras o atenție sporită din partea publicului larg. În perioada 2012-2023, împreună cu arheologii dr. Ion Tentiuc și dr. Ion Ursu, am realizat cercetări arheologice în incinta și spațiul din preajma castelului Soroca. Investigațiile recente au scos la iveală o serie întreagă de vestigii și situații arheologice, care ne permit să răspundem la întrebări privind cronologia și numismatica castelului, tehnologia construcției și structurile lui arhitecturale, sistemele de capcană din gangul turnului de intrare, regimul alimentar al locuitorilor etc. Astfel, prin intermediul acestei comunicări vom prezenta cele mai importante descoperiri arheologice din ultimii ani de la castelul Soroca.

.....

Boncompagno da Signa (cca 1165-1240), metafizica memoriei, și amintirile dintr-un sat transilvan la 1500

Adinel DINCĂ,

Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca;

Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca al Academiei Române

Boncompagno da Signa (m. la Florența, 1250) este studiat azi îndeosebi în două ipostaze diametral opuse: în calitate de cronicar, autor al unei relatări privind asediul Anconeii din 1173 (unul dintre cele mai timpurii texte scrise în italiană), sau prin prisma epistolarilor sale. Oricum, acest profesor de la Bologna și Padova, rămâne una dintre figurile intelectuale cele mai complexe ale istoriei timpurii ale universității, oferind imaginea unui gânditor rafinat, ancorat însă temeinic în dimensiunea pragmatică a vremurilor sale. *Rhetorica novissima* (1235) marchează apogeul creației sale de factură academică, rezultat al cursurilor universitare de *ars dictaminis*, un fundal pe care Boncompagno își desfășoară meditațiile privind *memoria*. Viziunea exprimată cu acest prilej este una preponderant metafizică, împletind actul rememorării de virtuțile cultivate de teologia creștină, într-o dinamică soteriologică de tip causal. Deopotrivă însă, potrivit reflexelor sale de observator pragmatic al lumii în care trăiește, intelectual italian notează o serie de observații ce azi ușor ar putea fi circumscrise unei abordări antropologice, cu nuanțe deopotrivă sociologice și psihologice. Considerațiile autorului discutate asupra „mecanicii”, rolului și taxonomiei memoriei (lui îi aparține distincția dintre *memoria artificialis* și *memoria naturalis*), utile (dar îndeobște neglijate) mai ales în contextul unor discuții privitoare la practicile

memoriale de tip devoțional, își găsesc o arie largă de aplicabilitate, în contextul unei multitudini de surse medievale. Construcția teoretică avansată în această privință de Boncompagno da Signa va fi testată în cadrul intervenției de față cu ajutorul unui registru de socoteli al unei parohii bistrițene din secolele XV-XVI, un vehicul textual fascinant în care își dau întâlnire diferite forme de ancorare în amintire, de la consemnarea obiectiv-pragmatică, la transferul afectiv, deopotrivă intelectual și spiritual, al unor întâmplări din trecut.

.....

Istoria uitată a Sebeșului medieval

Maria FRÎNC,

Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca;
Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca al Academiei Române

Atestat încă din secolul al XIII-lea, Sebeșul cunoaște pe parcursul veacului următor o ascensiune economică, socială și politică, situație indicată prin ridicarea așezării la statutul de oraș, construirea unor edificii religioase și civile, precum și înmulțirea meșteșugurilor. Toți acești indicatori ai bunăstării economice, politice și sociale par să se diminueze spre sfârșitul secolului, când orașul își pierde libertatea, fiind donat de regele Ungariei unor nobili, iar în prima jumătate a secolului al XV-lea cade pradă turcilor. După 1438 Sebeșul nu s-a mai putut ridica la anvergura de odinioară, pierzându-și din nou libertatea în vremea regelui Ungariei, Matia Corvin, iar atacurile militare nu au încetat, factori care au întreținut decăderea urbei.

Istoria sinuoasă a orașului Sebeș poate fi reconstituită parțial prin cercetarea surselor scrise. Arhiva orașului a avut de suferit de pe urma atacurilor militare, a calamităților naturale, dar și a divizării sale în diferite instituții. Această împărțire a arhivei a produs lacune pe plan istoric, pierderi de documente, toate acestea conducând la uitarea unor momente din istoria locală. În cadrul prezentării propuse voi avea în vedere o reconstituire a fondurilor documentare privitoare la orașul Sebeș, precum și semnalarea unor documente medievale care astăzi sunt pierdute, dar importante pentru patrimoniul cultural al urbei.

.....

Mărturia și cercurile senzoriale ale memoriei în Transilvania medievală

Livia MAGINA,

Muzeul Banatului Montan, Reșița

Memoria este influențată major de simțuri iar acest lucru este vizibil în cazul analizei mărturiilor din cadrul unor procese juridice care au avut loc în secolele XV-XVII. Cercuri concentrice ale memoriei martorilor se evidențiază în funcție de

distanța senzorială față de evenimentul luat în discuție: primul cerc este format din mărturiile vizuale (cei care au văzut cu proprii ochi), cel de-al doilea se constituie din mărturia auditivă (cei care au auzit personal), iar al treilea din cei care mărturisesc că au auzit de la cei din primele cercuri. Importanța poziționării martorului în geografia simțurilor se evidențiază în greutatea pe care mărturia acestora o capătă în cadrul procesului și a deciziei luate în baza acelei depoziții.

.....

Oralitate și memorie în Banatul medieval și modern timpuriu

Adrian MAGINA,

Universitatea de Vest din Timișoara;

Institutul de Studii Banatice „Titu Maiorescu” al Academiei Române

Oralitatea a fost, și într-o bună măsură este în continuare, modalitatea prin care memoria personală și cea colectivă s-a perpetuat la nivelul comunităților umane. O serie de mărturii, consemnate în Banatul secolelor XV-XVII, aduc la lumină modul în care diverse personaje, de obicei membrii ai elitei nobiliare, rememorează anumite evenimente care le-au afectat nu doar viața personală, ci și comunitatea. Un raid otoman, o crimă sau o altă faptă traumatizantă constituie un bun prilej pentru acești martori de a-și sonda memoria și a plasa acel eveniment în contextul cauzei pentru care depun o anume depoziție. Cu toate că este vorba de o mărturie orală, consemnarea ei în scris în cadrul unei audieri a fost o modalitate de a transmite posterității modul în care anumite persoane de pe teritoriul actual al Banatului și-au construit discursul prin apelul la memorie.

.....

Legendele românești ale Sfântului Andrei. Reflecții metodologice asupra dinamicii tradiției și memoriei

Tudor SĂLĂGEAN,

Muzeul Etnografic al Transilvaniei, Cluj-Napoca

În pofida importanței pe care autoritățile ecleziastice și laice din România au decis să o acorde în ultimele decenii sfântului Andrei, apostolul lui Isus din Nazaret, legendele păstrate în folclorul românesc care îl au pe acesta ca personaj central sunt insuficient explorate și prea puțin cunoscute, chiar și în mediile academice. Doar una dintre acestea, repovestită de folcloristul Tudor Pamfile, a intrat oarecum în conștiința publică, fără a fi fost însă nici aceasta analizată și interpretată în mod satisfăcător. Variantele eroice ale legendei românești sunt înrudite cu legendele occidentale din ciclul „sfinților păcătoși”, însă își au inspirația directă în legenda greacă a unui alt sfânt omonim, Andrei Cretanul. Dacă în toate variantele citate problematica incestului este foarte bine, uneori poate chiar excesiv reprezentată, în legendele românești

motivele de tip oedipian sunt sublimat sau evitate, uneori până la eliminarea lor totală. O altă legendă, mai puțin cunoscută, are o caracteristică cu totul specială, prezentându-l pe Andrei ca pe un stăpânitor al focului. În acest context, este imposibil să nu amintim apocrifele copte sau egiptene din secolele III-IV care îl au ca personaj central pe Sf. Andrei și care, în cvasiunanimitatea lor, îi atribuie acestuia puteri speciale legate de stăpânirea focului. O analiză mai profundă și sistematică a acestor legende ar putea aduce contribuții semnificative la înțelegerea complexității și diversității mitologiei asociate sfântului Andrei în cultura românească.

.....

Memorie și uitare în mediul familiilor nobiliare din secolul al XIV-lea

Cosmin POPA-GORJANU,

Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia

În această contribuție intenționez să prezint câteva observații cu privire la păstarea amintirii unor fapte sau tranzacții importante, prin intermediul actelor de donație sau judecată acumulate de familiile nobiliare și apelul la acestea în cadrul litigiilor patrimoniale, așa cum sunt reliefate de bogata arhivă a familiei Himfi. De la sfârșitul secolului al XIX-lea, când documentele din secolul al XIV-lea au fost editate și publicate în colecții de documente, istoricii au analizat și dezbătut fațete ale istoriei sociale a Banatului pe baza acestor înscrisuri. Maria Holban a analizat la un moment dat dinamica transformărilor sociale din regiunea respectivă concentrându-se asupra unor secvențe din cadrul procesului Voya în cadrul unui amplu studiu. Obiectivul comunicării mele este schițarea unor răspunsuri la întrebările legate de modul și măsura în care memoria și uitarea unor realități sociale și patrimoniale au fost modelate de existența unor astfel de instrumente în perioada respectivă.

.....

Trecuturi ale patrimoniului și prezențe ale patrimoniului: cazul mănăstirii dominicane din Sibiu

Maria CRÎNGACI ȚIPLIC,

Institutul de Cercetări Socio-Umane al Academiei Române, Sibiu

Ioan-Marian ȚIPLIC,

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu

„Prezentul este informat de trecut, iar trecutul este reconstruit de prezent” (Åsa Boholm, *Reinvented histories: medieval Rome as memorial landscape*, 1997). Chiar dacă în ultimele două decenii s-au înregistrat progrese la nivel de definire și teoretizare a patrimoniului cultural, totuși se poate sesiza cu ușurință în literatura de specialitate, în proiectele europene desfășurate sau aflate în desfășurare, dar și în

legislație, o ambiguitate și subiectivitate a conceptului, care s-ar defini ca „reprezentând relația umanității cu trecutul și tradițiile sale” (Sergiu Musteață) și cuprinzând „totalitatea bunurilor care reprezintă o mărturie și o expresie a valorilor, credințelor, cunoștințelor și tradițiilor naționale” (conform Legislației în vigoare din România)”. Aceste afirmații reflectă caracterul fluid și dilatabil al conceptului și subliniază ideea că patrimoniul cuprinde o gamă variată de obiecte, practici și amintiri, toate capabile să stabilească o conexiune cu istoria. În acest context, pentru prezentarea propusă de noi, foarte importantă este și implicarea unei alte dimensiuni (timpul), respectiv analiza preocupărilor pentru „patrimonializarea” într-un cadru temporal extins. Concretizând cele spuse printr-un studiu de caz din Sibiu (memoria locului mănăstirii dominicane din secolele XIII-XIV, demolată în 1438), dorim să oferim o analiză istorică / o narațiune istorică care implică preocupări de „patrimonializare” a unei comunități de la sfârșitul Evului Mediu și din perioada modernă, ai cărei membri stabilesc o relație cu trecutul, uitând, amintindu-și, memorializând, valorificând, perpetuând, conștient sau inconștient, anumite bunuri, amintiri și tradiții care își au originea în Evul Mediu.

INDICE

A

ABRAHAM Florin 29, 198, 200, 201,
253
ABRUDAN Mircea-Gheorghe 125, 156
ADASHINSKAYA Anna 60
AFTODOR Ștefan 62, 148
ALEXIANU Marius 42
ANGHEL Doina 131
ANIȚA Cristian 30, 293
ANIȚEI Adrian 31
ANTOCIAN Alexandru 264
ANTOCICA Rodica 280
ANTON Mioara 29
APARASCHIVEI Sorin 243
ARDELEAN Elena 71
ARDELEAN Laura 265
ARGINT Alexandru 296
ASANDULUI Gabriel 195

B

BALANOVICI Sergiu 175, 217
BALOG Iosif Marin 88
BANDI István 124
BARBAIANI Angelica 129
BARNA Marinela Loredana 179
BARON Mircea 88, 89
BĂDĂLUȚĂ Carmen-Andreea 74
BĂDILĂ Nicoleta 76
BĂLAN Emanuel 260
BĂLAN Ion 132, 210
BĂLĂNESCU Flori 203
BĂLĂUCĂ Roxana 246
BĂLESCU Valeria 185
BĂȚ Mihail 31, 38
BĂRLĂDEANU Virgiliu 31
BEDROS Vlad 61
BEJENARU Alexandru 256
BERCU Igor 30, 31, 258

BILIGA-NISIPEANU Margareta-
Gabriela 196, 269
BÎRLĂDEANU Virgiliu 231, 237
BÎRLIBA Lucrețiu 30, 40
BLAGA Raluca Gabriela 80
BOAR Liviu 298
BOBÎNĂ Gheorghe 67
BOLDUMA Viorel 164
BOLOVAN Ioan 28, 153
BOROICA Ioan 90, 144, 145
BOȚOGHINĂ Cristina 291
BOȚOGHINĂ Iulian Stelian 253, 291
BOȚOLIN Sergiu 162
BRAN Delia 116
BRĂDEANU Silviu-Onoriu 233
BRĂTESCU Liviu 93
BULACU Iulia 173
BUNGHEZ Sebastian-Dragoș 137
BURLACU Valentin 187, 205

C

CAIN Daniel 29, 84
CALCAN Gheorghe 205
CANDU Teodor 161
CAȘU Igor 30, 31, 294
CÂMPEANU Remus 109
CÂRJA Cecilia 183
CÂRJA Ion 153
CERBU Alexandru 294
CERBUȘCĂ Pavel 270
CERCEL Sevastian 29
CERETEU Galina 283
CERETEU Igor 31, 67, 69
CERNENCHI Eugen 48, 158
CHEPTEA Stela 29
CHEPTENE Ion 256
CHIABURU Elena 67, 68
CHICIUC Ludmila 137

CHIOSA Igor 82
CHISACOF Lia 84, 85
CHIȚUL Maria 284
CIOAREC Ileana 172
CIOBANU Tudor 158, 159
CIOBANU Vitalie 188
CIORICI-FREI Angela 273
CIORTEANU Călin Cezar 141
CIUPALĂ Alin 288, 289
CIURE Florina 75, 304
CÎMPIANU Cristina Maria 69
CLIT Costin 127
CLIVETI Gheorghe 28
COJOCARU Gheorghe 28, 31, 147, 149
COJOCARU Ludmila 232
COJOCARU Mariana 150
COLESNIUC Sorin Marcel 47
CONSTANTINOV Valentin 49, 62
CORA Delia 95, 220
CORCINSCHI Nina 68
CORCIU Liviu 30, 184, 214
CORLĂTEANU-GRANCIUC Silvia 31,
129, 149, 270
CORMAN Galina 77
CORNEA Delia Roxana 54, 247
CORNEANU Constantin 250
CORNEA Sergiu 28, 31, 198
COROBCEAN Andrei 31
COSOVAN Veronica 72
CRĂCANĂ Iuliu Cezar 220
CREȚU Victor-Daniel 136
CRIMINCEANU Iulian 167
CRISTEA Nadia 266
CRISTESCU Sorin 178, 213
CRÎNGACI ȚIPLIC Maria 308
CSABA Horváth 144
CURCĂ Roxana-Gabriela 42
CURELEA Daniela Ștefania 106
CURELEA Dragoș Lucian 155
CURTEANU Daniel (Arhim. Zaharia)
128

D
DAD Daniela 225
DAMEAN Sorin Liviu 30, 113
DAMIAN Minodora 171
DAVID Aurel 156

DEACONU Ștefan-Marius 194, 268
DEMCIUC Vasile M. 31, 59
DEMETRIADE Mihai 226
DEMETRIADE Oana Elena 225
DIAC Cristina 199, 202
DIACONESCU Marius 208
DIGOR Nadia 273
DIMIAN Mihai 27
DINCĂ Adinel 305
DOBRE Mihail 242, 249
DODU Mihai 252
DOLGHI Adrian 238, 282
DOMENTI Lidia 278
DOMINTE Paul 51, 66
DRAGNEV Demir 79
DRAGNEV Emil 31, 55
DRAGNEV Maria 56
DRECIN Mihai 92
DUDOI Marian-Alin 211, 240
DUMITRESCU Cristian 251

E

EMILCIUC Andrei 159
ENACHE George Eugen 121, 130
ENACHE Ionuț 133
ENCIU Nicolae 168
EREMIA Ion 31, 258
EȘANU Andrei 28, 67
EȘANU Rodica 280
EȘANU Valentina 67
EȚCO Diana 104, 174

F

FĂRCAȘ Ioan-Irineu 224
FELEA Alina 76, 164
FELEA Aurelia 250, 292
FIREA Ciprian 55
FIREA Elena 57
FODOR Georgeta 179, 180, 286
FONDOS Aurel 190
FRANGOPOL Cătălina 65
FRÎNC Maria 306
FRUMOSU Elena 161
FUȘTEI Nicolae 123

G

GHEBOIANU Matei 30, 267

GHEORGHE Viorel 244
GHEORGHIU Florin 229
GHERASIM Cristina 165
GHERMAN Marin 143
GHILAȘ Victor 73
GHIONEA Georgeta 93
GHITTA Ovidiu 30
GHITULESCU Mihai 110
GIURCĂ Ion 184, 186, 187
GRĂF Rudolf 29
GRAJDARI Sorin 165
GRAMATICU Oltea 105
GRECU Dan Simion 288
GROSSU Silvia 142
GULEȘ Mihaela Livia 181
GUMENĂI Ion 122
GUȚU Anastasia 163

H

HABOR Oana 181
HADĂRCĂ Ion 28
HAIDUC Alexandru-Augustin 120
HARABARA Valeriu 162
HAREA Crina 265
HARITON Natalia 248
HÂNCU Mihail-George 85
HERLEA Alexandru 224
HONCU Ana 41
HORVĂT Marian Alexandru 58

I

IACOB Gheorghe 28
IAMANDI Valeria Daniela 134
IANIOGLO Maria 277
IANOȘ TOADERE Rodica 103
ICHIM Elena 38
IGNĂTESCU Sorin 31
INDREICA Claudia 117
IOAN Marcel 212
IOAN Valentin 212
IOSIPESCU Raluca 48, 49, 86
IOSIPESCU Sergiu 48, 84
IUDEAN Ovidiu-Emil 105
IUȘCĂ Simona 275

J

JUC Liliana 285

JUC Victor 152
JUGRIN Rodica 140

L

LĂCĂTUȘ Maței-Viorel 259
LESNIC Victoria 283
LEȘCU Anatolie 166
LEȘCU Artur 167
LIBIDOV Anca 70
LICIU Doru 30
LISNIC Dumitru 100, 254
LIVADĂ-CADESCHI Ligia 170
LOHON Silviu-Gabriel 232
LUCA Cristian 62, 63
LUCHIAN Nicolae Cătălin 133
LUNGU Polina 228

M

MADLY Lorand 119
MAGINA Adrian 307
MAGINA Livia 306
MAIER Valentin 268, 287
MANEA Lăcrămioara 72
MANOLACHE Constantin 191
MAN Silvian-Emanuel 100, 126
MARCU Ionuț-Mircea 195, 267
MARECI SABOL Harieta 31, 172
MARTIN Victor-Răzvan 215
MATEI Sebastian 37
MĂRGINEAN Alin 222
MĂRZA Radu 288, 289
MELINTI Maxim 121
METZ Daniel 115, 117
MIHAI Nicolae 231, 236
MISCHEVCA Vlad 147
MITEA Ionel Constantin 50
MITU Narcisa Maria 234
MITU Oana 52
MOCAN Mirela 95
MOCANU George Damian 99
MOGA Iulian 43
MOGA Septimiu 96
MOISA Gabriel 30, 262
MOLCOSEAN Alexandru 206
MOLCOSEAN Ana 198
MOLDOVAN Nina 115, 117
MOLDOVAN Silviu 113, 219

MOȘIN Octavian 122
MUNTEANU Sergiu 190
MURGESCU Bogdan 28, 192
MUSTEAȚĂ Sergiu 31, 44, 304, 305
MYKHAILUTSA Mykola 123

N

NEAGA Rodica 271
NEAGU Mihai 223
NECULA Gina Aurora 274
NEGOIȚĂ Cătălin 260
NEGRĂU Elisabeta 59
NEGREI Ion 166
NEGRU Elena 31, 198, 200, 243
NEGRU Eugenia 274
NEGRU Gheorghe 75, 77, 81
NICHITA Cătălin 299
NICULICĂ Alis 230
NIȚU Florentina 286, 287
NUC-ROȘU Alexandra-Iulia 247

O

OANEA Angela 98, 300
OLARU Marian 29, 31, 135, 138
ONIȘORU Gheorghe 31, 249, 254
OPRIȘ Andreea 223, 228
OPRIȘ Ioan Carol 40
OSTAHIE Traian 57
OȘCA Alexandru 177
OTU Petre 175, 186, 187

P

PANTEA Maria Alexandra 94, 182
PASAT Valeriu 206
PATCA Cosmin 265
PAVELESCU Șerban Liviu 217
PĂDURARU Marius 64
PĂDUREAC Lidia 31, 235
PĂSCĂRIȚA Florin 80
PĂTRAȘCU Gabriel-George 216
PĂUNESCU Emil 179, 210
PĂUNOIU Diana-Mihaela 234
PEHOIU Constantin 30
PERCEC Dana 30
PETCU Adrian Nicolae 132
PETRENCU Anatol 31, 204
PINTESCU Florin 30, 31, 108

PLEȘA Elis 221
PLUGARU Ștefan 261
PLUMB Ana-Maria 239
POGOREVICI Ana-Gabriela 141
POPA Cosmin 193
POPA-GORJANU Cosmin 308
POPESCU-VAVA Lucian 170
POP Floarea 156
POP Ioan-Aurel 27, 304
POSTICĂ Gheorghe 31, 44, 45
POZNEAC Veronica 276
PREDĂ Dumitru 242, 301
PREDĂ Elena 289
PRISAC Lidia 135
PURICI Ștefan 29, 31, 142

R

RADO Gino 237
RADU Sorin 28
RAEȚCHI Felicia 263
RANTEȘ Bogdan Iulian 241
RĂILEANU (BRUTARU) Alexandra -
Corina 300
RIEBER Ioana 39
RILL Martin 163
ROGOJANU Dumitru-Cătălin 102, 107
ROGOJINĂ Didina 233
ROMÎNAȘU Radu-Dorin 128
ROȘCA-NEACȘU Simona-Teodora 145
ROȘCA Paul-Ersilian 130
ROȘU Victor Tudor 236
ROTARU Liliana 101
RUBEL Alexander 29
RUSU Cătălin 118
RUSU Gabriel-Virgil 118

S

SAVA Eugen 30
SĂLĂGEAN Tudor 307
SĂSĂUJAN Mihail-Simion 126
SCHIPOR Ilie 176, 214
SCLIFOS Eugen-Tudor 31, 79, 148
SCURTU Tatiana 125
SDROBIȘ Dragoș 193, 255
SEBŐK Eduárd 89
SIGMIREAN Cornel 29, 102, 109
SIGMIREAN Corneliu-Cezar 111

SIMON Alexandru 304
SÎNCU Natalia 272
SÎRBU Valeriu 36
SOLCANU Ion I. 59
SOLOMON Flavius 99
SOLOVEI Rodica 270, 279
SORESCU-IUDEAN Oana 169
SPÂNU Alin 187, 188, 209
SPINEI Victor 28
STAN Ana-Maria 194, 286
STANCIU-PĂSCĂRIȚA Daniela 136
STAN Constantin-Tufan 81
STĂNESCU Manuel 209
STÂNGACIU Anca 97, 223, 227
STEPANOV Georgeta 31, 248
STRUȚ Liuba 275
STURZA Ion 117
SUVAC Sergiu 277
SVETLICINÎI Larisa 158
ȘAROV Igor 27, 31, 231, 256
ȘCLEARUC Sorin 263
ȘEREMET Daniela 201
ȘEVCENCO Ruslan 204
ȘIMON Adrian 96
ȘIPOȘ Sorin 29, 75, 257
ȘIȘCANU Ion 243, 245
ȘONȚU Lilian 278
ȘTEFĂNESCU Tudor 119

T

TABUNCIC Sergiu 180
TANASĂ Cristina 98
TANASE Tiberiu 156
TENTIUC Ion 44
TIGHINEANU Ion 27
TOMONI Dumitru 135
TOMULEȚ Valentin 31, 158, 160
TRĂUȘAN-MATU Lidia 288
TRIF Anamaria-Ancuța 301
TULUȘ Arthur-Viorel 29, 47, 53
TURCITU Victor-Claudiu 293, 296, 298
TURCU Lucian 154
TURCU Teodora-Maria 102
TURLIUC Cătălin 112
ȚĂRANU Anatol 151
ȚĂRANU Cristian 207
ȚĂRANU Gabriela 151

ȚENȚEA Ovidiu 41
ȚIPLIC Ioan-Marian 308
ȚÎCU Octavian 99, 184
ȚURCANU Mihai 150
ȚUSCANU Aurel Florin 71, 106

U

UNGUREANU Constantin 139, 144,
146
UNGUREANU Dragoș 31
UNGUREANU George Daniel 52
UNGUREANU Ștefănița-Mihaela 140
URSU Emil Constantin 30
URSU Ion 44
URSU Vasile-George 144, 183

V

VACARCIUC Daniela 270
VARGA Attila 115, 117
VARTIC Gheorghe 209
VICOL Petru 31
VIȘAN-MIU Tudor 213
VLAD Laurențiu 102, 182
VLADU Oana-Mihaela 295

X

XENOFONTOV Ion Valer 31, 127, 189

Z

ZANOCI Aurel 31, 36
ZAPOROJAN Elena 281
ZIDARU Marian 211
ZISOPOL Aris Alexandru 86
ZUB Alexandru 27

BONS

Casa Editorial-Poligrafică Bons Offices SRL
Chişinău, str. Feredeului 4/6, MD-2005
Tel./fax: +37322 50 08 94
Tel.: +37322 50 08 95, +37322 27 66 44
E-mail: bons@bons.md